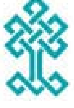
K Â N Î D Î V Â N I

Hazırlayan:

Dr. İlyas YAZAR

Ankara 2012

T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
3367

KÜLTÜR ESERLERİ
507

Eser Adı: Kânî Dîvânı
Şair: Kânî
Hazırlayan: İlyas YAZAR

2012
ISBN: 978-975-17-3629-1

www.kulturturizm.gov.tr
e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr

Bu kitap internet ortamında ilk kez yayımlanmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Dr. İlyas YAZAR
www.ilyasyazar.com

1971 yılında Kastamonu'nun Araç ilçesine bağlı Çavuş Köyü'nde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Kastamonu ve Karabük'te tamamlayan Yazar, yüksek öğrenimini 1989-1993 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünde tamamladı.

1993-1997 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim kurumlarında Edebiyat Öğretmeni olarak görev yapan Yazar, Batman Hasankeyf Lisesi, Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi, İzmir Konak Haydar Rüştü Öktem liselerinde çalıştı.

Yazar, lisansüstü eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Ömer Fuâdi, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyyesi'nin Metni*" başlıklı çalışmasıyla 1999'da tamamladı. Doktora eğitimini ise Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Kânî Divânı, İnceleme- Metin*" isimli çalışmayla 2006 yılında tamamlayarak bilim doktoru unvanını aldı. Evli ve bir çocuk babası olan Yazar, hâlen Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

ÖZET

XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatı şâir ve nesir yazarlarından olan Tokatlı Ebû Bekir Kâni Efendi 1711-1791 yılları arasında yaşamıştır. Klâsik şiir anlayışına uygun divânı yanında, manzum ve mensur letaifnâmesi ve hezliyyâtı ile çeşitli mektupları da bulunan Kânî, aynı zamanda yaşadığı yüzyılın önemli mizah ustalarından birisidir.

Kânî'nin Dîvân'ı ile ilgili olarak yapılan bu çalışma, devrin genel görünümünün verildiği giriş ile üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde Kânî'nin hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durularak bulunduğu görevler ve yaşamını etkileyen Mevlevîliği değerlendirilmiştir.

İkinci bölüm çalışmanın özünü teşkil eden incelemeye ayrılmıştır. Divânın şekil özellikleri ile dil ve üslup özellikleri üzerinde durularak muhteva özellikleri, dînî ve ahlâkî unsurlar, duygu ve hayal unsurları, toplum ve kültürle ilgili unsurlar alt başlıklarında incelenmiştir.

Üçüncü bölümde metnin yazma nüshalarına ait bilgilerle bu nüshaların değerlendirilmesi yapılmış ve seçilen nüshalardan hareketle tenkitli metin hazırlanmıştır. Çalışmanın sonunda değerlendirmenin yer aldığı sonuç bölümü, bibliyografya ve ekler bulunmaktadır.

Sonuç olarak Kânî Dîvânı, XVIII. yüzyıl Divan şiirinin tarihi gelişimi, şiir anlayışı, dili, üslûbu ve söz dağarcığı gibi hususların tespit ve değerlendirilmesine yönelik katkısı yanında, Kânî'nin edebiyat tarihindeki yeri açısından da önemli olmaktadır. Çalışmanın Kânî biyografisi ve metin kısmının elektronik ortamda yayımlanması öncelikli olduğu için inceleme kısmına yer verilmemiştir.

ABSTRACT

Ebû Bekir Kâni Efendi (1711-1791, Tokat) is a poet and prose writer of Otoman Literature. Kani, who wrote lyrics, prose, letaifname, hezliyat, and diffirent kinds of letters, besides. Ottoman Literature in accord with classical poetry concept is a striking humour writer of his time.

This study of Kani's Otoman Literature is divided into three chapters in addition to introduction part which provides general information of the period. First chapter is about Kani's life history, art and works in additon to his work experiences and the evaluation of the *Mevlevî* concept which has a great influence on his life.

The second chapter, the major part of the study, is about the study of Ottoman Litearature. It provides detailed information on the general characteristics, style and the manner of Otttoman Literature as well as the examination of content, religious, ethical, emotional and imaginary concepts, and concepts of society and culture.

The third chapter gives information on hand writing copies, the evaluation of these copies and prepared samples of critical writing copies from selected ones. It also includes a conclusion part, appendix, and bibliography at the end of the chapter.

Consequently, Otoman Literature of Kani is considered to be an important work of art in terms of its literary place in the history of literature in addition to the evaluation of concepts such as historical development of XVII. century, perspective of poetry, style, manner and vocabulary. Kani's biography and the publication of the study is a priority for the review section of the text are not included in electronic form.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

bkz. : Bakınız

Bl. : Bölüm

Byt. : Beyit

C. : Cilt

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

G. : Gazel

H. : Hicri

Haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazreti

İÜ : İstanbul Üniversitesi

İSAM : İslâm Araştırmaları Merkezi

K. : Kasîde

Kt. : Kıt'a

M. : Milâdi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Ms. : Mısra'

No. : Numara

s. : Sayfa

st. : Satır

S. : Sayı

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TTK : Türk Tarih Kurumu

Ünv. : Üniversitesi

vr. : Varak

vd. : Ve diğerleri

Yay. : Yayınları

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ[*]

1. XVIII. Yüzyılın Siyâsi ve Sosyal Görünümü:

Ebû Bekir Kânî, XVIII. yüzyılda yaşamış Osmanlı şâir ve münşîlerindendir. Bu yüzyılda III. Ahmed (ö.1730), I. Mahmud (ö.1754), III.Osman (ö.1757), III.Mustafa (ö.1774), I.Abdülhamid (ö.1789) ve III.Selim (ö.1807) Osmanlı tahtına geçen padişahlardır.

XVIII. yüzyılda bir taraftan Osmanlı Devleti çeşitli sıkıntılar yaşarken diğer yandan doğuda Türk illeri adım adım kuşatmalara maruz kalmıştır. Çin, Doğu Türkistan'a bu yüzyılda girmiştir. Hindistan'da Babüroğulları'nın taht kavgaları ve iç kargaşa, Nadir Şah'ın işgali yine bu yüzyılda gerçekleşmiştir. XVIIII. yüzyıl, Osmanlılar açsısından, kısa bir dönem olarak yaşanan Lâle Devri (1718-1730) hariç tutulursa, hâlâ çeşitli cephelerde mücadelelerin verildiği bir asır olmuştur.

XVII. yüzyılın sonunda imzalanan Karlofça antlaşması ile ilk ciddi kayıpların verildiği Osmanlı coğrafyasında, XVIII. asırda birkaç devletle birlikte, aynı anda farklı cephelerde savaşlar yapılmıştır. Bu savaşların pek çoğu ağır kayıplarla sonuçlanmıştır.

XVII. yüzyıldan başlayarak XVIII. yüzyılda da devam eden mağlubiyetlerin tesadüf eseri olmadığını düşünen dönemin aydınları, toplumun ve devletin bütün kademelerinde (ulemâ, ordu, bürokrasi gibi) görülmeye başlayan aksaklıkların ve çözülmelerin bu felaketlere zemin hazırladığı fikrinde birleşmişler ve alınması gereken

---

[*] Bu bölüm, Ebû Bekir Kânî Efendi'nin yetişmesinde ve onun edebî yönden hazırlanmasında etkili olan tarihî ve sosyal hadiselerin, kültürel gelişmelerin yansımalarını görmeye yardımcı olacağı düşüncesiyle yazılmıştır. Bu yüzden konu genel çerçevede ele alınarak aşağıdaki eserlerden yararlanılmıştır: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.IV, Bölüm 1-2, Ankara, 1982; Enver Ziya Karal, "Ahmed III", İslâm Ans., C.9, İstanbul, 1965, s.212-214; Münir Aktepe, "Mahmud I", İslâm Ans., C.7, İstanbul, 1970, s.158-165; Şinasi Altundağ, "Osman III", İslâm Ans., C.9, İstanbul, 1965, s448-449; Bekir Sıtkı Baykal, "Mustafa III", İslâm Ans., C.8, İstanbul, 1965, s.700-708; Enver Ziya Karal, "Ahmed III", İslâm Ans., C.9, İstanbul, 1965, s.212-214; Cevat Eren, "Selim III", İslâm Ans., C.10, s.441-457; "XVIII. Yüzyıl", Büyük Türk Klâsikleri, C. VI, İstanbul, 1987; Abdülbaki Gölpınarlı, XVIII.Yüzyıl Divan Şiiri, İstanbul, 1955; Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1983, C.I-II; Mine Mengi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1995; Osman Horata, "Zihniyet Çözülüşünden Edebi Çözülüşe Lâle Devrinden Tanzimat'a Türk Edebiyatı", Türkler, Ankara, 2002, C.11, s.573-592;

önlemleri tartışmışlardır. Bu çerçevede edebiyatı da yakından ilgilendiren dönemin siyasi ve sosyal olaylarını genel çizgileriyle şu şekilde belirtmek mümkündür:

XVIII. yüzyılın başında, kardeşi II. Mustafa'yı tahttan indirip kendisini tahta çıkaran âsîlere hadlerini bildirerek kargaşaya son veren III. Ahmed (1703-1730) devlet hayatında huzuru sağlamaya çalışmıştır. Diğer taraftan Karlofça'da kırılan milli gururu onarmak adına çeşitli cephelerde mücadele edilmiştir. İlk olarak Ruslar'ın Osmanlı topraklarına tecavüzde bulunması üzerine bu ülkeye savaş ilan edilmiş ve Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa komutasındaki ordu Prut'ta Ruslara karşı galip gelmiştir. (1711). Prut savaşının ardından yapılan antlaşmanın şartlarını tatmin edici bulmayan Sultan III.Ahmed, sadrazamlığa Damad Ali Paşa'yı getirmiştir. Rusların yapılan antlaşma şartlarına uymak istememesi üzerine, Pâdişahın da Edirne'ye kadar başında bulunduğu Osmanlı ordusu, Damad Ali Paşa komutasında yeniden Rusya üzerine harekete geçmiştir. Sonuçta Rusya, şartlara uymak zorunda kalmıştır. Venediklilerin 1714'te Karadağlıları isyana teşvik etmesi üzerine Mora'ya sefer düzenlenmiş, Ali Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, Karlofça ile Venediklilere verilen bütün kaleleri geri almıştır. Ancak Karlofça'nın garantör devletlerinden Alman-Avusturya imparatorluğu, Venediklerden alınan yerler iade edilmedikçe barışı tanımayacağını açıklamıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Alman-Avusturya İmparatorluğuna savaş ilan etmiş ve Damad Ali Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu harekete geçmiştir. Ali Paşa'nın şehit düşmesinden sonra Osmanlı ordusu bozguna uğramış ve Pasarofça Antlaşması (1718) ile yeniden barış dönemine girilmiştir.

Pasarofça Antlaşmasının imzalanmasından sonra, sadrazamlığa Damat İbrahim Paşa getirilmiş ve böylece Osmanlı Devleti'nde 1730 yılına kadar süren yeni bir dönem başlamıştır. *"Lâle Devri"* adı verilen bu dönemde Sultan III. Ahmet, ülke içinde huzuru sağlamak, orduyu kuvvetlendirmek, devleti maddi ve manevi en yüksek seviyeye çıkarmak için çalışmıştır. Bu dönemde, İstanbul'da ilk matbaa kuruldu (1727). Yalova'da kâğıt, İstanbul'da Tekfur Sarayında bir çini fabrikası açıldı. İstanbul'a davet

edilen ve uzun seneler İstanbul'da kalarak orada vefat eden Comte de Bonneval (Humbaracı Ahmet Paşa), humbaracı ocağını ıslah etti. İstanbul'un su ihtiyacını temin için bir de bend yaptırıp *derya-yı sim* adını verdi. Yine III.Ahmed döneminde Osmanlılara üstünlük kurmuş olan Avrupa'yı her yönüyle tanımak için Avrupa başkentlerine elçiler gönderildi. Tercüme heyeti kurularak çeviri çalışmaları yapıldı. Bütün bu faaliyetlerin yanında imar çalışmaları da devam etti. Yapılan yeni kasırlar, konaklar ve yalılarla Haliç ve Boğaziçi'nin çehresi değiştirildi. Zevk ve safada toplumun kabul edemeyeceği şekilde ölçünün kaçırıldığı bu dönemde yaşanan rehavet, içeriden yükselen tepkilerin giderek artmasına sebep oldu. Sonuçta Patrona Halil'in elebaşılığında başlayan isyan, III.Ahmed'in tahttan indirilerek yerine I. Mahmud'un geçirilmesiyle sona ermiştir. Böylece, siyasi ve sosyal açıdan etkisini uzun yıllar sürdüren ve aynı zamanda Osmanlı modernleşmesinin ve çağdaşlaşma sürecinin de başlangıcı sayılan *Lâle Devri*, XVIII. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuran önemli bir hâdise olmuştur.

III. Ahmed'in yerine tahta geçen I. Mahmud (1730-1754) önce isyancıları ortadan kaldırarak devlet otoritesini yeniden sağladı. Ardından sınırlardaki gelişmelerle ilgili olarak Rusya ve Avusturya ile aynı anda iki cephede savaş devam etti. Bu savaşlarda elde edilen başarılar sonucu Ruslar Azak'tan, Avusturyalılar ise Belgrad'dan çekilmek zorunda kaldı. (1739). Diğer taraftan İran ile devam eden savaşlar Kasr-i Şîrin antlaşması (1746) ile sona erdi. Böylece Belgrad antlaşması (1739) ile batı ve kuzey, Kasr-i Şîrin (1746) antlaşması ile doğu sınırlarının emniyet altına alındığı I. Mahmud dönemi, genel olarak Osmanlı tarihinin son parlak devri sayılmaktadır.

I. Mahmud devrinde cephelerdeki savaşlara rağmen ıslahat hareketleri, ilim, kültür, imar ve sanat faaliyetleri devam etmiştir. Bu çerçevede ilk defa Mühendishâne-i Berr-i Hümâyûn kurulmuş, ikinci defa matbaa açılmış, artan kâğıt ihtiyacının karşılanması için Yalova'da kâğıt fabrikası kurulmuş, çeşitli câmi', mescid ve köşkler yapılmış, İstanbul'da üç kütüphane kurulmuştur.

I. Mahmud'un vefatından sonra yerine geçen III.Osman (1754-1757) devrinin en önemli gelişmeleri, yangınlar ve ağır kış şartları gibi doğal afetler olmuştur. 1755 yılının kışında Haliç donmuş, aynı yılın 28 Eylül'ünde İstanbul, tarihinin en büyük yangın felaketini yaşamıştır. 6 Temmuz 1756'da, Sultan III. Osman devrinin ikinci büyük yangını oldu. Bu yangın, İstanbul'un dörtte üçünü kül haline getirdi. Yangının ardından, İstanbul'un yeniden inşası için büyük bir imar faaliyeti başladı. I. Mahmud zamanında iki defa sadrazamlığa getirilmiş olan Hekimoğlu Ali Paşa'nın, bu dönemde III. Osman tarafından üçüncü kez sadrazam tayin edilmesi, Tokatlı Ebû Bekir Kânî Efendi'nin hayatı için de önemli bir dönüm noktası olmuştur.[1]

XVIII. yüzyılın ortalarında tahta çıkan III. Mustafa döneminin (1757-1774) en dirayetli kişilerinden birisi Sadrazam Koca Râgıb Paşa'dır. Koca Râgıb Paşa, savaş yerine barışçı bir siyaset izleyerek sık sık dengeleri değiştiren Avrupa ülkelerine karşı daha dikkatli davranmıştır. Ancak onun 1765'te vefatı sonrasında devletin bütün yönetim dengelerinde bozulmalar ve çözülmeler görülmeye başlandı. 1768 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşı ile yeniden cepheler hareketlendi ve 1770'te Ruslara yenilen Osmanlı ordusunun 1771'de Çeşme'de donanması yakıldı. Ardından Kırım elden çıktı. Ve bu süreç siyasi tarihimizin en ağır hükümlerini içeren Küçük Kaynarca Antlaşması (1774) ile sona erdi.

III. Mustafa dönemi, Sadrazam Koca Râgıb Paşa'nın ölümünden sonra oldukça sıkıntılı ve çalkantılı geçmiştir. Ümitsizlik içinde bulunmasına rağmen ıslahat yapmaktan geri kalmayan III. Mustafa, idarî, mâlî ve askerî konularda yenilikler yapmaya çalışmış, gelir-gider dengesini düzenlemiş, ticari faaliyetler ve yerli sanayiyi teşvik etmiş, imar çalışmalarını sürdürmüş ve mühendishaneyi açmıştır.

III. Mustafa'nın yerine geçen I. Abdülhamid (1774-1789) dönemi genel olarak savaşlarla ve ıslahatlarla geçmiştir. Devletin buhran içinde olduğu bir dönemde tahta

---

[1] Hekimoğlu Ali Paşa, sadrazam tayin edildiği sıralarda Trabzon valiliği görevinde bulunuyordu. İstanbul'a dönerken Tokat'a uğramış ve Kânî ile burada karşılaşmış, onu maiyetine alarak İstanbul'a getirmiştir.

çıkan I. Abdülhamid, isyanları bastırmak üzere Kaptân-ı Derya Cezayirli Hasan Paşa'yı, ıslahat yapmak için de sadrazam Halil Hamit Paşa'yı görevlendirmiştir. Bu süreçte Kapıkulu'nun ıslahı için Fransa'dan mühendisler getirilmiş ve Mühendishâne-i Berr-i Hümâyun açılmıştır. Ayrıca matbaanın yeniden canlandırılması, yerli malı kullanımının zorunlu kılınması ve yerli sanayinin teşvik edilmesi bu dönemin sosyal hayatında görülen olumlu gelişmelerdir.

Özi Kalesi'nin düştüğünü öğrendiği sırada felç geçirerek üzüntüsünden vefat eden I. Abdülhamid'in yerine III. Selim (1789-1807) tahta çıkmıştır. III. Selim, siyasi alanda başarılar elde etmek için öncelikle askeri başarıların gerekliliğine inanmışsa da kısa zamanda bunun yanıltıcı olduğunu idrak etmiştir. III. Selim, devlet için lüzumlu gördüğü çeşitli alanlardaki ıslahatları Nizam-ı Cedid adıyla tatbikat safhasına koydu. *Nizam-ı Cedid,* genel olarak Avrupa'nın bilim ve teknik gelişmelerinden yararlanarak Osmanlı Devleti'nin ilmî, idârî, siyâsî, iktisâdî ve diğer alanlarda yapılması zorunlu görülen yeniliklerin bütününü ifade etmekle birlikte, özel anlamıyla Avrupâi standartlarda kurulacak olan ordu için de kullanılan bir kavram olmuştur. Hülâsa Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılın sonunda Nizam-ı Cedid hareketiyle tarihinde o döneme kadar görülmemiş ölçüde değişik sahalarda ve boyutlarda yapılan yeniliklere tanık olmuştur.

XVIII. yüzyıl, çoğu aydın görüşlü, sanattan anlayan, şâir, musikişinas, sâkin yaradılışlı fakat zayıf, savaştan kaçınan pâdişahların devlet idaresinde olduğu bir asır olmuştur. Eski gücünü yitiren Osmanlılar, yeni felaketlerin yaklaştığı bir dönemde, Batının bilim ve teknik olarak her gün biraz daha ilerlediğini, savaş araç-gereç ve yöntemlerinde üstünlük sağladığını görmüş, bunun sonucu olarak da kötü gidişe dur diyebilmek ve gerilemeyi önleyebilmek adına Batı ile ilişkilerini artırmak zorunda kalmıştır.

2. XVIII. Yüzyılın Edebî Görünümü:

XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve sosyal yaşamda büyük güçlüklerle karşılaştığı bir yüzyıl olmakla birlikte, yenilik hareketini idrak ettiği bir devir olmuştur. Osmanlının bu yüzyılda yaşadığı siyasi ve sosyal çalkantılar, edebî hayatı da etkilemiştir. Bu yüzyıl edebiyatı, geçmiş dönemlerin edebî geleneğini esasta devam ettirmiş olmanın yanında bir takım değişikliklerin, yumuşamaların ve kırılmaların da meydana geldiği bir devir olmuştur. Gerek XVIII. yüzyılın, gerekse bütün Türk edebiyatının iki büyük şâirinden Nedim asrın ilk yarısında, Şeyh Gâlib ise ikinci yarısında yetişmiştir. Nitelik bakımından bu iki şâir seviyesinde olmamakla birlikte, bu yüzyılda yetişen şâir sayısı, nicelik olarak diğer asırlara nazaran verimlilik göstermiştir.[2]

XVIII. yüzyıl başında edebiyatta *Nâbî Mektebi* hüküm sürmekteydi. Nabi Mektebi, mesnevi türünde aşk ve tasavvufî konulardan uzak eserler vücûda getirirken gazellerde hikemî bir üslûp oluşturmuştur. Geleneğin şiir anlayışından ayrılmamakla birlikte, onun içinde bir mektep meydana getiren Nâbî'nin düşünce ve hikmet tarzını benimseyen pek çok şâir onun takipçisi olmuştur. Dürri, İzzet Ali Paşa, Kâmî, Râşid, Sâbit, Sâmî, Selim ve Seyyid Vehbî gibi şâirler Nâbî Mektebi tesirinde eserler vermiştir. Çalışmamıza konu olan Ebû Bekir Kânî Efendi de bu mektebin etkisinde olan şâirler arasındadır. O'nun şiirlerinde ayetlere, atasözlerine ve deyimlere dayalı söyleyişlerde bu izleri görmek mümkündür. Özellikle gazellerindeki hikemî söyleyişlerinde başarılı bulunmaktadır.

Nâbî ve Sâbit ile edebiyata yerli unsurların girmeye başlaması XVIII. yüzyılda daha da yoğunlaşmış ve özellikle Lâle Devri şâirleriyle artmıştır. Asrın başında yetişen Nedim, meydana gelen yeni hayat tarzının ifade edilmesinde sembol bir şâir olarak

---

[2] Bu yüzyılda yetişen, Nesib Dede, Hasib, Osmanzade Tâib, Kâmi, Beliğ, Enis Recep Dede, Şeyhülislam İshak Efendi, Sâkıb Dede, İzzet Ali Paşa, Zâtî, Nahîfî, Münif, Neylî, Seyyid Vehbi, Râgıb Paşa, Çelebizade Âsım, Ahmed Paşa, Râtip, Münif, Esad Efendi, Nevres-i Kadîm, Hoca Neş'et, İlhâmî, Enderunlu Fâzıl, Esrar Dede ve Kânî gibi pek çok dîvan şâirinin varlığı bu niceliği doğrulamaktadır.

görülmüştür. O, Lâle Devri'nin sosyal hayatını, saray âdetlerini, lâle sefâlarını ve Sa'dâbâd eğlencelerini şiire yansıtırken kullandığı dil ve üslûp ile devrindeki şâirlere örnek olmuştur. Nedim'i başarıyla takip eden İzzet Ali Paşa ve Muhammed Emin Beliğ gibi şâirler yanında, Kâmî, Râşid, Seyyid Vehbî, Neylî ve Fıtnat Hanım gibi şâirler de Nedîmâne şiir tarzının etkisinde şiirler söylemişlerdir. Nedim'den sonra da Enderunlu Vâsıf, Surûrî ve Enderunlu Fâzıl gibi şâirler tarafından Nedim ekolünün devam ettirildiği bilinmektedir. Şiirlerinde kullandığı mahallî unsurlar dikkate alındığında, Kânî'nin zaman zaman *Nedîm tarzı* şiirler söylediği görülmektedir.

XVIII. yüzyılın ve bütün edebiyatımızın en büyük şâirlerinden birisi olan Şeyh Gâlib, Nâbî ve Nedim tarzı şiirlerden etkilenmekle beraber, şiirde yaşanan durgunluğu aşmada yaratıcı bir tavır sergilemiştir.[3] Bu özelliği O'nun, hocası Hoca Neş'et'in şiir meclislerinde bulunmasından kaynaklanmaktadır.[4] Yüzyılın ikinci yarısında Koca Râgıp Paşa etkisinde şiirler söyleyen Haşmet ve Fıtnat Hanım yetişmiştir. Esrar Dede ise Mevlevî çevrelerce tanınan bir şâir olmakla birlikte aynı zamanda tezkire yazarı olarak da bilinmektedir.

XVIII. yüzyıl edebiyatı, şiirde olduğu gibi mensur eserler bakımından da verimli bir dönem geçirmiştir. Biyografiler, şuarâ tezkireleri, tarihler ve sefaretnâmeler tercih edilen türler arasında yer almaktadır. Biyografide Osmanzâde Tâ'ib, Sâkıb Mustafa Dede, Ahmed Resmî ve Müstakimzâde Süleyman; şuarâ tezkireciliğinde Safâyî, Sâlim, Bursalı Beliğ ve Esrar Dede; tarih sahasında Nâimâ, Râşid, Âsım, Vâsıf; sefaretnâme türünde ise Yirmisekiz Mehmed Çelebi, Ahmed Resmî Efendi ve Vâsıf Ahmed Efendi yüzyılın önde gelen isimleri arasında yer almıştır.

---

[3] Sedit Yüksel, Şeyh Gâlib, Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri, Ankara, 1980, s.94.
[4] İlhan Genç, Hoca Neş'et, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkidli Metni, İzmir, 2005, s.13.

EBÛBEKİR KÂNÎ

HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. Hayatı:

Ebû Bekir Kâni Efendi'nin hayatına dair bilinenler çok fazla değildir. Gerek şâir biyografileri hakkında temel başvuru kaynakları arasında sayılan şuarâ tezkirelerinde, gerekse ölümünden sonraki çeşitli kaynaklarda Kânî ile ilgili verilen bilgilerin sınırlı bir çerçevede kaldığı görülmektedir.[5]

Ebû Bekir Kânî Efendi 1712 (H.1124) yılında Tokat'ta dünyaya gelmiştir.[6] Doğumu ve ailesi ile ilgili kaynaklarda bunun dışında herhangi bir bilgi bulunmayan Kânî, tahsil hayatına Tokat'ta başlamıştır.[7] İlk zamanlar derbeder bir hayat süren Kânî gençlik yıllarında nazım ve nesirle, nükteli biçimde söylediği şiirlerle şöhrete ulaşmıştır.[8]

Kânî daha gençlik yıllarında içkiye meyilli olduğundan ayyaş bir yaşam sürmeye başlamışsa da durum fazla uzun sürmemiştir.[9] Gençlik yıllarında, iç dünyasındaki bunalım ve arayışlarının devam ettiği bir dönemde, Mevlevî şeyhi Abdülahad Dede ile karşılaşmıştır. Abdülahad Dede'ye intisap etmiş olmakla Mevlevîlik dairesi içinde yer almaya başlayan Kânî, 39-40 yaşlarına kadar Tokat Mevlevîhânesine devam etmiştir.[10]

---

[5] Vakanüvis Mehmed Edip Efendi, Târih-i Edib, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü, No:3220, vr:116 v.d.; Fatin Efendi, Tezkire-i Hatimetü'l-Eş'âr, İstanbul 1271, s.352-353; Şeyhülislam Arif Hikmet, Mecmuâtü't-Terâcim, İstanbul 1254, vr. 55ab; Şefkat, Tezkire-i Şefkat, İstanbul 1259, vr.59b; Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmâni, (Haz.: Nuri Akbayar) İstanbul 1996, C.III, s.865; Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1333, C.II, s.392; Muallim Nâci, Esâmi, İstanbul 1308, s.261–262; Ebuzziya Tevfik, Nümûne-i Edebiyât-ı Osmâniye, İstanbul 1330, s.49; Şehabettin Süleyman, Târih-i Edebiyât-ı Osmâniye, İstanbul 1328, s.231–232.

[6] Kânî'nin Tokatlı olduğunu ve orada doğduğunu Muallim Naci, Esâmî'de kaydetmektedir. (bkz.: Muallim Nâci, a.g.e., s.261); Ayrıca Tokatlı olduğunu bir fıkrasında da "…Feyzullah! Sen zannedersin ki, bu Kânî dedikleri adam Tokad-ı bihişt-âbâdda Âdem imiş" şeklinde söylediği bilinmektedir. (bkz.: Muallim Nâci, Osmanlı Şâirleri (Haz.: Cemal Kurnaz), İstanbul, 1995, s.256)

[7] Muallim Nâci, Esâmi, İstanbul 1308, s.261.

[8] Muallim Nâci, a.g.e., s.262.

[9] Ahmed Rifat Efendi, Lügat-ı Tarihiye ve Coğrafiye, İstanbul 1299, C.I, s.70.

[10] Vakanüvis Mehmed Edip Efendi, a.g.e., vr.117; Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s.392.

Ebû Bekir Kânî Efendi, gençlik yıllarında şiir ve inşâdaki başarısıyla çevresindekilere kendini kabul ettirmiştir.[11] Ancak O, asıl şöhrete 1755 (H. 1168) yılında Hekimoğlu Ali Paşa[12] ile tanıştıktan sonra ulaşmıştır. Dönemin Trabzon valisi olan Hekimoğlu Ali Paşa, üçüncü kez sadrazam tayin edilmiş ve Trabzon'dan İstanbul'a dönerken Tokat'a uğramıştır. Paşa'nın Tokat'a uğramasını fırsat bilen Kânî Efendi, Paşa'ya bir kasîde ve tarih sunmuştur. Kânî'nin yetenekli bir genç olduğunu fark eden Ali Paşa, onu maiyetine almaya karar vermiş, Kânî'nin bağlı olduğu Tokat Mevlevî hanesi Şeyhi Abdulahad Dede'nin de iznini alarak 1755 yılında onu İstanbul'a götürmüştür.[13] Muallim Nâci, Kânî'yi Tokat'tan İstanbul'a getiren hâdiseleri şu şekilde ifade etmektedir: *"Henüz pek genç iken vatanında şiir ve inşâ ile müşarun bi'l-benân (parmakla gösterilir) olmuş idi. Mevlevîlik tarikatına intisabı olmak cihetiyle başında sikke, Tokat şeyhi hizmetinde bulunduğu halde Hekimoğlu Ali Paşa Trabzon'dan üçüncü defa sadrazamlığa gelirken Tokat'a uğradığında, Kâni kasîde ve tarih takdimine*

---

[11] Muallim Nâci, a.g.e., s.262.

[12] Ebû Bekir Kânî Efendi'nin hayatında dönüm noktasını belirleyen Hekimoğlu Ali Paşa, 1688 (H.1100) yılında İstanbul'da doğmuş, Reisü'l-Etibbâ Nuh Efendi'nin oğludur. III.Ahmed tarafından Bevvâbin-i Dergâh-ı Âli zümresine dahil edilmiş, silahşör rütbesiyle akranlarından öne çıkmış, tecrübe kazanması için Damat Ali Paşa tarafından Zile Voyvodalığı görevine atanmış, daha sonra Türkmen Ağalığı ve Rumeli payesiyle birlikte Adana vilayeti ve Halep vilayetinde (1724/1137) görev yapmıştır. Bu görevlerini takiben Azerbaycan ve Tebriz fetihlerinde bulunmuş, 1725 (1138)'de Anadolu Eyaleti, Tebriz Seraskerliği ve Şehr-i Zor Eyaleti (Kerkük) görevlerine atanmış, İran'ın Tebriz'i geri alması üzerine 1731 (1144)'de Tebriz'i yeniden fethetmiş ve Erzurum'a döndüğünde bu kez sadaret makamı ile ödüllendirilmiştir. I. Mahmud ve III. Osman dönemlerinde üç kez sadaret makamında görev alan Ali Paşa bu makama ilk atandığında 3,5 yıl kadar görev yapmış, ardından 1735 (1148) yılında azledilip Midilli'ye gönderilmiştir. 1736 (1149)'da Bosna Eyaletine nasbolunan Paşa, Belgrad'ı kurtarmış, 1740 (1153)'da Mısır Valisi olarak Kölemenleri susturmuş, 1743 (1155)'de ikinci kez sadaret makamına getirilmiştir. Bir buçuk yıl yönetimde kalan Paşa 1156'da azledilip yeniden Midilli'ye gönderilmiştir. Daha sonra Bosna ve Halep valilikleri, Anadolu Eyaleti ve Şark Seraskerliği gibi değişik görevlerde bulunan Paşa 1754 (1168) yılında üçüncü kez sadrazam tayin edilmişse de hakkında çıkartılan dedikodu ve söylentiler sebebiyle 3,5 ay sonra tekrar azledilip idama mahkûm edilmiştir. Valide Sultan'ın araya girmesiyle önce Kıbrıs'a, sonra da Rodos'a gönderilmiş, ardından 1756 (1169)'da tekrar Mısır'a, bir yıl sonra da Anadolu Vilayetine atanan Ali Paşa, aynı yıl (1757/1170) Kütahya'da hayata gözlerini kapamıştır. (Şemseddin Sâmi, Kâmusu'l-A'lâm, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996. C.4, s.3187)

[13] Fatin, a.g.e., s.352-353; Muallim Nâci, a.g.e., 261; Sırrı Akıncı, "Hekimoğlu Ali Paşa ve Kânî Efendi", Hayat-Tarih Mecmuası, Ekim 1971, C.2, S.9, s.17.

acele ederek nazar-ı takdimini celb eylediğinden Paşa kendisini şeyhinin izni ile dairesine alıp birlikte İstanbul'a getirmiştir."[14]

Hekimoğlu Ali Paşa, İstanbul'a geldikten sonra Kânî Efendi'yi, eğitim düzeyinin artması ve devlet terbiyesi alması için Dîvân-ı Hümâyûn kalemine yerleştirmiştir.[15] Dîvân-ı Hümâyûn kalemindeki eğitimini, normal eğitim süresinden daha kısa bir süre içinde başarı ile tamamlayan Kânî Efendi'ye *Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn* pâyesi verilmiştir.[16]

Hekimoğlu Ali Paşa, 1755 yılının sonlarına doğru sadaretten uzaklaştırılarak Silistre'ye gönderilmiştir. Tokat'tan Paşa'nın himayesinde İstanbul'a gelen Kânî Efendi kısa sürede İstanbul'daki yaşamdan ve bürokrasiden sıkılmıştır. Paşa ile birlikte O'nun divan kâtibi olarak Silistre'ye giden Kâni, İstanbul'dan kurtulmak fikrini bir mektubunda şu şekilde açıklamaktadır:

"Bu kirli sarıklı Kânî, caddeleri ve Pazar yerlerini süsleyen, muhteşem giysiler içindeki devlet erkânıyla aynı seciyede olmadığından İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmış ve Silistre denen İslâm'ın bu sefil hânesini kendisi için bir huzur yeri olarak görmüştür."[17]

Ebû Bekir Kânî, Silistre'de bir müddet kalmış, daha sonra Paşa'nın yanından ayrılarak Eflak, Rusçuk ve civar bölgelere geçmiştir. Buralarda eşraftan bazı kimselerle Ulah beylerinin kâtipliklerini de yaptığı bilinmektedir. Yine bu dönemde Eflak Voyvodası İskerletzade Konstantin Bey'in Bükreş'te özel kâtipliği görevinde de bulunmuştur. Bu görevindeyken Voyvoda Konstantin, Kânî'den yeğeni Alexsandr'a Türkçe öğretmesini istemiş, Kânî de bu isteği yerine getirerek Alexsandr'a Türkçe dersleri vermiştir. Ebû Bekir Kânî Efendi, Voyvodanın yeğeni Alexsandr'a Türkçe

---

[14] Muallim Nâci, a.g.e., 262.

[15] Vakanüvis Mehmed Edip Efendi, a.g.e., vr.117; Fatin, a.g.e., s.353; Şeyhülislam Arif Hikmet, a.g.e., s.55b.

[16] Mehmed Süreyya, a.g.e., s.865

[17] Wilkinson Gibb, A History of Otoman Poetry, London, 1967, Volume IV, p.160.

öğretmek amacıyla *Be-nâm-ı Havâriyyûn-ı Bürûc-ı Fünûn* adında bir kitap yazmıştır.[18] Kânî'nin yanında çalıştığı Voyvoda İskerletzade Konstantin Bey ile birlikte yapılmış portresinin bugün, Bükreş'teki Sinaia müzesinde bulunduğu belirtilmektedir.[19] Balkanların değişik bölgelerinde dilediğince bir hayat süren şâir, mektuplarının pek çoğunu da bu dönemde kaleme almıştır.[20]

Ebû Bekir Kânî'nin rivâyetlere dayalı olarak Bükreş'te geçirdiği yıllarda, içkiye mübtelâ olduğu ve mübtezel bir hayat yaşadığına dair bilgiler kaynaklarda yer almaktadır. Kânî 'ye atfedilen ünlü "*Kırk yıllık Kânî olur mu yani*" sözü de yine bu dönemle ilgili rivayetler arasında bulunmaktadır.[21]

Kânî, 1755 yılında İstanbul'dan ayrıldıktan sonra yaşadıklarını Dîvân'ında yer alan *Hasb-i Hâl*'inde ayrıntılı olarak kaleme almış, Eflâk ve Rusçuk gibi gezip dolaştığı beldelerle ilgili izlenimlerini anlatmıştır:[22]

Karn-ı evvelde seyâhatde iken
Gâh mihnet-gehi râhâtda iken (K/39-1)

---

[18] "Kânî" Büyük Larausse Sözlük ve Ansiklopedi, İstanbul 1986, C.12, s.6307.

[19] İsa Kayaalp, "Kânî" Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2001, C.24, s.306; Th. Menzel, "Kânî", First Encyclopaedia of Islam, Leiden, 1987, Volume IV, s.716.

[20] Osman Horata, "Son Klâsik Dönem", Türk Edebiyatı Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul 2006, C.2, s.474.

[21] Ebû Bekir Kânî'nin Bükreş'te bulunduğu sırada bir Romen güzeline âşık olduğu, güzelliği kadar dinine de bağlı olan kızın Kânî'yi Hıristiyanlığa davet ettiği, bunu kabul etmezse onunla evlenmeyeceğini söylemesi üzerine Kânî'nin günümüzde atasözü olarak kullandığımız "*Kırk yıllık Kânî olur mu Yani*" sözünü söylediği ifade edilmektedir. (Önder Göçgün, "18. Yüzyıl Klâsik Türk Şiiri'nin Nüktedan Bir Mevlevî Şâiri: Tokat'lı Kânî", Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara 1987, s.569); Başka bir rivayete göre ise sevdiği Romen kız Kânî'ye, içkiye tövbe etmesi şartıyla kendisiyle evlenebileceğini söylemiş, ancak aşk derdinden dolayı içkiye alışmış ve içmeden duramaz hale gelmiş olan şâirin "artık çok geç, ben içkisiz yapamam, tövbe kâr etmez, *kırk yıllık Kânî, olur mu Yani*" dediği belirtilmektedir. (Sırrı Akıncı, "Hekimoğlu Ali Paşa ve Kânî Efendi", Hayat-Tarih Mecmuası, Ekim 1971, C.2, S.9, s.17); Bir diğer rivayete göre ise, Kânî'nin hiçbir yerde uzun süre kalmadığı halde Eflak'ta uzun zaman kalması sebebiyle kendisine irtidat isnat olunduğu, Kânî'nin de bu suçlama karşısında "*Kırk yıllık Kânî olur mu Yani*" sözünü söylediği şeklindedir. (İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu, İstanbul 1965, C. III, s.862.)

[22] Hasb-i Hâl, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış 132 beyitten oluşan sosyal hayatın tenkidine yer veren bir eserdir. Çalışmanın inceleme kısmında Toplumsal Eleştiri bölümünde ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Geşt iderken bu zemîn sahrâsın
Seyr iderken karasın deryâsın (K/39-2)

Gezdüm Eflâk havâlisinde
Soñra nehr-i Tuna yalısında (K/39–58)

Bir yere varmış idüm Ruscuk nâm
Kendü ma'mûr ahâlisi be-kâm (K/39-59)

Bir zaman anda ikâmet itdüm
Ehl-i tevhîd ile ülfet itdüm (K/39-63)

İki üç ay kadar anda oturup
Gâh gezüp gâh yatup gâh turup (K/39–99)

Giderek Ruscuga geldüm tekrar
Lîk işler degül eski reftâr (K/39-102)

Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa'nın 1782 yılında Kânî'yi İstanbul'a davet etmesi ile Kânî'nin yirmi yedi yıllık gurbet yaşamı ve İstanbul özlemi sona ermiştir.[23] Kâni 1782 tarihinde İstanbul'a döndüğünde, Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa'nın dîvân kâtipliği yanında devlet ricâlinden bazı kimselerin kâtiplik görevlerini de yapmıştır.

Muallim Nâci'nin *"Tarîk-ı hâcegâneye idhâl olunmuş ise de bir yolda devam edebilecek mahluklardan olmadığından sâika-i tab'-ı cevvâl ile dolaşıp durmaktan kendini alamamış idi. Hiç bir kayd altında bulunmak istemeyen Kânî, gâh dîvân kalemine mensûbiyyet sûretiyle İstanbul'da gâh dîvân kitâbeti hizmetiyle hâriçde vakit geçirdi,"*[24] sözleriyle tanımladığı Kâni, saray âdâb ve teşrîfâtına uyum sağlayamamıştır. Yeğen Mehmed Paşa ile olan senli-benli ilişkileri ve Paşa'ya ait bazı sırları ifşâ etmesi üzerine idama mahkum edilmiştir. Hakkında idam cezası verilen Kânî Efendi, bu

[23] Kânî'nin Yeğen Mehmed Paşa ile ilişkisi Paşa'nın Silistre, Eflak ve Özi görevlerinde bulunduğu dönemlerde kurulan dostluklara dayanmaktadır.
[24] Muallim Nâci, a.g.e., s.262.

cezadan Reisü'l-küttâb Hayri Efendi'nin araya girmesiyle kurtulmuş ve kalebent olarak Limni adasına sürgüne gönderilmiştir.[25]

Malları müsadere edilerek sürgüne gönderilen Kânî Efendi'nin, Limni adasındaki sürgün yıllarını sıkıntı ve yokluk içinde geçirdiği bilinmektedir. Bu yıllarda yazmış olduğu mektuplarında, birkaç aydır tütünsüz kaldığından nargilesinin gümüş başlığına sarılı duran hortumunun gözüne yılan gibi göründüğünden bahsetmesi yaşadığı sıkıntıların boyutunu göstermektedir.[26] O'nun, hayatının bu son dönemlerinde yaşadığı sıkıntılı günlerin ve içine düştüğü yokluğun izlerini *Hasb-i hâl*'de görmek mümkündür:

Dimemiş kimse ki hâlüñ niçedür
Ac yatursın burada kac gicedür

Niçe şehler ki olup zâr u zebûn
Bulmamış bir giyecek köhne zıbûn[27]

Kânî, Limni adasında sefaletle geçen sürgün yıllarının ardından hayatının sonlarına doğru affedilerek İstanbul'a dönmüş ve 1791 yılının Kasım ayında vefat etmiştir. (Rebi'ul-evvel 1206)[28]

---

[25] "Kani ', Encyclopedie de L'islam, Paris, 1978, Tome IV,s.567-568; Fevziye Abdullah Tansel, "Kânî", Türk Ansiklopedisi, C. XXI, Ankara, 1974, s.204.

[26] Gibb, a.g.e., p.161; Th. Menzel,a.g.m., s.716; Fevziye Abdullah Tansel, a.g.m., s.204; Ebuzziya Tevfik, a.g.e., s.52.

[27] Bkz.: Metin Kısmı: Der-Hasb-i Hâl-i Hod (K39/16-17).

[28] Kânî'nin ölüm tarihi konusunda kaynakların büyük bir kısmı Hicri 1206 tarihini vermektedir. Miladi olarak 1791/1792 yılına karşılık gelen bu tarihin, konuyla ilgili kaynaklarda 1791 ya da 1792 gibi farklı şekillerde yer aldığı görülmektedir. Bu durumda Kânî'nin ölüm tarihinin, yıl olarak H.1206 yılı olduğu konusunda tüm kaynaklar ittifak halinde bulunmaktadır. Ancak Sicill-i Osmânî, Tuhfe-i Nâilî gibi bazı kaynakların hicri 1206 yılı ile birlikte Rabi'ul-evvel ayını da kaydetmiş olduklarını görüyoruz. Ölüm tarihini ay olarak kaydeden kaynaklardan yalnızca Tarih-i Cevdet'te 1206 Rabi'ul-âhir kaydı bulunmaktadır. Ay konusunda yapılan bu tespiti (Rabi'ul-evvel ya da Rabi'ul-âhir 1206) dikkate aldığımızda Kânî'nin ölüm tarihinin miladi olarak Kasım 1791 şeklinde olması gerekmektedir. Biz de çalışmamızda Kânî'nin ölüm tarihi olarak 1791 yılının kaydedilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Yıl konusunda Önder Göçgün de yayınladığı bir bildirinin girişinde 1791 tarihini vermesine rağmen iç sayfalarda 1792 tarihini zikrederek Sicill-i Osmânî'ye atıfta bulunmaktadır. Oysa ki söz konusu eserin işaret ettiği tarih de 1791 yılına karşılık gelmektedir. (Fatin, a.g.e., s. 353; Şeyhülislam Arif Hikmet, a.g.e., s.55b; Şefkat, a.g.e., vr.59b; Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s. 323; Mehmed Süreyya, a.g.e., s.865; Mehmet Nail Tuman, Tuhfe-i Nâilî (Haz: C.Kurnaz, M.Tatçı), Ankara, 2001, C.2, s.848;

Ölümünden kısa bir süre önce çevresindeki dostlarına "*Mezar taşıma Fatihâ yazılmasın, ben Fatihâ dilencisi değilim*" dediği rivayet olunan şâirin son nefesine kadar mizahtan vazgeçmediği söylenmektedir.[29] Kabri Eyüp Mezarlığında bulunmaktadır.[30] Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Ebû Bekir Kânî Efendi'nin ölümü üzerine Sürûri ve Sünbülzâde Vehbî'nin tarih düştüğü görülmektedir:[31]

"*Her sözü ma'den-i cevher idi gitdi Kânî*" (Sürûrî)

…

"*Gitti gevher idi gûyâ o ma'ârif Kânî*" *(*Sünbülzâde Vehbî)

Kişiliği:

Ebû Bekir Kânî Efendi'nin mizacıyla ilgili yazılanlar, onun sanatıyla kişiliği arasındaki uyumu ortaya koymaktadır: Ebuzziya Tevfik, Kânî'yi *"rind-meşreb, laübali mizaç, fikr ü istiklâl ve hiss-i hürriyet ile perverde bir zat"* olarak tanımlamakta ve hezl, mizah konusundaki duyarlılığın, onun fıtratından kaynaklandığını ileri sürmektedir.[32]

Şemseddin Sâmi ise Kâni'nin laübali ve kalender-meşreb bir kişiliğe sahip olduğu görüşündedir.[33]

Kânî'yi fiziki olarak tanımlamaya çalışan Hakkı Süha ise onun, çehre züğürdü bir adam oluşuna dikkat çeker: *"Kavukla kürk arasına sıkışmış mini mini bir baş, bu*

İslâm Ansiklopedisi, a.g.e., C.IV, s.158; İslâm Ansiklopedisi, a.g.m., s.306; Gibb, a.g.e., p.161; Önder Göçgün, "18.yy. Klâsik Türk Şiiri'nin Nüktedan Bir Mevlevî Şâiri: Tokadlı Kânî", Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986), Ankara, 1987, s.565-572)

[29] Sırrı Akıncı, a.g.e., s.17

[30] Kânî'nin mezar taşında yukarıda da belirtildiği gibi Fatiha'ya yer verilmemiş, "Hüve'l-Bâkî, Cennet-mekân Ebû Bekir Kânî Efendi Rahimehullah sene 1206" ifadesi yazılmıştır. Kânî'nin mezarı Eyüp Camii arkasında bulunan Beybaba Sokağı içindeki Feridun Paşa Türbesinin 15-20 metre sağ tarafında yola paralel mezarların ikinci bloğunda bulunmaktadır. Kânî'nin mezarının sağ tarafında Rodoslu Yedibekli Es-Seyyid Hasan Kayudan (1207), sol tarafında Şeyhülislam Asbak Aşır Efendi'nin Kerimezadesi Sadrazam Esbak Nâilî Paşa Hafid-i Müderris-i Kirâmdan Abdurrahim Şekip Beyefendi (1235), arka tarafında Cafer Efendi (1282) ve ön tarafında Divân-ı Hümâyun'dan Abdurrahman Necib Bey Efendi (1210) medfun bulunmaktadır. (Kânî'nin mezarının resimleri için Bkz. EK:1 Fotoğraflar)

[31] Şehabettin Süleyman,a.g.e., s.236.; Fatin, a.g.e., s.353; İsmail Yakıt, Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, İstanbul, 1992, s.345.

[32] Şehabettin Süleyman, a.g.e., s. 232.

[33] Şemseddin Sami, a.g.e., C.V, s.2819.

küçük başın çelimsiz yüzü kaş, göz, alın, ağız ve sakalla da dolmamış gibidir. Gaga burnunda küstah bir sivrilik sezilir" şeklinde tanımladığı Kânî'nin züğürt çehresine mukabil oldukça zengin ve asil bir ruha sahip olduğunu, taşkın ve sanatkâr ruhunun şahlanışına, refahını ve rahatını çekinmeden feda ettiğini belirtir.[34]

Hakkında yazılanlar ve söylenenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Kânî'nin mağrur, makam ve mevki sevdalısı olmayan, lâkayd, içki ve kadına düşkün, hazır cevap, keskin zekâlı, kalender-meşrep, nüktedan ve rint bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır.

Mevlevîliği:

Ebû Bekir Kâni Efendi'den bahseden kaynakların tamamı, onun İstanbul'a gelmeden önce Tokat'ta geçen hayatına dair bilgiler verirken Mevlevî tarikatına girdiğine ve uzun süre Tokat Mevlevîhânesine[35] devam ettiğine dikkat çekmektedir: *"Tarîkat-ı Mevlevîyeye intisap eyledi"*[36], *"Tarîkat-ı Mevlevî idi"*[37], *"Kendisi aslen Tokatlıdır, tarîkat-ı Mevlevîyeye intisap ettiği cihetle otuz sekiz yaşına kadar Tokat*

---

[34] Hakkı Süha Gezgin, Edebî Portreler, İstanbul, 1999, s.74–75.

[35] Tokat Mevlevîhânesi, 1638 yılında Yeniçeri Ağası Muslu Ağa tarafından inşâ edilmiştir. İlk dönem kayıtlarında "Medîne-i Tokad'da vâki' Yeniçeri Ağası Muslu Ağa Mevlevîhânesi" olarak geçen Mevlevîhane zaman içinde hasara uğrayıp yıkılmışsa da 1703 tarihinde Müderris Şeyh Mehmed Efendi tarafından yeniden inşâ ve ihyâ edilmiştir. XVII. asrın ortalarında bölgeyi gezen Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Tokat Mevlevîhânesi'nin önemli bir merkez olduğundan bahsetmetmektedir. Mevlevîhanenin şehirdeki önemli yapılar arasında yer aldığını kaydeden Çelebi, binanın Sultan III.Ahmed'in vezirlerinden Süglün Muslu Paşa tarafından yapıldığını, İstanbul Beşiktaş'taki Mevlevîhane ile eş değer olduğunu kaydederek haftada iki gün burada âyin yapıldığını belirtmiştir. Tokat merkez Soğukpınar mahallesi, Bey Sokağında bulunan Mevlevîhane zaman içinde yapılan bazı onarım, ekleme ve bezemelerle görünümünde yapılan değişiklikler açısından XIX. yüzyıl mimarî özelliklerini göstermektedir. 3000 m^2'lik bir alan üzerinde kurulmuş Mevlevîhane, şeyh dairesi, derviş hücreleri ve semahaneden meydana gelmiştir. İkinci kattaki semahanenin girişi önüne ahşap sütunlu bir revak yerleştirilmiştir. Semahanenin tavan göbeği dönemine ait güzel bir ağaç işçiliği göstermektedir. Semahanenin çevresindeki ahşap sütunlar, üzerini örten kubbeyi taşımaktadır. Doğu tarafına da kadınlar mahfili yerleştirilmiştir. Mevlevîhane son zamanlarda yapılan onarımlarla orijinalliğinden uzaklaşmıştır. *(Doç. Dr. Mehmet Beşirli, "Tokat Mevlevîhânesi", Kültür&Tokat Araştırma, Yıl: 2005, S.19, ss. 2-14; Tokat Mevlevîhânesi resimleri için bkz.:Ek-1 Fotoğraflar)*

[36] Fatin, a.g.e., s.303.

[37] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s.393.

Mevlevîhânesinde kalmıştır"[38], *"Tarikat-ı Mevlevîyyeye intisabı olmak cihetiyle başında sikke-pûş Tokad şeyhinin hizmetinde bulunduğu halde.."*[39], *"Maddi ve manevî bir meslek, edeb ve irfan olan tarikat-ı Mevlevîyeye intisabı olduğundan İstanbul'a gelinceye kadar Tokat Mevlevîhânesinde devam etmiştir,"*[40] *"Mevlevî tarikatına da intisabı olmakla Tokad şeyhi hizmetinde sikke-pûş yeni yetişen bir genc iken,"*[41] *"Kırk yaşına kadar Tokat Mevlevîhânesine bağlı kaldı"*[42] şeklinde verilen bilgiler, Kânî'nin Mevlevîlik ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır.

Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Ebû Bekir Kâni Efendi'nin İstanbul'a geldiği 1755 tarihine kadar, Tokat'ta geçirdiği yıllarda Mevlevî şeyhi Abdülahad Dede'ye intisap etmiş bir derviş olduğu ve 38–40 yaşlarına kadar Tokat Mevlevîhânesine devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu bilgiler dışında, dönemin Tokat Mevlevîhânesi ve şeyhi Abdulahad Dede hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Kânî'nin İstanbul'a gelişinden sonraki dönemle ilgili olarak, onun Mevlevîliği hakkında herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Ancak şiirlerinde ve mektuplarında Mevlevîliği ile ilgili olarak zaman zaman duygularını dile getirdiği görülmektedir. Mevlânâ Celâleddin Rûmî için yazdığı medhiyesinde ona olan sevgisini açıkça dile getirmektedir. Hazreti Mevlânâ'ya seslenen şâir, hâlâ onun yolunda bir derviş olduğunu ve kendisine sahip çıkmasını arzu etmektedir. Mevlâna'nın himmetini, yardımını ve lutfunu bekleyen şâir, kendini şeyhinin ellerine bıraktığını *"ister yap ister yık"* ifadeleriyle belirtmekte ve gurbete düşmüş yaralı gönlünü iyileştirecek kişinin de Hz. Mevlânâ olduğunu ifade etmektedir:

Dervîşüñe sâhib çık yâ Hazret-i Mevlânâ
İsterse yap ister yık yâ Hazret-i Mevlânâ

---

[38] Şehabeddin Süleyman, a.g.e., s.235.
[39] Muallim Nâci, a.g.e., s.261-262.
[40] Ebüzziya Tevfik, a.g.e., s.51.
[41] Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s.322-323.
[42] Meydan Larausse, C.6, İstanbul, 1971, s.457

Gurbet-zedegânuñ gör dâg-ı dile merhem sür
Hicrân nekebâtuñdur yâ Hazret-i Mevlânâ

Sâyeñde himâyet kıl bî-gâ'ile velî kıl
Kıl himmetüñi teskîl yâ Hazret-i Mevlânâ

Geldüm saña eyvallâh güstâh u perîşân-râh
Lutf eyle baña her gâh yâ Hazret-i Mevlânâ

Kânî seni ister hep sensin aña dîn mezheb
Kıl feyzüñi müstevheb yâ Hazret-i Mevlânâ (K.23)

Kânî şiirlerinde zaman zaman Mevlevîliğinden bahsetmiş ve Mevlevîlik ile ilgili kavramlara yer vermiştir. Ancak bunların Mevlânâ'ya yakarıştaki arzu ve istekler gibi lirizm ile söylenen düşünceler olmaktan öte, bu kültüre ait birikimlerin yansıması şeklinde düşünülmesi gerekmektedir. Gerçekte Mevlevîliğin bir mensubu olmadığını söyleyen Kânî, görenlerin kendisini Mevlevî zannettiğini dile getirmektedir:

Görenler Mevlevî zanneyler ammâ sen hakîkatde
Bu köhne hân-kâhuñ gûyiyâ Bektâşî babası (K.35/19)

Son yıllarında kaleme aldığı Hasb-i hâl'inde artık fiziki görünüm olarak da değiştiğini, derviş kıyafetli bir kimse olmadığını belirtmektedir:

Ya'ni derviş kıyâfet degülem
Şekl-i rahmetde bir âfet degülem
...
Saç u sikke yog idi başumda
Çîn-i nahvet yog idi kaşumda (K.39/103, 105)

Kânî, Mevlevîliği ile ilgili düşüncelerini dile getirirken zaman zaman Mevlevî kültürüyle ilgili kavramları kullanmakta ve bu konudaki görüşlerini ortaya koymaktadır:

Ol mevlevî ki 'ışkı kapar takyesin dilüñ
Soñra döner mukâbelesinde külâh ider (G.42/3)

Beni ol Mevlevî şûhı gamına kıldı kuçek
Kalmadı itmedigi baña külâhdan gayrı (G.204/2)

Başı üzre küleh-i Mevlânâ
Kendü ammâ ki yine zîr-i kabâ (K.39/71)

Hisseyledigüm anda kudûm-ı şeh-i şevki
Çalınsa eger nevbet-i şâhî dönerem (G.121/4)

Baña imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yohsa
Yolında ol şehüñ tâ arşa da irsem gider gelmez (G.84/9)

Kânî, yaşamının bir bölümünde her ne kadar Mevlevî dervişi olarak uzun yıllar Mevlevî dergâhına devam etmişse de Tokat'tan ayrıldıktan sonra Mevlevîlikle bağlarını koparmıştır.[43] Tokat'ta yaşadığı yıllarda Mevlevîlikle ilişkisine baktığımızda, kendisinin bir Mevlevî dervişi olduğunu söyleyebileceğimiz Kânî, İstanbul'a gelişinden sonra, Mevlevîlik çizgisinden iyice uzaklaşmıştır.[44]

Yine kaynakların ifadesiyle Kânî'nin içki ve kadına düşkün bir tarzı benimsemiş olması, aynı zamanda Mevlevîliğin hayat felsefesiyle olan çelişkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca Mevlevî şâirler konusunda önemli bir eser de Esrar Dede'nin Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye'sidir. Ebû Bekir Kânî'nin ölümünden beş yıl sonra, 1796 tarihinde yazılmış olan bu tezkirede de Kânî'ye yer verilmemiş olması, onun Mevlevî olarak değerlendirilmediğini gösteren önemli bir delildir.[45]

Sonuç olarak, Mevlevîlik ortamıyla yakınlıkları olmasına, Mevlâna hayranlığı ve Mevlevîlik bilgisine rağmen, Ebû Bekir Kânî Efendi'nin doğrudan doğruya Mevlevî muhitine dâhil olmadığı ve Mevlevîliğin kâideleri doğrultusunda bir yaşam sürmediği anlaşılmaktadır. Bu sebeple kaynakların *"Mevlevî dervişiydi"* ifadesinden, Kânî'nin yaşamını bir bütün olarak ele aldığımızda, onun *muhib* derecesinde bir Mevlevî olduğunu söylemenin daha doğru bir yaklaşım olacağı kanaatini taşıyoruz.

---

[43] Kânî'nin, hayatının sonlarına doğru tekrar Mevlevîliğin etkisiyle doğru yola geldiği konusunda Muallim Naci ve Ahmed Cevdet Paşa farklı görüşler ileri sürmüşse de bu görüşü doğrular derecede başka bir açıklama, bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. *(Muallim Nâci, a.g.e., s.262; Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s.323.)* Ayrıca Kânî, Dîvânında Mevlevîliğin yanında Hacı Bektâş-ı Velî, Abdülkâdir-i Geylânî, Niyâzî-i Mısrî gibi tasavvuf büyükleri için medhiyeler yazmış ve Nakşıbendiliği övmüştür. Bu örnekler şâirin son yıllarında başka tarikatlara da ilgi duymuş olabileceğini düşündürmektedir.

[44] Halis Turgut Cinlioğlu, Tokat Vilayeti Meşhurları, Samsun, 1950, s.60; Ersal Yavi, *Tokat*, İstanbul, 1986, s.68, 130;

[45] İlhan Genç, Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yay., Ankara, 2000.

2. Edebî Kişiliği:

Kânî, edebiyat dünyasında öncelikle, şâirliğinden ziyade nesirleriyle tanınmış bir kişidir. Edebiyat tarihleri de onunla ilgili değerlendirmelerinde, nesrinin şiirinden daha ilginç ve dikkate değer olduğu konusunda görüş birliği içinde bulunmaktadır.[46] Onun edebî yönüyle ilgili yapılan değerlendirmeler döneminin mizah ve hiciv konusunda en güçlü kalemi olması yönüyledir.

Ebüzziya Tevfik, Kânî'nin nesriyle ilgili olarak şunları kaydetmektedir: *"İhtişamıyla mümtaz bir yere sahip olan bu nesrin, fikir intizâmı ve hür ifadeyle birleşmiş olan eski tarz sanatlı üslûbu kıymet bilenlerin zevkini okşamaktadır."* Ebüzziya'ya göre Kânî hezl ve mizaha meyilli, "*nev-i şahsına münhasır*" bir münşîdir: *"Bu maglûbiyet ilcâsıyladır ki yazdıgı mektuplar, söyledigi gazeller hep hezl-âmizdir. Âsârı içinde ıstılâh-perdezân-ı kudemâyı veyâ tarafdarânı hayrân edecek kadar pür-tumturak ve hoş-edâ şeyler bulundugu gibi fikr ve ma'nâca muntazam, ibâre ve ifadece selis muharerâtı da vardır. Hele ekser âsârı şu iki şıkta câmi'dir. Ya'ni gâyet ciddi tavr ile başladıgı bir mektuba hezl ile nihayet verdigi ve kelimât-ı hezliye ile ibtidâ eyledigi bir mektubun hâtimesinde ciddi sözler söyledigi vâki'dir".*[47]

Bursalı Mehmed Tahir, Kâni ile ilgili değerlendirmesinde O'nun şairliğini pek başarılı bulmadığını *"nazmı nesri kadar sevimli degildir"* sözleriyle belirtmektedir. Kânî'yi latifecilik ve hazır cevaplılıkta Arapların ve Acemlerin ünlü kahramanlarına benzeterek her cümlesinin hezl ve mizah unsurlarıyla iç içe oluşuna dikkat çekmiştir: *"Latîfe-gûluk ve hazır cevaplıkla meşhur olan bir edîb-i Osmânîdir...Tab'ı îcâbı olarak mâil-i hezl olmayup da mizaha olan inhimâkı kadar ciddiyâta sarf-ı efkâr etmekligi lazım gelse idi belki târih-i edebiyatımızda mertebe-i infirâdı kendüsi ihrâz eylerdi."*[48]

---

[46] Muallim Nâci, a.g.e., s.261; Şehabettin Süleyman, a.g.e., s.234; Wilkinson Gibb, a.g.e., p.165.
[47] Ebuzziya Tevfik, a.g.e., s.49-50.
[48] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e. s.392.

Ahmed Rıfat *"Kânî Efendi diyâr-ı Rûmun mehere-i şuarâsından idi"* sözleriyle O'nun Anadolu şâirleri içinde yetişmiş hünerli bir şâir oluşuna dikkat çekmiştir.[49]

Muallim Nâci ise *"Kânî'nin şiirce o kadar ehemmiyeti olamaz, fakat mizah-âmiz olarak yazdığı mektûbâta atf u nazar olunursa inşâca bir sâhib-i vâdî olduğu teslim edilir"* sözleriyle nesir yönünün kuvvetli olduğunu ifade etmektedir.[50]

Kânî'nin edebî kişiliği ile ilgili değerlendirme yapanlardan birisi de Wilkinson Gibb'dir. Gibb de Kânî'nin nesrinin şiirinden daha ilginç ve daha dikkate değer olduğunu belirtir: *"Mensur eserlerinin hepsi mizahî mektuplarıdır ve ilginç kişiliğini özgürce sergilediği bir alandır. Kânî'nin mizah anlayışı Sâbit'inkinden ya da şehrengiz tarzı eserlerde olduğundan oldukça farklıdır. Bazen efendisine bir kedi tarafından sunulmayı ifade eden meşhur arzuhalinde olduğu gibi şaka yollu, bazen Yeğen Mehmed Paş'ya sunulan mektuplarından birinde olduğu gibi küstahça, bazen de birbiriyle ilişkili pek çok kelimenin bir araya yığılmış uzun bir listesi görünümündedir. Kânî bu son özelliği ile Ebüzziya Tevfik Bey'in benzetmeye çalıştığı Piron'dan çok Rebelais'i andırmaktadır."*[51]

Ebubekir Kânî'nin edebî kişiliği açısından ifade edilen görüşler mizah ve hezle olan meylini ortaya koymaktadır. Kânî, gözlem yeteneği yüksek, hayata mizah penceresinden bakan ve gördüklerini ironik bir üslûpla ifade eden bir şâirdir. Bu özelliklerin daha çok inşâda ön plana çıkması sebebiyle O'nun nesri, nazmına gâlip gelmiştir. Bu çerçevede "Tekir binti Pamuk" imzasıyla yazmış olduğu mektup bir hiciv

---

[49] Ahmed Rifat Efendi, a.g.e., s.70.

[50] Muallim Nâci, a.g.e., s.262-263.

[51] Wilkinson Gibb, A History of Otoman Poetry, London, 1967, Volume IV, p.161. *(It is his prose , which consists entirely of letters, that the humour, which we have seen to be his most striking characteristic finds freest scope. This humour of Kani's is quite unlike that of Sabit or that which we have noticed in Works of the Shehr-engiz type; it is sometimes playful, as in celebrated petition purporting to be presented by a kitten to her master; sometimes audaciously familiar, as in some of the letters addressed to Yegen Mehemmed Pahsa; and sometimes it displays itself in heaping up huge piles of similiarwords and making long list of things more or less closely connected.In this last peculiarity Kani resembles Rebelais, with whom his genius has more in common than with Piron to whom he is compared by Ebu-z-Ziya Tevfiq Bey.)*

şaheseridir. Yine Yeğen Mehmed Paşa'ya yazdığı mektup ve Letâif bu türden örnekler arasında yer almaktadır. Hicivlerinde Karagöz, Hacivat, Nasreddin Hoca, İncili Çavuş gibi Türk mizahının önemli tiplerinden bahseden şâire göre Letâif'deki "Bâdî" ve "Dâdî" de birer Hacivat ve Karagöz'dür. Horata, hiciv ve latifelerinde argo ve müstehcen ifadelerle dolu bir üslûp kullanan şâirin mizahi eserlerinin sanat açısından pek bir değeri bulunmadığı kanaatindedir.[52]

Dîvân'da şâirin bir yandan klâsik şiirin geleneğine bağlı kalmaya çalışırken diğer taraftan mizahı da göz ardı etmediği, metinde yer alan "hezl-âmiz" ve satirik beyitlerden anlaşılmaktadır:

Fark itmeyen insân ne dimek oldıgın eyvâh
Hayvân gelecekdür yine hayvân gidecekdür (G.58/3)
…
Hiç bir sâz uymadı âheng-i sâz-ı şevkime
Sâz-ı pür âheng-i istignâyı çaldum yaluñuz (G.82/5)
…
Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye
Aldan dürûga lâfa inan uy terâneye (G.170/1)
…
Döndi pehnâ-yı felekpâk zügürt yaylasına
Aldı yaylasını ammâ fukarâ-yı devrân (K.32/3)
…
Togrı söz acı oldıgı şâhid mi degüldür
Âlûde be-zehr oldıgına h˘ân-ı sadâkat (K.40/71)
…
Kavak yeli eser başında bîdüñ
Humâr-ı 'ışkuñ olmış sergerdânı (K.41/39)
…
Mektub okur adam bulamazduk şu cihânda
Mekteb yapılaydı ya şu vîrân-ı sadâkat (K.40/51)
…
Eyvân-ı gadr şâh-nişinler gibi ma'mûr
Hırvat-gede hep suffe-i şirvân-ı sadâkat *(K.40/58)*
…

[52] Osman Horata, a.g.m., s.475.

Tîz gel sögdürme hemşireñ kadın incinmesün
Hıdmet-i rûze cerîdeñ zeyline mestûr olur (K.36/101)
…
O çeşm-i bülbül oyayla oyayazdı yine bagrum
Oyalayan beni bu yaşda ey Kânî o ya şu (G.149/5)
…
Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insândur
Hele sahrâya bak bir kalkmışlar otlar öküzler (G.28/5)
…
Enseb degül midür büyük agrı büyük başa (M.15)

Yukarıda yer alan örnekler, şâirin mektuplarında olduğu gibi şiirlerinde de, sivri dilini kalemine yansıtmakta sakınca görmediğini, mizahi eserleri dışında Dîvân'ında yer alan şiirlerde bile yadırganan kelime ve deyimlere yer vermekten çekinmediğini ortaya koymaktadır.

Kânî'nin letâif ve mektuplarındaki mizahî üslûp, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi şiirlerinde hissedilmektedir. İnşâdaki dili, ince nükteler ve hiciv havasında, beklenmedik ifade zenginlikleriyle değişkenlik göstermiştir. Onun ciddi ifadelerle başlayarak şaka, mizah ve alayla devam ettiği, sonra yine ciddi sözlerle bitirdiği, bazen de tersine davranış içinde olduğu üslubu mektuplarında belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır.[53]

Kânî'nin mizah ve hezl sınırlarını zorlayan letâifindeki şiirleriyle geleneğin etkisinde kalarak yazmış olduğu ve bu çalışmanın konusu olan Dîvân'ındaki şiirlerin ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Şâirin letâifnâmesi tamamen mizah ürünü olduğu halde, Dîvân'ı klâsik geleneğin izlerini taşımaktadır. Bu açıdan *Kânî Dîvânı*'nın diğer eserlerine göre farklılık göstermektedir.[54]

[53] Kânî'nin bir kedi ağzından sahibi için yazdığı Hırrenâmesi ve Yeğen Mehmed Paşa'ya yazdığı mektub mizahî üslûbuna örnek gösterilebilir. (Sadettin Nüzhet, Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümûneleri, İstanbul, 1931, s.611-614).
[54] H.Dilek Batislam, *Kâni'nin Mensur Letâifnâmesi ve Hezliyyâtı*, Çukurova Ünv, 1997. (Yayınlanmamış Doktora Tezi, YÖK Tez No: 64276); Durmuş Ali Çıraklı, *Kânî'nin Manzum Letâifnâmesi: İnceleme-Metin,* Çukurova Ünv. 1998. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:64874.

Kânî, Dîvân'ında farklı türler kullanmayı denemiştir. Bu yönüyle O'nun geleneğin takipçisi olan şâirlerden ayrıldığını söylemek mümkündür. Klâsik dîvanlarda tevhid, münâcat, na't ve medhiye örnekleri genellikle kasîde nazım biçimiyle yazılmıştır. Kânî ise bu örnekleri kaside nazım biçimi yerine gazel nazım biçimiyle yazmayı tercih etmiştir. Bu anlamda tevhid, münacat, na't ve mehdiye örneklerinde gazel formunun kullanılmış olması alışılmış divan tertibinden farklılık göstermektedir.

İnceleme kısmında da belirtildiği gibi Kânî'nin kasîdelerinde farklı söyleyişler dikkat çekmektedir. Kasîdelerinde ciddi gözlemler ve eleştirilerde bulunan Kânî, yine de üslûbuna özen göstermiştir. Nef'î gibi eleştirilerinde sert ve saldırgan olmak yerine mizahî üslûbun da etkisiyle daha ılımlı olmaya çalışmıştır.

Gazellerindeki hakîmâne söyleyişleriyle Nâbî mektebine yakın bulduğumuz Kânî, zaman zaman rindâne ve âşıkâne söyleyişleri de tercih etmiştir. Zevk ve sefâ içinde bir yaşam sürmeye alışık olan şâir, bu tarz söyleyişlere yer verdiği şiirlerinde sûfî ve zâhidle ilgili düşüncelerini de yansıtmaktadır. O, şiirlerini zahidin dimağını acılaştıracak kadar etkili bulduğunu ifade etmektedir:

Sûfî geçinür zâhid-i hâr mezhebi bilmez
Rindân-ı mukallid gibi kim meşrebi bilmez (G.68/1)
…
Zâhidi telh-dimâg eyledi şi'rüñ Kânî
Bilmezem hâmesine fülfül-i ahmer mi sürer (G.47/5)
…
Vakt ile kıluram diyu her-bâr nemâzı
Zâhid bize itdigüñ edâ hiç çekilmez (G.70/2)

Kânî'nin, dîvan ve halk edebiyatımızın ortak mahsulleri arasında yer alan, dînî-tasavvufî ve din dışı konularda örneklerine rastlanan *"elif-nâme"* tarzını denediği de görülmektedir.[55]

---

[55] Elif-nâme, genellikle mısra başlarındaki kelimelerin ilk harflerinin alt alta elif'den ye'ye kadar alfabetik tarzda devam etmesi ile yazılan şiirlerdir. Dini-tasavvufi ve din dışı konularda örneklerine rastlanan bu

Kânî'nin şiir dünyasında çeşitli temalar yer almaktadır: Yukarıda açıklanan sosyal konular dışında, insanın boş hayat mücadelesi, kaderin değişmezliği, dünyanın değersizliği, geçiciliği ve bu yüzden hayatın elden geldiği kadar dolu yaşanması, dünyevî zevkler, içki ve aşkın verdiği sarhoşluk, sevgili, felekten yakınma gibi konular başlıca işlenen konular arasındadır:

Âh eyledigüm hâl-i siyeh-kâruñ içündür
Kan agladıgum la'l-i güher-bâruñ içündür (G.44/1)
...
Handân gelen 'âleme giryân gidecekdür
Giryân gelen 'âleme handân gidecekdür (G.58/1)
...
Felek hemân beni mi bulduñ imtihân idecek
Garîk-i lücce-i endûh-ı bî-kerân idecek (G.99/1)
...
Gördüm sakız kızını yañaklar kızıl kızıl
Gözler siyeh o la'l dudaklar kızıl kızıl (G.113/1)
...
Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye
Aldan derûga lâfa inan uy terâneye (G.170/1)
...
Bâ-hakk-ı nebî Hazret-i Allah'ı unutma
Kulsın kul iseñ kulluk idüp şâhı unutma (G.165/1)
...
Düşdi güzelüm payımıza gam gam içinde
Cevher gibi tîg-ı dü-per-i gam gam içinde (G.160/1)

Şiirlerinde duygu bakımından geleneği devam ettiren şâirin en önemli yanlarından birisi sanatkarlık yönünü vurgulamaya çalışmasıdır. Dil ve üslûp bölümünde dile getirildiği gibi bu ses, hem sade hem de zaman zaman kuvvetlice hissedilmektedir. Şâirin letâif ve mektuplarındaki üslup ve tekniğine bakıldığında divanındaki şiirlerin onun için tek gerçek ifade vasıtası olmadığı görülmektedir. Kânî'nin, sanatkârlığını ön plana çıkarmada şiiri de diğer türler gibi bir araç olarak kullandığı anlaşılmaktadır.

---

türün Kânî Dîvânı'nda da örneği bulunmaktadır. Dîvân'da yer alan K.43 numaralı manzume Elif-nâme örneğidir.

Kânî'nin şiirlerini analamak çoğu zaman özel bir çaba gerektirmektedir. Mizahî üslubu dolayısı ile kaba ve argo ifadelerle edebî olmayan deyimlere yer vermektedir. Gibb, Kânî ile ilgili değerlendirmesinde O'nun gülünçlük ve mizah adına klâsik şâirlerin söylemeyi hayal dahi edemeyeceği şeyler söylediğini vurgulamakta ve bu durumun geleneksel Türk şiiri üzerinde çalışan kişlerin karşılaşmaya hazırlıklı olmadığı şeyler olduğunu ifade etmektedir.[56]

Devrin şiir anlayışındaki gelişmelere paralel olarak Kânî'de de yalın ve sade bir anlatım, halk arasında yaygın olan deyim ve atasözlerini kullanma gibi özellikler görülmektedir. Dîvân'ın inceleme kısmında bu konu ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Kâni, klâsik edebiyatın temel özelliklerinden olan benzetme unsurlarını ve mazmunları da ustalıkla kullanabilmektedir. Sevgilinin parlak yüzünü izlemeye doyamayan gözler, sevgilinin güzel yüzünün gül gibi günden güne açılması, halka halka omuzlara dökülmüş mis gibi kokan saçlar, zülf, kakül ve perçemin kokusuyla kendinden geçen aşıkların varlığı, sevgilinin ok gibi fırlayan gamze ve kirpikleri, sevgilinin gül yanaklarının ateşli bir hasta gibi sararıp solması, sevgilinin kûyı ve yerine göre cefâ köşesi oluşu gibi, pek çok mazmun Kânî'nin şiirinde kullanılmaktadır. Dîvân'ın değişik bölümlerinden aşağıda verilen örnekler, şâirin mazmun seçiminde ve kullanımında gösterdiği titizliği de ortaya koymaktadır.

Gözüm nezzâre-i ruhsâre-i cânâna hasretdür
Kulagum istimâ'-ı sohbet-i yârâna hasretdür (G.35/1)
…
Açılsun gül gibi günden güne ruhsâr-ı zîbâsı
Kapansun çeşm-i bed-h˘âhı kazâ-yı nâ-gehânîden (K.49/13)
…
Gül ruhlaruña nâzır iken zülfüñ ilişdi
Âzâd-ı serv kaddüñ iken baglara düşdüm (G.128/3)
…
O halka halka zülf-i müşg-bû ol 'ukde-i gîsû
Kurulmış Kâni-i nâ-çârı sayda fâklardur hep (G.11/5)

[56] Wilkinson Gibb, A History of Otoman Poetry, London, 1967, Volume IV, p.166.

…
Hayli ‘uşşâk kokı aldı senüñ zülfüñden
Kokdılar gayri o kokmışları bu bû götürür (G.55/11)
…
Ben kâkülüñi dilser-i gîsûları kokdı
Alduk kokusın vuslatınuñ şem şem içinde (G.160/9)
…
Bûy-ı şemîm kâkülüñi al getür baña
Ey bâd ister esme sen ister es istemez (G.74/6)
…
Almış yine ortaya dili gamze vü müjgân
Hançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde (G.160/6)
…
Gül ruhları humma-zedelük birle solınca
Sagında yürür nâz u edâ şîve solınca (Kt.22)
…
Kûy-ı cefâya mı çıkacak hep güzer-gehüñ
Semt-i vefâya hiç güzerüñ yok mıdur senüñ (K.37/31)

Kânî'nin edebî geleneği takip ettiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. O, kendinden önceki bazı şâirleri tanzir etmiş, sohbet meclislerinde kendisine Nef'î'yi arkadaş görmüştür. Şiir ve inşâda söz söyleme konusunda, dünyada eşi ve benzerinin bulunmadığını mübalağa ile anlatmıştır:

Bilse beni nefâyis-i ervâh-ı kudsiyân
Var mı felekde nesr ü nazm bilse ben kimim (K.34/56)

Ayrıca *"cevâmi'ul-kelim"* diye ifade edilen az sözle çok manaya işaret eden veciz söyleyişlerde kendisini Râzi ve Örfî Şirâzî ile mukayese etmektedir:

Râzî cevâmi'ul-kelimin görse fahr idüp
Şîrâz mecmû' mü'ellif-i şîrâze-dâr olur (K.31/40)
…
Vehbî olan tabî'ata kesbî uyar mı hiç
Nef'î nedîmüm olmaga kâ'il riyâ 'adîm (K.34/61)

Yukarıdaki örnekler Kânî'nin şiirine ve şâirliğine güvenin tam olduğunu ortaya koymaktadır. Kendine güveni tam olan şâir, şiirlerini tanzir edenlerin, başlarına altın çelenklerin yakışacağına dikkat çekmiştir:

Bedîheten kim iderse bu şi'rümi tanzîr
Sezâ anuñ serine Kâniyâ zerrine çeleng (G.98/7)

Kâni şiirlerinin tanzir edilmesini isterken kendisi de kendinden önceki şâirlerin bazı şiirlerine nazire yazmaktan uzak kalmamıştır. Dîvânında yer alan şiirler arasında Kânî'nin bir *tesdis,* sekiz *tahmis* ile Fuzûlî ve Şeyh Gâlib'in birer gazeline *nazire* yazdığı görülmektedir. Kânî'nin Arapça bir beyte yazdığı tesdisin dışında yazmış olduğu tahmisler şunlardır:

Rûşenî	*Çün togup tutdı cihân nûrını hüsnüñ güneşi* *Kim ola sevmeye bu vech ile sen mâh-veşi*	K.21
Sultan Selim	*Te'âla'llah nasîb itdi bu bir taht-ı Süleymândur* *Uyan kim hᵛâb-ı gafletden bütün kişver perîşândur*	K.57
Nûri Bey	*Fikrüm ayag u la'l-i lebüñdür şarâbımuz* *Hicrân ilinde laht-ı cigerdür kebâbımuz*	K.58
Hayâlî Buhârî[57]	*Ey tîr-i gamet-râ dil-i 'uşşâk nişâne* *Halkî be tō meşgûl ü tō gâ'ib zı-miyâne*	K.63
Bâkî	*Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf* *Gûyiyâ cenge turur nîze-güzerân saf saf*	K.59 K.60
Bâkî	*Sâkiyâ kalmaz imiş çünki bu sohbet bâkî* *Mey-i gülgûn içelüm bâde-i cennet bâkî*	K.61
Bâkî	*Lebüñi öpmede cânâ ne 'aceb lezzet var* *Bâ-husûs ince belüñ koçmada çok hâlet var*	K.62

Tablodan anlaşıldığı gibi Kânî, Yavuz Sultan Selim'in bir kıt'asını, Nuri Bey ile Hayâlî Bey'in birer gazelini ve Bâkî'nin üç gazelini (birisi iki defa olmak üzere) tahmis etmiştir.

Kânî, şiirlerini beğendiği ve etkilendiği bazı şâirlerin gazellerine nazireler yazmıştır. Dîvân'da tespit ettiğimiz nazirelerden Kânî'nin, Fuzûlî'den ve Şeyh

[57] Hoca İsmet Buhârî'nin öğrencilerinden, kabiliyetli, yumuşak tabiatlı ve derviş sözlü bir şâir olup Divan'ı Bedehşan ve Türkistan'da çok meşhur ve makbuldür. (Devlet Şah, Sefînetü'ş-Şuârâ. s.107.)

Gâlib'ten etkilendiğini görmek mümkündür. Gâlib'in *"pervânesi"* redifli gazeliyle Fuzûlî'nin *"gayrı"* redifli gazellerini tanzir etmesi de bu kanaati desteklemektedir. Ebubekir Kânî Efendi'nin Fuzûlî ve Şeyh Gâlib'e ait tanzir etmiş olduğu gazellerin matlaları aşağıda verilmiştir:

1. *Fuzûlî'nin Gazeli*[58]*:*

Hâsılım yok ser-i kûyuñda belâdan gayrı
Garazım yok reh-i aşkıñda fenâdan gayrı

Kânî'nin Gazeli[59]*:*

Cân u dil gitdi baña kalmadı âhdan gayrı
Elvirür hâlüme yok hâl-i tebâhdan gayrı

2. *Fuzûlî'nin Gazeli*[60]*:*

Âh eyledigüm serv-i hırâmânuñ içindür
Kan agladıgum gonce-i handânın içindür

Kânî'nin Gazeli[61]*:*

Âh eyledigüm hâl-i siyeh-kâruñ içündür
Kan agladıgum la'l-i güher-bâruñ içündür

3. *Şeyh Gâlib'in Gazeli*[62]*:*

Bûm-ı gamdır şem'-i bezm-i devletin pervânesi
Tîğ-ı mâtemdir bu subh-ı işretin pervânesi

Kânî'nin Gazeli[63]*:*

Şem'-i bezm-i şu'legâh-ı vahdetüñ pervânesi
Olmaz ey dil kârgâh-ı hikmetüñ pervânesi

---

[58]Fuzûlî Divanı (Haz. Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cumbur), Ankara,2000, s. 264.
[59] Metin Kısmı G.204.
[60]Fuzûlî Divanı, s.181.
[61] Metin Kısmı G.44.
[62] Şeyh Gâlib Dîvânı (Haz. Muhsin Kalkışım), Ankara, 1994, s.417.
[63] Metin Kısmı G.189.

Sonuç olarak Kânî Dîvânı'nda yer alan gazeller, inceleme kısmında da belirtildiği gibi çoğunlukla âşıkâne ve hikemî tarz şiirler olarak görülmektedir. Kânî, duygu ve düşüncelerini daha çok nükteli, ironik ve külfetsiz bir söyleyişle dile getirmeye çalışmıştır.

3. Eserleri:

Ebû Bekir Kâni'nin manzum ve mensur eserleri bulunmaktadır. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerini içeren Dîvân'ını tertip eden Nûri Halil Efendi dîbâcede Kânî'nin eserleriyle ilgili olarak şunları kaydetmektedir:" *Egerçi cümle âsâr-ı yerâ'a-ı bâhirü'l-bera'ası zabt olunmak iktizâ itse bir kaç külliyât-ı Nâbî kadar devâvîn-i müte'addide tertîbi mümkin iken kendüsi hâl-i hayâtında âsâr cem'ine aslâ imâle-i nigâh-ı i'tibâr itmediginden*[64] *ekseri zâyi' ve telef ü mevcûd olanlardan dahı çogu muharref ü muhtelif olmagla…*"[65]

Görüldüğü gibi dîbâcede Kânî'nin eserlerinin tamamının birkaç Nâbî külliyatı kadar hacimli olduğu belirtilmektedir. Ancak bugün, bu eserlerden pek çoğunun mevcut olmadığını ifade eden müstensih, eserlerin tahrif edildiğini veya zayi' olduğunu kaydetmiştir. Kânî'nin ölümünden sonra tespit edilerek bir araya getirilmiş olan eserleriyle ilgili bazı akademik çalışmaların yapıldığı da görülmektedir.[66] Kânî'nin sonradan tertip edilmiş olan eserleri şunlardır:

3.1. Dîvân:

Kânî'nin Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerinin bir araya toplandığı eseridir. Şâirin ölümünden sonra Reisü'l-küttâb Mehmed Râşid Efendi'nin emriyle Nâilî

---

[64] *i'tibâr itmediginden] itmediginden İ, M.*

[65] Bkz. Metin, Dibace, vr.101a, st.12–15.

[66] Bu çalışmalar şunlardır: 1.H.Dilek Batislam, *Kâni'nin Mensur Letâifnâmesi ve Hezliyyâtı*, Çukurova Ünv, 1997. (Yayınlanmamış Doktora Tezi, YÖK Tez No: 64276); 2. Muhittin Eliaçık, *Tokatlı Kânî Divanının Tenkitli Metni*, Hayatı, Kişiliği, Vazifeleri, Eserleri, Dili, Sanatı ve Üslubu, İst.Ünv., 1992 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:18330); 3. Durmuş Ali Çıraklı, *Kânî'nin Manzum Letâifnâmesi: İnceleme-Metin,* Çukurova Ünv. 1998. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:64874); 4. Bilal Elbir, *Kani Divanı Üzerine Bir İnceleme*, 9 Eylül Ünv., 1997. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:63587); 5. Yusuf Atılgan, *Tokatlı Kânî, Sanatı, Şahsiyet ve Psikolojisi,* 1943-44, Türkoloji Bölümü Çalışmaları II, (Muharrem Ergin).

Abdullah Paşa'nın torunu Nûri Halil Efendi tarafından tertip edilmiştir. Dîvân'ın yurtiçi kütüphanelerde 24, yurtdışı kütüphanelerde 18 yazma nüshası tespit edilmiştir.[67] Dîvânda 3 Besmele Manzumesi, 16 Na't-ı Şerif, 1 Kasîde tercümesi, din ve tarikat büyükleri için yazılmış 5 medhiye, 15 kasîde, 9 Tarih, 1 Tesdis, 1 Mesnevi, 4 Terkib-i Bend, 8 Tahmis, 222 Gazel, 93 Kıt'a, 93 Beyit ve 24 Mısra' bulunmaktadır.[68]

3.2. Münşeât:

Kânî'nin Klâsik Türk Edebiyatında inşâ ve hiciv sahasında adından bahsedilmesini sağlayan en önemli eseri *Münşeât*'ıdır. Genelde Dîvân nüshalarıyla birlikte kayıtlı bulunan *Münşeât*, Kânî'nin bazı devlet büyüklerine ve değişik kişilere yazmış olduğu mektupların bir araya getirildiği eseridir. Dîvân'dan ayrı olarak da yazmaları bulunmaktadır. Yüz yirmi kadar mektubun bir araya getirilmesiyle oluşan bu eserde, Kânî'nin zarif nükteler, hiciv örnekleri, espriler, deyimler ve atasözleriyle örülü şakacı üslubunun yansımaları görülmektedir. Kânî her şeyden önce üslupçu kişiliğe sahip olmasından dolayı kendine özgü tâbirler kullanmış ve halk tâbirlerine geniş yer vermekle yazı diline değişik imkanlar sağlamıştır. Mektuplarında ciddiyet ile hezl umulmadık bir âhenk içinde birbiriyle kaynaşmaktadır.[69] Aynı zamanda devrinin örf, âdet ve sosyal yaşamının da izlerini taşıyan mektuplardan özellikle üçü, çeşitli antolojilerde ve edebiyat tarihlerinede yer almaktadır.[70]

---

[67] İsa Kayaalp, İslâm Ansiklopedisi'nde Kânî'nin eserlerinden bahsederken "İstanbul kütüphanelerinde çeşitli yazma nüshaları bulunan Dîvân'ın, Ahmed Yüsra b.Muhammed'in 1208 yılında istinsah ettiği bir nüshasını Reisülküttab Mehmed Raşid Efendi'nin teşvikiyle Vak'anüvis Nûri Bey yeniden düzenleyerek yayımlamış," değerlendirmesinde bulunmaktadır. Ancak zikredilen müstensihin istinsah etmiş olduğu nüshanın Nûri Efendi'nin nüshasından pek çok yönden farklı olduğu görülmektedir. Sonuçta bu iki nüshanın ayrı kollardan gelen nüshalar olması kuvvetle muhtemeldir. *(Bkz. Üçüncü Bölüm: 1.1.Metin Tesbitiyle İlgili Hususlar ve 1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Tenkitli Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yöntem)*

[68] Dîvân, çalışma konumuz olduğu için burada kısaca değinilmiştir. Eserle ilgili ayrıntılı bilgi bu çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerde bulunmaktadır.

[69] "Kânî", İslâm Ansiklopedisi, MEB Yay., İstanbul 1955, C.6, s.158.

[70] Söz konusu üç mektup şunlardır: Bir kedinin ağzından sahibine yazılan ve tam bir mizah örneği olan *Hirre-nâme*, baş ile ilgili atasözleri ve mizahî ifadelerin bir arada kullanıldığı ve Kânî'nin uykuya müptela bir dostuna yazdığı mektup ile devrin edebiyat, sanat çevrelerini eleştiren Yeğen Mehmed Paşa'ya

3.3. Letâif-nâme:

Kânî'nin letâif ve hezle ait şiirlerini içeren *Dîvân-ı Kânî* ve *Letâif-i Kânî* adlarıyla yazmaları bulunan Letâif-nâmenin, klâsik şiir geleneğine bağlı olarak hazırlanan ve çalışmamıza konu olan Dîvân'dan ayrı mütalaa edilmesi gerekmektedir. Letâif-nâme, manzum ve mensur iki bölümden oluşmaktadır:

Manzum kısmında kasîde, gazel, müstezat, tahmis, kıt'a ve çeşitli beyitlerden oluşan 276 manzume yer almıştır. Yeğen Mehmed Paşa'nın yanında görevli Dâdî ve Bâdî mahlaslı iki şâirin birbirlerine nazire olarak şaka yollu sözlerini konu alan manzum Letâif-name, sosyal sorunları mizâh ve hezle varan boyutlarda konu alan bir eserdir. Mensur kısmında ise latîfe, fıkra, tezkere, mektup, berat, beyit şerhi, vakfiye gibi çeşitli türden yazılar yer almaktadır.[71]

3.4. Be-nâm-ı Havâriyyûn-ı Bürûc-ı Fünûn:

Bu eser, Kânî'nin Eflak Voyvodası İskerletzâde Konstantin Bey'in kâtipliğini yaptığı süreçte yazılmıştır. Voyvoda Konstantin Bey, yeğeni Alexsandr'ın Türkçe öğrenmesi için Kânî'nin ders vermesini istemiştir. *Sebeb-i te'lif* başlığı altında da açıklandığı gibi eser, Alexsandr'ın Türkçe öğrenmesine katkı sağlamak amacıyla yazılmıştır. Bir anlamda yabancılar için Türkçe öğrenme ve öğretme klavuzu sayılabilecek eser, on iki hikâyeden oluşmaktadır. Karşılıklı konuşma diyaloglarıyla oluşturulan hikayelerde nasihat ve nükteli ifadelere yer verildiği görülmektedir.[72]

---

yazılmış mektuptur. *(Şemsettin Kutlu, Divan Edebiyatı Antolojisi, İstanbul, 1983, s.399-400; Sadettin Nüzhet, a.g.e., s.612-614.)*

[71] Letâif-nâme üzerine yapılan akademik çalışmalar, Kânî'nin bu eserde hiciv ve mizah unsurlarını en kaba biçimde kullanarak kişilere ve toplum yaşamına yönelttiğini, hiciv dili ve üslûbunu çoğunlukla küfre kadar taşıdığını göstermektedir. *(H. Dilek Batislam, Kâni'nin Mensur Letâifnâmesi ve Hezliyyâtı, Çukurova Ünv, 1997. (Yayınlanmamış Doktora Tezi); Durmuş Ali Çıraklı, Kânî'nin Manzum Letâifnâmesi: İnceleme-Metin, Çukurova Ünv., 1998. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).*

[72] Eserin, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Emanet Hazinesi Bl. No:1158'de ve Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef. Bl. No: 1871'de yazma nüshaları bulunmaktadır.

KÂNÎ DÎVÂNI'NIN TENKİTLİ METNİ

1. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar:

Ebû Bekir Kânî Efendi'nin şiirlerinin bir kısmını ihtiva eden Dîvân'ının önceki bölümde de belirtildiği gibi şâirin sağlığında, bizzat kendisi tarafından, toplanıp bir araya getirilmediği bilinmektedir. Tespit edilen nüshalardan bir kısmının baş tarafında bulunan *Dîbâce* bölümünden anlaşıldığı kadarıyla, şiirlerin toplanması işlemini gerçekleştirenlerden birisi Vakanüvis Nûri Halil Efendi'dir. Halil Efendi yaptığı tertibi Reisü'l-küttâb Muhammed Râşid Efendi'nin isteği üzerine yerine getirdiğini, yine *Dîbâce*'de ifade etmektedir. Yapılan çalışmalar sonucu Dîvân'ın tespit edilen yazma nüshalarına ait bilgiler, aşağıdaki tabloda ayrıntılı biçimde yer almaktadır.[73]

[73] Kânî Dîvânı'nın Türkiye kütüphanelerinde tespit edilen ve aşağıda bilgileri verilen 24 nüshası dışında, İSAM kütüphanesindeki katalog taramalarımız ve İSAM'ın genel ağ erişimine açtığı ***http://kutuphane.isam.org.tr*** adresinde yaptığımız araştırmalarda, Kânî'ye ait olmadığı halde "Kânî Dîvânı" gibi gösterilen iki nüshası daha tespit edilmiştir. Bu nüshalar: 1. Edirne İlhalk Kütüphanesi Bâdî Ahmed Efendi Bölümü T.811 No: 2258'de kayıtlı "Kânî Dîvânı" nüshasıdır. Ancak belirtilen kütüphanede söz konusu numarada kayıtlı herhangi bir "Kânî Dîvânı" nüshası bulunamamış, kayıtlı numarada Zîver Ahmet Sadık Paşa'nın 1313 yılında Bursa'da basılmış olan *Âsâr-ı Zîver Paşa, Dîvân ve Münşeât* adlı eserinin kayıtlı olduğu görülmüştür. Kânî Dîvânı'na ait nüshalar genelde Münşeat ile bir arada bulunmaktadır. Edirne'deki bu eserin kaydının da Divan ve Münşeat şeklinde benzerlik göstermesi, ya da katalog bilgilerinin girilmesi sırasında sehven yapılan bir hatanın bu tür bir yanılgıya yol açtığı düşünülebilir. 2. Aynı şekilde *Büyük Türk Klâsikleri*'nde Kânî'ye ait olduğu belirtilen gazellerin alındığı yazma olarak gösterilen Süleymaniye Ktp. Yahya Tevfik, No.303'de kayıtlı yazmanın da Kânî'ye ait olmadığı Kütüphanede yaptığımız araştırmalarda görülmüştür. Kânî'nin olduğu belirtilen Yahya Tevfik No:303'te kayıtlı yazma, yine aynı yüzyıl şâirlerinden Kâmî (ö.1724)'ye ait olup *"Dîvân-ı Kâmî"* ismini taşımaktadır. Bu nüsha 102 varak, 218x138-157x86 ölçülerinde, 15 satır, talik, aharlı abâdi taklidi tezhipli, ilk çift sayfa yaldız cetvelli, diğerleri mavi ve kırmızı, kahverengi meşin zencirekli ciltten ibaret olup, başında Rumeli kazaskeri ve Nâkibü'l-eşrâf Mehmed Sıddık Efendi'nin vakıf mühürüyle kütüphanenin resmî mühürünü taşımaktadır. Esasında Kâmî'ye ait olan bu divan nüshasının, şâirlerin isim benzerliğinden dolayı Kânî'nin zannedilerek bu çerçevede değerlendirildiği düşünülmektedir. (Bkz.: *Büyük Türk Klâsikleri*, C.7, İstanbul, 1988, s.21.)

Yabancı Kataloglardan *M.Göts, E.Bloched* ve *K.V.Zettersteen*'in kataloglarında Dîvân'ın üç nüshasının kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu üç nüsha ile birlikte genel ağdaki ***www.yazmalar.org*** adresinde yaptığımız taramalarda, Dîvân'ın Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Mısır kütüphanelerinde yazmalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu kütüphanelerle yapılan yazışmaların sonuç vermemesi ve çeşitli imkânsızlıklar sebebiyle temin edilemeyen bu nüshaların da tabloya dahil edilmesi uygun görülmüştür:

KÂNÎ DÎVÂNI'NIN TESPİT EDİLEN YAZMA NÜSHALARININ BULUNDUĞU KÜTÜPHANELER						
S. N.	YAZMANIN KAYITLI OLDUĞU:					
	Şehir:	Kütüphane:	Bölümü:	Kayıt No:	Varak Sayısı:	Kısaltma Kodu:
1	Ankara	Cebeci İlçe Halk Ktp.	Yazmalar	418/2	99	A2
2	Ankara	Milli Ktp.	İbn-i Sînâ	2606/1	99	A1
3	Ankara	Milli Ktp.	İbn-i Sînâ	270/1-2-3	51	A4
4	Ankara	Milli Ktp.	İbn-i Sînâ	404/2	84	A
5	Ankara	Milli Ktp.	İbn-i Sînâ	980	127	A3
6	Ankara	Milli Ktp.	Fahri Bilgen	FB-271	30	A5
7	Ankara	Türk Tarih Kurumu Ktp.	Yazmalar	584	44	T3
8	Ankara	Türk Tarih Kurumu Ktp.	Yazmalar	660	60	T2
9	İstanbul	Belediye Ktp.	Yazmalar	114	24	B2
10	İstanbul	Belediye Ktp.	Yazmalar	685	58	B1
11	İstanbul	Beyazıt Ktp.	Veliyyüddin Ef.	3668	103	B
12	İstanbul	Köprülü Ktp.	Asım Bey	475/1	106	K
13	İstanbul	Millet Ktp., Ali Emîri	Manzum Eserler	377	94	M1
14	İstanbul	Millet Ktp., Ali Emîri	Manzum Eserler	378	86	M
15	İstanbul	Sadberk Hanım Müz. Ktp.	Yazmalar	407/1	89	S
16	İstanbul	Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.	Yeniler	272	104	T
17	İstanbul	İstanbul Üniversitesi Ktp.	Nadir Eserler	1517	104	Ü1
18	İstanbul	İstanbul Üniversitesi Ktp.	Nadir Eserler	2810/1	90	Ü2
19	İstanbul	İstanbul Üniversitesi Ktp.	Nadir Eserler	5527/1	88	Ü
20	İstanbul	İstanbul Üniversitesi Ktp.	Nadir Eserler	9797	69	Ü3
21	İstanbul	Sermet Çifter Araşt.Ktp.	Yazmalar	Y-693/1	67	Y
22	İzmir	Milli Ktp.	Yazmalar	1547/ 2-3	99	İ
23	Konya	Mevlânâ Müzesi Ktp.	Yazmalar	100/ 1	90	K1
24	Kütahya	Vâhid Paşa İl Halk Ktp.	Yazmalar	1170	98	V

25	Almanya	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	Ms.or.oct.2520	*Tespit edilen bu nüshalarla ilgili Genel Ağda yapılan tarama sonuçları ve nüsha tanıtım kartları çalışmanın sonundaki ekler kısmında yer almaktadır.*
26	Almanya	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	Ms.or.oct.2713	
27	Almanya	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	Hs.or.oct.977	
28	İngiltere	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	Or.7140	
29	İngiltere	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	Or.9514	
30	Fransa	Milli Ktp. / Regius	Türkçe Yazmalar	…	
31	Mısır	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	S.4620	
32	Mısır	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	113	
33	Mısır	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar	S.4626	
34	Mısır	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar/Talat	180	
35	Mısır	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar/Talat	43	
36	Mısır	Milli Ktp.	Türkçe Yazmalar/Talat	210	
37	Mısır	Hidiv Ktp.	Türkçe Yazmalar	5773	
38	A.B.D.	Princeton Üniversitesi	Türkçe Yazmaları No: New Series Ottoman Turkish Texts	1712	
39	A.B.D.	Princeton Üniversitesi	Türkçe Yazmaları Garrett Collection Yahuda Series Ottoman Turkish	1963Y	
40	M.Göts, Türkische Handschriften, Wiesbaden 1968, Teil 2, s.264, no:379				*Basılı Yabancı Kataloglarda Kayıtlı Nüshalar*
41	E.Bloched, Catalogue Des Manuscrits Turcs, Paris 1932, Tome I, s.335				
42	K.V.Zettersteen, Die Arabischen Persischen und Turkischen Handschriften Der Universtatbibliothek Zu Uppsala, Uppsala 1930, s.343, no:501				

1.1. Nüsha Tavsifleri[*]

1. Ankara Milli Kütüphane No: 404/2 (A)

İstinsah Tarihi : H.1219/ M.1804
Müstensih : Hâfız Mehmed Said b. Mustafa Şakir
Kitap Ölçüleri : 240 x 170 (175 x 105) mm.
Cilt : Ser-levha müzehheb, yaldız cetvelli, kahverengi sahtiyan, zencirekli, köşebentli, vişne rengi meşin cilt.
Varak : 99 vr. (1a-150b Münşeât, 151b-249b Dîvân)
Satır : 21 satır, çift sütun
Yazı : Nesih kırması
Kâğıt : Kuş filigranlı olup kenar cetvelleri altın yaldızlı, konu başlıkları ile mahlâs üzerleri surhla yazılıdır.
Baş : (152b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son : (249a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 5 medhiye, 12 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 3 mersiye, 8 tarih, 7 tahmis, 208 gazel, 91 kıt'a, 90 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 472 manzume yer almaktadır. Rutubet nedeniyle yazmanın sayfaları çok yıpranmış, dökülme ve kopmalar başlamıştır.

2. Ankara Cebeci İlçe Halk Kütüphanesi; No: 418/2 (A2)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 170 x 240 (107 x 173) mm.
Cilt : Miklepli, zencirekli kahverengi meşin cilt. Ser-levha sıvama yaldız, kırmızı ve sarı ile müzehhebtir. 1b-2a sayfalarında sözler yaldız cetvel içinde, diğer sayfalar kırmızı cetvel içinde bulunmaktadır. 2b de besmele ile ilgili bir manzume, 3a'dan 8a'ya kadar na'tı şerifler,

[*] Bu bölümde yukarıdaki listede yer alan tespit edilmiş nüshalardan Yurtiçi kütüphanelerde bulunan 24 nüshanın tavsifi verilmiştir. Genel ağdaki tarama sonunda Yurtdışı kütüphanelerde varlığı tespit edilen ve hakkında bulunduğu yer ve kayıt numarası dışında herhangi bir bilgi elde edilemeyen nüshalar dikkate alınmamıştır.

8a-31b arası medhiye ve kasîdeler, 31b-87b arası mersiye, tarih, tahmis, hasb-i hâl ve terkib-i bendler ile gazeller bulunmakta; 87b'den sonra ise Mukatta‘at yer almaktadır.

Varak : 99 vr.

Satır : 21 satır, çift sütun

Yazı : Nesih

Kâğıt : Arma filigranlı kâğıt, başlıklar kırmızı ile yazılmıştır.

Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi’smi’llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi’smi’llah

Son : (99b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

3. Ankara Milli Kütüphane No: 270/1-2-3 (A4)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 300 x 202 (170 x 105) mm.

Cilt : Sırtı dağınık, kahve renkli meşinle tamir edilmiş, ebru kâğıt kaplı mukavva cilt. Üç ayrı kitapçık olarak yazılmış olup sondan eksiktir. Yazmanın gazel, kasîde ve beyitler bölümlerinde eksiklikler bulunmaktadır. Kıt’a ve beyitler hiç yer almamıştır.

Varak : 51 vr. (1.cilt 1a-26b, 2.cilt 1a-20b, 3.cilt 1a-5b Dîvân)

Satır : 21 satır, çift sütun

Yazı : Nesih

Kâğıt : Sarımtırak harf filigranlı kâğıt, konu başlıkları surhla yazılmıştır.

Baş : (I/2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi’smi’llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi’smi’llah

Son : (III/5b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

4. Ankara Milli Kütüphane No: 980 (A3)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 240 x 160 (183 x 115) mm.

Cilt : Şirâzesi dağınık, müzehhep zencirekli, köşebentli, sırtı tamir görmüş vişne rengi meşin bir cilt içerisindedir. 1a'da Meliha Çoker'in kütüphaneye bağış kaydı bulunmaktadır.

Varak : 84 vr. (1a-84b Dîvân)

Satır : 25 satır, çift sütun.

Yazı : Nesih

Kâğıt : Âharlı, yılan arma filigranlı kâğıt. Ser levhası ve ilk iki sayfası (1b, 2a) müzehhep, kenar cetvelleri ve konu başlıkları surhla yazılmış, 3,4,8,9,73,76 ve 80. varaklarda renkli kâğıt kullanılmıştır.

Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (84b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

5. Ankara Milli Kütüphane No: 2606/1 (A1)

İstinsah Tarihi : H.1221/ M.1807

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 207 x 132 (160 x 86) mm.

Cilt : Kahve renkli, mukavva kaplı basit cilt, 1b'de Abdullah Öztemiz'in bağış kaydı bulunmaktadır.

Varak : 127 vr. (1a-127a Dîvân, 130a-236b Münşeât)

Satır : 17 satır, çift sütun

Yazı : NesTâ'lik

Kâğıt : Âbâdi kâğıt. 1b ve 130a sayfalar tezhipli, başlıklar surhla yazılmıştır. 128a-129b arasındaki sayfalar boştur.

Baş : (2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (127b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

6. Ankara Milli Kütüphane No: FB-271 (A5)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 212 x 130 mm.

Cilt : Zencirekli, köşebentli, şirâzesi dağınık, vişne rengi meşin cilt. (Dîvândaki gazellerden seçilen şiirlerden oluşmuş bir nüshadır.)

Varak : 30 vr.

Satır : 12 satır, (Satır ve sütun sayıları değişken olmakla birlikte metin alanı yatay ve dikey olarak herhangi bir sıra gözetilmeden kullanılmıştır.)

Yazı : Nesih kırması

Kâğıt : Saykallı kâğıt. Ayrıca konu başları, noktalar va mahlaslar surhla yazılmıştır.

Baş : (1b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (30b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

7. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: 584 (T3)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 247 x 155 (195 x 115) mm.

Cilt : Siyah cilt bezli, sırtı koyu kahve renkli cilt (Kütüphane tarafından demirbaşa kaydedildikten sonra ciltletilmiştir. 1a'da Osman Ferit Sağlam'ın kütüphaneye bağış kaşesi ile Kurumun kaşesi basılı ve demirbaş numarası yazılıdır. Dîvân'ın gazeliyyât kısmını içerdiği için düzgün bir tertib yapılmamış, seçme şiirlerden oluşturulmuştur.)

Varak : 44 vr.

Satır : Değişken, çift sütun

Yazı : Tâ'lik

Kâğıt : Aharlı beyaz kâğıt.

Baş : (1b) İbtidâî gazeliyyât

Son : (44b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

8. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: 660 (T2)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 305 x 200 (220 x 115) mm.

Cilt : Tezhipli, yaldız cetvelli, zencirekli, köşebentli, şemseli ve miklepli bordo renkli meşin cilt.

Varak : 60 vr. (1a-60a Dîvân, 60b-143a Münşeât)

Satır : 25 satır, Değişken, çift sütun

Yazı : Tâ'lik

Kâğıt : Âbâdi, bazı sayfalar açık sarı ve açık mavi, ser levha müzehhep, kenar cetvelleri altın yaldızlı, konu başlıkları surhla yazılmıştır.

Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (60a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

9. İstanbul Belediye Kütüphanesi No: 114 (B2)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 210 x 140 (160 x 90) mm.

Cilt : Cildi dağılmış, sayfaları aşırı yıpranmış, sırtı meşin, ebrulu mukavva kaplı cilt.

Varak : 24 vr. (1a-24a Dîvân, 24b-59a Münşeât)

Satır : 19 satır, çift sütun, başlıklar kırmızı mürekkeble yazılmıştır.

Yazı : Tâ'lik

Kâğıt : Filigranlı, âbâdi kâğıt.

Baş : (2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (24a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

10. İstanbul Belediye Kütüphanesi No: 685 (B1)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 210 x 155 (180 x 125) mm.

Cilt : Yaldız çerçeveli, çuha renkli, cilt bezli, sırtı meşin cilt. Tertipte bir sıra gözetilmemiştir. 1b'den başlayarak gazeller tertip edilmiş, dibâce 38b'de, 28a-38a arası münşeat, 27a-b,48a,56b,57a-b varakları boştur.

Varak : 58 vr. (28a-38a Münşeat, 38b-68b Dîvân)

Satır : 19 satır, çift sütun, başlıklar surhla yazılmıştır.

Yazı : Rik'a

Kâğıt : Aharlı, su yolu filigranlı, koyu sâmâni renkli kâğıt.

Baş : (39a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (68b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

11. İstanbul Beyazıt Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi No: 3668 (B)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 235 x 165 (170 x 110) mm.

Cilt : Tezhipli, yaldız cetvelli, zencirekli, köşebentli, sırtı dağılmış bordo meşin cilt.

Varak : 103 vr.

Satır : 21 satır, çift sütun.

Yazı : Rik'a

Kâğıt : Âbâdi taklidi kâğıt.

Baş : (2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (103a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 1 kasîde tercümesi, 5 medhiye, 14 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 3 mersiye, 8 tarih, 7 tahmis, 208 gazel, 91 kıt'a, 91 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 476 manzume yer almaktadır. 1a'da vakıf mührü ve demirbaş numarası ile Arap harfleriyle Dîvân-ı Kânî (ديوانى كانى) kaydı bulunmaktadır.

12. İstanbul Köprülü Kütüphanesi/ Asım Bey No: 475/1 (K)

İstinsah Tarihi : H.1219/ M.1804

Müstensih : Mehmed Nedim

Kitap Ölçüleri : 235 x 166 (170 x 110) mm.

Cilt : Sarımtırak, nakışlı ve tezhipli, yaldızlı, kenar sulu, ebru muhafazalı, kahverengi meşin cilt

Varak : 106 vr. (1a-106b Dîvân, 107a-291b Münşeat.)
Satır : 21 satır, çift sütun.
Yazı : Rik'a
Kâğıt : Aharlı, çerçeveli, yaldızlı Avrupa kâğıt
Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son : (69b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 1 kasîde tercümesi, 5 medhiye, 14 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 2 mersiye, 9 tarih, 7 tahmis, 224 gazel, 96 kıt'a, 92 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 499 manzume yer almaktadır. 1a'da kütüphanenin resmi mührü ile birlikte üç özel mühür ve iki temellük kaydı yer almaktadır. Üç beyitlik gazeller mukatta'at kısmında tertiplendiği için kıt'a sayısı diğerlerine kıyasla sayıca fazla görünmektedir.

13. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emîri – Manzum Eserler No: 377 (M1)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 204 x 152 mm.
Cilt : Siyah meşin cilt.
Varak : 94 vr.
Satır : 15 satır, çift sütun.
Yazı : Nesih
Kâğıt : Âbâdi taklidi.
Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son : (69b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 16 na't, 1 kasîde tercümesi, 5 medhiye, 9 kasîde, 2 tarih, 7 tahmis, 206 gazel, 105 kıt'a, 90 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 471 manzume yer almaktadır. Nüshanın sağ cilt iç kapağında mor zemin üzerine kabartma hilal ve yıldız, sol cilt iç kapağında kabartma desenler bulunmaktadır. 1a'da Ali Emiri Efendi'nin vakıf mührüyle, kütüphanenin resmi mührü basılı olup aynı sayfada bir ilaç tarifi, 94.varakta Fuzûli'nin iki, Sürûri ve Kânî'nin birer gazeli kayıtlı bulunmaktadır. Yazmanın bazı sayfaları lekeli ve yıpranmış durumda olup bazı

sayfalardaki şiirlerin de düzgün bir sıra halinde yazılmamasından dolayı sayfa kenarlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Üç beyitlik gazeller mukatta'at kısmında tertiplendiği için kıt'a sayısı Köprülü nüshası gibi sayıca fazla çıkmaktadır.

14. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emîri – Manzum Eserler No: 378 (M)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 210 x 125 mm.
Cilt : Siyah meşin cilt.
Varak : 86 vr.
Satır : 25 satır, çift sütun.
Yazı : Tâ'lik
Kâğıt : Âbâdi taklidi.
Baş : (1b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son : (86b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 1 kasîde tercümesi, 5 medhiye, 13 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 3 mersiye, 8 tarih, 7 tahmis, 201 gazel, 91 kıt'a, 91 beyit, 27 mısra olmak üzere toplam 470 manzume yer almaktadır. Yazmanın sağ cilt iç kapağında mor zemin üzerine kabartma hilâl ve yıldız, sol cilt iç kapağında kabartma desenler bulunmaktadır. 1a'da Ali Emiri Efendi'nin vakıf mührüyle, kütüphanenin resmi mührü basılıdır.

15. İstanbul Sadberk Hanım Müzesi İhtisas Kütüphanesi, No: 407/1 (S)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 210 x 135 (165 x 100) mm.
Cilt : Ebru desenli, mukavva kaplı, sırtı bordo meşin cilt (Eserin iç cilt kapağında müze kütüphanesi mührü ile Hüseyin Kocabaş'ın kaşesi basılıdır. Ayrıca 1a'da Arap harfleriyle "Dîvân-ı Kânî" kaydı bulunmaktadır.)
Varak : 89 vr. (1b-89a Dîvân, 90a-215b Münşeat)
Satır : 21 satır, çift sütun.

Yazı : Nesih

Kâğıt : Az âharlı, su yolu filigranlı kâğıt. Başlıklar surhla yazılmıştır.

Baş : (2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (89b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

16. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, No: 272 (T)

İstinsah Tarihi : 14 Safer 1255/ 29 Nisan 1839
Müstensih : Abdülhak
Kitap Ölçüleri : 220 x 165 mm.
Cilt : Kırmızı lakeli, başlığı yaldızlı, cedvelleri kırmızı, iç kapak ebrulu, sırtı meşin, mukavva cilt.
Varak : 104 vr.
Satır : 21 satır, çift sütun.
Yazı : Tâ'lik
Kâğıt : Âharlı filigranlı, yaldızlı ve çerçeveli kâğıt. Başlıklar surhla yazılmıştır.
Baş : (3a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (104b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 1 kasîde tercümesi, 5 medhiye, 13 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 3 mersiye, 9 tarih, 7 tahmis, 213 gazel, 91 kıt'a, 87 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 476 manzume yer almaktadır. Nüsha kataloglarda 96vr. olarak görülmekle birlikte aslında 104 varaktan oluşmaktadır. Nüshaya varak numaraları verilirken 62.varaktan sonra tekrar 53'e dönülmüş ve 53-62 arasındaki sayfalar mükerrer yazılmıştır. 1a'da kütüphanenin resmi mührü, tasnif kaşesi, değişik dönemlerde verilmiş tasnif numaraları ile Arap harfleriyle "Dîvân-ı Kânî Efendi Merhûm" (ديوانى كانى افندى مرحوم) kaydı yer almaktadır.

17. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 1517 (Ü1)

İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Kitap Ölçüleri : 295 x 190 (175 x 115) mm.
Cilt : Sırtı meşin, kapaklar cilt bezli, zencirekli cilt.
Varak : 104 vr.
Satır : 21 satır, çift sütun.

Yazı : Nesih
Kâğıt : Âbâdi taklidi.
Baş : (2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son : (104b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 1 kasîde tercümesi, 5 medhiye, 13 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 3 mersiye, 9 tarih, 7 tahmis, 223 gazel, 93 kıt'a, 92 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 494 manzume yer almaktadır. 1a'da kütüphanenin resmi mührü ile demirbaş numarası bulunmaktadır. Yine aynı sayfada Lebia adlı şâirin Kânî için söylediği vefat tarihi (Bu du'âdur güher târihi / Kânî gufrân ide Ebû Bekri Rab) kaydı ile Arap harfleriyle Dîvân-ı Kânî (ديوانى كانى) ifadesi yer almaktadır.

18. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 2810/1 (Ü2)

İstinsah Tarihi : H.1222/ M.1807
Müstensih : Çorumlu İsmail
Kitap Ölçüleri : 240 x 145 mm.
Cilt : Zencirekli, miklepli sırtı kahve rengi meşin cilt.
Varak : 90 vr. (1a-90a Dîvân, 91a-239b Münşeat)
Satır : 21 satır, çift sütun.
Yazı : Tâ'lik
Kâğıt : Âbâdi taklidi.
Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son : (90a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 18 na't, 5 medhiye, 13 kasîde, 1 hasb-i hâl, 3 mersiye, 9 tarih, 7 tahmis, 193 gazel, 97 kıt'a, 85 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 460 manzume yer almaktadır. 1a'da kütüphanenin resmi mührü basılıdır. 90a'da da istinsah tarihi ve müstensihin kaydı bulunmaktadır.

19. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 5527/1 (Ü)

İstinsah Tarihi : 15 Ramazan 1208/ 21 Ekim 1793
Müstensih : Ahmed Yüsri b. Mehmed Nazif
Kitap Ölçüleri : 225 x 137 (160 x 75)mm.

Cilt : İçi ve dışı lake, şemseli, salbekli, yaldızlı, iç kapak sayfaları ebrulu cilt.

Varak : 88 vr. (1b-88b Dîvân, 89a-209b Münşeat)

Satır : 21 satır, çift sütun.

Yazı : Tâ'lik

Kâğıt : Âbâdi taklidi, başlıklar kırmızı, 1, 37, 89.sayfalar nakışlı ve tezhiplidir.

Baş : (1b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (88b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 3 besmele manzumesi, 18 na't, 5 medhiye, 10 kasîde, 3 mersiye, 9 tarih, 5 tahmis, 191 gazel, 101 kıt'a, 86 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 456 manzume yer almaktadır. 1a'da kütüphanenin resmi mührü basılıdır. 209b'de istinsah tarihi ve müstensihin kaydı bulunmaktadır. Dibâcenin kayıtlı bulunmadığı eldeki tek nüshadır.

20. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 9797 (Ü3)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 198 x 141 (140 x 82) mm.

Cilt : Üstü sarı kâğıtla kaplı, miklepli, etrafı kahverengi cilt.

Varak : 69 vr. (1a-69b Dîvân, 70a-190b Münşeat, 191 ve 192.varaklarda "Bir kâmilin istihrâcıdır" başlıklı 29 beyitlik bir manzume kayıtlıdır.)

Satır : 21 satır, çift sütun.

Yazı : Rik'a

Kâğıt : Aharlı kâğıt

Baş : (2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (69b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 5 medhiye, 6 kasîde, 207 gazel, 94 kıt'a, 92 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 450 manzume yer almaktadır. 1a'da kütüphanenin resmi mührü basılıdır.

21. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, No: Y-693/1 (Y)

İstinsah Tarihi	:	H.1226/ M.1811
Müstensih	:	Seyyid Hafız Hüseyin Hulûsi
Kitap Ölçüleri	:	275 x 160 (215 x 90) mm.
Cilt	:	Koyu yeşil renkli, iç kapakları ebru, dışı kabartma desenli, cilt bezli, sırtı meşin cilt. (1a'dan önce iki yaprak, 68, 182 ve 183.varaklar boş, 1a'da kütüphane mührü basılı.)
Varak	:	67 vr. (1b-67a Dîvân, 68.varak boş, 69a-181b Münşeât)
Satır	:	25 satır, çift sütun.
Yazı	:	Tâ'lik
Kâğıt	:	Âharlı nohudi kâğıt. Başlıklar surhla yazılmıştır.
Baş	:	(2a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son	:	(67a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

22. İzmir Milli Kütüphane, No: 1547/ 2-3 (İ)

İstinsah Tarihi	:	-
Müstensih	:	-
Kitap Ölçüleri	:	225 x 155 (180 x 110) mm.
Cilt	:	Sırtı siyah, kapakları koyu yeşil cilt beziyle kaplı mukavva cilt
Varak	:	99 vr. (1b-99bMünşeât, 100b-198b Dîvân)
Satır	:	21 satır, çift sütun.
Yazı	:	Rik'a
Kâğıt	:	Âbâdi kâğıt. Sayfalar yaldız cedvelli, başlıklar surhla yazılmıştır. 1b, 100b ve 144b sayfalar tezhiplidir.
Baş	:	(100b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah
Son	:	(198b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 17 na't, 5 medhiye, 12 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 3 mersiye, 8 tarih, 7 tahmis, 208 gazel, 91 kıt'a, 90 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 473 manzume yer almaktadır. 1a ve 100a'da kütüphane mührü ve demirbaş numarası kayıtlıdır.

23. Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, No: 100/ 1 (K1)

İstinsah Tarihi : H.1271/ M.1854

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 335 x 200 (275 x 105) mm.

Cilt : Kenarları hafif gömme, iç tarafı cilt üstüne altın cetvelli, miklepli, koyu kırmızı renkli meşin cilt. (1a'da kütüphanenin mührü, demirbaş kaydı ve vakıf mührü bulunmaktadır.)

Varak : 90 vr.

Satır : 23 satır, çift sütun.

Yazı : Tâ'lik

Kâğıt : Âbâdi kâğıt. Sayfa kenarları surh cetvelle çerçeveli, başlıklar surhla yazılmış.

Baş : (3a) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (90a) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

24. Kütahya Vâhid Paşa İl Halk Kütüphanesi, No: 1170 (V)

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Kitap Ölçüleri : 245 x 150 (160 x 100) mm.

Cilt : Salbek şemseli, zencirekli kahverengi meşin cilt.

Varak : 98 vr. (1b-98b Dîvân, 99a-265b Münşeat).

Satır : 19 satır, çift sütun.

Yazı : Nesih

Kâğıt : Filigranlı, âbâdi kâğıt. Kenarlar surhla çerçeveli, başlıklar surhla yazılmıştır. 1b ve 41b tezhiplidir.

Baş : (2b) ʿAlem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smi'llah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smi'llah

Son : (98b) Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü

Nüshada 1 dibâce, 3 besmele manzumesi, 18 na't, 5 medhiye, 11 kasîde, 1 hasb-i hâl, 1 terkîb-i bend, 2 mersiye, 9 tarih, 7 tahmis, 201 gazel, 91 kıt'a, 92 beyit, 24 mısra olmak üzere toplam 467 manzume yer almaktadır. 1a'da kütüphane ve vakıf mühürleri ile demirbaş kaydı yer almaktadır.

1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Tenkitli Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yöntem:

Kânî Dîvânı'a ait tespit edilebilen nüshalarından elde edilen 24 nüsha bu çalışmada değerlendirilmiştir. Bu nüshaların büyük bir kısmında herhangi bir tarih kaydı bulunmazken sekizinde istinsah kaydı yer almaktadır. İstinsah kaydı bulunmayan nüshaların, diğer nüshalarla olan ilişkileri çeşitli yönlerden *(yazı, imla, dil ve ifade özellikleri, farklar ve ortak özellikler gibi)* mukayese edilerek tasnif yoluna gidilmiştir. Dîvân'ın tespit edilen nüshalarından istinsah tarihi veya müstensihi belirli olanlar tabloda gösterilmiştir:

NÜSHA ADI	KODU	MÜSTENSİH	İST.TARİHİ
İstanbul Üniversitesi Ktp No:5527/1	Ü	Ahmed Yüsri b.Mehmed Nazif	1208/1793
Ankara Cebeci İlçe Halk Ktp. No:418/2	A2	Hafız Mehmed Said	1219/1804
İstanbul Köprülü Ktp. Asım Bey No:475/1	K	Mehmed Nedim	1219/1804
İstanbul Üniversitesi Ktp No: 2810/1	Ü2	Çorumlu İsmail	1222/1807
Ankara Milli Ktp. No: 2606/1	A1	-	1221/1807
Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. No:693/1	Y	Seyyid Hafız Hulusi	1226/1811
İstanbul Topkapı Sarayı Ktp. No: 272	T	Abdülhak	1255/1839
Konya Mevlânâ Müzesi Ktp. No:100/1	K1	-	1270/1854

Yapılan incelemelerden ve yukarıdaki tablodan ortaya çıkan sonuca göre istinsah tarihi kayıtlı ve müstensihi bilinen nüshalar içinde Kânî Dîvânı'nın, bilinen en eski yazma nüshasının Ü nüshası olduğu ortaya çıkmaktadır. Kânî 1791 yılında vefat ettiğine göre bilinen ve tespit edilen ilk nüshanın şâirin ölümünden iki yıl sonra tertip edildiği anlaşılmaktadır. Ü nüshası aynı zamanda, nüshaların büyük bir bölümünün geldiği koldan gelmemektedir. Diğer nüshalarda tertibe dair açıklamaların yer aldığı Dîvânın giriş kısmındaki *dibâce* bölümü, bu nüshada kayıtlı değildir.

Kânî Divânı'nın Tenkitli Metni hazırlanırken Türkiye kütüphanelerindeki tüm nüshaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Dîvân'ın yurtdışı varyantları da araştırılmış ve bunlarla ilgili tespitler yukarıda yer alan "Kânî Dîvânı"nın yazma

nüshalarıyla ilgili listeye dâhil edilmiş, ayrıca genel ağda elde edilen tarama sonuçları da çalışmanın sonuna eklenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucu tespit edilen 24 nüsha görülerek incelenmiş ve sonuçta bu kadar çok nüsha topluluğunun, hiç bir tasnife göre değerlendirilmeden neşredilmesinin bazı problemleri de beraberinde getireceği düşünülerek söz konusu nüshalar, çeşitli açılardan incelenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği gibi tenkitli metnin amacı, eserin müellif nüshasını ortaya koyabilmektir. Ancak Kânî Divânı'nın, tespit edilebildiği kadarıyla, ne bir müellif nüshası, ne de müellif nüshasından istinsah edilmiş herhangi bir nüshası mevcut değildir. Tespit edilen nüshaların tamamı müellifin vefatından sonraki dönemlere aittir. Dolayısıyla Ebû Bekir Kânî Efendi'nin sağlığında tertip edilmiş mürettep bir divan nüshasının olmayışı, bu tasnifin önemini daha da artırmaktadır. Dîvânın mevcut yazmaları içinde ana nüshayı Vakanüvis Nuri Halil Efendi'nin yazmasının oluşturduğu görülmektedir. Nuri Halil Efendi tertiplediği Dîvânın baş tarafına mensur bir mukaddime yazarak Kânî'nin velûd bir kişiliğe sahip olduğunu, ancak eserlerinin sağlığında bir araya getirilmemesinden dolayı bugün çoğunun "muharref" halde bulunduğunu ifade ederek Dîvânın da "sağlıklı ve tam" bir nüshasının bulunmadığına dikkat çekmektedir. Tespit edilen nüshaların büyük çoğunluğunda mensur mukaddimeyi içeren *Dîbâce* kısmı kayıtlıdır. Sadece İstanbul Üniversitesi koleksiyonunda bulunan No: 5527/1'de kayıtlı nüshada diğerlerinden farklı olarak Dîbâceye yer verilmediği görülmüştür.

Sonuçta tam ve doğru bir Dîvân metninin oluşturulması için metin tenkidinde kullanabileceğimiz nüshaların seçiminde bir takım ölçütlerden hareket edilmiştir. Tespit edilen 24 nüsha, bu ölçütlere göre çeşitli açılardan değerlendirilerek gruplandırılmaya çalışılmıştır. Bu duruma göre;

a. Öncelikle yurtdışı kataloglarda kaydı geçen üç nüshanın katalog bilgileri incelendiğinde bu nüshaların Vakanüvis Nuri Halil Efendi'nin nüshasından istinsah

edildiği anlaşılmaktadır.[74] Nuri Bey'in yazmış olduğu Dîbâce'nin aynı şekilde bu nüshalarda da yer almış olması ve Nuri Bey'in istinsahına göndermede bulunulması bu kanaati doğrulamaktadır. Ayrıca bu nüshalarla birlikte genel ağ taramasında tespit edilen nüshaların temin edilmesi için yapılan girişimlerden sonuç alınamaması sebebiyle Dîvân'ın yurtdışında bulunan nüshaları incelemeye dâhil edilememiştir.

b. Ülkemiz kütüphanelerinde bulunduğu tespit edilen 24 nüsha ise istinsah tarihleri, muhteva yapısı, manzume sayısı, tertip sırası, müşterek eksiklik, yanlışlık ve ortak yönler, mukabele kayıtları gibi özellikler açısından değerlendirilerek gruplandırılmaya çalışılmıştır.

Bu tasnife göre, Kânî Divânı'nın bilinen nüshalarının, tek bir esas nüshadan çıkmadığı, ayrı ayrı nüshalardan istifade edilerek yazıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Kânî'nin, sağlığında şiirlerini bir araya getirmediği dikkate alındığında mevcut nüshaların sayı ve sıra bakımından farklılıklara sebep olması anlaşılabilir bir durumdur. İncelemeye çalıştığımız nüshalar, aralarındaki ilişkilere göre değerlendirildiğinde dört gruba ayrılmaktadır. Bu gruplarlar şunlardır:

1. Grup Nüshalar:

1. İstanbul Üniversitesi Ktp., No: 5527/1, (Ü)
2. İstanbul Üniversitesi Ktp., No: 9797, (Ü3)
3. İstanbul Millet Ktp., Ali Emîri, Manzum Eserler No: 377, (M1)

Bu gruba dâhil edilen nüshalar, değişik açılardan diğer 16 nüshaya göre farklılıklar taşımaktadır. Öncelikle elde ettiğimiz nüshaların tamamında kayıtlı olan "Dîbâce" yalnızca Ü nüshasında bulunmamaktadır. Ayrıca diğer nüshalarda kayıtlı olan *"Der Hasb-i hâl-i Hod, Mersiye, Terkib-i Bend"* gibi manzumeler bu gruba ait nüshalarda kayıtlı değildir. Manzume sayılarında ve tertip sıralarındaki farklılıklar da göz önüne alındığında bu nüshaların diğerlerinden ayrıldığı görülmektedir.

[74] K.V.Zettersteen, Die Arabischen Persischen und Turkischen Handschriften Der Universtatbibliothek Zu Uppsala, Uppsala 1930, s.343, no:501; E.Bloched, Catalogue Des Manuscrits Turcs, Paris 1932, Tome I, s.335; M.Göts, Türkische Handschriften, Wiesbaden 1968, Teil 2, s.264, no:379

Okumalardaki benzerlik ve farklılıklar açısısından Ü ve Ü3 nüshalarının tespit edilemeyen bir nüshadan, M1 nüshasının da Ü3 nüshasından istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle M1 nüshasındaki tertip sırası ve eksiklikler, Ü3 nüshasına paralel bir yapıda bulunmaktadır. Ü3 nüshasında olan bazı manzumelerin M1 nüshasında olmayışı, bu nüshanın Ü3 nüshasından istinsah edildiğini göstermektedir. Ü nüshasının, diğer iki nüshaya göre daha hacimli olması ve Kânî'nin dönemine en yakın, istinsah tarihi açısından da elimizdeki en eski tarihli nüsha olması sebebiyle değerlendirmeye alınması uygun görülmüştür.

2. Grup Nüshalar:

1. Ankara Milli Ktp., İbni Sina, No: 2606/1, (A1)
2. İstanbul Köprülü Ktp., Asım Bey No: 475/1, (K)
3. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., No: 272, (T)
4. Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., No: 100/ 1, (K1)
5. İstanbul Belediye Ktp.No: 114, (B2)
6. Ankara Milli Ktp., İbni Sina, No: 270/1-2-3, (A4)
7. Ankara Milli Ktp., Fahri Bilgen, No: FB-271, (A5)

Bu gruba dâhil edilen Dîvân nüshalarının belirgin özelliği "Dîbâce" ile başlamış olmaları ve tertiplerindeki paralel yapıdır. Grubun en eski istinsah tarihli nüshalarından K nüshasının (M.1804) müstensihi Mehmed Nedim'dir. Dîvânın baş tarafına eklediği "dîbâce" ile Vak'anüvis Nuri Halil Efendi'nin nüshasından istinsah edildiği anlaşılan bu nüshanın bütünlük açısından tüm nüshalar içinde en kapsamlı nüsha özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Nüshada 499 manzume tertip edilmiştir. Bu gruba dahil edilen nüshalarda, sıralamada yer değiştiren beyitlerin ortak oluşu, hatalı yazımlar sebebiyle müstensih tarafından üzeri çizilen beyitlerdeki hataların ortaklığı ve redif düzenini gösteren başlıklar *(Harfü'l-Bâ)* gibi özelliklerin debenzerliği dikkat çekmektedir. T ve A1 nüshalarının ise K nüshasından istinsah edildiği, bu nüshalar ile K nüshasının eksiklikleri arasındaki paralel yapılardan çıkarılabilmektedir. Çünkü T ve A1 nüshalarında olmayan manzumelerin K'da olmadığı, yer değiştiren mısra'ların K ile paralel olduğu görülmektedir. Bu açıdan K1 nüshası ile K nüshası arasında da yakın bir

ilişki bulunmaktadır. Ayrıca oldukça yıpranmış olan ve okunabilen kısımlarından tespit edilebildiği kadarıyla A5 nüshası ile Dîvân'ın yarısını ihtiva eden ve eksik bir nüsha olan A4 nüshasının da K1 nüshası gibi K nüshasından istinsah edildiği anlaşılmaktadır. A4 nüshasının gazeller kısmı tamamen eksik olmasına rağmen, var olan manzumeleri K ile eksiklik ve tertip açısından benzerlikler taşımaktadır. Eksik olan B2 nüshasının tespit edilebilen manzumeleri T nüshası ile benzerlikler taşımaktadır. Gazel sayıları, Arapça kasîdelerin olmayışı ve bazı kasîdelerdeki eksik beyitlerin bulunması gibi ortak özellikler B2 nüshasının T nüshasından istinsah edilmiş olabileceği kanaatini desteklemektedir. Bu gruba dâhil olan nüshalardan istinsah tarihi en eski ve tüm nüshalar içinde en hacimlisi olan K nüshası, metin tenkidi çalışmamıza dâhil edilmiştir.

3. Grup Nüshalar:

1. Ankara Milli Ktp., İbni Sina, No: 404/2, (A)
2. Ankara Türk Tarih Kurumu Ktp., No: 660, (T2)
3. Ankara Türk Tarih Kurumu Ktp., No: 584, (T3)
4. İstanbul Üniversitesi Ktp.No: 1517, (Ü1)
5. İstanbul Beyazıt Ktp., Veliyyüddin Efendi No: 3668, (B)
6. İstanbul Sadberk Hanım Müzesi İhtisas Ktp., No: 407/1, (S)
7. İzmir Milli Ktp., No: 1547/ 2-3, (İ)

Gruba dâhil edilen nüshalar içinde İ ve Ü1 nüshaları en hacimli nüsha olma özelliğine sahiptir. Manzume sayıları farklılık oluştursa da K ve Ü1 nüshalarındaki tertip sırası, beyit sıraları ve okumaların paralel olduğu görülmektedir. Bu açılardan İ nüshası farklılık göstermektedir. Bununla birlikte Ü1 nüshasında olup K nüshasında olmayan metinde geçen 16 numaralı Na't-ı Şerîf ve 19 numaralı beyit ile K nüshasında olup Ü1 nüshasında bulunmayan 178 numaralı gazel ve 24 numaralı beyit gibi örnekler bu iki nüshanın farklı grupların varyantları olabileceği izlenimini vermektedir. Ü1 nüshası, manzumelerin dağılımı açısından bir alt nüsha grubunun içinde olabileceğini yukarıdaki örneklerle de doğrulamaktadır.

Bununla birlikte bazı manzumelerin A nüshasında da olmadığı, aynı yerlerdeki okuma hatalarının ortak olduğu tespit edilmiştir. Yine A ve İ nüshalarının manzume

sayıları bakımından da paralel olduğu görülmüştür. İstinsah tarihleri de göz önüne alındığında A nüshasının İ nüshası ile olan ilişkisi anlaşılabilmektedir.

Ayrıca grubu oluşturan nüshaların ortak eksiklikleri dikkate alındığında K nüshasından istinsah edilmiş olması muhtemeldir. Çünkü gerek bütünlük, gerek tertip açısından nüshalar arasındaki uyum bunu göstermektedir. Metinde geçen 53. manzumenin 31. ve 32. beyitlerinin, 59. manzumenin 12. ve 14. mısra'larının, 12. gazelin 3. ve 4. beyitlerinin bu guruba dâhil nüshalarda diğerlerinden farklı olarak yer değiştirmesi, diğer nüshalarda olan *"Terceme-i Kasîde-i Münferice"* manzumesinin bu guruptaki nüshalarda bulunmayışı nüshalar arasındaki ilişkiyi somutlaştırmaktadır. Bu çerçevede B ve T2 nüshaları ile A nüshası da aynı şekilde bir ilişki içindedir. Yine metinde geçen 38. ve 39. gazellerin tertip sırasındaki farklılık, 50. gazelin 4. ve 10. beyitlerinin yer değiştirmesi, 39. manzumenin 78. beyitinde geçen *"i'âde itdüm"* ifadesinin A, B ve T2 nüshalarında *"itdüm i'âde"* şeklinde kullanılması ve bu tür ifade farklılıklarındaki ortak yönler gibi özellikler, nüshalar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. S nüshası ise eksik okumalarda ve tertipte gösterdiği küçük farklılıklar açısından T2 nüshasından istinsah edilmiş izlenimi vermektedir. Yine metinde yer alan 36 numara ile kayıtlı kasîdenin 2, 3, 45, 54, 78, 99, 137 ve 153. beyitleri bu gruba dâhil edilen nüshalarda kayıtlı bulunmamaktadır. Bu gruptaki nüshalardan ilk okunan ve manzume sayısı bakımından grubun en elverişli nüshası olması sebebiyle İ nüshası değerlendirmeye dâhil edilmiştir.

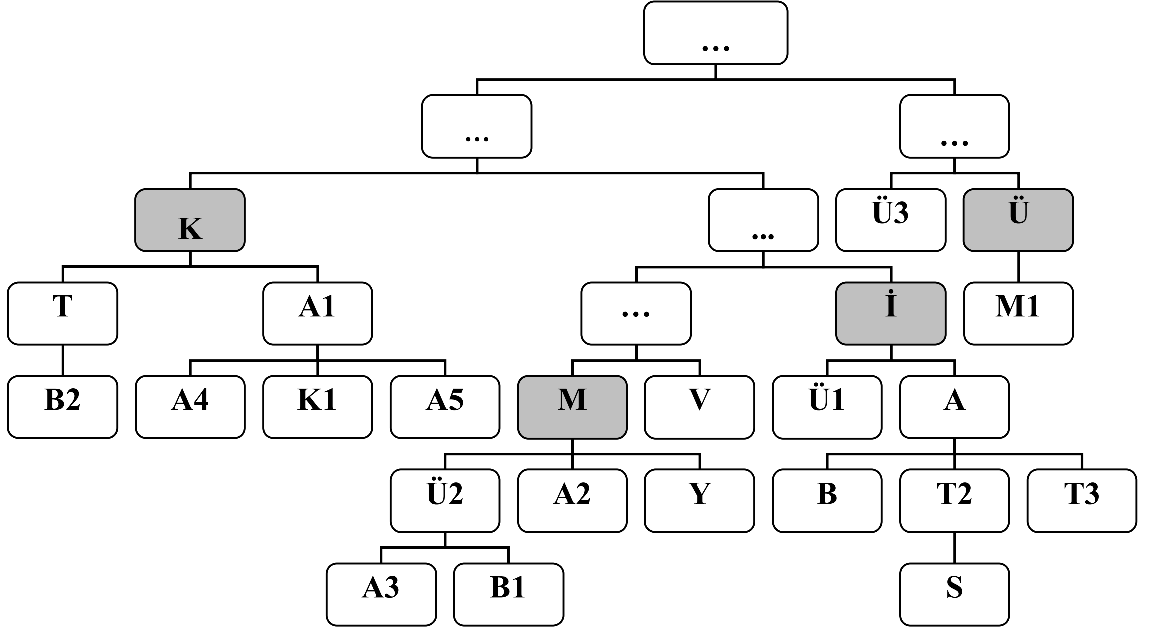
4. Grup Nüshalar:

1. Ankara Cebeci İlçe Halk Ktp., No: 418/2, (A2)
2. Ankara Milli Ktp., İbni Sina, No: 980, (A3)
3. İstanbul Millet Ktp., Ali Emîri, Manzum Eserler No: 378, (M)
4. İstanbul Üniversitesi Ktp.No: 2810/1, (Ü2)
5. İstanbul Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp.,Y-693/1, (Y)
6. İstanbul Belediye Ktp.No: 685, (B1)
7. Kütahya Vâhid Paşa İl Halk Ktp., No: 1170, (V)

Bu grupta istinsah tarihi bilinen en eski nüsha Ü2 nüshasıdır. Ancak bu nüshanın metinleri eksiklik, fazlalık, manzume sayısı, tertip sırası gibi açılardan M nüshası ile oldukça yakın bir ilişki göstermektedir. Bu yakınlık ortak manzumelerde görülmekle birlikte M nüshasının daha üst bir nüsha olduğu, M'de olup Ü2'de bulunmayan manzumelerden anlaşılmaktadır. Bütünlük açısından da M nüshası daha hacimli bulunmaktadır. M nüshasındaki okuma farklılıkları grubun diğer nüshaları tarafından da muhafaza edilmiştir. A3 ve B1 nüshalarında yer almayan Terkib-i Bend manzumesi grubun içinde yer alan Ü2 nüshasında da kayıtlı değildir. Dikkat çeken bir başka özellik ise metinde geçen Arapça manzumelere bu gruba dâhil edilen nüshalarda hiç yer verilmemiş olmasıdır. Bazı manzumelerde M nüshası ile V nüshası arasında farklılıklar bulunduğu tespit edilmiştir. V nüshasında kayıtlı, metindeki 16, 115, 128 ve 131. manzumeler, M nüshasında yer almamaktadır. Bununla birlikte M'de kayıtlı 56, 63, 83, 90 numaralı manzumeler de V nüshasında kayıtlı değildir. Bunun dışındaki paralellikler de göz önüne alındığında M ve V nüshalarının tespit edemediğimiz bir nüshadan istinsah edildiği düşünülebilir.

Genel bir yaklaşımla bakıldığında bu gruptaki nüshaların, K ve Ü1 nüshalarının bağlı olduğu grubun alt kollarını oluşturduğunu söylemek mümkündür. Aynı şekilde Ü2 nüshası ile A2 ve A3 nüshalarının; Y nüshasıyla da V nüshasının bezerlikleri fark edilmektedir. Örneğin gazeliyat kısmında kayıtlı bazı kısa gazellerin bu gruba ait nüshalar tarafından dörtlükler bölümünde tertip edilmiş olması tertipteki paralel yapıyı göstermektedir. Ayrıca metinde geçen 51, 52, 53 numaralı tarihlerin sonlarındaki tarih kayıtlarının düşülmemesi gibi ortak yönler, ya da diğer nüshalardaki okumalardan kaynaklanan farklılıklar gibi özellikler de grubu oluşturan nüshalar arasındaki ilişkiyi pekiştirmektedir. Bu grupta yer alan nüshalar içinde, eksiklikler ve hacim itibarıyla diğerlerine göre daha iyi durumda olan M nüshası incelemeye dâhil edilmiştir.

Bu tespit ve değerlendirmelere dayanarak nüshalar arasındaki tarih ve yakınlık ilişkileri, ihtiva ettikleri şiirler, tanzim ve tertip şekli gibi hususlar göz önüne alındığında, yapılan tasnifleri şematik olarak şu şekilde göstermek mümkündür:[75]

Bu değerlendirme ve tasnifler doğrultusunda, Dîvânın Tenkitli Metni hazırlanırken kullanılmasına karar verilen nüshalar ve metin içinde gösterilen kısaltmaları şunlardır: [76]

Kütüphane	**Bölümü**	**Kayıt No:**	**N.Kısaltması**
İzmir Milli Ktp.	Yazmalar	1547/2-3	İ
Köprülü Ktp.	Asım Bey	475/1	K
Millet Ktp.	Ali Emiri Manzum Eserler	378	M
İstanbul Üniversitesi Ktp	Nadir Eserler	5527/1	Ü

Sonuç olarak tenkitli metnini hazırladığımız Kânî Dîvânı'nın tam ve eksiksiz olduğu söylenemez. Bu durumu göz önünde bulundurarak metnin kuruluşunda elden

[75] Bu şema, çalışmanın yapıldığı süreçte tespit edilen nüshaların durumlarına göre hazırlanmıştır. Kânî Dîvânı ile ilgili yeni bilgi ve nüshaların ortaya çıkması durumunda yapılan tasnif ve şemanın değişebileceği göz ardı edilmemelidir.
[76] Metni kurmada izlenen yöntem ve şemanın oluşturulması konusunda özellikle şu kaynaklardan istifade edilmiştir: Ahmet Ateş, "Metin Tenkidi Hakkında", Türkiyat Mecmûası, c.I, C.VII-VIII, İstanbul, 1942; Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:1996, C:I, Volume:1 (Edebiyat Kısmı s.1–171)

geldiğince yazmalar gözden geçirilmiş, tespiti yapılan 24 yazma incelenerek kol başları çalışmaya dâhil edilmiştir. Tenkitli metin hazırlanırken bir nüsha seçilerek diğer nüsha farklarının dipnotlarda gösterilmesi yoluna gidilmemiş, seçilen dört nüsha birlikte mukayese edilerek mümkün olabildiği ölçüde Kânî'nin kaleminden çıkmış metnin tespitine çalışılmıştır. Nüsha farkları dipnotta gösterilirken tercih edilen ifade ile diğer nüshalardaki ifadeler "]" işareti ile ayrılmış, farkların yanlarına nüsha kısaltmaları yazılmıştır. Metin bütünlüğü sağlanırken manzumeler zaruri görülen durumlar dışında **İ** nüshasındaki tertibe göre numaralandırılmış, eksiklik durumlarında ise K nüshasındaki tertibe uyulmuştur. Her beytin ilk mısra'ı "a", ikinci mısra'ı "b" harfleri ile belirtilmiştir. Mevcut kelimelerin bulunmadığını göstermek için "–" işareti kullanılmış, aynı mısra içindeki ayrı rivayetler ise ";" işareti ile ayrılmıştır.

Metindeki vezin ve anlam eksikliklerini tamamlamak üzere yapılan müdahaleler ( ) işareti arasında yazılmış, vezin hataları dipnotta gösterilmiştir.

Arap harfli, eski alfabede bulunup da günümüz alfabesinde bulunmayan işaretler için ilmî çalışmalarda kullanılan transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerdeki medli harfler (â), (û), (î) şeklinde yazılmış, Farsça kelimelerdeki vâv-ı ma'dûle "˘" (h˘âce) işaretiyle gösterilmiştir.

Metinde geçen Arapça ve Farsça kelime ve eklerin yazımı konusunda bilimsel çalışmalarda tercih edilen yöntem benimsenmiştir. Bu konuda İsmail Ünver'in önerdiği yazım biçimleri dikkate alınarak uygulanmaya çalışılmıştır.[77] Metinde geçen âyet ve hadisler *italik* yazılarak gösterilmiş olup, Arapça ibareler de dâhil olmak üzere, Türkçe karşılıklarının dipnotta *italik* olarak gösterilmesi benimsenmiştir. Metinde geçen âyetler, ayrıca çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Metin oluşturulurken manzumelerin nüshalardaki yerini gösteren varak numaraları, manzume numaralarıyla beraber dipnotta girintili biçimde yazılmıştır.

---

[77] İsmail Ünver, "*Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*" AÜDTCF Türkoloji Dergisi, C.XI, S.1, Ankara, 1993, ss.51-89.

Nüshalarda olmayan manzumeler ise aynı yöntemle dipnotta "– " işareti ile belirtilerek eksik nüshanın kısaltması ile birlikte (–M, –İ gibi) gösterilmiştir.

Dîvân'da Kasideler bölümü, Gazellere kadar olan diğer nazım şekilleri ile yazılmış manzumelerle birlikte numaralandırılmış ve incelemede bu şekilde verilen manzume numaraları kullanılmıştır. Her bölümün başında "Kasîdeler, Musammatlar, Tarihler" gibi başlıklar ( ) işareti içinde gösterilmiştir.

Yazmalardaki bazı manzumelerde nüshalar arasında bir bütünlük olmadığı, bazı manzumelerde ise eksik beyitler ve ibarelerin olduğu görülmektedir. Bu durum nüshalardan bazılarında "*nâkısdır*" ifadesi ile kaydedilerek izah edilmeye çalışılmıştır. Tenkitli Metin hazırlanırken bu türden eksikliklerin olduğu beyitler, metne dâhil edilmeyerek dipnotta gösterilmiştir.

İmlâ bakımından, nüshaların imlâ özellikleri göz önünde bulundurularak XVIII. yüzyıl Osmanlı Türkçesi'nin fonetik özellikleri dikkate alınmış, Arapça ve Farsça metinlerin, transkripsiyonlu şekilleri metinde verilmiştir. Metinde geçen özel isimler ve başlıkların yazımında büyük harf kullanılmış, manzumelerin vezinleri metnin üst kısmında, manzume numarasının altında gösterilmiştir.

2. Transkripsiyon İşaretleri			
Arap Alfabesi	**Latin Karşılıkları**	**Arap Alfabesi**	**Latin Karşılıkları**
آ ـ ا	a, â	ش	ş
أ ـ ا	a, e	ص	s
ء	’	ض	d, ż
ب	b	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	g
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü, û)
ژ	j	ه	h (a, e)
س	s	ى	y (ı, i, î)

NOT: Hurûf-ı med olan uzun vokaller *â, û, î* şekillerinde yazılmış, vâv-ı medûle ile yazılan **خوا ب , خواهش** gibi kelimeler *h˘âb, h˘âhiş* biçiminde gösterilmiştir.

M E T İ N

Bi'smillahi'r-rahmâni'r-rahîm[*]

(İ-100b/1) *Ba'de hamd-i Hudâ ve na't-ı nebî işbu divançe cem'inüñ sebebi oldur ki* ***(2)*** *el-yevm manzûme-i ahlâk-ı hamîdesi vird-i zebân-ı âfâk ve* ***(3)*** *tertîb-i Dîvân du'â-yı 'ömr ü devletinde 'âlem ü 'âlemiyân* ***(4)*** *şirâze-bend-i vifâk olan hâlâ mesned-ârâ-yı riyâset ve zînet-****(5)*** *efzâ-yı ser-sadr-ı menkabet ebu'l-mahâsinü ve'l-mahâmid*[78] *devletlü 'inâyetlü* ***(6)*** *Muhammed Râşid Efendimüz Hazretlerinüñ fi'l-asl meftûr oldukları* ***(7)*** *şemâ'il-i hasene ve mehâ'il-i müstahsene muktezâsınca 'inâyet-i* ***(8)*** *şâmile ve mürüvvet-i kâmileleri her ne kadar cümle hakkında nev-be-nev* ***(9)*** *meşhûd ve h˘ân-ı bî-imtinân-ı birr ü ihsânları 'âmme-i enâma* ***(10)*** *müte'âkıbü'l-vürûd ise dahı zümre-i ashâb-ı dirâyet ü ma'ârife olan* ***(11)*** *meyl ü rükûn ve incizâb-ı derûnları sâ'ire gâlib* ***(101a/1)*** *ve bu haslet-i pesendîde kendülere mücerred-i 'atıyye-i Cenâb-ı Hudâ-yı* ***(2)*** *zü-mevâhib olmagla ednâ mertebe kesb-i bizâ'at-i müzcât* ***(3)*** *idenler be-her hâl hisse-yâb-ı rifd ü nevâlleri oldugundan* ***(4)*** *başka güzeştegân-ı erbâb-ı fazl u kemâlden dahı niçelerüñ* ***(5)*** *ihyâ-yı 'izâm-ı remîme-i nâm u şânlarına muvaffak*[79] *olmak mahâsin-i* ***(6)*** *cemîlelerinden bir nev' hıssîsa-i zât-ı mekârim iştimâlleri* ***(7)*** *oldıgına binâ'en 'ahd-i karîbde*[80] *zamânını idrâk itdigimüz ashâb-ı* ***(8)*** *ma'ârifden âvâze-i kûs-ı iştihâr-ı tanîn-endâz-ı mesâmi'-i cihâniyân* ***(9)*** *ve elsine-i selâsede irticâlen bilâ-tekellüf nazm u inşâsı* ***(10)*** *muhayyer-i 'ukûl-i kihân u mihân olan Ebû Bekr Kânî Efendi ki fi'l-hakîka* ***(11)*** *cevher-i ma'ârifüñ kânı ve sunûf-ı kemâlât-ı şettânuñ mekânı idi.* ***(12)*** *Egerçi cümle âsâr-ı yerâ'a-ı bâhirü'l-bera'ası zabt olunmak iktizâ* ***(13)*** *itse bir kaç külliyât-ı Nâbî kadar devâvîn-i müte'addide tertîbi mümkin* ***(14)*** *iken kendüsi hâl-i hayâtında âsâr-ı cem'ine aslâ imâle-i nigâh-ı* ***(15)*** *i'tibâr itmediginden*[81] *ekseri zâyi' ve telef ü mevcûd olanlardan* ***(16)*** *dahı çogu muharref ü muhtelif olmagla şimdi merhûmuñ bu kadar* ***(17)*** *dâniş ü 'irfânla pes-mânde-i tâkçe-i nisyân ve bî-nâm u nişân-ı* ***(18)*** *tenhâ-nişîn-i zâviye-i hâmuşân olması müşârun-ileyh efendimizüñ bir-vechle* ***(19)*** *revâ-dâşte-i tab'-ı 'ârifet-iktirânları olmayup binâ'en-'aleyh merhûmı* ***(20)*** *ez-ser-i nev ihyâ ve ilâ-âhiri'z-zamân sahîfe-i 'âlemde nâmını ibkâ irâde-i* ***(21)*** *hayriyyet ifâdesine mebnî el-hâletü hâzihî âsâr-ı müteferrikasından* ***(101b/1)*** *der-dest olanlarınuñ cem' u tertîbini işbu çâker-i dirîneleri Nûri*[82] ***(2)*** *bendelerine emr ü ihâle buyurmaları hasebiyle meh-mâ emken* ***(3)*** *ele geçen âsârınuñ bu vechle tertîbine mübâşeret ve bi-'avnihi* ***(4)*** *Te'âlâ karîn-i hüsn-i hitâm olmagla huzûr-ı devletlerine* ***(5)*** *takdîme micâseret kılınmışdur ve bi'llahi't-tevfîkı ve 'aleyhi't-teklân.*

---

[*] *İ100b, K1b, M1b, -Ü;* **Dibâce, Kânî'ye ait olmayıp Nûri Halil Efendi tarafından yazılmıştır.**

[78] *maḥâmid] mücâhidîn M*

[79] *muvaffak] muvâfik İ*

[80] *'ahd-i karîbde] şehd-i karîbde M*

[81] *i'tibâr itmediginden] itmediginden İ, M.*

[82] *Nūri] Halil Nūri K.*

1
Der-Vasf-ı Besmele-i Şerîfe
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. 'Alem kaldırsa bir yerde kaçan sultân-ı bi'smillah
Olur lâhûtiyân ârâyiş-i dîvân-ı bi'smillah

2. Olur tâvûs-ı kudsî evvelîn menzilde bâl-efşân
Ne rütbe mürtefi'dür âşiyân-ı şân-ı bi'smillah

3. Hezârân Sidre-zîr-i sâyesinde buldılar rif'at
Anuñçün lâ-mekân oldı serâ bûstân-ı bi'smillah

4. Degül mi gülşen-i nazm-ı mübînüñ serv-i âzâdı
Hatt-ı âzâdı olduysa n'ola 'unvân-ı bi'smillah

5. Boyun egdi görince nahl-ı Tûbâ rif'at ü şânuñ
Didi tûbâ-leke ey şâh cihân-gerdân-ı bi'smillah

6. Sırât-ı müstakîmi añla hatt-ı istivâsından
Varur Allaha togrı menhec-i âsân-ı bi'smillah

7. Gör anda nükte-i *lâ-taknatû min-rahmeti'llahı*
Niçe nezdîkdür Allaha bak Rahmân-ı bi'smillah

8. Rahîmuñ lutfına mazhar olur dâmen tutan âhir
Rahîm ile mutarraz oldı çün dâmân-ı bi'smillah

9. İder hûrşîdi zerre zerreyi hûrşîd-i 'âlem-tâb
Nikâb-endâz-ı nâz oldukca hüsn ü ân-ı bi'smillah

---

[1] İ 101b, K 2b, M 1b, Ü 2a
[5a] şânuñ] şânıñ İ, M, Ü.
[5b] *Ṭûbâ-leke: Ne mutlu sana!*
[7a] *Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. (Kur'ân-ı Kerim, Zümer 39/53, Yusuf 12/87).*
[8a] ṭutan] dutar Ü.

10. Burâk-ı berk-tâz-ı ‘aklı yarı yolda kor dâ’im
‘İnân-ı himmete ‘ışk eylese yek-rân-ı bi’smillah

11. Ziyâ-yı şem‘-i vahdet meş‘al-i râh-ı hidâyetdür
Ser-â-pâ nûrdur âyîne-i rahşân-ı bi’smillah

12. Degüldür münkati‘ ümmîdimüz Allahdan Kânî
Olaldan kenz-i *lâ-yefnâ*-yı rahmetkân-ı bi’smillah

2

Eyzan

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Tulû‘ itdi derûna çün meh-i tâbân-ı bi’smillah
Aña ‘aks itdi zîrâ pertev-i rahşân-ı bi’smillah

2. Olurdı an-be-an ekvân garîk-i lücce-i envâr
Eger çehre-nümâ olsaydı hüsn ü ân-ı bi’smillah

3. Ne rükne sen rükûn itseñ gerek erkânsız söyle
Tururken sedd-i İskender gibi erkân-ı bi’smillah

4. O bir şândur ki memlûdur heme gül-kand-i rahmetle
Hele gâyetle ‘âlü’l-‘âl ‘ulüvv-i şân-ı bi’smillah

5. Bulursın gevher-i nâ-yâb-ı ‘irfânı di çok anı
Geçerse destüñe bir kerre Kânî kân-ı bi’smillah

3

Eyzan

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Cihânı kaplamışdur pertev-i envâr-ı bi’smillah
Kamaşdırmış dü-kevnüñ dîdesin dîdâr-ı bi’smillah

[12b] *kenz-i lâ-yefnâ: Bitmez, tükenmez hazine.*

[2] İ 102a, K 3a, M 2a, Ü 2b; Eyżan K.

[3] İ 102a, K 3a, M 2a, Ü 2b; Eyżan K.

2. Bilürseñ kemterîn sırrın iki dünyâya sıgmazsın
Ki sıgmaz safha-i endîşeye esrâr-ı bi'smillah

3. Fütûhât-ı zuhûr u bâtın andan feyz alur dâ'im
Mübârek-bâddur her emr-i hayra kâr-ı bi'smillah

4. Hatâdan eylemişdür hazret-i Hakk anı vâreste
Hümâyûndur ser-â-pâ hatt-ı 'anber-bâr-ı bi'smillah

5. Degüldür gayrı Kânî olsa olsa mezheb-i Hakkda
Metâ'-ı Çîn-i 'irfânda muhakkak bâr-ı bi'smillah

(NA'TLER)

4

Na't-ı Şerîf-i Hazret-i Server-i Kâ'inât 'Aleyhi's-Salâtü ve't-Tahiyyât*

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gubârı ravzanuñ kuhl-i cilâdur yâ Resûla'llah
Gözümde hâk-i kûyuñ tûtiyâdur yâ Resûla'llah

2. Cebînüñ sûre-*i ve'ş-şems* sîneñ matla'-ı *ve'l-fecr*
Saçuñ *ve'lleyl* yüzüñ *va'dduhâ*dur yâ Resûla'llah

3. Şeb-i mi'râcda na'l-i şerîfüñ nakşın almış çarh
Biri meh birisi mihr-i semâdur yâ Resûla'llah

4. Şemîm-i çîn-i zülfüñ şemmesidür müşg ile 'anber
Anuñçün müşge teşbîhi hatâdur yâ Resûla'llah

[2a] Bilürseñ] Bilürsen Ü.

[4] İ 102a, K 3a, M 2b, Ü 3a.

[*] 'Aleyhi'ṣ-Ṣalâtü ve't-taḥiyyât] 'Aleyhi's-selâm Ü.

[1a] Ġubârı] Ġubâr-ı Ü; ravzânuñ] ravzâñuñ K.

[1b] kūyuñ] kūyın Ü.

[2] Kur'ân-ı Kerim, 91/1; 89/1; 93/1-2.

[4a] müşg] misk K.

5. Ne yüzle varayum yüz virmez iseñ bâb-ı rahmâna
Yüzümde rû-siyehlik rû-nümâdur yâ Resûla’llah

6. Gubârum rûzgâr atmazsa semt-i ravza-i pâke
Dem-i mahşerde de işüm hevâdur yâ Resûla’llah

7. O deñlü mücrimem zerre sevâbum varsa defterde
Ya sehv-i kâtibân ya iftirâdur yâ Resûla’llah

8. Egerçi dâmen-i *lâ-taknatû* der-destdür ammâ
Yine her hâlde ümmîdüm sañadur yâ Resûla’llah

9. O deñlü lutfuña ümmîdvârum havf olup ma‘dûm
Zebâna her gelen harf-i recâdur yâ Resûla’llah

10. Derûnum zikr ü fikr-i hazrete bî-gânedür gerçi
Niçe bî-hûde fikre âşinâdur yâ Resûla’llah

11. Reh-i mescidde süst ü nâ-tüvân üftân u hîzândur
Tarîk-i fıskda pek tîz-pâdur yâ Resûla’llah

12. Eger rûz-i cezâda sâhib olmazsañ degül Cennet
Cehennem de baña nefret-nümâdur yâ Resûla’llah

13. Şefâ‘at suçluya derler meseldür söylenür dâ’im
Kuluñ Kânî de bir mücrimgedâdur yâ Resûla’llah

5[5]
Na‘t-ı Şerîf
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Dü-gîsû nâfe-i zâtü’l-erecdür yâ Resûla’llah
Masûn ez-şemme-i cins-i harecdür yâ Resûla’llah

[5] İ 102b, K 3b, M 2b, Ü 3a; Eyżan K.

2. Senüñ dürrâc-ı rengîn tâc-ı kûhistân-ı i‘câzuñ
Ser-i sîmurgdan ‘âlî derecdür yâ Resûla’llah

3. Senüñ pây-ı Kudüs-peymâñ vardıgı yere gayruñ
Seri varmaz ayagı zî-‘arecdür yâ Resûla’llah

4. Dü-çeşmüm *merace’l-bahreyni*[*] kalbüm *mâricin min-nâr*[**]
Sirişküm hûn ile sehlü’l-merecdür yâ Resûla’llah

5. Nesirden nazmum inşâdan cenîn-i şi‘r-i Bihzâdum
Senüñ evsâfuñ içün muhterecdür yâ Resûla’llah

6. Hevâdan olmaduñ nâtık güvâhumdur ve mâ-yentık
Ki nutkuñ dahı gayri zî-ivecdür yâ Resûla’llah

7. Derüñde çihre-sâlık pâyesin ister kuluñ Kânî
Bilür *es-sabru miftâhu’l-ferecdür* yâ Resûla’llah

6

Na‘t-ı Şerîf

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Ruhuñdur şâhid-i esrâra peyker yâ Resûla’llah
Lebüñdür sûretâ rûh-ı musavver yâ Resûla’llah

2. Hazîz-i şarkda cirm-i kamer zann itme kim düşdi
Görüp şânuñ senüñ mihr-i münevver yâ Resûla’llah

3. Sen ol remz-âşinâ-yı fâş-gû-yı sırr-ı ‘irfânsın
Ki itmişdür Mesîhâ na‘tuñ ezber yâ Resûla’llah

[3a] yere] yerlere Ü
[*] *“O iki denizi salıvermiştir, birbirine kavuşurlar” (Kur’ân-ı Kerim, Furkan 25/53, Rahman 55/19)*
[**] *“Cini de dumanı olmayan hâlis bir ateş alevinden yarattı” (Kur’ân-ı Kerim, Hicr 15/27)*
[5a] naẓmum] naẓm Ü; cenîn-i] çünîn Ü.
[7b] *eṣ-ṣabru miftâḥu’l-ferecdür: Sabır, kurtuluşun (zorluktan felaha çıkışın) anahtarıdır.*
[6] İ 102b, K 3b, M 2b, Ü 4b; Eyżan K.

4. Senüñ yoluñda ölmek gerçi hayli işdür ammâ
Göñül ölmekden ise hıdmet ister yâ Resûla'llah

5. Su'âl-i haşr olup âmîhte hevl-i kıyâmet ile
Cevâbın ehl-i cürmüñ başkalar der yâ Resûla'llah

6. Gerek ûd u gerek 'anber senüñ yanaklaruñdandur
Tenüm berk-i hazân-âsâ ditirer yâ Resûla'llah

7. Nesîm-i lutfuñ olmazsa ferah-bahş ehl-i 'isyâna
Siyehkârân-ı bâd-ı kahr sarsar yâ Resûla'llah

8. Ucı ortası bulınmadıgıçündür senüñ sırruñ
Kürî oldıgı bu nüh-çarh-ı çenber yâ Resûla'llah

9. Saña bu süllem-i nüh-pâye-i gerdûn ise azdur
Gerekdür câmi'üñde gayrı minber yâ Resûla'llah

10. İki reşha lebüñden sûret ü ma'nâya feyz olmış
Birisi âb-ı hayvân biri kevser yâ Resûla'llah

11. Olaldan nâfe-rîz-i dest-i rahmet zülf-i pür-çînüñ
Günehkârânuñ oldı işi 'anber yâ Resûla'llah

12. Bu Kânî bendeñe yok tesliyet bi'llah 'âlemde
Anı ümmîd-i feyz-i lutfuñ egler yâ Resûla'llah

[6a] 'ūd u] 'ūd İ, K,Ü.
[7a] 'isyâna] 'irfâna M.
[8b] kürî] imlâlı yazılmıştır. İ, K.
[9a] ise] isem Ü.
[12b] egler] anlar Ü.

7[7]

Na‘t-ı Şerîf

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Lebüñ keşfü’r-rümûz-ı mâ-sebâkdur yâ Resûla’llah
Ki her bir harfi biñ yıllık sebâkdur yâ Resûla’llah

2. Sen ol mesned-fürûz-ı *sa‘diku’l-va‘di’l-emîn*sin kim
Kelâmuñ cümle sırra mâ-sadakdur yâ Resûla’llah

3. Tabak-pîrâ-yı tıbk-ı hüsn ü ândur cevher-i zâtuñ
Anuñçün nûr-ı rûy-ı nüh-tabakdur yâ Resûla’llah

4. Görüp dendânlaruñ deryâ ‘arak-rîz oldı hacletden
Sadef içre degüldür dürr ‘arakdur yâ Resûla’llah

5. Azâd olsa ‘aceb mi kemterîn çâkerlerüñdendür
Kadîmî kullara i‘tâk-ı hakdur yâ Resûla’llah

6. Şehîd-i Kerbelâ şehzâdegân-ı hâssınuñ şâhâ
Yüzi hûrşîddür hûnı şafakdur yâ Resûla’llah

7. Sen ol ‘ayn-ı hakîkat gözü rûhu’l-‘ayn-ı ma‘nâsın
Ki nakş-ı nâ‘lüñ envâr-ı hadakdur yâ Resûla’llah

8. Senüñ deryâ-yı lutfuñ gark iderdi cân-ı Fir‘avnı
Seni añsaydı ol hîn kim garakdur yâ Resûla’llah

9. Senüñ esrârıñı fâş itdigiyçün halka bî-pervâ
O tarlıklar bütün Mansûra Hakkdur yâ Resûla’llah

---

[7] İ 103a, K 4a, M 3a, Ü 3b; Eyżan K.

[1b] Ki her bir] Ki bir Ü; ḥarfi] ḥarf M.

[2a] kim] ki Ü; *ṣa‘diku’l-va‘di’l-emîn: va’dinde duran, sözünü yerine getirensin. (Kur’an-ı Kerim, Meryem 19/ 54)*

[3b] nūr-ı] âb-ı Ü

[6a] hâṣṣınuñ] h˘âḥıñuñ K

[9b] Manṣūra] Manṣūr-ı Ü

10. Cemî‘-i enbiyâ dergâhuña yüz sürmede hemvâr
Senüñ ashâbuñ ile yek-nesakdur yâ Resûla’llah

11. Saña düşmen olan va’llah bi’llah Hakka düşmendür
Mesâ’il bu bahisde müttefikdür yâ Resûla’llah

12. Ben elyak oldıgum nâre bilürem eylemem inkâr
Saña lâyık mı bendeñ nâre yakdur yâ Resûla’llah

13. Senüñ na‘t-ı şerîfüñ rûz u şeb hakk-ı sarîhimdür
Kuluñ Kânî bu ihsâna ehakdur yâ Resûla’llah

8
Na‘t-ı Şerîf
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. İşigüñ hâkine ruhsâre-sâyem yâ Resûla’llah
N’ola reşk-i Hümâ olduysa sâyem yâ Resûla’llah

2. Edeb mâni‘dür ihtâra kerem mevsimlerin hakka
Velî minnet-i hûr-dest-i du‘âyem yâ Resûla’llah

3. Ner ü mâde zemîn ü âsmânı farkdan kaldum
Ser-i dil-bestegân-ı hûy u hâyem yâ Resûla’llah

4. Elüm yüzüm karasıdur kalan pâyine ‘uşşâkuñ
Bu emniyyeyle dâ’im hâk-i pâyem yâ Resûla’llah

5. Gam-âlüfte Hudâyî perverân-ı bahr-ı âteşdür
Bu deryâda hele ben nâ-hudâyem yâ Resûla’llah

[10a] yüz sürmede] yüz sürse Ü.
[11b] baḥiṣde] maḥabbetde Ü.
[8] İ 103b, K 4a, M 3b, Ü 4a; Eyżan K.
[1a] ruhsâre-sâyem] ruhsâr-sâyım Ü.
[1b] olduysa] olsa Ü.
[2a] mevsimlerin] mevsimleri M.
[4] Bu beyit: –Ü

6. Tenümde cân eser-i ibkâsın itmez hîç istihsân
Bilür ki ben saña ez-cân fedâyem yâ Resûla'llah

7. Kedu ber-dûş ked-bânû be-zânû meykededür dil
Bürehne-ten çü Kânî bir gedâyem yâ Resûla'llah

9

Na't-ı Şerîf

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Ümîd eyler cihân senden 'inâyet yâ Resûla'llah
Unutma bende-i hâsuñ şefâ'at yâ Resûla'llah

2. Düşüp agladıgum yollarda üftân oldıgum dâ'im
'Aceb mi kalmadı bende irâdet yâ Resûla'llah

3. Vücûdum bir günehdür ki aña beñzer günâh olmaz
İşüm gücüm günüm gicem kabâhat yâ Resûla'llah

4. Feres-rân der-miyân-ı fârisânü'l-hayl-i her vâdî
Velî bî-gâne-i fenn-i ferâset yâ Resûla'llah

5. Müşeffi'dür cihân yek-ser çü zevceyn âferînişdür
Şefâ'at yâ Resûla'llah şefâ'at yâ Resûla'llah

6. Amân sad el-amân sad-der-sad âh ey âhlar âhı
Meded ey şâhlar şâhı kerâmet yâ Resûla'llah

7. Kitâb-ı nev-nüzûl-i midhatüñ biñ nüsha olmışdı
Eger ben itmesem sözden ferâgat yâ Resûla'llah

---

[7] *Kedbânunun omuzundaki şarap testisi, gönüldeki meyhaneye aittir. Ey Allah'ın resûlü! Ben, Kânî gibi vücudu çıplak bir dilenciyim.*

[9] İ 103b, K 4b, M 3b, Ü 4a; Eyżan K.

[4a] *Her vadinin atına binenlerin arasında at süren*

[5a] yek-ser] senden M

8. Übeyhe'l-mühcetü'l-hamrâ'u ke'd-dem'il muhammer âh
Yog iken dahı âsâr-ı ibâhet yâ Resûla'llah

9. Sabâhat ez-sabâh-ı Cennet-i 'adnest rûşenter
Zi reng-i subh-ı vaslam dih sabâhat yâ Resûla'llah

10. Dem-i mühce fürûg-ı behce ez-her zümre sad-lehce
Halâlet bâd-ı bâ cânhâ mübâhat yâ Resûla'llah

11. Salâtıyla selâm ervâhı essün ravz-ı hâsuñda
Sabâhat tâ şeved rûşen revâhat yâ Resûla'llah

12. Melîhân-ı cihân cümle ümeylah lehcegân yek-ser
Be-mellâhî-i to yâbed melâhat yâ Resûla'llah

13. Eger rîh-i şumâ ez-lutf ne-buved müştemil dil râ
Kücâ yâbem der-în her kâh-ı râhat yâ Resûla'llah

14. Eger ez-seng-i tıflân rûz-ı restahîz mî-rencem
Rehân yâ Rabb me-râ zan her melâmet yâ Resûla'llah

15. Hadîs-i lutfı gel itme dirîg gel itme ey merhamet kânı
Hadesler cümle bir hükm-i hadâset yâ Resûla'llah

[8a] *Kırmızı canlar kızıl kanlar gibi mübah görülüyor ah. (Beyit bütün olarak düşünüldüğünde, Ya Rasülallah, kan dökme hususunda her hangi bir ibahat (mübahlık) izi bile olmadığı halde yine de kan dökülüyor ve canlara kastediliyor anlamına gelmektedir.)*

[9] Bu beyit: –Ü; *Senin sabahın, Adn Cennetinin sabahından daha aydınlıktır. (Bana) sana kavuştuğum sabahın renginden ver ey Allah'ın resûlü!*

[10] *Senin gönlünün güzelliği ve parlaklığı, her zümreden yüz lehcedir, hilâlin (senin yolundaki) canlarla parlasın Ey Allah'ın resûlü!*

[11] *Salat ile anılan has ravzanda (kabrinde) selâm ruhları essin, sabahın akşamına kadar aydınlık olsun ey Allah'ın resûlü!*

[12] *Cihânın güzellerinin hepsi, bir başın nüktecikleridir, güzellik senin güzelliğini bulsun ey Allahın resûlü!*

[13] *Eğer sizin lutüf rüzgârınız olmasaydı, gönlün (kabul ettiğini) içine aldığını nerede bulurum, burada her saray senin yolundur ey Allah'ın Resûlü!*

[14] *Eğer çocukların taşlarından diriliş günü yaralanırsam ey Rabbim, Allah Resûlünün her azarlamasını benim için kurtuluş vesilesi kıl.*

10

Na‘t-ı Şerîf

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Garîb-i bî-kesem dergâha geldüm yâ Resûla’llah
Gedâyam bî-nevâyam şâha geldüm yâ Resûla’llah

2. Yol azdırmışdı deyu nefs ammâ sad hezâr el-hamd
Ki el-hâle ser-i şeh-râha geldüm yâ Resûla’llah

3. Misâl-i Yûsuf-ı Ken‘ân ümîd-i sadr-ı ‘izzetle
Bün-i nâ-ka‘r-yâb-ı çâha geldüm yâ Resûla’llah

4. Ne deñlü rû-siyâham ol kadar lâ-kayd u bî-bâkem
Ne gam sen gibi şâhen-şâha geldüm yâ Resûla’llah

5. Uyutdum ‘âlemi âvâze-i nânû-yı gafletle
Egerçi hᵕâbdan inbâha geldüm yâ Resûla’llah

6. Sezâ mı ‘avdeti ihsândan me’yûs Kânînüñ
Cenâb-ı şâh-ı ‘âlî câha geldüm yâ Resûla’llah

11

Na‘t-ı Şerîf

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Hırâmuñ sûret-i rûh-ı revândur yâ Resûla’llah
Kıyâmuñ müsbit-i âhir-zamândur yâ Resûla’llah

2. Senüñ mâhiyyetüñ fehm itmeyen senden firâr eyler
Melek-hûyın o kim bilmez remândur yâ Resûla’llah

---

[10] İ 104a, K 5a, M 4a, Ü 5a; Eyżan K.
[1a] dergâha] dergâhına M.
[4a] lâ-kayd u] lâ-kayd-ı Ü.
[5a] âvâze-i] âvâre-i M.
[11] İ 104a, K 5b, M 4a, Ü 5a; Na‘t-ı Diger K; K’da 12. manzumeden sonra kayıtlıdır.
[2b] remândur] zamândur M.

3. Elinden nesne gelmez ‘âsiyân-ı ümmetüñ âhir
Gelen elden amân sad el-amândur yâ Resûla’llah

4. Mukâbil düşdigiyçündür nişân-ı *kâbe kavseyn*e
Bir adı da o ebrûnuñ kemândur yâ Resûla’llah

5. Zülâl-i lutfuña her kande olsa teşnedür Kânî
Garîbüñdür anı ihsâna kandur yâ Resûla’llah

12
Na‘t-ı Şerîf
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Sözüñdür vahy-i Hakk âyet-be-âyet yâ Resûla’llah
Hadîs-i ‘ışk hep senden rivâyet yâ Resûla’llah

2. Bu çûb-ı huşk-hâme vasfuñ itmek hîç mümkin mi
Rehîn-i ‘acz iken ehl-i dirâyet yâ Resûla’llah

3. Olur elbette mâh-ı nev‘alem hûrşîd-i zer mancûk
Ne yerde eyleseñ tahrîk-i râyet yâ Resûla’llah

4. Senüñ dest-i cevâd-ı lutfuña nisbetle el-kıssa
Hadîs-i bahr u kân kurı hikâyet yâ Resûla’llah

5. Vesah-sûy-ı günâh-ı ehl-i mahşer olmaga bi’llah
İder yek-katre-i lutfuñ kifâyet yâ Resûla’llah

6. Olurlar sünbül ü gül lâleveş mahrûm-ı bûyâyı
Nesîm-i hulkuñ itmezse sirâyet yâ Resûla’llah

[3a] gelmez] –M.
[4a] kâbe] kâlıb-ı Ü.
[12] İ 104b, K 5a, M 4a, Ü 4b; Eyżan K.
[2a] çūb-ı] çün M.
[2b] dirâyet] rivâyet K, Ü.
[5a] vesah-şūy-ı] vesah-şūy-ı İ, K.
[6a] olurlar] olur Ü.
[6b] itmezse] olmazsa Ü.

7. Egerçi cürmüme takdîr-i hadd u gâye müşkildür
Senüñ de lutfuña yokdur nihâyet yâ Resûla'llah

8. Olur pâ-mâl-i ceyş-i cürm ü 'isyân ehl-i mahşer hep
Cünûd-ı 'afvuñ itmezse himâyet yâ Resûla'llah

9. Dahîl-i bârgâhuñ bir şefâ'at h˘âh bendeñdür
Mükedderdür hele ahvâl-i gâyet yâ Resûla'llah

10. Şu deñlü yekke-tâz-ı 'arsa-i 'isyândur Kânî
Ki nefsi kendiden eyler şikâyet yâ Resûla'llah

13
Na't-ı Şerîf

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gubâr-ı ravza-i fahr-ı dü-'âlem kîmyâdur hep
Hamîr-i mâye-i seng-i deri çün mûmyâdur hep

2. Amân yâ behcetü'l-'uşşâk meded yâ mühcetü'l-müştâk
İrişdi gâyete eşvâk kârumsa riyâdur hep

3. Ziyâret-cûyi-i hâk-i derüñle insilâh itsem
Gelen sûrâh-ı âteşlâh-ı esmâ'a beyâdur hep

4. Senüñ meddâh-ı zât-ı şâh-ı şâhâneñ 'idâdından
Birazı bendegânuñdur birazı enbiyâdur hep

5. Safâ-yı safvet-i sâfî sıfâtuñ vâsıfânından
Birazı evliyâa'llah birazı asfiyâdur hep

8b itmezse] olmazsa Ü.

9b aḥvâl-i] aḥvâli Ü.

13 İ 104b, K 5b, M 4b, Ü 5a; Velehü Diger Na't-ı Şerîf K.

3a cū-yı] cū-i İ, M.

4a şâh-ı şâhâneñ] şâh-ı şâhâne Ü, şâhen-şâhâneñ K.

6. Olur rîzân be-vefk-i a‘del-i mîzân çün nîsân
Zülâl-i feyz-i sermed-mâ hasalsa gûyiyâdur hep

7. Senüñ bir nîm lahzañla mülâhiz olmasa bir zât
Ma‘âzallah zebânîlerde bakışlar kabâdur hep

8. Senüñ meddâhuñ olmak feyz-i sârîdür bu ekvâna
Anuñçün vâsıfânuñ rûh-mânend-i ezkiyâdur hep

9. Bu berg-i sebz-i dervişâne ile kapuña geldüm
Kuluñ Kânîye her gül-bergi bir mihr-i kiyâdur hep

14

Na‘t-ı Şerîf

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Mevce-i pîşîn zuhûr-ı rûzgâr-ı nûrsın
Rûz-sâz-ı kisvet-i târ-ı şeb-i deycûrsın

2. Feyz-i envâr-ı eşi‘‘âñ bî-niyâz-ı kurb u bu‘d
Sûretâ ez-mâh tâ mâhî verâdan dûrsın

3. Pertev-i nûr-ı cebînüñ ‘aksini gördi kelîm
Hem tecellî nâhlı hem nâr-ı kabes hem tûrsın

4. Sâyeñi düşmez sanur hep gölge ardınca yelen
Mâ-siva’llah sâye sen hep gün gibi meşhûrsın

5. Fethi kurb-ı hazrete mevkûf keşfi vuslata
‘Ayn-ı rahmet bir mutalsam dahme-i mestûrsın

6. Bârgâhuñda Süleymân ber-hevâ-perrende mûr
Sen nevâzişkâr-ı dilhâ-yı hazîn mûrsın

[9a] sebz-i] sebze M.
[14] İ 105a, K 5b, M 4b, Ü 5b; Diger Na‘t-ı Şerîf K.
[1b] târ-ı] tâ M.
[4a] yelen] yeten Ü.
[6a] bârgâhuñda] bârgâhuñdan Ü, bâdgâhuñda K.

7. Bu ‘inâyet-bes bu bî-kes bende-i nâ-çîzüñe
Kâniyâ gam çekme kim meşfû‘sın magfûrsın

15
Na‘t-ı Şerîf
Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

1. Bülbül-i bâg-ı belâg salli ve sellim ‘aleyh
Râh-ber-i heşt-bâg salli ve sellim ‘aleyh

2. Matla‘-ı mihr-i vücûd mâh-ı sipihr-i vücûd
Şâhid-i şehr-i vücûd salli ve sellim ‘aleyh

3. Perde-güşâ-yı cemâl bürka‘-ı rûy-ı celâl
Fihris-i her hâl ü kâl salli ve sellim ‘aleyh

4. Şirzime-i asfiyâ mahrem-i bezm-i safâ
Merci‘-i ehl-i vefâ salli ve sellim ‘aleyh

5. Ol zebed-i her zebed ol gül-i rûy-ı seped
‘Işkına di tâ ebed salli ve sellim ‘aleyh

6. Mefhar-i ins ü melek pâ-be-ser-i nüh-felek
Men yeteberrâ helek salli ve sellim ‘aleyh

7. Sâyesi ‘ulvî-meniş cebhesi gün görmemiş
Ebr diyen bilmemiş salli ve sellim ‘aleyh

8. Ahkâr-ı nev‘-i beşer bende-i isnâ ‘aşer
Hep disün üçer beşer salli ve sellim ‘aleyh

[7a] bes] pes K, M.
[15] İ 105a, K 6a, M 4b, Ü 5b; Diger Na‘t-ı Şerîf K.
[3a] perde-güşâ-yı] perde-i güşâ Ü.
[6a] mefhar-i] makhar-ı M.
[6b] “*Kim ölümden (yok olmaktan) kurtulmayı başarırsa, bundan uzak kalmayı başarırsa ona salat ve selam olsun.*”
[7b] ebr diyen] ebr diyen din Ü.

9. Öyle gerekdür kiriş aña göredür düriş
Dinmese müşkildür iş salli ve sellim ‘aleyh

10. Sırr-ı ezel nûr-ı zât mazhar-ı cem‘-i sıfât
Melce-i cümle ‘usât salli ve sellim ‘aleyh

11. Leyli vü Mecnûnına Yûnus-ı zü’n-nûnına
‘Âşık-ı meftûnına salli ve sellim ‘aleyh

12. Hâk-i reh-i kûyına lehce-i hakk-gûyına
Her bün-i her mûyına salli ve sellim ‘aleyh

13. Kande ki Kânî güle virme zafer anuñla
Bir dem-i ân sergile salli ve sellim ‘aleyh

16
Na‘t-ı Şerîf
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Gubâr-ı pâyuña almam cihânı yâ Resûla’llah
Degişmem mûyuña heft-âsmânı yâ Resûla’llah

2. Duyunca makdem-i teşrîfüñ Âdem sulb-i pâkinden
Degişdi habbeye bâg-ı cinânı yâ Resûla’llah

17
Na‘t-ı Şerîf
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Hakuñ bir dânesiydi çün o dürr-i bahr yektâ
Ne kim var ise bildürdi aña pinhân eger peydâ

---

[16] Ü 6a, -İ, K, M.
[17] İ 105b, K 6b, M 5a, Ü 6a.
[1a] çün o dürr-i] çün dürr-i Ü, o dürr-i İ.

2. Yetîm-i mehd-i *ev-ednâ* vuzû‘-ı sedy-i *mâ-evhâ*
Bihîn-ma‘sûm-ı hᵛâb-âyende-i nânû-yı istignâ

18
Na‘t-ı Şerîf
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Yâ meşrika’s-sa‘âdeti yâ matla‘a’l-hüdâ
Senden münevver eyledi çeşm ü dili Hudâ

2. Kânî göñülle gel bu göñülsüz yeri degül
Tâ kim disün saña o Hudâyî vü şân Hudâ

19
Na‘t-ı Şerîf
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Kim ki eyâ sevdigüm ihsânuña olsun sezâ
Merhamet itmez misin ben bendeñe rûz-ı cezâ

2. Zâde-i zâd u zevâd-ı ‘ışkıdur çün zûd-res
Zâdehu’llah râh-ı ‘ışkuñ gibi var mı şevk-zâ

20
Tesdîs-i Beyt-i Meşhûr Der-Na‘t-ı Şerîf
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
I

1 Husrev-i gîtîsitân-ı mülket-i ikbâl ü câh
2 Dâver-i dâra-sipâh-ı kişver-i feyz-i ilâh

[2a] râżî‘-i] rażî‘-i K; “*İki yay kadar veya daha yakın oldu, Allah kuluna verdiği vahyi verdi*” *(Kur’an-ı Kerim, Necm, 53/9-10)*
[2b] *“Seçkin, ma‘sûm, ninninin verdiği uykuya muhtaç değildir.”*
[18] İ 105b, K 6b, M 5a, Ü 6a.
[1a] meşrika’s-sa‘âdeti] meşrika’s-sa‘âde Ü; “*Ey saadetin doğduğu yer, ey hidayetin kaynağı!*”
[2a] Hudâ] Hūdâ K (imlâlı)
[19] İ 105b, K 6b, M 5a, Ü 6a.
[2b] zâdehu’llah] zâde’llah Ü1; şevk-zâ] şevk-fezâ Ü.
[20] İ 105b, K 6b, M 5a, Ü 6a.

3 Ahmed-i muhtâr mahbûb-ı şeh-i vahdet-penâh
4 Togmasa togmazdı hûrşîd ü meh-i nüh-bârgâh
5 *Yâ ʻibâda'llah sallû vaktefû isrü'l-hüdâ*
6 *Ki şumârâ ʻümmet-i hod-hˇând mahbûb-ı Hudâ*

II

1 Âsitân-ı bâb-ı Rahmânı anuñ dergâhıdur
2 Heft-iklîm-i cihân-ı iʻtinânuñ şâhıdur
3 Evc-i hüsnüñ rûy-ı mihridür cebîni mâhıdur
4 Hakk rızâsı zâhir ü bâtın anuñ dil-hˇâhıdur
5 *Yâ ʻibâda'llah sallû vaktefû isrü'l-hüdâ*
6 *Ki şumârâ ʻümmet-i hod-hˇând mahbûb-ı Hudâ*

III

1 Hâk-i gülnâk-i ser-i kûy-ı latîfi müşk-i çîn
2 Kâlıb-ı pür-nûrına zâhir heme rûhu'l-emîn
3 Hâzihi min-Cenneti'l-Firdevsi kasru'l-hâlidîn
4 Kâle mürselnâke illâ rahmeten li'l-ʻâlemîn
5 *Yâ ʻibâda'llah sallû vaktefû isrü'l-hüdâ*
6 *Ki şumârâ ʻümmet-i hod-hˇând mahbûb-ı Hudâ*

IV

1 Eyledüñse ger sükkân dergehine intisâb
2 İftah ʻaynuñ saña oldı her cihetden feth-i bâb
3 Zerresinüñ zerresinüñ zerresidür âftâb
4 ʻÂşıkân ey ʻâşikân ey men lehüm hüsne'l-me'âb
5 *Yâ ʻibâda'llah sallû vaktefû isrü'l-hüdâ*
6 *Ki şumârâ ʻümmet-i hod-hˇând mahbûb-ı Hudâ*

V

1 Bendegânuñ cismi rûh u rûhı nûru'n-nûr olur
2 Bende-i hâsuñ gamuñla dâ'imâ mesrûr olur

[I-5/6] "*Ey Allah'ın kulları! Peygambere salat ve selam okuyun ve hidayet yolunu (izlerini) takip edin ki o bizi kendi ümmetinden saymıştır.*"
[III-1] gülnâk-i] gül-bâki M.
[III-8] hâlidîn] ḥâlidîn M.; "*Bu Firdevs Cennetlerinden birinde bulunan ve sonu gelmez (hiç yıkılmayacak olan) köşklerden biridir. Dedi ki bizi Alemlere rahmet olarak gönderilene ulaştıran ancak sensin.*"
[V-1] rūḥ u rūḥı] rūḥı M.

3	Tâcirân-ı ‘ışk ne medhûr u ne me’cûr olur
4	Budur ümmîdüm ki bu Kânî dahı magfûr olur
5	*Yâ ‘ibâda’llah sallû vaktefû isrü’l-hüdâ*
6	*Ki şumârâ ‘ümmet-i hod-hᵛând mahbûb-ı Hudâ*

21

Tahmîs-i Na‘t-ı Rûşenî

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

I

1	Bir mehüñ bendesiyem sâye dahı olmaz eşi
2	Nûrınuñ zerresi olmaz bu cihânuñ güneşi
3	Kapladı pertev-i envâr-ı ruhuñ çâr u şeşi
4	*Çün togup tutdı cihân nûrını hüsnüñ güneşi*
5	*Kim ola sevmeye bu vech ile sen mâhveşi*

II

1	O kadar buldı suyın mu‘cize-i fahr-ı cihân
2	O kadar âb-ı ‘atâ itdi cihâna cereyân
3	Hep hayâtından elin yummış iken leşkeriyân
4	*Parmaguñdan akıdup âb-ı revân-bahş revân*
5	*Niçe yüz biñ kişiden ref‘ idisersin ‘ataşı*

III

1	Toldı âvâze-i i‘câzuñ ile çarh-ı kühen
2	Bildiler şânuñı ashâb-ı Buhâra vü Yemen
3	Degülem vasfuñ iden mülk-i fenâda bir ben
4	*Türk ü Kürd ü ‘Acem ü Hind bilür bunı ki sen*
5	*Hâşimîsin ‘Arabîsin Medenîsin Kureşî*

V-3 medḥūr] medhūr M

V-4 dahı] –Ü; magfūr] makfūr M

21 İ 106a, K 7a, M 5b, Ü 6b.

I-4 ṭogup] ṭogdı M.

I-5 vech ile] ḥusn ile Ü.

II-3 yummış iken] yumış iken Ü; elin] –Ü.

II-5 ‘aṭası] ‘aṭşı İ.

III-1 âvâze-i i‘câzuñ ile] i‘câz-ı âvâzeñ ile Ü

III-3 fenâda] bekâda Ü; vaṣfuñ iden] vaṣfuñ M, Ü.

IV

1 Ne kadar ‘âsî vü mücrim ne kadar muktir ise
2 Ne kadar fâsık u fâcir ne kadar müksir ise
3 Ne kadar ma‘rifet-i hazretüñi münkir ise
4 *Sen emîre kul olan her ne kadar müdbir ise*
5 *Bende-i mukbil olur misl-i Bilâl-i Habeşî*

V

1 O zamân ki harem-i ‘izzete itdüñ seferi
2 Eyledüñ kurbgeh-i hazret-i Hakka güzeri
3 Virdi her zerre o demde saña bu hoş haberi
4 *Sensin ol püşt ü penâh-ı melek ü ins ü peri*
5 *Enbiyânuñ güzeli sevgilüsi hûb u hoşı*

VI

1 Gevher-i kenz-i hafâdan aña kim behre dege
2 İşidüp bu haberi taşlar ile sîne döge
3 Göge çıkardı anı çünki Hudâ öge öge
4 *Yerdeki da‘veti fevt oldı deyu gitdi göge*
5 *Beline bagladı ol nûr-ı belâ sâye taşı*

VII

1 Âteş-i ‘ışk ile tabh oldı vücûduñ mutlak
2 Süfre-i kurb-ı ilâhîye olınca mülhak
3 Var mı pişmiş kotarılmış saña beñzer el-hakk
4 *Dîk-i hikmetde pişürdi çü seni sevgili Hakk*
5 *Cebra’îl olsa n’ola matbahınuñ hîme-keşi*

VIII

1 Pehlevânlık eser-i mu‘ciz-i peygamber olur

[IV-3] ḥażretüñi] ḥażretüñe M.
[V-4] püşt ü penâh] püşt-i penâh K.
[VI-1] kenz-i] kenzüñ Ü.
[VI-2] –M.
[VI-3] –M.
[VII-3] pişmiş] bişmiş M.
[VIII-1] mu‘ciz-i] mu‘cize-i M.

2	Kişt-gîrân-ı hevâ saña niçe hem-ser olur
3	Kim bu da'vâyı ider 'âkıbeti bedter olur
4	*Üzilür 'ırkı Ebû Cehl gibi ebter olur*
5	*Sen Ebü'l-Kâsım ile her kim iderse güreşi*

IX

1	Bülbül oldı kalem-i Kânî-i bî-dil gülüñe
2	Şemme-i feyzüñi bahş it n'olur ol bülbülüñe
3	Yüz karalıgını bagışla siyeh fülfülüñe
4	*Va'dduhâ verdüñe ve'lleyl okudum sünbülüñe*
5	*Rûşenî virdi budur külli gadâtin ve 'aşî*

22

Terceme-i Kasîde-i Münferice

Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

1. İşteddâ ezmetü teferrüci
   Kad üzine leylüke bi'l-yelici

2. Lâ-büd gam olur bir gün gidici
   Gîce soñına gündüz gelici

3. Ve zalâmü'lleyli lehâ sürucün
   Hattâ yegşâhu Ebu's-Süruci

4. Muzlim gicede yılduzlar olur
   Soñunda güneş oldı togıcı

VIII-3 bu da'vâyı] da'vâyı Ü.

IX-3 yüz karalıgını] yüz mürru'l-'afvını Ü.

IX-4 "*Sünbülüne ve'l-leyliyi gülüne ise ve'dduhâ'yı okudum.(Yani yüzüne vedduha, saçına velleyli okudum*"

IX-5 *külli gadâtin ve 'aşî: her gün ve gece.* Kur'ân-ı Kerim, 6/52.

[22] K 29b, M 6a, -İ, -Ü. Kaside-i Münferice'nin beyitlerinin günümüz Türkçesine çevirisi Prof.Dr. Hüseyin Elmalı'nın *"İbnu'n-Nahvî, el-Kasîdetü'l-Münferce'si ve Tercümesi"* adlı makalesinden alınmıştır. (Bkz: D.E.U. İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.VI, İzmir 2002, ss.37-56.)

[1] *"Ey sıkıntı şidetlen ki ferahlayasın, kuşkusuz senin (karanlık) gecen sabah(ın gelişini) bildirdi."*

[3] *"Gece karanlığının da yıldızları vardır. Tâ ki o karanlığı güneş kaplayıp ortadan kaldırana kadar."*

5. Ve semâü'l-hayri lehâ matarun[5]
Fe izâ câe'l-ibbânu teciyyin

6. Hayırlı olur yagmurlı bulut
Vaktiyle turur her şey gelici

7 Ve fevâ'idü mevlânâ cümelün[7]
Li-sürûci'l-enfüsi ve'l-mehici

8. Çokdur ni'amı Hakkuñ kim odur
Nefsüñ göñlüñ yolın açıcı

9. Ve lehâ erecün muhyî ebeden[9]
Fa'ksıd mahyen zâke'l-ereci

10. Şol bûy-ı hayât göñülde olur
Bul anı da ol dirlik bulıcı

11. Fe li-rubbemâ fâza'l-mahyâ[11]
Bi-buhûri'l-mevci mine'llüceci

12. Çok kerre taşar göñül suları
Deryâlar olur feyzin dökici

13. Ve'l-halku cemî'an fî-yedihi[13]
Fe zû vâsi'atin ve zevû hareci

14. Kudret yedine munkat kamusı
Vüs'at bulıcı muhtâc olıcı

---

[5] *"Hayır bulutunun da yağmuru vardır, vakti gelince gelir."*
[7] *"Canların ve ruhların ferahlıkları için Mevlâ'nın ihsanları sınırsızdır."*
[9] *"O (iyilikler)'nların devamlı canlılık veren kokusu vardır. Sen o kokuyu yaratana yönel."*
[11] *"(Sen O'na yönel) Belki böylece o hayat yeri (ilahî rahmet) okyanuslardan denizlerin dalgalarını coşturup taşırır."*
[13] *"Bütün yaratıklar O'nun (kudret) elindedir. Bolluk içinde yüzenler de, sıkıntı içinde ezilenler de."*

15 Ve nezû lehüm ve tulû‘ahüm
Fe ‘alâ derekin ve ‘alâ dereci

16. Dünyâ diyilen alçakda olur
‘Ukbâ diyilen yüce olıcı

17. Ve me‘âyişihüm ve ‘avâkıbühüm
Leyset fi’l-meşiyyi ‘alâ ‘ıveci

18. Dünyâ işi hem ‘ukbâ işi hem
Egrüligiyle olmaz olıcı

19. Hikemün nüsicet bi-yedin hakemet
Sümme intesecet bi’l-müntesici

20. Tokındı nizâm üzre bu cihân
Hikmet yedidür çün tokıyıcı

21. Fe-izâ iktesadet sümme’l-‘aracet
Fe bi-muktasıdi ve bi-mün‘arici

22. Lutf eylese yâ kahr eylese ger
Kendü talebüñle olur idici

23. Şehidet bi-‘acâ’ibihâ hucacun
Kâmet bi’l-emri ‘ale’l-hicaci

24. Hikmetlerine şâhid bu cihân
Emriyle gelür yıllar geçici

---

[15] *“(Ancak) Onların inişleri ve çıkışları ya aşağıların aşağısına, veya yukarıların yukarısınadır.”*
[17] *“Onların (dünyadaki) dirlikleri ve (ahrette) varacakları dereceleri (ilahi kanunun hilâfına) yürüyecekleri eğri yolda değildir.*
[19] *“(Bunlar) bütün eşyaya (hükmeden Allah’ın) kudretiyle (ezelde) örülmüş hikmetlerdir ki, sonra bunlar dokuyucu (olan insan eliyle) dokunmuştur.”*
[21] *“(İşler) düz gitse de sonra eğri gitse de, bütün bunlar bir düzeltici ve bir eğriltici (nin kudreti)yledir.”*
[23] *“Ki, (bu işlerin) gariplikl erine, tuhaflıklarını yıllar boyu bu işi üstlenen deliller şehâdet etmektedir.”*

25. Ve radıye bi-kazâi'llahi hiccen
Fe 'alâ merkûzetihi fe'ici

26. Çü kazâya rızâ 'âkil işidür
Ol merkeze gir olma çıkıcı

27. Ve izâ infetahat ebvâbu hüden
Fa'cel li-hazâinihâ velici

28. Feth olsa saña ebvâb-ı hüdâ
Gir gencine ol ta'cîl idici

29. Ve izâ hâvelet nihâyetihâ
Fahzur iz zâke mine'l-'araci

30. Dirsen ireyüm hikmet soñuna
Sakın ki aña yokdur irici

31. Li-tekûne mine's-sübâki izâ
Mâ ci'te illâ tilke'l-fereci

32. Ögdüñ al kim çünki olasın
Bu cây-ı rızâ üzre turıcı

33. Fe hünâke'l-'ayşü ve behcetühü
Fe li-mübtehici ve li-müntehici

34. Takvâ yolına râhî olana
Cennet aña mesken olıcı

[25] *"(Mü'mine) Allah'ın (hükmüne) râzı olmak yaraşır, binâenaleyh sen de kendini ol rızâ dairesine çevir."*
[27] *"Hidâyet kapıları açıldığında koş, o kapıların ardında bulunan (ilâhi) hazinelerin içine gir."*
[29] *"Şayet (hidâyet kapılarının) nihâyetine varmaya çalışırsan orada tökezleyip topallamaktan sakın!"*
[31] *"Ki o meydana geldiğinde oraya ilk gelenlerden olasın!"*
[33] *"İşte orada (o meydanda)dır yaşam ve onun güzelliği. Sevinenler ve Hakk'ın yoluna girenler için."*

35. Fe-hici'l-a'mâlü izâ rakedet
Fe izâ mâ hicte izâ tehici

36. Tursa binegüñ yürit 'amelüñ
Sürdükce olır kuvvet bulıcı

37. Ve ma'âsiya'llahu semâcetühâ
Tezdânü lezi'l-hulika's-semici

38. 'İsyânı iden pek çirkin olur
Bed-hûya odur şöhret virici

39. Ve li-tâ'atihi ve sabâhatihâ
Envâru sabâhin münbelici

40. Tâ'atda olan pek güzel olur
Hûrşîd-i subh oldur olıcı

41. Men yahtâb hûre'l-huldi bihâ
Yazfer bi'l-hûri ve bi'l-ganici

42. Uçmaga irer tâ'atla kişi
Hûruñ güzelin olur kokıcı

43. Fe küni'l-marzıyye lehâ tebkâ
Terzâhu gaden ve tekûnü neciyyi

44. Takvâ ile sen olgıl ki bugün
Yârın olasın memdûh olıcı

---

[35] *"(Salih) ameller durgunlaştığı zaman (onları) hareketlendirir, onları hareketlendirdiğin zaman sen de hareketlenirsin. (ilerlersin)"*

[37] *Allah'a isyan edenlere gelince, (onların) çirkinliği kötü ahlâklı kişilerin yanında beğenilir."*

[39] *"Allah'a itaatin ve bunun güzelliğinin parlak sabah nurları vardır."*

[41] *"Kim o (Allah'a itaat)nun sebebiyle ebedî Cennet hûrilerini isterse hurileri ve onların naz ve işvelerini elde eder."*

[43] *Sen takvâ sebebiyle o hûrilerce beğenilen bir eş ol ki, yarın (kıyamette) memnun ve mutlu olasın, ve o sayede (azaptan) kurtulasın."*

45. Vetlü'l-Kur'âne bi-kalbin zî
Huznin ve bi-savtin fîhi şeciyyi

46. Kur'ân okı yanık dil ile
Savtuñ ola kim te'sîr idici

47. Ve salâtü'lleyli mesâfetühâ
Fe'zheb fîhâ bi'l-fehm veciyyi

48. Giceyle nemâz takvâ yolıdur
Git gel o yola ol fehm idici

49. Ve te'emmelühâ ve me'ânîhâ
Te'ti'l-Firdevse ve tefterici

50. Ma'nâsını fehm it ki olasın
Firdevse girüp mesrûr olıcı

51. Ve'şreb tesnîme müfeccerehâ
Lâ-mümtezicâ ve bi-mümtezici

52. Tesnîm meyini 'aynından içüp
Her dürlüsini hem ol içici

53. Medihe'l-'akli'l-âyetihi hüden
Ve hüve mütevellin 'anhu heciyy

54. Memdûh-ı 'akıl togrıca gider
Mezmûmı olur yoldan sapıcı

---

[45] *"Kur'ân'ı kederli bir kalbe mahzun bir sedâ ile oku!"*
[47] *"Gece namazı bu okumanın geniş alanıdır. Sen o gecede Kur'ân'ın manasını anlamakla git-gel. (Yani manasını iyice anlamak için ayeti tekrar tekrar oku.)"*
[49] *(O) gece namazında okuduğun âyetleri ve onların manalarını tefekkür et ki, Firdevs'e gelip (dertlerden) kurtulasın."*
[51] *"Ve sen o Firdevs Cennetinde fışkıran Tensîm pınarının karışmamış ve karışmamış (saf olarak akan) suyundan (kana kana) iç."*
[53] *"(Allah'tan) kendisine hidâyet gelen akıl övüldü, Ondan yüz çeviren hevâ (-i nefs) yerildi."*

55. Ve Kitâbu’llâhi riyâzetühü
Li-‘ukûli’l-halkı bi-münderici

56. Kur’ân’da cemî‘ eşyâ yazılı
‘Akla göredür ol añladıcı

57. Ve hıyâru’l-halkı hüdâtühüm
Ve sivâhüm min-hemeci’l-hemeci

58. Halkuñ eyüsi Hakk yola gider
Şol gayrisidür hemcüñ hemeci

59. Ve izâ künte’l-mikdâme felâ
Tecza‘fi’l-harbi mine’r-reheci

60. Çünki olasın ceng-âver-i nefs
Tozdan gocınup olma kaçıcı

61. Ve izâ ebsarte menâra hüden
Fe’zhar ferden fevka’s-sebeci

62. Hâdî saña ger gösterse ‘alem
Ol münferiden aña çıkıcı

63. Ve ize’ş-tâkat nefsün vecedet
Elemen bi’ş-şevki’l-mu‘telici

64. Bir şeye nefes müştâk ola ger
Ol şevkle olur çok gam görici

---

[55] *“Allah Teâlâ’nın kitabının (insanları) eğitmesi, halkın akılları(nı eğitmek için) en açık, en doğru yoldur.”*

[57] *“Halkın en hayırlıları onların doğru yolu gösterici rehberleridir.Bunların dışındakiler, önemsiz, sıradan kişilerdir.”*

[59] *“Eğer atılgansan artık tozdan korkma! (Mücadeleden yüz çevirme)”*

[61] *“Eğer hidâyet meş’alesinin yandığı yeri görürsen, tek başına (da olsan) tam ortasına dikil.”*

[63] *“Eğer bir nefis âşık olursa, bu şiddetli aşk (ateşinin kalbini yakması) sebebiyle çok büyük bir acı duyar.”*

65. Ve senâyâ'l-hüsnâ zâhikatün
Ve tamâmu'z-zıhki 'ale'l-feleci

66. Mahbûb yüzüñe ger güle senüñ
Dişler görine saña soñ ucı

67. Ve 'ıyâbü'l-esrâri kad icteme'at
Bi-emânetihâ tahte'ş-şeraci

68. Esrâr-ı Hudâ mestûr u emîn
Gayrı kim ola anı içici

69. Ve'r-rıfku yedûmu li-sâhibihi
Ve'l-harku yesîru ile'l-hereci

70. Reng sâhibini dâ'im ider ol
Tab'ı tîz olan oldı yanıcı

71. Salavâtu'llâhi 'ale'l-mehdiyyi
El-Hâdi'n-nâse ile'n-neheci

72. Hakkdan salavât ol hâdiye kim
Hakka bizi odur vasl idici

73. Ve Ebî Bekrin fî-sîretihi
Ve lisâni makâlâtihi'l-leheci

74. Hem Ebî Bekr olsun kim odur
Sıdkında kerâmet söyleyici

---

[65] *"Dilberin ön dişleri gülücüdür. Halbu ki gülmenin en mükemmeli dişlerin seyrek olmasındadır."*

[67] *"(İlahi) sırların heybeleri, emanetlerini (çözülmesi ilahi izne bağlı olan) sağlam bağların altında toplamıştır."*

[69] *"Yumuşaklık sahibi için kalıcı bir haslettir. Sertlik fitne ve fesada sebep olur."*

[71] *"Allah'ın salat ve selâmı doğru yolda olan, insanlara doğru yolu gösteren (Hz.Muhammed'in) üzerine olsun."*

[73] *"Ve yine (salat ve selâm) O'nun davranış ve sözlerine tutkun olan Hz.Ebu Bekir'in üzerine olsun."*

75. Ve Ebî Hafs ve kerâmetihi
Fî-kıssati Sâriyeti'l-haleci[75]

76. Dahı 'Ömere k'oldur cebele
Ya Sâriyeyi ismâ' idici

77. Ve Ebî 'Ömerâ ve Zi'n-nûreyni
El-müstahyi'l-müstahyi'l-behici[77]

78. 'Osmana dahı ki oldur o nakî
Hasletde hayâ ıssı olıcı[78]

79. Ve Ebî Hasan fi'l-'ilmi izâ
Vâfî bi-sehâibihi'l-haleci[79]

80. Dahı 'Aliye kim ol velîye
'İlmi suyına 'âlem kanıcı

81. Ve 'ale's-sebtîne ve ümmetihâ
Ve cemî'i'l-âlî bihim telici

82. Hasaneynine hem Fâtımaya
Hep âline tâ bize gelici[82]

83. Ve 'ale'l-ashâbi bi-cümletihim
Bezelu'l-emvâli me'a'l-meheci

84. Ashâbına hep olsun ki olar
Hakk yolına mâl hem cân virici

---

[75] *"Ve yine (salat ve selâm) meşhur Sâriye kıssasında kerameti (zahir olan) Ebû Hafs (Hz.Ömer)ın da üzerine olsun."*

[77] *"Ve yine (salat ve selâm) iki nur sahibi, haya sahibi ve kendisinden haya edilen, ahlaklı ve yaratılışı güzel olan Ebû Amr (Hz.Osman)'ın da üzerine olsun."*

[78] ıssı] üsti K.

[79] *"Ve yine (salat ve selâm) bol yağmurlu bulutlarıyla geldiğinde ilimde Ebû Hasan (Hz.Ali)'ın da üzerine* olsun."

[82] Ḥasaneynine] imlâlı K.

85. Yâ Rabbi bihim ve bi-‘âlihim
Ve ‘accele’n-nasru ve bi’l-fereci

86. Yâ Rabb olaruñ hürmetlerine
Ta‘cîlile vir nasr u fereci

23

Der-Niyâz u İstimdâd ez-Cenâb-ı Mevlânâ Kuddise Sırruh

Mef‘ûlü Mefâ‘îlün Mef‘ûlü Mefâ‘îlün

1. Dervîşüñe sâhib çık yâ Hazret-i Mevlânâ
İsterse yap ister yık yâ Hazret-i Mevlânâ

2. Gurbet-zedegânuñ gör dâg-ı dile merhem sür
Hicrân nekebâtuñdur yâ Hazret-i Mevlânâ

3. Sâyeñde himâyet kıl bî-gâ’ile velî kıl
Kıl himmetüñi teskîl yâ Hazret-i Mevlânâ

4. Hâk-i der-i dergâhuñ üftân-ı ser-i râhuñ
İster dem-i nâ-gâhuñ yâ Hazret-i Mevlânâ

5. Âyîn-şinâs-ı ‘ışk nâzûra-i âs-ı ‘ışk
Oldum çü medâs-ı ‘ışk yâ Hazret-i Mevlânâ

6. Geldüm saña eyva’llah güstâh u perîşân-râh
Lutf eyle baña her gâh yâ Hazret-i Mevlânâ

7. Kânî seni ister hep sensin aña dîn mezheb
Kıl feyzüñi müstevheb yâ Hazret-i Mevlânâ

24

---

[23] İ 107a, K 7b, M 9a, Ü 7b.
[1b] isterse] ister M.
[2b] nekebâtuñdur] nekebâtındur M.
[4b] ister dem-i] isterem Ü.
[6a] güstâh u] güstâh-ı Ü.

Der-Sitâyiş-i Hazret-i ‘Abdü’l-Kâdir-i Geylânî Kuddise Sırruhu

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Şâh-ı ‘irfân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür
Mâh-ı ekvân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

2. Evliyâ zümresinüñ nûr-ı dil ü dîdesidür
Hân-ı sultân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

3. Tahtgâh-ı heme esrâr yed-i hikeminde
Rabb-i dîvân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

4. Nûr-ı Ahmed ruh-ı zîbâsına virmişdür tâb
Rûh-ı ebdân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

5. Murtazânuñ şeref-i dûdesi sırr-ı Haseneyn
Şâh-ı sırdân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

6. ‘Âlem-i sırr-ı ezel çarh-ı müdîri oldur
Çarh-ı gerdân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

7. Heft-iklîm sıfâta heme heft-edevât
Şevket ü şân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

8. ‘Arz-ı hâlüñ var ise var yed-i ihsânına sun
Şâh-ı devrân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

9. Şâh-bender odur ol kâfileye ez-âzâl
Kâr-ı gerdân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

10. Gerden-i sırrına tahmîl olınmışdur feyz
Hâl-i gerdân ‘Abdü’l-kâdir-i Geylânîdür

---

[24] İ 107a, K 8a, M 9a, Ü 7b.
[3a] yed-i] yedi Ü; ḥikeminde] ḥikemindedür Ü.
[6b] çarh-ı] çarhı M, Ü.
[10a] olınmışdur] olınmış Ü.

11. Ne kadar olsa da müşkil-keşîde dâ'i-'uzâl
Derde dermân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

12. Gevher-i sırrı ararsañ yine ol yemde ara
Aña hep kân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

13. Kâlıb-ı bî-eser ü rûhdur ekvân cümle
Cân-ı cânân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

14. Hüsn ü an her sere merdâne revîş varsa aña
Hüsn ile an 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

15. Anı bunı arayup tarama umma bir feyz
În ü ân mân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

16. İnanur sırrını ikrâr ider a'dâsı dahı
Nûr-ı îmân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

17. Ne kadar mebhas-i müşkil var ise 'âlemde
Aña bürhân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

18. Bu serâ gülşen-i tahkîkide Kânî arama
Ki hemedân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânîdür

25
Der-Sitâyiş-i Tarîkat-ı Nakş-bendiyye

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Nakş vüsûlidür heme 'unvân-ı Nakş-bend
Bes 'âşıkân-ı hazrete sülvân-ı Nakş-bend

2. Bu hâkde vücûd virürseñ 'adîmdür
Başka zemîndedür der-i eyvân-ı Nakş-bend

[12a] yemde] yümde M.
[15b] mân] –İ.
[25] İ 107b, K 8b, M 9b, Ü 8a.

3. Tarz-ı nev ü kühen aña yeksân sülûkde
Zikr-i celî hafî dem-i yeksân Nakş-bend

4. Pâyân kâr-ı vuslat-ı dîdâr-ı yârdur
Pek zûd-res olur sere pâyân-ı Nakş-bend

5. Böyle virür ser-i suhan-ı nazma zîb ü fer
Zerrîn kilk-i tarz-ı sitâyân-ı Nakş-bend

6. Her bir girîveden varılur şâh-râhına
Bâ-pâ vü püşt ü dest-şinâyân-ı Nakş-bend

7. Her server-i serîr-serâ perde-i vefâ
Hoş tavrıdur bütün sere hûyân-ı Nakş-bend

8. Yokdur tarîk-i hâss o şah-râhda Kânî
Hep renk renkdür reme-cûyân-ı Nakş-bend

26
Der-Sitâyiş-i Hâcı Bektâş-ı Velî Kuddise Sırruhu
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hat-ı pîşâni-i erbâb-ı 'irfândur Hacı Bektâş
Hele ihsân-ı 'ayn-ı 'aynü'l-ihsândur Hacı Bektâş

2. Der-i hâk ile var tenvîr-i ebsâr eyle îmânum
'Azîzüm pertev-i envâr-ı îmândur Hacı Bektâş

3. Siyâdet zâtına bi'l-hassa kâlıb gibi uymış
Sa'âdetlü hümâyûn bahtlu cândur Hacı Bektâş

3b dem-i yeksân] reh-i yeksân Ü.
6a girîveden] girîvedeñ M.
7b hūyân] hūbân M.
8b reme-cūyân-ı] meh-i cânân-ı M
26 İ 107b, K 8b, M 9b, Ü 8a.
2a ebṣâr] îsâr M

4. İlişmez pâyine dâmen irişmez aña pîrâmen
Reh-i Hakkda katı berçîde-dâmândur Hacı Bektâş

5. Riyâz-ı ‘Adnda çün serv-i mûyın sebz-i hâmeyle
Bahâr-ı ‘ışk açılsa hırâmandur Hacı Bektâş

6. Bilür tâş tâş bu ‘ışkuñ kûh u deştin huşk u terîn hep
Hele ‘âlemde Kânî özge bir kândur Hacı Bektâş

27
Der-Sitâyiş-i Hazret-i Mısrî Kuddise Sırruhu
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Bûse-demdür leb-i ‘uşşâka cenâb-ı Mısrî
Secdegehdür ser-i eşvâka turâb-ı Mısrî

2. Perde-i şeş-cihet sâz-ı tesellîdendür
Şu‘be-efzâ dil-i huzzâka rebâb-ı Mısrî

3. Zevk-i gül-kand-ı mezâyâ-yı tecellîdür hep
Ne sunarsa leb-i ezvâka lebâb-ı Mısrî

4. Zevk bûs-ı leb-i cânân gibi rûhâni sunar
Nukl-i kâmî fem-i müştâka lu‘âb-ı Mısrî

5. İtse şehnâz ile mûsikiye tebdîl-i makâm
Tokınur perde-i ‘uşşâka hıtâb-ı Mısrî

6. Hıffet-i rûhı sakîle reviş-âmûz-ı usûl
Mûsikî ögredür İshâka zübâb-ı Mısrî

[5a] ḥâmeyle] câme ile Ü, câmeyile İ.
[6a] deştin] destüñ Ü
[27] İ 108a, K 9a, M 9b, Ü 8b.
[1b] ser-i] şer-i M; eşvâka] esvâka M.
[3] Bu beyit: –M.
[4a] būs-ı leb-i cânân] pūs-ı leb-i cânân M.
[5a] mūsikiye] mūsikiyye Ü.
[6b] ögredür] ögrede Ü.

7. Her ne sorsañ hikem-i evvel ü âhirden hep
Mâ-sadak hikmet-i intâka cevâb-ı Mısrî

8. Şeref-i sâyiş-i hâk-i derin eylerse eger
Râyegân bitre vü tonbâka cenâb-ı Mısrî

9. Tîr iksîr ide tonbâkı zer-i nâb Allah
Hep metâ'ın döke esvâka cirâb-ı Mısrî

10. Bir kanat açsa eger üstüñe her yirden açar
Kâniyâ heşt-der-i Cennet-i bâb-ı Mısrî

28

Kasîde Der-Sitâyiş-i Re'îsü'l-küttâb Me'âli El-kâb Muhammed Râşid Efendi

Müstef'ilün Fâ'ilün Müstef'ilün Fe'ilün

1. El-bahtu hâdisü emrin devvenehu'l-kıdemu
Ve's-sa'du zâtü yedin takvâ bihe'l-kademu

2. Ve'l-Hakku ya'lû velâ yu'lâ 'aleyhi izâ
Lem ye'ul serûce'l-me'âlî 'unveten ni'amu

3. Ve'l-yümni fi'l-mer'i yukzîhi ilâ-ragadin
Fi'l-yevmi ev fî-gadin lukyâhu muhteşemu

4. Fe'r-râhatü'l-gazzü fî-lukyâ zevî himemin
İz hemmehüm dûne hemmi'l-hılli mültezemü

[7a] ḥikem] ḥakîm Ü.

[28] K 9a, M 10a, Ü 8b, -İ.

[1] *"Baht eski çağlardan toplanıp gelen işlerin yeniden ortaya çıkmasıdır; uğur ise ayakları takviye eden ve güçlendiren bir ele sahip olmaktır."*

[2] *"Hak yücedir, O asla alçalmaz; hak yoldan sapmadıkça zulüm de ortaya çıkmaz."*

[3] *"Kişideki kısmet ve şans onu rahat ve müreffeh bir hayata götürür; bugün ya da yarın ihtişam, şan ve şöhret onunla karşılaşır."*

[4] *"Rahat, himmet sahipleriyle karşılaşmada hoş görüdür; dostun himmeti olmaksızın onlara himmet ettiğinde (hoşgörü) ayrılmaz."*

5. Sâri‘ ilâ-safâvati’l-‘ayşi telka bihâ
Megânime’l-‘umrâni’l-‘ömri muhtetemü[5]

6. Velâ yagurranneke ikbâlü’z-zamânı li en
Ne’l ‘abde ya‘cibu ve’t-takdîru mübtesemü[6]

7. Ve emzic metâyibe evzâin mekârehümâ
Kem merratin yetebâka’l-‘ârifü’l-besimü[7]

8. Li’l-verdi zahıkun metâ yebkî sehâibuhû
Ve’ş-şirki şevketü i‘câbin fe-yuhteramu[8]

9. Fe’d-dehru mir‘âti ahvâli’l-enâmi velâ
Kin leyse li’l-gulfi mühcetün fehimü[9]

10. Kün keyfe şi’te velâ tahris ‘alâ bida‘in
İnne’l-bedîa izâ ebkaytehü nedemü[10]

11. Lâ-tahkirenne edîben kâne eddebehû
Gadru'l-leyâlî ve hayru’l-hâdisi’l-karamu[11]

12. Ve selli kalben kerîben lev ‘asürte ‘alâ
Mâ-fîhi min-leve‘âtin künte taztarimü[12]

13. Ve ‘azzime’l-a‘zume’l-‘uzmâ menâkıbuhû
Ve ekrimü’l- küremâe ennehüm lehümü[13]

---

[5] *“Hayatın saflığına, berraklığına koş ki ganimetlerle dolu bir hayatla karşılaşırsın, unutma ki ömür kısadır.”*
[6] *“Zamanın şan, şöhret ve makamları senin gözünü boyamasın; zira insan takdirin kendisine tebessüm etmesinden mutluluk duyar.”*
[7] *“Hallerin güzel olanlarını kendinde topla; gülümseyen ârif kaç defadır ağlıyor gibi yapıyor.”*
[8] *“Gül gülüyor, halbu ki onun için bulut ne zamandan beri ağlıyor; dikenin ise gururlanma gücü vardır, fakat sonunda o da yok olur.”*
[9] *“Zaman insanoğlunun hallerinin aynasıdır; fakat anlayışsızların anlayışı yoktur.”*
[10] *“İstediğin gibi ol, fakat bidatlara karşı hırslı olma; çünkü bidatçileri bâki kıldığında pişmân olursun.”*
[11] *“Kötü olayların zulmünün ve vefasız gecelerin kendisini terbiye ettiği edebli kimseyi küçük görme.”*
[12] *“Acı dolu bir kalple karşılaştığında onu teselli et yoksa sen de yanarsın.”*
[13] *“Menkibeleri çok yüce olan ulu kişileri yücelt, değerli insanlara saygı göster; çünkü onların hayrı çoktur.”*

14. İz sâremtehüm leyvise'l-hâdisâti e'ın
Ve sel şu'ûnehüm müte'essiren lehümü[14]

15. Fe kâne küfve'l-kerâmâti'lleti gaberat
Ve 'âfe 'ammen cenâ mâ dümte hıl'ahimü[15]

16. Verham 'abîden 'alet bi-gayr-ı me'semetin
'Aleyhimü'l-veyeti'l-'udvâni fe'n-hezimü[16]

17. Ve fevvizi'l-emra ba'dü ve ictenib eşerran
Cesâreten minke fî-mâ Allahu yahtesımu[17]

18. Fe'l-gadru ismün 'azîmün gayra mugteferin
Ve'z-zulmü zulûmât-ı yevmin fîhi tüntakımu[18]

19. Ve's-tagfiru'llah min-cünhı'l-cünâhı velâ
Tecüs 'ale'llahi inne zâlike'l-'akamu[19]

20. Ve'staklil el-hayra ve'stasfi ekâbirahu
Ve'stekbiri'l-isme keylâ ye'semü'l-ümemü[20]

21. Ve'c'al emâmeke zılle'l-hazme ve emşi verâ
İ meş'ali'n-nûrı yâ men kalbuhû fehimü[21]

22. 'Adven bi-gayr-i tevânin iz 'alâ el
Hayrâti sa'yen zehâ bi-kurbihi'l-legimü[22]

---

[14] *"Hadiseler gerçekleştiğinde, aslanlanlar onlara saldırdığında yardım et; onların işlerini onlardan müteessir olanlardan sor."*

[15] *"Geçmişte kalmış kerâmetlerin benzerini göster; iş başında olduğun sürece suç işleyeni affet."*

[16] *"Günahsız yere üzerlerinde düşmanlık sancakları olup da yenilenlere merhamet et."*

[17] *"Daha sonra işi Alla'a bırak ve Allah'ın düşman olduğu şeylerde belâdan şiddetle sakın."*

[18] *"Vefasızlık bağışlanmayan büyük bir günahtır; zulüm intikam alınan günün karanlığıdır."*

[19] *"İşlediğin günahlar sebebiyle Allah'a istiğfar et ve Allah'a karşı cüretkar olma çünkü bu sonuçsuzdur."*

[20] *"Hayrı az ve onun en büyük elçilerini de küçük gör; ümmetlerin işlememesi için günahı büyük gör."*

[21] *"Ey anlayışlı kişi, önüne basiretin gölgesini ko ve onun aydınlık meş'alesinin ardından yürü."*

[22] *"Gevşeklik göstermeden hayırlara azm eden, düşmanları kahredici vasıflarıyla övünür."*

23. Ke’s-seyfi sun harra vechi’l-hulli mübtesimen
Ve kün li-‘âdîhi sıllen sûsuhu’n-nikamu

24. Ve üznün li-menkıbetin garrâe fî-racülin
Yahmî hamâka izâ mâ’d-deru yeltehımu

25. Lâ-tebteis bi-beîsin min-muhâverike’l
Ledûdi inne civâran şibbuhu’r-rahimü

26. Ve’r-rahmu akrabu karabâtin lede fitanin
Allahu veffekahu ve’l-bahtu müstelemü

27. Ve’s-sohbetü’l-hâssatü’l-mer’iyyü beyne ricâ
Lin hakkahâ nisebün lâ-siyyemâ zememü

28. Lâ-siyyemâ sohbetü’l-küttâbi akrabu kura
Bâtın ve a‘zamu nisbâtin izâ iktesemu

29. Ve nisbetü’l-kuramâi ve’l-kîmiyâ kezâ
Münâsebâtün ketîbetin lehüm himemü

30. Ketîbetü’l-kalemi’l-a‘lâ izâ intesebe’ş
Şahsa’l-leîme ileyhi yagışşuhu’l-keremü

31. Reîsühüm ke-‘utaridi’s-semâi ‘alâ
‘Alâ zevî feleki’l-ikbâli muhteremü

---

[23] *“Dostun sıcak yüzünü gülümseyerek kılıç gibi koru; onun düşmanlarına karşı intikamını alan bir yılan ol.”*

[24] *“Zamanla karşı karşıya geldiğinde seni koruyan bir adamın büyük menkıbesini dinlemeye kulak gerekli.”*

[25] *“Komşun, seninle öfkeli biçimde konuşsa da sen hiç üzülme; çünkü komşuluk akrabalığa benzer.”*

[26] *“Merhamet akıllı kimselere göre yakınlıkların en üstünüdür; Allah onu muvaffak eylesin ve bahtı da açık olsun.”*

[27] *“Kişiler arasındaki özel sohbetler hem yakınlıkları hem de himaye etmeyi sağlar.”*

[28] *“Özellikle de kâtiplerin (münşi) sohbetleri en sağlam akrabalıkları ve büyük ilişkileri doğurur.”*

[29] *“Kıymetli taşlar ve kimya arasındaki bağlantı bu şekildedir; aralarında yazılı bir bağlantı vardır ve bu onlar için oldukça önemlidir.”*

[30] *“Cimri olan şahıs en yüce kalemin yazısına intisab ettiğinde cömertlik onu ortaya çıkarır.”*

[31] *“Onların reisi ikbal feleğinin zirvelerine çıkan ülker (utarid) yıldızı gibi saygıdeğerdir.”*

32. Allahu nevvera evceha’n-nücûmi bi en
Vâri’s-sa‘âdeti münzü kâne re’sehümü

33. Reîsü hayli selâtîn-i ma‘ârifi ve’l
İnşâi ve’l-edebi’l-muhyi bihi’l kalemü

34. Vücûduhu’l-fâzılu’l-mahfûf bi’l-keremi’l
Me’lûf müzhikatü’l-emrâzi ve’l-elemü

35. Fe-gâze menhelü selsâli’s-selâmeti müz
Tekedderat safvâtün fîhi tültezimü

36. Aklâmuhu’s-sûdu yeltehıkne hazre senâ
Disin tetallat bi-iklîlün fe tebtesimü

37. Ve’l-hâdisâtü garet yebkîne min-esefin
‘Alâ muhâneti şânihinne te’telimü

38. Fe münzü emset temeyyese’l-kudûru min ak
Lâmin lehe hıbratün tezhû bihâ’l- ‘ilmu

39. ‘Alâ menâcaki reayâti’s-savâhibi bel
‘Alâ sanâcakı âyâtin lehâ hikemü

40. Ezhâ kuvvâmu ravâyihi’l-umûrı lehâ
Sevâciden rukke‘an ke ennehâ hademu

---

[32] *“Onların reisi olduğundan beri Allah yıldızların yüzlerini saadet nuruyla aydınlatmıştır.”*
[33] *“Marifet inşa ve edebiyat sultanlarının atının reisi ile kalem hayat bulur.”*
[34] *“Hastalıklar ve elemler onu kuşattığından beri, onun yüce bedeni cömertlikle kuşanmıştır.”*
[35] *“Onun berraklığının bulanmasıyla, esenliğin taze ve soğuk su kaynağı azalmıştır.”*
[36] *“Onun kara kalemleri, mücevherlerle süslü yeşil atlaslara bürünür ve güler.”*
[37] *“Hadiseler değerlerinin düşüklüğünden esef duyarak ağlamaya başladı.”*
[38] *“Uzmanlığı olan kalemlerin (münşilerin) kıymetleri yükseldiğinden beri, ilim onlarla gururlanır.”*
[39] *“Mancınıklar üzerinde dostların bayrakları vardır; hatta sancaklar üzerinde hikmetli âyetler vardır.”*
[40] *“İşlerin idare edicileri sanki onun hizmetçisi gibi ona rükū ve secdeler etmeye başladılar.”*

41. Li’llahi dürrü esâbi‘a muhefhefetin
Ta‘lû ‘alâ zahmâtin siyyemâ el-kademu

42. Kaviyyü’d-zı‘âfi bi-cedvâ cûdihi ve bi ced
Vâri’l-mekârimi minhü tâbet’ş-şeyimü

43. Ahyâ ‘abîde’l-ilâhî hâssan racülen
Yüd‘â halâlüahıllâin lehüm hurumu

44. İbne İsmâ‘île Ebâ Bekrin ve beyne muhâ
Rifîhi Kânî yuhârifîhi küllühümü

45. Yed‘û lehu küllemâ yehebbü rîhu sabâ
Ve yenşirül-verdü reyhânen ve yebtesimü

46. Du‘âu hıllin li-hıllin hâlisan ve du‘âu
Ragâibi kâibin li-gâibin yehimu

47. Allahu yubkîhi ve’l-emlâku yahfezuhu
Ve’l-mülkü yürkîhi irkâe lehü’l-kıyemü

48. Ve’n-nâsü ye’tîhi müsted‘îne matlabehüm
Mâ-dâme şer‘un ve kânûnun kemâ el-kalemü

---

[41] *“Gittikçe gelişip büyüyen ince parmaklara ve özellikle de ayaklara ne mutlu!”*
[42] *“Hediyelerle ve cömertliğiyle zayıfların yanında yer alır ve huylar onunla güzelleşir.”*
[43] *“Tanrı’nın kullarını ve özellikle de şu isimle anılan adamı ihya etti.”*
[44] *“Bütün meslektaşları arasında Kânî diye bilinen Ebu Bekir b. İsmâili.”*
[45] *“Sâbâ rüzgarı estikçe ve gül kokusunu yayıp gülümsedikçe hep ona dua eder.”*
[46] *” Dostun dosta samimi bir duası halis iken mutsuz birinin bir başkasına yaptığı dua ancak vehimdir.”*
[47] *“Allah onu ve onun koruduğu mülkleri hep bâkî kılsın ve hükümdarlık onu kıymetlerin zirvesine çıkarsın.”*
[48] *“O şerîat ve kanun kalemini elinde tuttuğu sürece, insanlar isteklerini bildirmek ve yardım dilemek üzere ona gelsinler.”*

29
Kasîde-i Diger Der-Sitâyiş-i Müşâru'n-ileyh

1. Huzû bi-yedi yâ mühece'l-mühce'l-gurri
Ve hallû sebîli kable meslebeti'z-zurri

2. Ve mimmâ yerâhu'd-dehru mimmâ yerûmuhu
Ta'âzümü nikedin ya'lûne 'ale'l-hurri

3. İlâ eyne râha imriü 'adlin ehâlihû
Yümeyyizü habbe'd-dürri min-habebi'z-zürri

4. Ve min-müftenî mâ-yebtagî şerefü'l-münâ
Ebâlehetün tefharu bi'l-lüsni'l-mürri

5. Ricâlün lehüm mafharatü'n-nisveti'l-leti
Yüsevvîne dehdürreyni hayfen bi-dehdürri

6. Fe-yâ haybete'n-nefsi ilâ mâ tenezzülî
Ne u'lâvelâ testekbiri mefhare'l-lürri

7. Velâ tagmizî 'ayneyki min-heycin gaden
Yüsevvîki fi'l-küfrâni yâ gırru bi'l-herri

8. Ve küntü ke leysi'l-gâbi hâlete gaybetin
Felemmâ ebenti'ş-şeyha'l-vagdi ke'l-humuri

---

[29] K 10b, Ü 9b, -İ, -M.

[1] *"Ey iyi ve salih kimseler elimden tutun, güçlükler başlamadan önce yolumu açın."*

[2] *"Zaman şunu gösterir ve arzular ki, her zaman özgür birinin başına gelen sıkıntılar göze büyük görünür."*

[3] *"Adil bir kişi nereye giderse gitsin, onun iyiyi kötüden ayırt etme gücü vardır; o her zaman inci tanesini mısır tanesinden ayırt eder."*

[4] *"Kişi geçici şeylerden rağbet edilen güzellikleri ayırt edebilir; acı diliyle övünen ahmak değil midir."*

[5] *"Bazıları için övünülecek kadınlar vardır; o kadınlar ki hatadan korkarak yeniden hata yaparlar."*

[6] *"Ey boş yere çaba harcayan nefis! Daha ne kadar alçalacaksın?Artık yücel ve büyüklük taslayıp durma."*

[7] *"Yarınki savaştan kaçma; eğer böyle yaparsan nimete küfür noktasında kedi ile eşit hale gelmiş olursun."*

[8] *"Sen savaş olmadığında ormandaki aslan gibiydin; aptal bir ihtiyar başa geçtiğinde de eşeğe benzersin."*

9. Ahbâki ve hezzî hezze meryeme ve’bnehâ
Bi-ciz‘i nihâli’l-ihtidâi ke-muzzarri

10. Etâ tahte’l-kâfî tesâkatu zührühâ
Ve-lâkin yugâlî şerra esmârihâ es-sumûri

11. ‘Alâ hayrihâ min-fartı latmatin vâridin
Mine’r-rîhi yesmû semmuhâ sûret’l-harri

12. Velâ tahzenî ve’s-teftahî bâbe mükerremâ
Ti ehl-i kulûbin leyse hüm misle mugterri

13. Velâ teskütî hîne yadurruki sektetün
Velâ tükellimî izâ bâe bi’z-zurri

14. Velâ testa‘înî biricâlin humûmühüm
Hemûme ricâlin fâtehüm şerefü’l-berri

15. Velâ tetesellâ mesâlibin bâhılin
Velâ fâhırin yefharu bi’l-gâ’ibi’s-sırrı

16. Velâ tetefâharî bi men türübühüm ke türü
Bi cüdrânin hânûtin usîbet bi-zi’s-sırri

17. Velâ tehtetemâ bi-hatmi sanâdikin
Yünâcî mefâtîha ekâlîdihe’l-kırri

---

[9] *“Hidayet hurmasının gövdesini Meryem ve oğlu İsa’nın sallayışı gibi (yani ihtiyaç sahibi biri gibi) salla.”*

[10] *“Kaf dağına geldi onun parıltıları üzerine düşüyor; fakat kötü ürünlerine değerinden fazlasını istiyor.”*

[11] *“Onun hayırları üzerine şiddetli darbeler gelmektedir; rüzgardan onun ateş suretindeki zehri yükseliyor.”*

[12] *“Üzülme ve ehl-i kalbin ikram kapılarını açmaya çalış; çünkü onlar insanları aldatan kimseler değildir.”*

[13] *“Sükūnet size zarar verdiğinde susma; fakat konuşmaktan da herhangi bir zarar gelecekse konuşma.”*

[14] *“Kaygı sahibi adamlardan yardım isteme; çünkü bu adamların kaygıları iyiliklerini geçmiştir.”*

[15] *“Cimrinin ayıplaryla teselli bulma; kendisinde olmadığı halde var diye övünen kimseler gibi de olma.”*

[16] *“Toprağı (mizacı) şöyle olan adamla da övünme ki onun toprağı kendisine yokluk isabet etmiş harap bir duvarın toprağı gibidir.”*

[17] *“Sandıkların kilitlenişi gibi (gönlünü) kilitleme; sonra soğuk kilitlerin anahtarları gibi çok yalvarırısın.”*

18. Savâmi‘aha’l-mahtûmeti’l-humra sümme tüs
Me‘u’s-summu a‘ne’l-beyzâ tekrânü bi’l-küfri

19. Tekûlü eyyâmen lev yüsâ‘idü dehrehu
Menâhu lâ-garâhu li-muzlimeti’l-küfri

20. Ke agrâe Kârûne metâ emerâ ilâ
Hu te’diyete’z-zekâti hîne ‘ani’ş-şükri

21. Ve’sküruhu kürhi ibn-i ‘umrâne ‘ömrahu
‘Ale’ş-şükri sümme Allahu ehleke bi’s-sekri

22. Li-enneke lev lem yüte’edde hukûkuhu
‘Adumte revâhe’l-evcehi’n-neyri’s’sufri

23. Fe beyzuke ke’s-sahri’l-mu‘abbâti fi’l-cidâ
Ri sufruke ke’l-etbâki yüsbekna min-sufri

24. E‘âzeniya’llahu ve iyyâküm medâ’z-ze
Mâni bi misli tilke min-hüleki’l-humuri

25. Fe yâ Rabbi gufran sun harîme hımâ ricâ
Lin cûdin secâyâhüm e‘azzü mine’l-‘ömri

26. Ve havzetühüm tuhmî ricâlen tereccelet
Kavâdimu si‘âtihim fî-züvari’l-fahri

---

[18] *“Kırmızı mühürle kulaklar mühürlenmiş sağırı duyuyor; ben bununla küfre yaklaşan beyazı kastediyorum.”*

[19] *“Eğer zaman müsaade etseydi kurtulacak ve küfrün karanlıklarına aldanmayacaktı.”*

[20] *“Ona şükür için zekat verilmesi emredildiğinde Kârun’un aldanması gibi aldanmayacaktı.”*

[21] *İbn-i İmrân’ın nefreti onu sarhoş etti; İmran’ın ömrü şükürle geçtiği halde Allah onu sarhoşken yok etti.”*

[22] *“Eğer sen onun haklarını korumasaydın; bu yüzleri parlak sarı olan tazeliği yanında bulamayacaktın.”*

[23] *“Senin beyazın duvarda örülmüş kaya gibidir; sarın (altın) ise sarıdan kalıba dökülmüş bir tepsi gibidir.”*

[24] *“Allah beni ve sizi telef olan eşekler gibi olmaktan ebediyyen korusun.”*

[25] *“Ya Rabbi affeyle ve cömert adamları koru ki onların seciyeleri ömürden daha şereflidir.”*

[26] *“Onların sahip oldukları bağdaş kurup oturan adamı himaye eder; onların genişlikleri övüncü korumaktır.”*

27. Husûsan reîsühüm ve re'sü menâhüm
Ve kavmetü akdâmihim hâlete'z-zurri

28. Du'âu devâmi'd-devleti'l-bahti vâcibün
Ve fartı senâi'l-bahti bi'l-kerri ve'l-ferri

29. 'Afa'llahu 'ammâ selefû ve'tenev bihi
Ve ebkâhüm mahrin kemâ'l-fitari

30. Ve Kânî Ebû Bekrin yünâdi leyâliyen
Ve eyyâme a'yâdin li-meftehati'n-nasri

31. İlâhen Kerîmen Kâhiran Müte'âliyen
'Azîzen 'alâ a'dâihi bi'l-lutfi ve'l-kahri

32. Bi hurmeti uzhiyetin ev 'îdihâ's-saî
Di sümme şehîdi Kerbelâ min-benî fehrin

33. Ve ceddi Huseynin ve ehîhi zü ceddin
Ve ümmühümâ ve'l-Haydaru'l-gâlibu'l-kerri.

---

[27] *"Özellikle onların reisi, iyiliklerin başı ve zaruret halinde ayakları en güçlü olandır."*
[28] *"Onun devam-ı devleti ve bahtı için dua vaciptir; ve bol bol yeniden bahtı övülmelidir."*
[29] *"Allah daha öncekileri affetsin ve gözetsin; Oruç açmak gibi onun bekâsı da onları bâki kılsın."*
[30] *"Ve Ebu Bekir Kâni geceleri ve bayram günleri zafer kapılarının açılması için Allaha yalvarıyor."*
[31] *"İlah, Kerim, Kâhir, Müteâl olan ve düşmanlarına lütuf ve kahrı ile aziz olan Allaha."*
[32] *"Kurban ve sevinçli bayram günü ve fehr oğullarından Kerbelâ şehidi hürmetine."*
[33] *"Ve yine cedd-i Hüseyin ve Hasan (Hz.Muhammed) ve onların annesi ve babaları döne döne savaşan el-gâlib Hz.Ali hürmetine."*

30

Kasîde-i Der-Vasf-ı Kapudân Hasan Paşa[*]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Göñül olduñ suvâr-ı bâd-pây-ı bahri-i deryâ
Selâmet bâd-ı bi'smillâh mecrâha vü mersâhâ

2. Mübârek-bâd pây-endâz mâ'î atlas-ı emles
Müşerref-bâd-ı mevci sûf-ı sîmin tükme-i hazrâ

3. Dümenci meymenet yelkenci nusret bâ Hudâ tevfîk
Kumanya 'âfiyet manka emân-ı hazret-i Mevlâ

4. Hevâdâruñ nesîm-i lutf-ı Hakk yelkenlerüñ pür-bâd
Sütûnuñ mahz-ı te'yîd-i semâvî âsmân-âsâ

5. Refîkuñ Hızr u İlyas dest-i yâruñ ısba'ı Rahmân
Hafîzuñ a'yün-i a'yân melek-i 'âlem-i bâlâ

6. Yanuñca şurta-ı tevfîk olup pûyân şartınca
Esüp savurmadan yelmekden ârâm itmeye aslâ

7. Güle oynaya çün şâh-ı gül ü bâd-ı seher Allah
Peyâm-ı 'avdetüñle eyleye hasret-keşüñ ihyâ

8. Olup rûh-âşinâyân-ı kadîme leb-be-leb nâfis
Kala bir leb-füsûn-ı tercümân-ı hâme vü imlâ

9. Eger hˇâhî selâmet der-kenârâstî yazup bir çeşm
Suyuñ bardakda keştînüñ varakda nakşın al her-câ

---

[30] İ 108a, K 11a, M 11b, Ü 10b.
[*] Kapudân] Kapudân-ı Deryâ M.
[1b] mersâha] resâha Ü.
[3a] bâ Hudâ] nâ Hudâ M.
[5a] ışbâ'ı] etbâ'ı M.

10. Kenâre-gîr olup tûfân-ı kûh-endâz-ı kesretden
Misâl-i h˘âce Nasru'd-dîn yek-mevc idesin ihsâ

11. Koyup tab'ı be-cây âb-ı güftâr-ı be-cây-ı dür
Gelürse dürr ü deryâ fikre anlarla idüp ilhâ

12. O âbı ol dür-i nâbı yerine sarf idüp her-bâr
Ter ü tâze tura çün âb-ı gevher âb-ı rûyuñ tâ

13. Kürek çekdürmeye gam engininde bâl u per künde
Piyâde firkate çatdurmaya Hakk bî-ser ü bî-pâ

14. Kec ü mec oltadan alarga ol limana irken sâl
Ez-în pes çarmıha gerseler oynatma dest ü pâ

15 Dögindi virmeden başdan kara olmazdan evvelce
Kemîn-gîrân-ı kûh-ı mevcvârın itmeden yagma

16. Taşın bir sâhil-i pür-emne kim yüz biñ saña mânend
Dahı bihter dahı kihter niçe magdûrlar hâlâ

17. O sâhil sâye-i meh-pâresinde mâh-tâb eyler
Ne bîm-i mâlik-i yem ne hirâs-ı şahne-i enhâ

18. Niçe âsûde olmazlar o sâhil sâye-cûyânı
Ki salmış sâye anda Hazret-i Gâzi Hasan Paşa

19. Niçe paşa güher paşa-yı bahr u kân-ı mülk-i cûd
Niçe cûd eñ azı cûdi-i tûfân-suda reşk-efzâ

[10a] keṡretden] keṡretde Ü.
[11a] be-cây-ı dür] be-cây-ı der Ü.
[14b] Vezin hatalıdır.
[15a] başdan] –Ü.
[15b] mevcvârın] mevcdâruñ İ; gîrân] gerân Ü; itmeden] itmedüñ İ.
[19a] mülk-i cūd] mülk ü cūd Ü; ṭūfân-suda] ṭūfân-sūde-i Ü.
[19b] cūd eñ azı] cūduñ azı M.

20. O bahr-ı hâtem-i deryâ dehüñ tâ’î degül tâyı
Ha bir Mekkî gedâ ha Bermekî Ma‘n ise bir ma‘nâ

21. Degül mi mu‘ciz ol kûh-ı girân-seng-i vakâruñ bu
Sebük-rûhâna vaz‘ı bâd-ı nerm-i nev-bahâr âsâ

22. Cevârü’l-münşe’ât-ı kadr u şânın şu suda farz it
Degül sandal yanında fülke-i nüh-çenber-i mînâ

23. Celâdet mevce-zârı cilve-cây-ı cevher-i zâtı
Kemâl-i hilmi ma‘-hâzâ tenâkuzlar ider îmâ

24. Şemîm-i hüsn-i hulku kıble eyle Çîn ü Maçîne
Hatâ’en varsa hulku cümle ashâb-ı yemîn-âsâ

25. Hemân bir rûzgâr ile koyup gün togrısın der-hîn
Kabayilcek şimâl ehlinden eylerlerdi vâveylâ

26. Düşürdi yıldızın esnâm-ı ‘ulvînüñ esüp yer yer
Karayel yerine bâd-ı sabâ ez-kıble-i uhrâ

27. Nüfûzı ol kadar kim rûzgâr-ı nâ-müsâ‘idle
Nefes itse pupa-yelken gider keştî-i âhen-pâ

28. Hazîmde ihtimâmı şöyle kim olsa eger İlyas
Dümenci lücce-i hᵛâba neye talmazdı bî-pervâ

29. Siyâsetde olan hâlâtı tatvîl eylesem ister
Yedeklik sad hezerân kankal-ı meftûl-i müstevfâ

30. Anı bırak deñiz burcunda bir tersâneden yokla
Ne hâr u has ne kendi de nefesler eyledi imhâ

[21b] bâd-ı] yâd-ı Ü.
[24b] aṣḥâb-ı] aṣḥâbı Ü.
[25b] eylerlerdi] eylerdi M, Ü.
[27a] kim] ki Ü.

31. Hele himmetde yarış rûzgâruñ da degül kârı
Ki ol gâlibde nâ-ehle bu hep ehle ider i‘tâ

32. Şecâ‘atde metânetde diyânetde sadâkatde
Odur darbü’l-mesel bahreyn ü berreyn içre ser-tâ-pâ

33. Gazâsı zabt olınsa kâgıd-ı nüh-tâk-ı şeffâfa
Midâd u bahr u aklâm-ı şecerde yok aña yara

34. Cezâyirde olan cezr ü medi mevc-i magâzîsi
Cihânı gark-ı hayret eylemişdür bir zamân ammâ

35. Ser-â-ser zabt u teshîr eyledikden soñra ol ‘arzı
Tilimsânuñ idüp kasr-ı ‘ale’l-mâsında isti‘lâ

36. Fenâr-ı ‘izz ü câhı eyleyüp anbar-ı nûr-ı şevk
Emâret lombarından atdı top âsuman fersâ

37. Nuhustîn fersah-ı teyyâr-ı istîhâli olmagla
Didi servân iskandîl-i ‘umk-ı lücce-i ferdâ

38. Dahı mersâ-yı melsâ-yı emel vâfirce mil yerdür
Hemân uygunca eyyâma re’îs olmak imiş evlâ

39. İdince baht-ı yârı ihtiyâr-ı nush ider ‘âkîl
Bulur bir katrenüñ zımnında bahr-i bî-bün ü bî-pâ

40. Olup rehber huceste baht-ı ferrûh-fâli bâ-tevfîk
Ki itdi rütbesin hâkân-ı bahr u ber dahı bâlâ

41. Hezârân sa‘y-i meşkûrı olup meşhûd-ı şâhâne
Seferlerde hazarlarda burun ez-hayta-i ihsâ

32b baḥreyn ü] baḥreyn-i Ü.
36a nūr u] nūr-ı Ü; şevk] şark M.
38a yerdür] verdür M.
41a meşkūr] meşkūrı M.
41b ḥayṭa-i iḥsâ] ḥayṭa iḥsâ Ü.

42. Niçe yerde burunlar enderûn-ı hâke gizlendi
Görüp cûş u hurûş-ı dil-güdâzın dûrdan ammâ

43. Niçe dil-teşne-i tîg-ı siyâsetde içüp geçti
Anuñ tîmûr-ı hindîsi suyın bî-pâk u bî-pervâ

44. Hele Limni'deki hizrâna imdâdın emeda'llah
Sezâ kilk-i kader elvâh-ı 'arş üzre ide imlâ

45. Komaz zâtındaki fart-ı mürüvvet yohsa söz var mı
Esîrümdür dise Limni ahâlîsi bütün farzâ

46. Cenâb-ı rûh-ı tâb-ı hazret-i Mısrî niçün itmez
O zâtuñ kendini a'kâbını bir feyz ile ihyâ

47. Buña hîç yok benüm şüphem ki esbâb-ı be-kâmîden
Biri ez-cümle Limni gazvesidür der-hak-ı dünyâ

48. Bunuñla kâni' olmam ben dahı da'vâcıyam yârın
Kirâmen kâtibîn defter-güşâ olduk da bî-pervâ

49. Eger Limni gazâsı yanına fermân-nüvîs-i fazl
O zâtuñ itmemişse şerh-i magfûriyyetin imlâ

50. Bu da tursun nedür söz bir cevâb-ı pâküñüz var mı
Kim idi pâklayan tâhir-i 'ömr murâdını ferdâ

51. Ya gavgâ-yı Mora az derd-i ser mi virdi dünyâya
Suyın ol âs-bâduñ nerden eylerdi felek icrâ

52. Eger ol dâver-i dâd-âverüñ zamm olmasa re'yi
Araya girmese şemşîr ü darb-ı bundukı kat'â

[44b] ide] ider Ü.
[48a] olmam] olmaz Ü.
[48b] olduk da] oldukca K.
[49b] imlâ] aşlâ Ü.
[50b] murâdını] dârını M.

53. Dahı vardur niçe şâyeste-i tahrîr-i âsârı
Ve-lâkin dil perîşân vakt teng ey kahramân heycâ

54. Biraz târîhlerde Hamza-nâme yazdılar eslâf
Hele Şeh-nâmeyi Tûsî yalanlarla idüp imlâ

55. Kiminüñ adını Rüstem kiminüñ Kahramân koymış
Birinüñ asl u fer'inden haber yok kimsede aslâ

56. Efendüm kahramân sensin ki kahruñ düşmene gördük
Bütün efsânedür ekser bu halk içre gezen ebnâ

57. Degül haddüm senüñ meddâhuñ olmak lîk ben kendüm
Senüñ medhüñle medh itmiş gibi bir şîvedür gûyâ

58. Le'in süllem Hudâ ilhâm ider eyler tabî'at nazm
Kalem tahrîr ider nutk u zebân halka ider ifşâ

59. Bu Kânî arada kemter kemîne bir kuluñdur kim
Fuzûlî kendin eyler şâ'irân mecrâsına icrâ

60. Du'âdan gayrı bir nesne degüldür hîç makdûru
Liyâkat korsa nutka derd-i gurbet ta'ne-i a'dâ

61. Refîk İlyas u nâzır Hızr u rehber kâ'id-i tevfîk
Süleymân var taht-ı bâd ola dâ'im saña me'vâ

[53a] vardur] var M.
[54b] Şeh-nâmeyi] Şehnâme-i K.
[60b] derd-i] der-i M.
[61a] Hıżr u] Hıżr-ı M.
[61b] saña] –Ü.

31
Kasîde Der-Sitâyiş-i Sadr-ı Rûm Cenâb-ı Mustafa ‘Âşir Efendi[31]

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Ol dil ki râzdân-ı sıgâr u kibâr olur
Kâdi’l-kuzâta mahkeme-i rûzgâr olur

2. Ol dil ki kilk-i nâdire perdâza hükm ider
Hükm-i mutâ‘-ı re’yi rezîn i‘tibâr olur

3. Ol dil ki sırrı ‘âlem-i gayb armagânıdur
Her nutkı çâşnîde leb-i la‘l-i yâr olur

4. Mısrâ‘-ı nazmı cem‘ cem‘iden nişân virür
Esrâr-ı farka fâsılası rûy-i kâr olur

5. Her noktası işâret-i bir sırr mübheme
Her nüktesi mühimme-i gayba dü-çâr olur

6. Ol sırr-ı mübhemüñ ki serâ-perde-i hayâl
Bîrûn bâb-ı halvetine perdedâr olur

7. Ol perde-i hayâl gehi bî-gâne ma‘niye
Her yüzden âşinâlıgı şöhret-şi‘âr olur

8. Ol perde-i mümessek-i Leylî-pesend kim
Leylâya çâr u Kaysa nikâb nifâr olur

9. Ol perde-i musanna‘-ı şeb-reng kim aña
Rûz-ı sepîd-i şevkile germ intizâr olur

---

[31] İ 109b, K 12b, M 13a, Ü 12b.
[1b] kużâta] każżâta Ü, kużât K.
[2a] nâdire perdâza ḥükm ider] nâdireden ṣıgâr-ı kibâr olur Ü; perdâza] perdâra M.
[4b] rū-yi kâr] rū kâr Ü.
[5b] nüktesi] nükte M; gayba] ‘ayba M.
[7a] ma‘nâya] ma‘nîye Ü.
[8a] Leylâ] Leylî M.

10. Ol ma‘ni-i muhayyel-i nev-zâda nâzdan
Gehvâre-i murassa‘-ı zerrîn sitâr olur

11. Ol âşinâ lafızlara ebrû-yı yârveş
Bâlâ-yı çeşm-i ma‘nîde cây-ı karâr olur

12. Etfâl-i nev-zebân-ı mezâyâ-yı nazmuma
Tab‘um gibi nedîm-i nev-âyende kâr olur

13. Tab‘um o dem ki ‘azm-i şeker h˘âb-ı nâz ider
Nânû-yı dâye-i melegi nakş u kâr olur

14. Olsa çeşim-güşâ cihet-i nazm-ı tâzeye
Der-hîn firiştegân-ı hayâl âşikâr olur

15. Tertîb-i bezm-i hâss-ı me‘ânîye her biri
Berçîde dâmen-i şereh-i intizâr olur

16. Her bir firişte-i nüket-i nazm-ı dil-keşüm
Tahsîn-i lafz u ma‘niye germ i‘tibâr olur

17. Tab‘um ider melâ’ike-i fikr-i nâm-zed
Ol hıdmet-i güzîdeye kim sad hezâr olur

18. Eyler birin misâl-i ülefâza müntekid
Ol digeri me‘âni içün horde-kâr olur

19. Cibrîl-i vahy-âver-i ‘akl-ı huceste-rây
İ‘dâd-ı cevher-i suhene destyâr olur

20. Sûr-ı suver-nümâsı Sirâfil-i hâmemüñ
Ervâh-ı ma‘niye sebeb-i iddikâr olur

[10b] gehvâre] gehvâre-i M.
[11a] ebrū-yı] idüp M.
[12a] nev-zebân] nev-zenân Ü.
[20a] İsrâfil-i] Sirâfil-i K, M ; hâmemüñ] hâmenüñ Ü.
[20b] ma‘nîye] ma‘nâya Ü.

21. Mîkâl-i feyz-i ebr-i hayâlât-ı tâzeden
Gülşen-serây-ı tab‘uma nîsân-bâr olur

22. Hussâd-ı nazm-ı tab‘uma teslîm-i rûh ider
Gûyâ ki ‘Azra’îl suhen-i cân-figâr olur

23. Elfâza ma‘ni ma‘niye elfâz reşk ider
Biri birinden ahsen-i çendin nigâr olur

24. Sâde kelâm-ı misket ü mevzûn degül hemîn
Cümle muhassenât-ı bedî‘ anda var olur

25. Tersî‘-i dil-pesend ü tecânîs-i rûhmend
Tarz-ı tıbâk ol şecere berk ü bâr olur

26. Teşbîh ü tevriye suhene hüsn ü ân virür
Envâ‘-ı isti‘âre beyâna medâr olur

27. Bâlâ-yı nazma cum‘a lâkin giderüp kalem
Âdâb ile o dergehe çihre-güzâr olur

28. Dergâh-ı ‘arş-mesned-i ‘Âşir Efendiye
Kim anda ‘akl-ı ‘Âşire dil gıbtakâr olur

29. Ol ‘Âşir-i havâssıl-ı iklîm-i ma‘rifet
Kim ‘uşr-ı fazl-ı mâye-i her iftihâr olur

30. Ol kâdı-‘asker-i sene-i ‘izz ü câh kim
Seyyid derinde ez-dil ü cân perdedâr olur

31. Sa‘d olmasa derinde mülâzım olurdı nahs
Rûh-ı ‘isâm-ı bezmine hıdmet-güzâr olur

[27a] giderüp] gidüp M.
[29b] fażl-ı] fażlı M.
[31b] hıdmet-güẕâr] hıdmetkâr M, Ü.

32. Sancak be-dest-i mahşer-i ‘irfân Zemahşerî
Zîr-i livâsına yetişüp cân-sipâr olur

33. Tahrîr-i hâssı lutf ile ahrâr-bend iken
Nutk-ı Harîriye leken-i inhisâr olur

34. İ‘tâb-ı dâr-ı fazlına ‘utbe eger yüzin
Ferş itmese mu‘âteb-i ehl-i diyâr olur

35. Tâcü’ş-şerî‘a aña başında yer itmese
Halhâlı gibi süfli-i kem i‘tibâr olur

36. Sadru’ş-şerî‘a itmese tasdîr-i zâtını
Sadr-ı nişân muzlime-i rûzgâr olur

37. Keşşâf şerh-i âyet-i fazlında muktesir
Keşf ecmel-i mahâmidine ihtisâr olur

38. Kâdı öper anuñ yed-i beyzâ-yı fazlını
Sadr-ı kadîm-i makdemine hâksâr olur

39. Râzî cevâmi‘ul-kelimin görse fahr idüp
Şîrâz mecmû‘ mü’ellif-i şîrâzedâr olur

40. ‘Örfî şerî‘at-ı edebinde günâhkâr
Feyzî görüp ma‘ârifet şermsâr olur

41. Nu‘mân-ı Bû Hanîfe eger sâbit eylese
Fazlında Şâfi‘î dahı şef‘-i katâr olur

[35a] aña başında yer itmese] itmese taṣdîr-i ẕâtını M.
[35b] itmese taṣdîr-i ẕâtını] aña başında yer itmese M.
[36] 35 ve 36. beyitler Ü’te yer değiştirmiştir.
[37a] şerḥ-i] şer’-i Ü.
[39b] Şîrâz] Şîrâzî Ü; şîrâzedâr] şîrâze-i Ü; Vezin hatalıdır.
[41b] olur] –M.

42. El-‘avd Ahmed oldı mesel ol i‘âdede
Kim vasf-ı hulk-ı hâsı kirâr u mirâr olur

43. Mâlik mümellek-i der-i efzâlıdur anuñ
Yûsuf muhabbetiyle esef -hˇâr u zâr olur

44. Tahmîd-i lutf-ı tab‘ına hâs olsa ger sezâ
Nazm-ı Muhammediyye ki vahdet şi‘âr olur

45. Râvî Ebû Hureyre-i vakt olsa çok degül
Nazm-ı hadîs-i vasfına kim bî-kenâr olur

46. İtse Huseyn-i vâ‘iz eger vasfın intikâl
Nakd-i güzîni mefhar-i cîl-i kibâr olur

47. Ervâh-ı evliyâ ider anuñ ziyâretin
Her meclis-i melâ’ike içün mezâr olur

48. Sâl-ı mübârek-i ‘aded-i ‘ömr-i nâzügi
Vakf-ı füsûl-i erba‘a-i i‘tibâr olur

49. Şehr-i şehîr-i sâlce-i ‘izz ü câhına
İkbâl ü baht rûz u şeb pâydâr olur

50. Eyyâm-ı hefte-i saferü’l-hayr bahtına
Meh-cedvel-i murassa‘-ı zerrîn nigâr olur

51. Rûz u şeb güzeşte-i ‘ömr-i şerîfinüñ
Sâ‘ât ü sâniyâtı dakâyık şümâr olur

52. Sâ‘ât ü ‘ömr-i âti-i ikbâl-perveri
Nezdîk-i rütbe-i derecât-ı hezâr olur

[42b] olur] –M.
[43b] hˇâr u] hˇâr-ı Ü.
[48b] fuṣūl-i] fużūl-i M.
[49a] sâlce-i] sâlçe-i K.
[51a] rūz u] rūz-ı Ü.

53. Enfâs-ı bâ-sipâs-ı hakâyık-şinâsına
Mevc-i dem-i Mesîhi rek-i iştihâr olur

54. Berk-i cehende-i lahazât-ı vakûrına
Hâr u has-ı hutâm-ı dunî huşk u hâr olur

55. Ey mâye-bahş-ı ehl-i hüner hulkuñ işidüp
Vasfuñda kilk-i nev-hevesüm bî-karâr olur

56. Gerçi senüñ gibi baña memdûh mün'adim
Ammâ benüm gibi de medih-h˘ân şikâr olur

57. Zîrâ medîhüñi saña lâyık edâ ile
Ta'bîre yok bu günde kavî iktidâr olur

58. Rûşen bu kim bedîheye benden ehakk degül
Nûrî vü Enverî olur İbn-i Menâr olur

59. Fahriyye 'âdet-i şu'arâ-yı zamânedür
Ammâ benüm katumda dil ü tab'a bâr olur

60. Sırf iftihâr mezhebimüzde harâmdur
Ammâ teşekkür olsa murâd i'tizâr olur

61. Fahriyye neydigin bilemem lîk o deñlü kim
'Âdet yerini bulsa suhen şîvekâr olur

62. Rûm u 'Arabda mülk-i 'Acemde benüm gibi
Yokdur bu nazm u nesre kavî iktidâr olur

63. Söz buldı rütbesin yeter itdüñ güzâf u lâf
Bu nagmeye du'â gibi yokdur karâr olur

[54b] huşk u] huşk-ı K, M, Ü; dunî] dunâ M; olur] –M.
[57b] olur] –M.
[59a] 'âdet-i] âdeti Ü.

64. Kânî mahâkim-i felekiyye ziham ile
Tâ reşk-i cilve-hâne-i cîl-i kibâr olur

65. Allâh hâli itmeye dîvan-hânesin
Ol zümreden ki her birisi sad-hezâr olur

32
Kasîde Der-Sitâyiş-i Pîrî-zâde ‘Osmân Molla Efendi*

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Cismimüz fasl-ı hazân itmiş iken zerd-i hazân
Dey gelüp dilleri buz tamına döndürdi hemân

2. Kapayup halvet-i germâbe-i insâf yine
Şimdi serdab-ı safâsında sipihr-i gerdân

3. Döndi pehnâ-yı felek pâk zügürt yaylasına
Aldı yaylasını ammâ fukarâ-yı deverân

4. Berf ü bârânla araya sovukluk buragup
Niçe gündür ki görinmez bize mihr-i rahşân

5. Toñdı buz gibi bürûdetle tabî‘atlar hep
Âb da eylemez oldı bu hevâda cereyân

6. Zâhir oldı eser-i serd-i riyâ-yı bârid
Zâhidüñ kalmadı germiyyet-i zühdi el’ân

7. Oldı her bezm birer hûb çerâgân-hâne
Şu‘le-i kalb-i şitâ ile olup lâlesitân

8. Erba‘în içre toña kalur idi şeyh-i ‘asır
Şerer-i âteş-i hırs olmasa kalbinde nihân

[64a] ziḥâm] zihâm M.
[65b] ṣad-hezâr] ṣadr-ı hezâr Ü.
[32] İ 111b, K 11a, Ü 10b; –M.
[*] Pîrî-zâde: Sadece K’da var; Efendi] –K.

9. Dûd-ı merdüm-keş-i fehm-i siyehi eyledi halk
‘Ūd-ı hoş-bûyi gibi şâmmeye bûy-efşân

10. Başını hırkasına çekdi uyuşdı kaldı
Mâr-ı sermâ-zede mânend-i eşirrâ-yı zamân

11. Şahne-i dey ne ‘acep yüzi sovuk adammış
Kim görürse olur ol demde vücûdı lerzân

12. Meger ol kimse ki germ ülfet-i ihsânı olup
Bir kerîmüñ nigeh-i lutfına olsa şâyân

13. Sensin ol zât-ı mükerrem ki vücûduñ olmış
Mazhar-ı mevhibe-i nâm-ı şerîf-i ‘Osmân

14. Bihterîn gevher-i gencîne-i fazl u dâniş
Yemm-i bî-ka‘r-ı hüner kulzüm-i ‘ilm ü ‘irfân

15. Matla‘-ı mihr-i dırahşân-ı fünûn-ı şettâ
Menba‘-ı mâ’i ma‘în-i reşehât-ı ihsân

16. Melce-i ehl-i suhen fâzıl-ı keşşâf-ı şiken
Münşi-i nâtıka-i bend-i bülegân-ı ‘Adnân

17. Zât-ı pür-cûd-ı keremver ki murâd itse olur
Erba‘în içre hevâ’î meh-i temmûz vezân

18. Şâhsâr-ı keremi kış güni de meyve virür
Oldı dey-mâh aña fasl-ı bahâr-ı ihsân

19. Serdi-i rûz-ı zemistân ferâmuş eyler
O keremkâruñ ocagına düşen lerze çınâr

20. Ko sovuk şekvesini eyle du‘â ey Kânî
Bir du‘â kim ola germ ülfet-i lutf-ı Yezdân

[12a] olup] olur K.

21 Tâ ki bu çâr füsûl ile cihân ola be-câ
İde mâdâm ta'âkub bu bahâr ile hazân

22. Ola dem-serdi-i dey-mâh kederden mahfûz
Şâh-ı ikbâl-i be-tevfîk-i kerîm-i mennân

33
Kasîde-i Der-Sitâyiş-i Emîn-i Ḍarb-hâne-i 'Âmire Yûsuf Aga*

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Zi'l-hicce rûz-i saht-ı sefîd-i visâldür
Kurbân mevsimi dem-i 'îd-i visâldür

2. Gül-bûse-i mu'âyede minnet mi istesün
Allah bu rûz rûz-i sa'îd-i visâldür

3. Meclislerüñ şetâreti var şöyle kim bütün
Destânlarda güft ü şenîd-i visâldür

4. Havf u recâyı eyledi 'uşşâk ber-tarâf
Âzâd-ı fikr va'd ü va'îd-i visâldür

5. Zîrâ bulındı lafzan u ma'nen safâ-yı rûh
Hep mazhar-ı karîb ü ba'îd-i visâldür

6. Rûy-ı şevâhid-i emele zîb ü fer viren
Tâb-ı girîh-nümâ-yı ca'îd-i visâldür

7. Hep yerdedür nevâsi-i hûbân-ı 'ıydgeh
Hep secdegeh-i adim-i sa'îd-i visâldür

---

[33] İ 112a, K 15a, M 14b, Ü 14a.
[*] Kaṣîde-i] –K.
[2a] būse] pūse M.
[4b] va'd u] va'd-i Ü.
[6b] câ'id-i] ḥam'îd-i M.
[7a] yerdedür] perdedür Ü.

8. Bâ-hikmet-i mukâbele-i mübdi’ ü mu‘îd
Rûz-ı sa‘îd ‘ıyd-i mu‘îd-i visâldür

9. Mülhak memâlik-i ‘âdeme bir ka‘id-i hecr
El’âne berk-i ‘ıyd-i ka‘îd-i visâldür

10. Ölmiş iken dirildi direldi mesâtıba
Sübhâne Rabb ki halk-ı cedîd-i visâldür

11. Bayrâm-ı yâr-ı râm be-sâgar mı merâm
Allâh bir dü-çâr-se ‘ıyd-i visâldür

12. Te’sîr şöyle nâz u niyâza karîn kim
Her bir nigâh-ı germ müfîd-i visâldür

13. Elde ayag-ı mey dehenümde leb-i nigâr
Allâhdan bu feyz ‘adîd-i visâldür

14. Agyâr kuruyup kalayazdı miyânede
Basdırma anı bezme kadîd-i visâldür

15. Her harf her mu‘âmele her şîve ‘ıydde
Yek-reng ü yek-mizâc nedîd-i visâldür

16. Mâdâm ‘ıyd-i ekber-i vuslatda ‘âşıkân
Bisyârter zi-ka‘be hamîd-i visâldür

17. Ehl-i fesâd kedd-i yemîn itmesün deger
Ol bâbda hemîşe kedîd-i visâldür

18. Dâg-ı derûn-ı dil-i rukabâya bu ‘ıydde
Hep cevher-i firind-i hadîd-i visâldür

[8b] mu‘îd-i] kâ‘id-i Ü.
[9b] el’âne] el’an Ü.
[17a] deger] diger Ü.
[18a] derūn u] derūn-ı Ü.
[18b] firind-i] ferîd-i Ü; ḥadîd-i] cedîd-i Ü.

19. Zâhir-fürûşlar seg-i ser-kûçe bend-i hecr
Ehl-i derûn gürpe-i bîd-i visâldür

20. Gül-bûse geh-i pes endaht idi mukaddemâ
Der-rûz-ı ‘ıyd sırr-ı bedîd-i visâldür

21. Rûşenterîn mecâlis-i a‘yâd çok eger
Dikkat olunsa şu‘le-i şîd-i visâldür

22. İllâ o meclis-i şeref-efzâ ki dâ’imâ
Zânû-yı Yûsuf anda ka‘id-i visâldür

23. Yûsuf sitâre Mısr metâne ‘azîz nefs
Dil-hᵛâh-ı ümm-i dünye velîd-i visâldür

24. Evsâfı sâfi sîne-i sâfî sıfat safî
Kem hᵛânde-i gavâni-i gıyd-ı visâldür

25. Memdûh-ı her medîha vü meşkûr-ı her zebân
‘Uşşâka lutfı rûy-ı sepîd-i visâldür

26. Yûsuf Aga Emîn-i darab-hâne ki aña
Ehrâm-ı tılsımı be-ümîd-i visâldür

27. Cûd u sehâ nedîm ü musâhib tıbâ‘ına
Buhl u denâ’e tarz-ı tarîd-i visâldür

28. Derdin aña açar yine açarsa ehl-i hâl
Leb-bestegân yanında lebîd-i visâldür

29. Sad-menkabe Sikender-i Zi’l-karn-i himmeti
Ye’cûc-ı fakîre sedd-i sedîd-i visâldür

[19b] gürpe-i] gürbe-i K.
[20a] Vezin hatalıdır.
[23a] sitâre] sitâne Ü.
[27b] buhl u] bahl u V; denâ’e] denâne Ü.
[29b] fikra] fırka M.

30. Zîb-i külâle-bend-i ser-i baht-ı es‘adı
Şehvâr-ı kâm-ı dürr-i nadîd-i visâldür

31. Redd yok derinde ehl-i ‘ulûm u ma‘ârife
Hep rûhlar o derde ‘abîd-i visâldür

32. Ervâh-ı kuds şîve-i eşbâha öykünüp
Pîşânî sâ-yı hâk-i vasîd-i visâldür

33. Mahsûl-i mekrumâtı toku cümle kaldurur
Çün dest-yâb-ı habb-ı hasîd-i visâldür

34. Dîvânçe-i mehâmidine âferîdeden
Her bir ferîde ferd-i ferîd-i visâldür

35. Ehl-i kulûb semt-i serâsına müncezib
Ez-cân u dil kamusı mürîd-i visâldür

36. Sîmurg-ı kâf-ı şöhreti meşhûr olan bu kim
Hem-âşiyân-ı ‘arş-ı mecîd-i visâldür

37. Tab‘um anı ne Şîde ne Cemşîde beñzedür
Zîrâ ki vasf-ı hâssı neşîd-i visâldür

38. Şid âsmânı togışı her cây-ı bâ-zevâl
Cemşîd bâd-ı taht-ı nemîd-i visâldür

39. Şîrîn hep çeşîde-i hᵛân-ı ‘inâyeti
Gül-nakş-ı hânedânı çeşîd-i visâldür

---

[30] Bu beyitten sonra, İ ve M’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kaydedilmiştir:
Ṣad leke kâm u nâm u ne-dîde .... (nâkıṣdur) / Tesḥîl-i bahş-ı ṣadd-ı sedîd-i viṣâldür
[32a] öykünüp] öykünür M, Ü.
[33a] ṭoku cümle] ṭokulcümle İ, K.
[34a] âferîdeden] âferinden Ü; ferd-i] –Ü.
[39b] çeşîd-i] ḥaṣîd-i Ü.

40. Nukl-i mekârimi ki reşîdiyyedür müdâm
Sâkî-i bezm-i tıfl-ı reşîd-i visâldür

41. Devrân-ı pâydârdadur âsiyâb-ı ‘ayş
Esbâb-ı kâm u nâm-ı ‘atîd-i visâldür

42. Âzâd-ı h˘âni cümle-i erbâb-ı ma‘rifet
İkbâl ü câh baht-ı ‘abîd ü visâldür

43. Kurbân mevsim-i şeref ü şân olmaga
Kurbânlar zebîh-i ümîd-i visâldür

44. Bu şehr-i nîk mihr-i kamer çehre Zühreveş
Der-hadd-i zât gâh şehîd-i visâldür

45. Udhıyyedür ki h˘ân-ı kerem zîb ü zîveri
Halvâ-yı nâz-ı puht-ı ‘asîd-i visâldür

46. Allahu ekber Allahu ekber ki bi’l-vücûh
Mâlik-nisâb-ı hulk-ı hamîd-i visâldür

47. Ye’s eylemez serây derinden ebed güzer
Ümmîd hasret-i dem-i vedîd-i visâldür

48. Mânend-i hûn-ı sıbt-ı şehîd eyler ictinâb
Âzâr-ı telhden ki Yezîd-i visâldür

49. Dest-i nüvâzişe alışık püşt ü ‘izzeti
Sadr-ı ‘adûsı cây-ı cerîd-i visâldür

[41a] pâydârdadur] pâydârda M.
[42a] cümle] cümle-i İ, M ; h˘ânî-i] h˘ânî İ, M.
[42b] ikbâl ü câh] ikbâl-i câh u M, ikbâl ü c âh u M; ‘abîd-i] ‘abîd ü M.
[45b] puht-ı] baht-ı Ü.
[46a] bi’l-vücūh] bi’l-vücūd Ü.
[47a] derinden] derdinden Ü.

50. Zât-ı şerîfinüñ ki mehâmid ‘ubeydidir
Lutf u semâh deyr-i harîd-i visâldür

51. Silkü’l-le‘âl nazm-ı bedî‘-i sitâyişi
Hemvâr-ı zînet-âver-i cîd-i visâldür

52. Ahbâbınuñ nevâsı şeker-bârha-yı kurb
A‘dâsınuñ nevâli sadîd-i visâldür

53. İkbâli şöyle çâpük ü çâlâk kim hemân
Hem-râh bâd-pây-ı berîd-i visâldür

54. Ol çâşni ki ta‘m-ı ‘atâsındadur bedîd
Hem çeşni-i mezâk-ı serîd-i visâldür

55. Hân-vâde-i ‘adûsı hemîşe harâbezâr
Pîş-i cenâbı kasr-ı meşîd-i visâldür

56. Bed-h˘âhı yaklaşabilemez evc-i câhına
Her bir hasûdı div-i merîd-i visâldür

57. İrcâ-yı âsitâne-i lutf-âşiyânesi
İrcâ-yı hânedânı masîd-i visâldür

58. Dest-i nevâzişi zu‘afâ-yı zamâneye
‘Uşşâk-ı zâre dest-i ümîd-i visâldür

59. Her bir işâret-i ser-i ebrûsı fi’l-mesel
Dîvân-ı feyze ferd-i vahîd-i visâldür

---

[52] Bu beyitten sonra İ’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshaların tamamında eksik olan şu beyit kaydedilmiştir:

‘Ömr-i kaṣîd-i ḥâsidi hem çeşn-i devr-i gül / ‘Ayşa .... medd-i medîd-i viṣâldür.

[53] Bu beyit: –Ü.

[55b] bâd-pây-ı] pâd-pây-ı K.

[55b] cenâb-ı] cinânı Ü.

[58a] zamâneye] zamânedür Ü.

[59b] zâre] zâde M.

60. Her mısra‘-ı makâle-i nazmum misâlde
Cîd-i senâya habl-i verîd-i visâldür

61. Gâh dügümde hırmen-i ihsânını gören
H˘âhiş-nümâ-yı habb-i harîd-i visâdür

62. Her bir safâ derinde turan pâsbânlara
Her subh turfa-bahş-ı nüvîd-i visâldür

63. Her nükte kim ziyâd ola ma‘nâ-yı nazmdan
Mazmûn-ı hâss şükr-i mezîd-i visâldür

64. Şükr-i Hudâ be-vefk-i rızâ-yı cenâb-ı Hakk
Sû’-i karîn-i rûy-ı bedîd-i visâldür

65. Hamden fe-hamde şâhid-i ikbâl dâ’imâ
Mânend-i zât-i pâki vedîd-i visâldür

66. Kânî yeter du‘â idelüm söz tamâmdur
Zîrâ merâm sözden ümîd-i visâldür

67. Vasla muvaffak olduñ idindüñ biraz safâ
Gayrı du‘â hıtâm-ı neşîd-i visâldür

68. Mâ-dâm ‘âşıkân ile gül-gonçe leblerüñ
Şeb dâstân-ı güft-i şenîd-i visâldür

69. Ehl ü ‘ıyâl ü duhter ü ferzend ü dâ’ireñ
Olsun o sözde ki dâ’imâ ‘ıyd-i visâldür

70. Hicrân yüzin gözüñ ebedî görmesün senüñ
Her istinâ‘ sende vedîd-i visâldür

[61b] h˘âhiş-nümâ-yı] h˘âhiş-nümâ Ü.
[64b] bedîd-i] nedîd-i İ, K, Ü.
[68a] gül-gonçe] gül-gonçe-i İ.
[69a] ferzend ü] ferzend Ü.
[69b] dâ’imâ ‘ıyd-ı] –M.

71. Allâh baht u devletüñi eylesün füzûn
Olsun günüñ o rûzgeh-i ‘ıyd-i visâldür

34[34]
Kasîde-i Diger Der-Sitâyiş-i Müşâru’n-İleyh
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Ey Yûsuf-ı zamâne nazîruñ senüñ ‘adîm
Mislüñ getürmedi yedi âba Hudâ ‘alîm

2. Hulk-ı ‘azîm-i Hazret-i Peygamber-i celîl
Olmış saña resende-i hulk-ı vefâ-resîm

3. Tenhâ aduñ degül senüñ ey Yûsuf-ı zamân
Zâtuñ dahı müzâhir-i sırr-ı dil-i selîm

4. Evsâf-ı zâtuña senüñ itmiş ‘ilâve Hakk
Hulk-ı kerîmüñi kereminden Hudâ kerîm

5. Hurmet sitâre-i harem-i ‘izz ü câhdur
Tevfîk pâsbân-ı serâ-perde-i harîm

6. Çekmez nedâmet encümeninde nedîm olan
Ser-vakt-i feyzüñe ne iber hem-ser ü ne dîm

7. Mânend-i sâye kâmetüñe hem rikâb olan
Olmaz misâl-i sâye-i mihr-i ezel ‘adîm

8. Çün zer ü sîm-i nâsıye ki sikke-zen hüdâ
Çün sîmiyâ ‘ademle dil-i düşmenüñ vesîm

---

[34] İ 113b, K 16b, M 16a, Ü 15b.
[1b] mişlüñ] mülki M.
[3b] dahı] –M.
[6a] encümeninde] encümenüñde M.
[6b] dîm] –M.
[8a] zer ü] zerr ü Ü.

9. Olmaz ne sîm-i ‘â’ik-i cûduñ ne zer senüñ
Girmez harîm-i ‘ismetüñe gayrı ez-nesîm

10. İ‘dâm çünki nisbet-i cûduñla virdi nâm
Mânende-i vücûd-ı hakîki olur kadîm

11. Tevfîk-i vefk-i hâlî vasatdur tulû‘uña
Te’yîd-i eyd-i kudretüñe mühr zer-i kadîm

12. Esbâb hep müsebbibe râm âşiyân be-kâm
Burhân be-vefk-i lâzıme-i mihnet-i hasîm

13. Eşyâ çü âşiyân ten-i sîmurg-ı şânuña
Esmâ çü âsmân şerefüñle ebed vesîm

14. Feyz-i ilâh sende tamam ‘izz ü şân be-nâm
İn‘âm ‘âmm-ı cûd u kerem çün matar ‘amîm

15. Mâ-i hamîm-i düşmeninüñ âb u dânesi
Hakdan pes ez-sadak ne sadîk iste ne hamîm

16. Cemmâ-bere senüñ reme-i himmetüñde yok
Zirâ ganîmet-i dü-cihân der-dilet cemîm

17. Bir nîmesi medîha diger hep du‘âñdur
Ben nazm u nesrimi idebilsem eger dü-nîm

18. Dârü’ş-şifâ olur dil-i bîmâra dâ’ireñ
Virmez aña havâdis-i çarh-ı kenûd bîm

19. Tashîh iderse hâme-tırâşuñ sakâmetüm
Lemmâ yerid ‘aleyye ke-kavli izen sakîm

[14a] izz ü] –Ü.
[15b] –M; ṣadak ne] ṣadak u Ü1; iste] işte M, est Ü.
[18b] kenūd] kebūd Ü.
[19a] hâme-tırâşuñ] hâme-i tırâşuñ Ü.
[19b] *Senden hiçbir zaman hatalı bir söz işitmedik.*

20. El-‘uhdetü’s-sahîha ‘ale’r-râvî hakk ‘alîm
Gûyâ dimiş latîfece şîr-i Hudâ ‘alîm

21. İnne’n-nisâ hulikNâ lena li’t-teşeyyitîn[21a]
Der-nezd-i bint-i hazret-i müjde dih-i na‘îm

22. Eşrefter-i benât-ı peyemberden iken ol[22a]
İtdi sudûr şîr-i Hudâdan bu nev-rakîm

23. Dünyâ-yı dûn ki er tonına girse de eger[23a]
İtmez vefâ er oglı ere ol zen-i sakîm[23b]

24. Allah masûn ide seni mekr-i zenândan
Dünyâ eger deger eger enfüs eger zemîm

25. İkbâlüñe şeref şeref-i lâ-yezâl olup
Tâ âhir-i ‘ömr-i haremüñde ola mukîm

26. Çün eşhür-ı harem ola dâru’s-salâh ol[26a]
Mâh-ı safer gibi nahas a‘dâlara zamîm

27. Devrân mu‘âvin-i ser-i kârûn be-her emir
Gerdûn müdîr-i dâ’ire-i devletüñ kadîm

28. İns ü melek milâk-i umûruñla üns idüp
Cins-i ecinne mürg-ı cenîne gele müstenîm[28b]

29. Sedd-i sedîd olup çü Sikender her âfete
Ye’cûc-ı gamdan olmaya tab‘ u dilüñ sedîm

[21a] *Şüphesiz kadın bize şeytanlık yapsın diye yaratılmıştır.*
[22a] peyemberden] bî-mirden Ü.
[23a] dünyâ] ebnâ K; ol] on Ü.
[23b] sakîm] ‘akîm M.
[26a] ola] –M.
[28b] müstenîm] müstakîm Ü.

30. Ta‘zîm ide fehâmet-i şânuñ şu‘ûn-ı dehr
Sâyeñde ola zât-ı şerîfüñ gibi fahîm

31. Gülşen-serâ-yı Cennet olup bâg-ı behcetüñ
Gûr-hâne-i ‘aduñ ola dûzah gibi vahîm

32. Vechü’l-‘adüvvi şehimehu’llâh dâ’imen
Pâpuş-ı mahremân-ı derüñle ola heşîm

33. ‘Ayne’l-vişâti beyyaza’llahu ‘âcilen
Engüşt-i tîz nâ-hûn-ı gamla ola zahîm

34. Her kim ki dâ’ireñde teşaytun hayâl ide
Mânend-i sâye-i şebeh-i div ola racîm

35. Hûrşîd ola sürüc-i müzerkeş huyûluña
Pervîn ü keh-keşân kabaralı zer-i kecîm

36. Zerrât olup kevâkib-i ikbâle kevkebe
Çün nûr-ı âftâb-ı eşi‘‘âñ ola şehîm

37. Sehmü’s-sa‘âde kevkebüñe destyâr olup
Kavs-i kuzah legençe-i ser-h˘ânçe-i velîm

38. Sîmurg-beççe-i kûh-i Kâf-i vakâruña
Uçmaga sahn-ı ‘adn ola evc-i cev-i cesîm

39. İmhâl olınsa da bulur a‘dâñ lâyıkın
Meşhûrdur mesel gazabü’l-leyyinü’l-elîm

[32a] *Allah daima düşmanın yüzünü kara çıkarsın. (Düşmanın yüzü toprak olmadan önce çürüyüp koksun).*
[32b] derüñle] diñle M; pâpuş-ı] pâpus-ı M.
[33a] *Allah senin gözlerini acilen beyazlaştırsın, ağartsın.*
[35a] sürüc-i] sürh-ı İ, sürc-i M.
[37a] olup] olur Ü.
[37b] ser-hançe-i] hançe Ü.
[38a] peççe-i] gonçe-i Ü.
[39b] elîm] velîm İ; *Meşhur bir atasözüdür: Yumuşak atın çiftesi pek olur. (Yatışmış gazab daha şiddetlidir.)*

40. ‘İndüñde rahm çün sıla-i rahm deñlüdür
Mânend-i besmele heme âbisten ez-rahîm

41. Fakr ehlinüñ ki *nahnü kasemnâ*sıdur derüñ
Her fakr ehli muksîmuñ iksâmına kasîm

42. Hep hissüm itdi anı hüsâm-ı himâyetüñ
Hîç kalmadı emel ki kerem itmeye hasîm

43. Hîç kesmedüñ kesîm komaduñ hüsn-i himmete
Geh hâke sîm gâh zerüñle kesüp kesîm

44. Bî-kes derüñde bir kesîm ile ider sükûn
Kim kesmesine mihr virür tibr-i mâh-ı sîm

45. Ey nûr-ı dîde-i heme ikbâliyân-ı ‘asr
Ey âb-rûy-ı her şeref ü hatra-i ‘azîm

46. Ey mâye-sûz-ı külçe-i ibrîz-i hâss-ı cûd
Ey nâsiye fürûz-ı sikek çün zer-i hamîm

47. Ey dâye-i şevâhid-i iclâl-i âftâb
Lâlâ-yı mîr-zâde-i ihsân-ı lutfa hîm

48. Ey darb-hâne-i ser-i dest-i kafâ-yı hasm
Kûpâl-horde-i leked-i nahveti hasîm

49. Sâhib- ‘ıyâr-ı cevher-i zer cevherî-i cûd
Kefçe be-püşt-i merd-i yetîm ü dür-i yetîm

[41a] *Senin kapın fakr ehli için Allah’ın nahnü kasemnâ makamıdır. “….dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik….” (Kur’an-ı Kerim, Zuhruf 43/ 32)*
[43a] ḥüsn-i himmete] ḥüsn-i hulka sen K.
[43b] hâke] hâk-i Ü, kesîm] kesîm ile M.
[44a] bir kesîm] –M.
[45b] haṭra-i] haṭîre-i Ü.
[48a] kafa-yı] każâ-yı İ.
[49a] cevherî-i] cevherî Ü.
[49b] be-püşt-i] be-puste K.

50. Ressâm-ı lutf emîn-i mekârim yemîn-i şâh
Tugrâ-yı sikke-i himem imzâ-yı nakd u sîm

51. Nakş-ı nigîn-i ‘izzet ü câh u dunâ vü dîn
Çehre-nüvîs-i tâze ‘arûs-ı elif racîm

52. Evsâfuña senüñ zer ü sîm ü dür-i semîn
İtmez kifâyet olmaz o ma‘nâca müstakîm

53. Zihnüm dürüst olsa da süst olmasa eger
Deryâ-yı fikre gavs idebilsem ne gam ne bîm

54. Hep lücce-i medîha ferâ’idlerin dirüp
Şehdâne şâhvâr ile tolsa dil-i dü-nîm

55. Alsam o vakt ele niçe zer-târ rişteler
Çeksem o rişteye çekebildigüm ‘an samîm

56. Bilse beni nefâyis-i ervâh-ı kudsiyân
Var mı felekde nesr ü nazım bilse ben kimim

57. Tâ gûş-ı dîk-i ebyâza irse hasîs-i dil
Çarh-ı hasîs dîk-i fesâda virüp cahîm

58. Reşkinden itse fitneye âgâz kaynadup
Dîk-i hasedde niçe-dem-i nâ-hakk demîm

59. Añlatsa reşk-i âteş-i ol sâl-hordeyi
Çıksa ezîz-i tâ felek-i sâbi‘a kerîm

60. Âh ol güni görür müyüm alup ele meyüm
Şevk u garâmetüm ola her vaz‘ına garîm

[51b] tâze] târe M.
[55a] o vakt ele] ele o vakt Ü.
[59b] ezîz-i] ezîzi M.

61. Vehbî olan tabî‘ata kesbî uyar mı hîç
Nef‘î nedîmüm olmaga kâ’il riyâ ‘adîm

62. Lâkin ne çâre cevr-i zamâne komaz beni
Ber-vefk-i hᵛâhiş eyleyeyüm medhuñ ey kerîm

63. Vasf itdigüm kerîmüñ idüp nâmını beyân
Celb-i du‘âya sarf ideyüm gevher-i nazîm

64. Pîşânî-i küşâde-i eyyâm-ı rûh-ı ‘asr
Ḍarb-hâne nâzırı Yûsuf Aga-yı müstakîm

65. Rûşen-likâ-yı şâhid-i devlet-i ser-kibâr
Dest-i yemîni saltanat-ı şâh-ı hân Selîm

66. Rûhu’l-emîn-i dâ’ire-i vahdet-i vücûd
Yektâ le‘âlî-i sübuhât-ı zerîn bezîm

67. Garrâ meh-i sipihr-i sa‘âdât-ı her dü-kevn
Ra‘nâ gül-i serâbsitân kerem-i kedîm

68. Allâh itmeye seni bu âsitâneden
Eflâk tâ ki dâ’ir ola hem-çü devr-i mîm

69. Yûsuf ibn peygamber-i Ken‘ân hürmeti
Mısr-ı sa‘âdet-i dü-serâdan ebed sarîm

70. Virmişdi câ’ize keremüñ bendeñe peşîn
Ammâ ben itmemişdüm edâ-yı hakı kerîm

71. El-hâle hâzihi itdi beni bu fikr esîr
Çâh-ı gama bırakdı virüp sıklet-i elîm

[61b] olmaga] olmagla Ü.
[62a] cevr-i] cevz-i M; zamâne] zamân Ü.
[63b] ṣar ideyüm] ṣarf idelüm Ü.
[71a] El-ḥâle] El-ḥâletü M.

72. Kim degmemişdi gâ'ile-i inti'âş ile
Bu hıdmetüñ edâsına pîş ez-edâ elîm

73. İtdüm kazâ kazâdan ide Hakk masûn seni
Her hıdmetüñ edâsını tevfîk idüp kerîm

74. Nâmuñ misâl Yûsuf-ı Ken'ân şehîr olup
İkbâlüñ ola hem-çü Züleyhâ gül-i na'îm

75. Â'dâñ hakkına heme cârî olup celâl
İde tevakkuf ism-i 'atâ-perver-i halîm

76. Âteş ola nevâlesi her subh u her mesâ
Mânende-i semender ü hem kisvet-i zalîm

77. Rahmân ismine ola mazhar halâyıkuñ
Miskinlere ola dil ü tab'uñ ebed rahîm

78. 'Anber senüñ sitâreñe mazhar düşerse ger
Yanmazdan evvel eyler idi şîve-i şemîm

79. Gelmez tetimme-i suhanüm vezne yohsa nazm
Tetmîm-i na't ider be-şümâr benî temîm

80. Rûz-ı elest nâsiyeñ idüp nezâre zîb
İkbâl itmiş asba'uña pertevin retîm

81. Bilmez mekâdirüñ felegüñ bu cehilleri
Menna'-ı hayr 'utill u 'utüvv âşinâ zenîm

82. Sen dest-gîr olmaz iseñ hâk-i pâyüñe
Dest-i niyâz u nâz be dâmân ki zenîm

[72b] edâsına] edâsını Ü.
[73a] itdüm] itdi M.
[76b] mânende-i] mânend-i Ü.
[78b] yanmazdan] yanmaz Ü.
[81b] menna'-ı] metâ'-ı M; *Hayrı engelleyen hamallık ediyor ve inatla karşı koyuyor.*

83. Gülşen-fürûz olan gül-i sad-berg-i midhatüñ
Destâre zîb-i fahr iderem istemem nemîm

84. Cârî olur kıyâmete dek çeşme-i devât
Tâ subh-ı mahşer olur elümde kalem nedîm

85. Mümkin olaydı Hızr gibi ‘ömr-i câvidân
Yazmazdı temmetüñ tesini bu kalem ne mîm

86. Gül gördügüm yere inerem tamlarum hemân
Mâ-enderîn nemîn çemen ey gül çü şebnemîm

87. Tasdî‘ itmeyem deyüdür itdigüm sükût
Fikr-i sünûh-ı câ’ize kim redd ü sadd-ı kim

88. Mecbûrum itmeye seni medh ey gül-i kemâl
Kim hasb-i hâl ‘add iderem medh-i Hakk ‘alîm

89. Yâ Rabbi salli sümme telattaf ‘ale’n-nebiyy
Mâ-kîle Yûsuf ibni benî âl-i İbrâhîm

90. Sümme’s-salâti dâ’imeten müstedirreten
Mahsûsaten senâhu ‘ali’l-âl-i testedîm

91. Sümme’s-sahâbeti’l-küberâ’i’l-lezîne hüm
Yestahkimu’l-umûra bihim hayrate’l-hakîm

92. Kânî kulûñ medâyihüñ ile öger sözin
Sanma seni öger bu kasîdeyle ol sakîm

---

[83] 82 ve 83.beyitler M’de yer değiştirmiştir.
[86b] şebnemîm] şemîm Ü.
[89] *Ey Rabbim! Hz. Peygambere salat ve selam et, sonra onu taltîf et, ona ihsanda bulun. O (ihsan) Hz. İbrahim âilesinin oğlu Yûsufa denilen (verilen) şeydir.*
[90] *Sonra yine bu salât ve selâmı ve ihsanı sürekli ve göz kamaştırıcı bir şekilde, ve özellikle onu (Hz. Peygamberi) parlatan (onu yetiştiren) ve şu an kaynağı kurumuş olan âilenin üzerine gönder.*
[91] *Sonra yüce sahabelere salat ve selam et ve ihsanda bulun ki, onlar Senin bu ihsanın sayesinde hayırlı işlerini artırdılar ve güçlendirdiler.*

93. Allâh sıhhat eyleye ihsân vücûduña
Tab'-ı sakîme de vire hep zihn-i müstakîm

94. Tâ gevher-i medâyihüñ itsün mesâ u subh
Zer-târ rişteye çü şu'â'-ı mihir nazîm

35

Kasîde-i Diger Der-Sitâyiş-i Sadr-ı Rûm Veliyyü'd-din Efendi-zâde Mehemmed Emin Efendi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Zihî tevfîk kim sa'du's-su'ûd olmazsa hem-pâsı
Olur lagzîde bâlâ-yı felekde bagteten pâsı

2. Edâma'llâh 'aceb meşrik-fürûz-ı âsmân-baht
Olur kurs-ı kamer şekl-i külefde lekke-i pâsı

3. Etâla'llâh 'ömrüh mislü mâ a'lâ lehû emruh
Harîm-i rahmet-i rahmânuñ olanlar harem-pâsı

4. Erişmezdi ser-i dâmân-ı rahm idmânına bir dest
Hezârân olsa dest-i çün çenâr-ı gülsitân pâsı

5. Tu sûfî hakk-ı hakk neşnâsı hakk gûyî konî da'vâ
Bi-goftem ez-tu râ gûyî hak-ı nân u nemek be's î

6. Çıkar dîk-i hayâl-i hâmı dilden dîk-i ebyâz var
Vebâle girme gel bâl u demüñden sil is ü pâsı

7. O ezrâkfâm-ı nîlî reng-i câmeyle niçün bilmem
İdersin dâ'imâ taklîd ziyy-i gayy-ı pâpâsı

---

[35] İ 116a, K 21b, M 18a, –Ü; K'da 38. kasideden sonra tertip edilmiştir
[3a] *Allah senin ömrünü ve işlerini uzun etsin.*
[4b] dest-i] desti M.
[5] *Sen ey sûfî! Hakkı hak bilmiyorsun (tanımıyorsun) hak diyor, da'va ediyorsun, eğer sana bir şeye ihtiyacın var mı desek, ekmek ve tuz hakkı diyorsun.*
[5b] bâsî] pâs iy M.
[6b] is ü pâsı] iş ü pâsı İ.
[7a] ezrâk] ezrūk İ.

8. Kudûmuñ eyledi sîrâb-ı mey-hᵛârân çün cur‘a
Seni gördükde humlar cûşa geldi atdı tapası

9. Hasedden dûra tâb-âver degüldür âsiyâbânân
Felek tâb-ı şerâr-ı reşk ile itme tebâb âsı

10. Şemîm-i ‘ıtr-ı hulkuñ itdi Göksuyı çemenlerde
Kanâdîl-i kebûd-ı sünbülü hem-tâ benek âsı

11. Niçe hem rütbelik da‘vâsın eyler lüccede asdâf
Lede’l-insâf olunsun mu efendüm dest ile pâsı

12. Gözüñde rîg-i kûyuñ tûtiyâveş hıfz idersin hep
Karardup yüz sürersin ferâgat kıl bu kumpâsı

13. Segânuñ mev‘id-i mergi der-i dîvâr-ı mesciddür
Saña kim didi zâhid kûy-ı yâra kaldırup pâsı

14. Eger lâ-be’s ise hᵛâhişger-i vasl olma ‘uşşâka
Niçün be’sâya ‘azv eyler yabanuñ sülbü lapâsı

15. Felek insâf-ı sâf evsâflık sâfî derûnlukda
Getürmiş mi zemînüñ ümmehâtı çarhuñ âbâsı

16. Benüm memdûhumuñ yâhûd benüm mislüm tekellüf nîst
Saña hakk-gûyluk îcâb kılmaz hîç bir pâsı

17. Eger zât-ı nazîrüñ ‘aks-i mir‘ât-ı zamîrüñde
Li-hazmu’n-nefs ibsâr itse var mı misl-i âbâsı

18. Senüñ bu nâzikâne tâc u hâccuñ ki zâtında
On iki terkdür zâtü’l-bürûcuñ tarh-ı zîbâsı

12b yüz sürersin] sürersin M.
15b ümmühâtı] ümmühânı İ.

19. Görenler Mevlevî zanneyler ammâ sen hakîkatde
Bu köhne hân-kâhuñ gûyiyâ Bektâşî babası

20. Bu reyhânzârda mânend-i Hızr ahzâr lebâdeyle
Elinde Zâl-ı çarhuñ par par yanmakda çapası

21. Düşerse burc-ı vâlâ-yı sipihr sünbüle mânend
Olur gül-gûn-ı bahtuñ hûşe-i pervînden arpası

22. Degüldür yek-nesâk bezl itdigüñ gâlî cevâ'izle
Ne deñlü müstefîz olsa şu gerdûnuñ trampası

23. Amân dest-i nevâzişle beni tatyîb kıl zîra
Şikest itdi ser-â-pâ mey gumûmuñ usturupâsı

24. Senüñ evsâf-ı cüz-i zâtuñ inşâ hîç mümkin mi
Cihân 'irfâniyânı bir yere gelse ser-â-pâsı

25. Nebe' cüz'i kadarca vasfuñ itsem râzıyam ammâ
Yetişmez vasfına 'âlimlerüñ ihbâr u inbâsı

26. Kerîmüñ nefsi harrü'l-asl huluvvü'l-vasl 'uluvvü'n-nesl
'Amîmü'l-cûdı ve'l-ihsândur eñ azısı inbâsı

27. Eger nesl-i cevâduñ medhe âgâz eylesem elbet
Kalur hem çün helâhil berk-i hurşidüñ mürebbâsı

28. Zi fıtrat tâ-be-mahşer yazsalar ser-nâme-i vasfuñ
Cihânuñ şâ'irânı ehl-i irfânuñ elibbâsı

29. Devâ-yı derd-i bî dermân-ı dil dürc-i dehânında
Kalur 'âciz yanında heft etbâkuñ etıbbâsı

[21a] vâlâ-yı] bâlâ-yı K.
[23a] nevâziş ile] nevâzişlerini M.
[24b] yere] yerde İ, yerden M.
[26b] eñ azısı] en az M; inbâsı] pası İ.
[29b] heft] hep İ.

30. Okur a‘dâsı da hep nüsha-i ahlâkını ezber
Degüldür yaluñuz anuñ senâ-hᵛânı ahibbâsı

31. Egerçi rabbi yessirden dil-âgâz eyledi vasfuñ
Müyesser olma mümkin mi ‘aceb anuñ elif-bâsı

32. Be Kânî sen ko lafı gel baba boş söz yeter gayrı
Medîhinden de taksîrât ‘afvı olsa cabası

33. O da bir başka ihsândur saña gayrı du‘â eyle
Veliyyü’d-din efendi-zâdenüñ olmak ahibbâsı

34. Şehin-şâhâna nisbetden füzûnterdür baña nisbet
Bunı ikrâr ider hep şu dih ü şehrüñ elibbâsı

35. Saña gül-kand-ı lutfı ney-şekerdür kâm-ı tab‘ında
Şeker kutusına olmaz nazîre zevk-i rebbâsı

36. Hemân sen bendesi ol kim bu ni‘met saña vâfidür
Hemân sen hastesi ol derdinüñ oldur etıbbâsı

37. İlâhî tâ ola bu se mevâlid ü çehâr erkân
Bu şeş-hâne müdevver top-ı mir‘âtuñ reh-i bâsı

38. Ola kendüsi evlâd ü ‘ıyâl ü hâne-perverdi
Der-i ihsânına âmed şüd iden ceyl ahibbâsı

39. Hudânuñ sâye-i lutf-ı ilâhisinde rûz u şeb
İde pûşîde esrârın sipihrüñ köhne kirpâsı

40. Cihân durdukca var olsun hasûdı sad-hezâr olsun
Heme bî-i‘tibâr olsun yanında sîm torbası

[33b] efendi-zâdenüñ] efendi-zâde İ.
[39b] esrârın] esrâruñ M.

36
Kasîde Der-Sitâyiş-i Hazret-i Defterdâr-ı Me‘âlî-kirdâr ‘Osman Efendi

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Çîn-i sihrbânuñ mübârek-bâd-ı nefh-i sûr olur
Peyk-i ikbâl-i ebed ‘âlemlere mevfûr olur

2. Şah-râh-ı matlaba meş‘al-keş olmışdı zuhâl
Hısbeye mirrîh-i cellâdân gibi me’mûr olur

3. Kâbil-i pend-i peder reste gumûm-ı gammeden
Kâbiliyyet hem çü âh tevfîk-i Bâri pûr olur

4. Sa‘y-i bî-tevfîk olmaz maslahat-ârâ hele
Olsa olsa hem-‘inân-ı Bel‘am-ı Ba‘ûr olur

5. Küfr ü küfrân cünhası tekfîr-i ‘isyân eylemez
Serd-i dil bûya da olsa tab‘ı çün kâfûr olur

6. Kâle-i ihşîd olsa olsa âhir maslahat
Hükm-i karakuş ile me’mûr bir kâfûr olur

7. İmtizâc itse arada bir emrde feyz-i Hakk
Çeşmesârı hem mizâc-ı çeşme-i kâfûr olur

8. İstemez ser-germ-i ülfet olsa da baht-ı sefîd
Serd-i dil ser-dâ’ire hâsıyyet-i kâfûr olur

9. Kîmiyâ-yı kâbiliyyet olmasa cevherde ger
Yây-ı kimyâ himmet-i merdâneden kâfûr olur

---

[36] İ 117a, K 25b, M 18b, –Ü; Ḥażret-i] –İ, M.

[1] Bu beyitten sonra, sadece M’de bulunan, ancak eksik olan şu beyitler kayıtlıdır:
Vefk-i tevfîk üzre ber-vefk-i muvâfık koydı baht / Kurṣ-ı zerr-i mihr-i bâzū bendine … olur (nâkışdur)
Şâh-ı manṣūru’l-livâ-yı şems-i zerrîn şemseye / Hūşe-i pervîn muraṣṣa‘ sorguc ……… olur (nâkışdur)

10. ‘Âlem-i berzah da bir berzahdur ol bî-bahta kim
Çâh-ı lahdi kabr-i nâ-merde yakın mahfûr olur

11. Rûzesin hep nâ-be-câ iden talep bu sûkda
Üstühˇân-ı mâr-ı hûrde ya seg-i me’bûr olur

12. El-amân sad el-amân dest-i nisâ bordan
Kim ricâl-i mübtelâ çün hâk-i Nişâbûr olur

13. Leşker-i feyzüñ azı çogu müsâvî görinür
Gâh olur ki nefs-i vâhid niçe biñ tâbur olur

14. Bâ-haber ahbâr-ı sırr-ı gaybdan feyyâzdur
Bâgınuñ eşcârı da ehl-i dilüñ hâbûr olur

15. Gûş-dâde yok ‘avârızdan hirâs u bîm ü ye’s
Sâz-ı ihlâsuñ heme bir kez kulagın bur olur

16. Hep mürettebdür yine tertîb-i bezm-i hâs-ı şevk
Ger har-ı tanbûr olmaz kâse-i tanbûr olur

17. Gerçi Kanbersüz dügün olmaz bu vahşet-hânede
Lîk bâr-ı minnet-i ihvândan kanbûr olur

18. Kavm-i zen-bûr oldıgın bil eyler iseñ izdivâc
Zenberek kullan ki zen zan itdigüñ zenbûr olur

19. Heft hˇân-ı Rüstemi şu hefte harfi añdırur
Şeş-der-i şeş sûy-ı gam ki şeş-per-i sâpûr olur

20. Añlamaz şu pûre pîr-i parsânuñ hâlini
Lîk bûs-ı destde işler şâpûr şûpûr olur

[10b] çâh-ı] cây-ı M.
[11b] ya seg-i] bâşuñ K; me’būr] me’cūr İ
[15b] bir kez] bir göz iken K.
[17a] vahşet-hânede] vaḥşet-hânede İ.

21. Eyleme nâsa hakâretle nazar kim şer‘de
Kibrik-i nâ-pâkde şahs-ı tahûru’s-sûr olur

22. Cûddur mîrâs-ı gaybü’l-gayb nân-hârânına
Zümre-i mîrâs-h˘ârân pek sefîh u ‘ûr olur

23. Göz göre nân u nemek hakkın ider inkâr halk
Gûr-ı ma‘nî niçe sûretde şenîha-gûr olur

24. ‘Âkıbet toprak kabardırsın kabadan geçmedüñ
Bu ‘abâlar zîver-i dûş-ı baba gür gür olur

25. Tesliyet nısf-ı edebdür der-tarîk-ı ‘ışk u şevk
Tâ ki üşküfe şükûfe hûşe-i engûr olur

26. Hûşe-i engûr ba‘d ez-gûre mânend-i peren
Ba‘dehû hurşid-sîmâ sîmiyâ-yı şûr olur

27. Rakslar cünbişler ol giryân giryân yanmalar
Sâki-i sîmin sâk u sa‘îd-i billûr olur

28. Ba‘de çendin sâl-ı fart-ı sıklet-i hamyâzeden
Ser-girân sâmân sebük-çeşmân ise mahmûr olur

29. Düşdigi sâ‘at hemân pîr-i meyüñ ayagına
Bâse kâse sögüşüden çarşu ma‘mûr olur

30. Sâkiyâ toldur sebûyı ol hümâyûn çeşmeden
Kim yanında selsebîl-i çeşme-i Horhor olur

31. Sâkiyâ mutrıblıga yeltensün ol raht-ı cemîl
Kim o dûşize yine mânende-i hur hûr olur

[26] Bu beyitten sonra İ’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kayıtlıdır:
Neş’eler şūrişler ol sūzişler ola ……….. (nâkışdur) /Ol neşâṭ-ı nâ-gehânîler ki hep ma‘zūr olur

32. Sür ser-i meydâne gül-gûn meyin kim sâkiyâ
Kim süren meydâne atı server-i ser-sûr olur

33. ‘İbret al bintü’s-sadefden kim niçe ‘izzet bulur
Gerçi evtân-ı kadîminden biraz dür dûr olur

34. Câmedân olma sen olsun ceyb-i câmen câmedân
Naziş-i zîbâyiş-i tennûreden tennûr olur

35. Bâreka’llâh mâh-ı rûze nûra âbisten olup
Ehlinüñ dahı derûn-ı bîrûn cümle nûr olur

36. Nevvera’llâhû ‘uyûnen zâte behcâtin izen
Kasvet esbâbı göñülden nâ-gehânî dûr olur

37. Gel mesâcidde şu‘â‘-ı dürr-i kanâdili gör
Her biri reşk-i meh ü pervîn ü cirm-i hûr olur

38. Râstî-i zâhirin ‘unvân-ı bâtın bî-cerîr
Zâhiri bâtın yerine elvirür mestûr olur

39. Yüzdürür her huşk-leb yemde gubâr-ı cismini
Girye-i rûşen-dilândan iş yine çâmur olur

40. Bay gedâ bi’l-cümle yâg dökseñ yalanur matbahı
Ni‘met-i Hakk hâkiyâne fi’l-mesel yagmûr olur

41. Dün Süleymâniyyede bir mûr-ı kem-kadre şebîh
Bir muharrâ cân gördüm zevkine me’mûr olur

42. Böyle bir mâh-ı bihîn rahmet-rehîn olsun mu hîç
Kemterîn ihsânına mazhar olan magfûr olur

32b sūr olur] şūr olur İ.
35b cümle] –K, M.
36a *İşte o zaman parlak olan gözleri Allah nurlandırsın.*

43. Hakk ‘inâyet eyleyüp ceyl-i celîl-i sâ’ime
Her mekân Cennet her ayı çeşme-i kâfûr olur

44. Serd-dillik zâhir u bâtın Cehennem nârıdur
Bâtını âteş bu vaz‘uñ zâhiri kâfûr olur

45. Şi‘re dil-dâde olan bî-behre dâ’im hemân
Sihr ile ülfet iden âlüfteler meshûr olur

46. Tente zîbâ-yı habâb olmış mey-i peymâne zîb
Tentene tâ dir tene tana tene nî tûr olur

47. Fer‘-i asluñ asl-ı fer‘uñ fâş-gû-yı sırrıdur
Tâ ki gûyâ lüle-i ser-çeşme-i engûr olur

48. Ehl-i Keşmîr oldugın andan tefattun eyle kim
Keşmirîler nûr-ı çeşm-i kûçe-i lâhûr olur

49. Nîk ü bed mebde-i tefe’’üldür me‘âda lâ-cerem
Köre bak nân u nemek efsânesinden kûr olur

50. Bûy-ı hûn irici istişmâm eyle selmeden
Silme kâ’il olamaz ehl-i tebahtur tûr olur

51. Şaş ber-rîş ü burût-ı nefs-i bed-hᵛâh-ı racîm
Şaşma şaşılıkla iş gör nefsi sen şâşûr ol

52. Gûş mâl-i bed-sikâlan-ı müfîd olmaz dime
Gûş ehl-i kibri sen beher tekebbür bûr olur

---

[44] Bu beyitten sonra, İ’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kaydedilmiştir
Kâle-i her kâre isti‘dâdına merhūndur / ………….……. ihşidde kâfūr olur

[45a] bî-behre] bî-behredür K; dâ’im hemân] –K.

[48b] lâhūr: Hindistan’ın Lahur şehrinde dokunan bir çeşit şal.

53. ‘Av‘av-ı seg-beççegân-ı hırs-ı ısgâ nengdür
‘Avd ise ikinciye fursat koma ur ur olur

54. Nefs ey-va’llâh ider mi ider ‘ammâ bir hakîm
Anuñ ey-va’llâhını celbe kavî makdûr olur

55. Ya‘ni bir meh-çehre pervîn-behre Zühre-menkabet
Rûze nâm-ı diger oruc dimegin meşhûr olur

56. İşte ol mâh-ı güzinde eyle nefsi terbiye
Sık bogaz-ı hırs-ı nefsi kim soñra zûr olur

57. Rûze zîrâ zâ’ir-i ser-kûçe-i dîdârdur
Didi Rûhu’llâha kim açlık çü nûru’n-nûr olur

58. Hem tecerrüd vuslat esbâbından olmagın hemîn
Lafza-i pâk-i tecevvu‘ zeyline mesfûr olur

59. Açlık görmek tecerrüd vâsıl olmakdur niçün
Bu betâletle ‘ibâdu’llâh Hakkdan dûr olur

60. Şevkden zü’l-matla’eyn olsa kasîdem ‘ayb mı
Hem bu tâvus-ı kudsdür zü’l-cenâhı nûr olur

61. Çün kudûm-ı rûze ile dîdeler pür nûr olur
Şehr-i İstanbul menârâtı çü nahl-ı Tûr olur

62. Meykede dâr-ı Ebi’d-derdâ gibi beytü’l-harâm
Secdegeh cân u dil-i mü’min gibi ma‘mûr olur

---

[53] Bu beyitten sonra İ’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kaydedilmiştir:
Didügüñ hep umduguñ nefs-i tebâh efsâneden / Āh illâ deyu bed būr …………. olur
[54] Bu beyitten sonra İ’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kaydedilmiştir:
Ol zamân eyler kemine bendegâna ser-fürū / Ol ki şirân-ı şütūr-tenle …………. olur
[54a] ider mi] eyler mi M.
[62] 61 ve 62.beyitler İ’de yer değiştirmiştir.

63. Ni‘met-i elvân mebzûl hᵕân-ı ihsân münbasit
Hânedânında gedâ vü agniyânuñ sûr olur

64. Bir kıyâmetdür ki fart-ı intizâr-ı şâmile
Gûşlarda banglar hem çâşni-i sûr olur

65. Tâbiş-i gurra güneş suyında eyler cilveler
Sâz-ı sûzişde o zerrîn perdeler mâhûr olur

66. Sâ’ime tur tur didikce ‘unfile zühhâd-ı serd
Bahr-ı hayretde kemine mevcler dür dûr olur

67. Çün tilâvetle olur kat‘-ı mesâfât-ı sıyâm
Dest-i dilde sâ’ime her satr bir sâtûr olur

68. Katı tolgun mâkiyân pervâz olan sengîn-dilân
Deşme derdin katılar derd-i dil-i rencûr olur

69. Gel sumât-ı rahmete yenmez yenür yi nûş-bâd
Lokma-i iftâr-ı sûrı nişek-i zenbûr olur

70. Zâhidâ anbar senüñdür gayrınuñ ise samân
Gel bu gâvâne hûrişden geç ki insân hor olur

71. Çend ser-hᵕân zânu-yı hırsa mîras oldı ‘aceb
Cebheden hᵕaydâneler pervîn gibi menşûr olur

72. Cennetüñ endâyiş-i cüdrân-ı fâlûzec imiş
Bir rivâyetde muhalleb tatlusı mezkûr olur

73. Diş biler tahrîb-i hıtân-ı bihişte yâdgâr
Bu ‘akîde sükker olsa yenmez ol ma‘sûr olur

[69a] yi] mi M.
[73b] yenmez ol] yenmez iş K.

74. Bilesin âzûların ol arzu ile hemân
Cennetüñ dîvârını bile yesün ma‘zûr olur

75. Âh sad âh ol ne puhte sûfiyân-ı hâmdan
K’anlara nâ-puhtelik cız bız gibi hoş hor olur

76. Peştemâlde yek dü se burma çörek bir kaç simid
Burma vâdisinde bir hey’et ki nâ-makdûr olur

77. Nesh olunmışdur deyu ahkâm-ı âyât-ı duhân
Ol kadar bûya duhân sohbetleri menfûr olur

78. Zâhidâ iftârı ta‘cîl eylemek mesnûndur
Savmınuñ iftârını irken iden magfûr olur

79. Ayasofiyye civârında çörekçi-i şehîr
Halkavâr ahmer mübeyyâz turfa kursu’n-nûr olur

80. Fi’l-mesel kavs-i kuzah ber-dest beste çâkerî
Hâle-i mâh-ı müdevver bi’n-neseb magrûr olur

81. Vârid oldı çün hadîs-i kudsî-i’s-savm-ı lî
Hazret-i peygamberîden bu haber me’sûr olur

82. Kim ki añla ictisâr eyler yir anı âkile
Kim ki şürbe kasd ider ‘amden ebed mâsûr olur

83. Kim ki sabr eyler mukâsât-ı teb-i memdûdına
Kim ki hemmi indifâ‘-ı himmete maksûr olur

84. Mess-i eydî-i zebânîden olup âzâde ser
Vechine târın heft to mahsûr olur

[78b] olur] –M.
[81b] peygamberîden] peygamberinden İ.
[82] 81 ve 82.beyitler İ’de yer değiştirmiştir.
[83a] şabreyler] şabrile K.
[84b] Vezin hatalıdır.

85. Tâbe-mahşer şûr-ı rûz-ı rûzeden ter çeşm olan
Çeşm-i bâdâmi-i hûr-ı ‘ıynveş makşûr olur

86. Şeb musallâ rûz-ı rûşende mücellâ ol bu mâh
Sâbıkın çün sâbıkın pes-mânde turkâ-tûr olur

87. Bu ne sırr ne lezzet ü ne çâşnî ne nâzdur
K’emr ü nehy-i hazretüñ bir nehyi bir düstûr olur

88. Zevk-i vicdânı dem-i rûhâniyi ol cân ider
Kim likâ-yı tâze-i ahbâbdan mesrûr olur

89. Bâkırân-ı sülle-i akrâna istîlâ ile
Dîde-i baht-ı sa‘îd-i rûşen-i makrûr olur

90. Ya bedî‘iyyât-ı istihdâma mazhar düşmegin
Kâlıb-ı bed bûd-ı dil nâ-h˘âhi hep makbûr olur

91. İsm-i kahhâra ola mazhar o güm-fursat ki hep
Evliyâ ni‘meti tahte’l-kahr mâkhûr olur

92. Fi’l-mesel sol bî-ser ü bî-pây-ı ber-takrîb ile
Ehl-i dil bir şum-bahta hâdim-i müzdûr olur

93. Hıdmetin zâhirde hasbe’l-‘âde eyler iltizâm
Lîk sad menzil heme dil-h˘âhlardan dûr olur

94. Şöyle nakl eyler biri efsâne-gûyânuñ biri
Ehl-i ‘irfândan ki tekyegâhı nezd-i sûr olur

95. Topkapusı ya Silivri ya Edirnekapusı
Pîşgâhında serây-ı sırça-i meşhûr olur

[85a] tâbe-maḥşer] tâb-ı maḥşer M.
[93a] ḥasbe’l-‘âde eyler] eyler ḥasbe’l-‘âde M.
[93b] olur] –M.

96. Da‘vet-i iftâra mâh-ı rûzede mu‘tâd olup
Dûstân iftâr zevkinden beşûşu’s-sûr olur

97. Bu gice iftâra ahbâb-ı güzînemden fülân
Hem fülân ibn-i fülân gelmeklige mecbûr olur

98. Ayasofiyye civârında pişer halka çörek
Şehr-i İstanbul içinde gün gibi meşhûr olur

99. İşte ol halka çörekden ahşama al gel yetiş
Yohsa zîb-i sofra-iftârumuz meksûr olur

100. Vakt-i iftâra yetiş zîrâ hemân iftârdadur
Cilvesi yohsa çörek envâ‘ı nâ-mahsûr olur

101. Tîz gel sögdürme hemşireñ kadın incinmesün
Hıdmet-i rûze cerîdeñ zeyline mestûr olur

102. Sen çörek ben de saña nân-pârecik yapdurayum
İnşa’allah gör niçe sa‘yı sevî meşkûr olur

103. Gitdi sarsarveş başın sarsar solur sarkar dudak
Sokranur sırtarmadan enyâb-ı seng-i sûr olur

104. Zanniderdük çâr-yek sa‘atde varur hem gelür
Yıldırım yetmez irişmek âh-ı nâ-mâkdûr olur

105. Vakt-i iftâr oldı yok iftâr tekmîl oldı yok
Tâbe-vakt-i fahmetü’d-deycûr iş manzûr olur

106. Hacletinden sâhib-i hâne idüp te’viller
Gâh dir oglan tutuldı gâh dir rencûr olur

---

[98] Bu beyitten sonra İ’ de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kaydedilmiştir:
Ḥalkası bedr-i tamam endâmı hūrşîd-i be-nâm / Bir ‘acep rengîn müdevver kurṣ-ı gülgül ………olur
[103a] ṣolur] kolun M.

107. Gâh oruc keyfiyle yatdı kaldı oglan gâlibâ
Gâh da vehmüm bu pek bed-asl u bed-tâmûr olur

108. Gâh dir dükkân öñünde müşteriler gâh gâh
Keyfe uymakla kemine müştiler Timûr olur

109. Gâliba'ş-şerru eşirrahu sıgarhu şûr u şer
Rûz-i rûze hem cidâl-ı vak'a-i Timûr olur

110. Künc-i genc-i fitnede h˘âbîde mârı sesleme
Neylemez bir yerde div-i nefs çün gencûr olur

111. Beyne ezyâfın gadet mîzânu esvâku'l-kuras
Teştevîhüm ba'de takvîti'l-kuras iş dûr olur

112. Gelse de şimden geru yok zevk-i h˘âhişler derem
İskele perverdesi hep böyle ibnü'z-zûr olur

113. Hâsılu'l-ma'nî pes ez-renc ü 'anâ ba'd ez-'işâ
Geldi destinde murabba' bir börek manzûr olur

114. Seyyidü'd-dâra bu iş güç gelmegin oglan saña
Tavk-ı gerden kurta-ı gûş-ı ser-i pür şûr olur

115. Niçe gevher kurta-ı gûş itmedüm miydi saña
Kânî ki o bahr ü ber gûş itse fişagor olur

116. Semt ü şekl-i hey'eteyn vasf-ı müheyyâtın tamam
İtmedüm mi çend kez tezkîr bu hûd zûr olur

117. Hâdimuñ gûş-ı perîde hûşına irdi bu söz
Başladı bir nâ-münâsib 'özre kim ma'zûr olur

[112b] olur] –M.
[116a] şekl-i] şekl ü K.

118. Gûş iden merd-i bî-hûşuñ sem'i belki cümleten
Cism ü çeşm gûş u hûş u dîdesi pür şûr olur

119. Eyledi âvâz-ı bed-âgâz-ı nâ-sâzıyla bed'
Bir cevâb-ı nâ-savâba işiden mahmûr olur

120. Sâgar-ı sahbâ-yı Cennet olsa da nûş itdigi
Bâdegîdür bâde câm-ı zer-keş-i pür gûr olur

121. Bâz idüp gâr-ı dehânın mârveş zehrin saçup
Çerm-i şebb ü batn-ı pâpuşum kürek kalbûr olur

122. Hîç mesmû'uñ degül mi el eliyle mâr tut
Yâhûd ol darbü'l-mesel kim mihr-i sân meşhûr olur

123. Kim konuk buldıgın yir umdıgın yimez dirler begüm
Bunuñ ortasında delsek halka-i mezbûr olur

124. Baña bu tevbîh-i kandan lâyık eyne'l-intisâf
Hîç dimezsin mâh-ı rûze sekteler ma'zûr olur

125. Neş'e-i savm-ı mübârekle olup muhtell dimâg
Kulagın işitmez agızdan çıkan şer şûr olur

126. Hasret-i bintü'l-'ineble sen agar bahûrsın
Bu humâr-ı def' kılmazsañ işüñ pek zor olur

127. Ehl-i keyfüñ zikr-i kalb-i nakş-bendîsi virür
Aña bir hâlet ki her bir itdügi ma'zûr olur

128. Bilmem ammâ bu 'akîdeyle varursañ mahşere
Çün 'akîd-i sürh-ı havfum bu femüñ memhûr olur

[119a] âvâz-ı] âvâr-ı M, âvâza M.
[121b] çerm-i şebb] cerm-i şebb M.
[122b] yâhūd] yâhūl K.
[123a] begüm] kim M.

129. Herkesüñ cürmine nisbetle idermiş Hakk cezâ
Korkaram tiryâkilerle hazretüñ mahşûr olur

130. Sen veliyyü'n-ni'metimsin ben senüñ kemter kuluñ
Bendesinüñ bakmayan noksânına me'cûr olur

131. Hâl bu itmeñ dakîka fevt zühd-i hâmda
Nehy-i ked bânû ile her şâm şorba şûr olur

132. Karışup birbirine şorba vü yahni vü nohûd
Mâ-hazar şorba-yı hâss-ı mevsim-i 'âşûr olur

133. Hoy döker fart-ı hicâb-ı nâzdan ol nâzenîn
Katre-i dürdâne-sâsı çeşme-i 'ur gûr olur

134. Nehy idersin ger erüzz-i mısrdan olsa pilav
Zikr idersin der-şikemde şol pilav bulgur olur

135. Hırz u âzuñ az ile hursend olmazken yine
Dilk u ferrace keş-â-keşden yine kalbûr olur

136. Olmasun baña nazar-pîrâ deyu rûy-ı zenân
Şol yere bakdukca vaz'uñdan belüñ kanbûr olur

137. Hırs-ı mîve âteş-efrûz-ı ser-i şâh olmagın
Nâblar sâtûr çâk-â-çâklar santûr olur

138. Sâz u söze ben kulak asmam dir iken zâhirâ
Lerzenâk oldukca teller lerzişüñ tanbûr olur

129b mahşūr] meşhūr K.
132b mevsim-i] –Ü.
134b der-şikemde] dersin şikemde İ.
136 Bu beyitten sonra İ' de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kaydedilmiştir:
Bir çekâ-çâk-ı çekâvek gūne vardur sende kim / Çâk çâk eyler girîbân ………. olur.
138b olur] –M.

139. Dişine hânna yakarmış ba‘zı yuhanna velî
Sen sütûr-ı hatta yakmañ şîve-i nastûr olur

140. Gösterüp tarz-ı riyâ mescidde zâhir biñlere
Beynüñe girdükce şeytân fitneler mestûr olur

141. Saña mestûrâne ta‘lîm eyleyen hep div-i nefs
Bî-meded şâkir diyenler çün şereh mâstûr olur

142. Birbirin ol kavm-i levm-engîz bî-‘âr u edeb
Sevmez iken kimi selm irec kimisi tûr olur

143. Yok o sâzuñ gûşını biñ kerre bursañ fâ’ide
Çok burar sarar bu burma-zâde kavm-i bûr olur

144. Makbere üzre diseñ el-fâtiha ücret umar
Zann ider hem bu fütûhât ola hem me’cûr olur

145. Gevher-i şehdâne-i pendi izâ‘at itme gel
Pend ol kavme seg-i pür-levme zer sâcûr olur

146. Destgâhuñ ile gayr-ı dâmen-i hayru’l-hıyâr
Gâh olur hayru’l-hıyâr añladıguñ âcûr olur

147. Dûş der-vâlâ-yı defterdâr-ı ‘âlî nehmete
K’ism-i Zi’n-nûreynden pertev-pezîr-i nûr olur

148. A‘zâm-ı eşrâf-ı ‘âlî rütbet-i ‘Osmâniyân
Nezd-i hâssında Süleymân rütbetân bir mûr olur

149. Ol şerîfü’z-zât-ı müstevfî-i Mahmûdu’s-sıfat
Her umûruñda anuñ tevfîk-i Hakk nâzûr olur

[139b] yakmañ] bakmañ K.
[143b] burar] buḥar K.
[145b] olur] –M.

150. Dâver-i dâd-âver-i milk-i himem hâtem şiyem
Ma'n-ı ma'nâ-yı keremde filze-i mehcûr olur

151. Söz uzandı el uzat dergâh-ı Hakka Kâniyâ
Tâ ki devrân-ı felek bir şîve-i makdûr olur

152. Tâ ki hûrşîd-i cihân-tâb-ı sipihr-i ma'nevî
Hırmen-i envâr u dürcü'l-cevher-i zür dûr olur

153. Tâ ki sahbâ-yı şu'â'-ı mihr-i burc-ı devletüñ
Mezci rûh-ı sâgar-ı fagfûrveş kâfûr olur

154. Tâ ki pervîn hûşesin âvîze-i tâk eyleyüp
Hûşe-i lü'lü gibi bir ceyd u dûş-ı hûr olur

155. Tâ ki encüm pîş ü pes ender-miyâne kehkeşân
Şâh-ı evreng-i berîne leşker-i mevfûr olur

156. Tâ ki enfâs-ı safâ înâs-ı bâd-ı zindegî
Kâlıb-ı fersûdeme neş'e de kâfûr olur

157. Âl u sahb u 'ıtret ü ihsâb ensâbın Hudâ
Eylesün mahfûz her âfetden ol mahzûr olur

158. Tâ ki sen bezl-i keremle müştehîr ben nazm ile
Nesr ile sît-i zebân-ı hâmehâ menşûr olur

159. Tâ ki kilk-i cevheriyyü's-silk-i müstevfî-i çarh
Vakf-ı tanzîm emânî-i kesân 'ûr olur

160. Ben senüñ evsâfuña vakf eyleyüp gevherlerüm
Hazretüñ dest ü zebân-ı lutf ile meftûr olur

---

[152] Bu beyitten sonra İ' de kayıtlı olmayan ve diğer nüshalarda da eksik olan şu beyit kayıtlıdır:
Tâ ki mâh-ı ẓulmet-âbâd-ı şebistân-ı ṣıyâm / Ufk-ı la'leyn tutk-ı gerdūn üzre …………….olur
[152b] zür dūr] zür zūr K.
[160a] vakf-ı] bezl-i İ.

161. Mâhveş bedr ola gün gibi münevver sâz-gûn
Mihr ü mâh-ı çarh-ı ikbâlüñ ki nûru'n-nûr olur

162. İstemem eksikligüñ ikbâlüñ olsun bî-zevâl
Tâ ki Hakkuñ ni'meti 'âlemlere mevfûr olur

37

Kasîde Der-Sitâyiş-i Re'îsü'l-küttâb-ı Sâmî el-Kâb Muhammed Râşid Efendi

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ey kadd-i yâr şîvelerüñ yok mıdur senüñ
Ey nev-nihâl bir semerüñ yok mıdur senüñ

2. Ey bâd-ı nîm-hîz eserüñ yok mıdur senüñ
Ey âh-ı bî-mecâl eserüñ yok mıdur senüñ

3. Semt-i visâle hîç egilmez misin dahı
Ey püşt-i bân-ı nâz egerüñ yok mıdur senüñ

4. Cân kılca kaldı çün seni gördi bürehne-ten
Ey mû-miyân amân kemerüñ yok mıdur senüñ

5. La'l-i lebüñ ki câna deger her latîfesi
Ey cevher-i hüsün degerüñ yok mıdur senüñ

6. Ey rûz-ı rûze 'ıydgehüñ deyr-i resmidür
Ey şebsitân-ı gam seherüñ yok mıdur senüñ

7. Hâk-i reh-i nigâra nisâr eylemez misin
Ey çeşm-i pür-gam güherüñ yok mıdur senüñ

8. Yokdur yerüm deyu yeme gam var iken firâk
Ey gam derûn-ı dilde yerüñ yok mıdur senüñ

---

[37] İ 121a, K 19a, M 22a, –Ü; K'da 34. manzûmeden sonra tertip edilmiştir.

9. Eyâ nedür bu safsata cisr ü mecâzdan
Semt-i hakîkate güzerüñ yok mıdur senüñ

10. Nâzum çeker mi var deyu itme müjeñ girîh
Ebrûlaruñ yayın çekerüñ yok mıdur senüñ

11. Ey devha-i ümîd ne bu huşk-sâller
Sebz olmaduñ mı berk u berüñ yok mıdur senüñ

12. Çeşm-i habâb sürmesüz olmak neden ‘aceb
Ey duht-ı rez nic’oldı erüñ yok mıdur senüñ

13. Ser-menzili nişanlamamakdan garaz nedür
Ey tîr-i âh rîş ü perüñ yok mıdur senüñ

14. Âyâ niçün bu dûzah-ı hicrân sevinmesün
‘Âşık suyında çeşm-i terüñ yok mıdur senüñ

15. Ey bâdbân-ı şevk açılmaz mısuñ yine
Müstagrak-ı gamum haberüñ yok mıdur senüñ

16. Şîrîn mezâk-ı bûse-i la‘l-i leb olmaduk
Şu hokkada ‘acep şekerüñ yok mıdur senüñ

17. Çün dâne bâşuñ üzre degirmen çevirdi çarh
Devr içre başuña dönerüñ yok mıdur senüñ

18. Bir gül‘izâr semtine pervâne itseñe
Ey ‘andelîb cân perüñ yok mıdur senüñ

19. Şâh-ı emel niçün kurısun eşk ü âh san
Ey çeşm-i dil yagar eserüñ yok mıdur senüñ

[12a] neden] nedür İ.
[13a] nişanlamamakdan] nişanlamakdan K.
[16a] būse] pūse M.

20. İtdüñ sahâyıf-ı kütübü köhneter be-şekk
Levh-ı derûna hîç nazaruñ yok mıdur senüñ

21. Kat‘-ı mesâfe-i dili ihmâle vech ne
Mânend-i feyz râh-berüñ yok mıdur senüñ

22. Efsâne-i Nesîmî vü Mansûrı neyleyem
Bir bellü başlu dâr u derüñ yok mıdur senüñ

23. Üstünde yog ise yerüñ ‘arz-ı hakîkatüñ
Altında bâri hîç yerüñ yok mıdur senüñ

24. Kes kes dilüñ rakîb-i meges itmesün hezil
Çün inkisâr bir keserüñ yok mıdur senüñ

25. Añlat hayâl-i yâr gelüp gitdigin saña
Ol semte hîç gelür giderüñ yok mıdur senüñ

26. Bildüñ mi mübtedâsı nedür müntehâsı ne
Asl-ı me‘âddan haberüñ yok mıdur senüñ

27. Âyâ niçün çekersin elem yol geri deyu
Dildâr-ı şûh-ı şîvegerüñ yok mıdur senüñ

28. Tıfl-ı dilüñ dilin kes amân el-amân yetiş
Ey hâl-i dil-siyeh büberüñ yok mıdur senüñ

29. Kalmak niçün hemîşe tehî tîr-keş gibi
Ey sîne-i dil-ber beberüñ yok mıdur senüñ

30. ‘Âşıklaruñ emânını kesdüñ garîbdür
Cellâd-ı çarhdan hazerüñ yok mıdur senüñ

[21a] ihmâle] iḥmâle M
[26a] bildüñ mi] bildigi K.
[30a] kesdüñ] kesmek M.

31. Kûy-ı cefâya mı çıkacak hep güzergehüñ
Semt-i vefâya hîç güzerüñ yok mıdur senüñ

32. Sen şâh-ı hüsn iken ne bu ihmâl-i nâ-be-gâh
Tebdîl-i gûne bir gezerüñ yok mıdur senüñ

33. Bi'llahi sen başuñla mı oynarsın ey göñül
Terkîb-i tende yohsa serüñ yok mıdur senüñ

34. Deryâ-yı hayretüñ ötesin almaduk beri
Ey bahrî-i sirişk berüñ yok mıdur senüñ

35. Bu tâli'-i siyehle niçün bulduñ iştihâr
Ey Ka'be-i emel hacerüñ yok mıdur senüñ

36. Alduñ meşâ'ir-i şu'arânuñ şu'ûrını
Ey âhû-yı hüsün görenüñ yok mıdur senüñ

37. Açmak gerek bögündisini 'ukde-i dilüñ
Fıkh-ı şu'ûrda dürerüñ yok mıdur senüñ

38. Ol rûy-ı zerd ü eşk-i sefîdâ çi-gûn nedür
Kîs ü tenüñde sîm ü zerüñ yok mıdur senüñ

39. Yol virme hırsa kim keser âhir emânuñı
Dûş-ı hazîmde bir teberüñ yok mıdur senüñ

40. Her nâvek-i gama hedef olmak degil revâ
Mânend-i tesliyet siperüñ yok mıdur senüñ

41. Biz râzıyuz gam-ı mihene âh el-'iyâz
Ey çarh-ı bed-meniş beterüñ yok mıdur senüñ

[32b] gezerün] güẕerüñ İ.
[34a] almaduk] almadan M.
[36b] görenüñ] güderüñ İ.
[39b] teberüñ] teberî M.
[41a] gam-ı] –İ.

42. Meyve-resân degilse nihâl-i sürûr-ı şevk
Ey şâhsâr-ı gam biterüñ yok mıdur senüñ

43. Ey dil ne gam keşîdesin Allâh var iken
İşüñ gücüñ görür iderüñ yok mıdur senüñ

44. Gamnâklik neden ne bu teşvîşü'l-cevâb
Allâhdan da muntazıruñ yok mıdur senüñ

45. Yohsa der-i veliyy-i ni'âmdan mı dûrsın
Ol hânedân içre yerüñ yok mıdur senüñ

46. Me'yûsluk neden ne bu endîşe-i dırâz
Îmân-ı tam bi'l-kaderüñ yok mıdur senüñ

47. Var düş fenâ-yı dâret-i devlet medârına
Kalkınmaga heves iderüñ yok mıdur senüñ

48. Der-yûze-i himem nereden eyleseñ dinür
Mânende-i re'îs-i derüñ yokmıdur senüñ

49. Râşid efendi kim dise gûş-ı 'Utâride
Semt-i reşâdete seferüñ yok mıdur senüñ

50. Der-hîn idüp devât-ı zerîn zîver-i miyân
Deyr 'abd-i dest-ber kemerüñ yok mıdur senüñ

51. Ser-mâye-i sa'âdet-i küttâb himmeti
Hep sâyesinde kerr ü ferüñ yok mıdur senüñ

52. Sen kankı çeşmesârdan alsañ gerekdi feyz
'Aynü'l-hayâtdan haberüñ yok mıdur senüñ

[45a] der-i] –K.
[46b] îmân-ı] îmâ M.
[47a] fenâ-yı] finâ-yı İ'de imlalı.

53. Var mı himemde tab‘-ı cihân bahşına nazîr
Semt-i serâ’ire nazaruñ yok mıdur senüñ

54. Gam küştigîrini ebed himmeti basar
Ey zü’l-basîretüm basarum yok mıdur senüñ

55. Gayra neden sezâ hıdemât-ı kitâbetüñ
Bir ben gibi kemîneterüñ yok mıdur senüñ

56. Evsâfınuñ nihâyeti yok yohsa hâmemüñ
Çâpüklügünde bir nazaruñ yok mıdur senüñ

57. Şimden girü du‘âsını vird-i zebân kıl
Kânî vazîfe-i seherüñ yok mıdur senüñ

58. Mâdâm kim sipihr-i kebûduñ kulagına
Ehl-i derun diye hazerüñ yok mıdur senüñ

59. Mâdâm âftâb çıkup bâm-ı çârüme
Dir ey begüm serâ kamerüñ yok mıdur senüñ

60. Tâ serhad-i ebed ki ezel semtine bakup
Eyler nidâ ‘acep saderüñ yok mıdur senüñ

61. Tâ mümkinât-ı mümteni‘âtı görüp diye
Yok olacak dahı eserüñ yok mıdur senüñ

62. Zât u sıfâtını ide mahrûs ez-hatar
Allah didürmiye siperüñ yok mıdur senüñ

63. Necl-i necîbini de du‘âya şerîk kıl
Âmîn vestecibhu derüñ yok mıdur senüñ

[53b] naẓaruñ] naẓîrüñ İ.
[56b] çâpüklügünde] çabüklügünde İ.
[58a] mâdâm kim] mâdâm ki İ.
[63b] vestecibhu] vestecîbuhu İ.; *Amin yâ Rabbi onun duasını kabul et diyenin yok mudur senin.*

38

Kasîde Der-Sitâyiş-i Kethudâ-yı Rikâb-ı Mâbeynci Mustafa Beg Efendi[38]

Mefa'îlün Mefa'îlün Mefa'îlün Mefa'îlün

1. Mübârek bâd-ı reft-i mâh-ı rûze âmed-i bayrâm
Çü medd-i sâl-ı medd-i muttasıl olsun med-i bayrâm

2. Riyâset lâzım-ı gayr-ı mufârık devlet ü ikbâl
Kapuñda çâker-i dirîne müştâk âmed-i bayrâm

3. Şebüñ kadr ide rûzuñ 'ıyd-i revnâk-bahş-ı rûz u şeb
Saña meymûn ola her bâr 'avd-ı Ahmed-i bayrâm

4. Geçe mânend-i 'ıyd eyyâm-ı üsbû'uñ meh ü sâlüñ
Ola her bâr devrüñde ne-dîde nâmed-i bayrâm

5. Heme sâ'atüñ olsun bir nümûne 'ıyd-i şâdîden
Saña göstermesün Allâh hîç rûy-ı bed-i bayrâm

6. Okunsun *rabbi yessir* mübtedâ-yı her umûruñda
Kader sipâre-i bahtuñda yazsun ebced-i bayrâm

7. Görülsün câm-ı sahbâ-yı emel bezm-i neşâtuñda
Olup sûd-ı siyâdata 'ilâve sûded-i bayrâm

8. Heme tohm-ı neşât olsun demîde gülsitânuñda
Bisât-ı inbisât açsun neşât-ı bî-had-i bayrâm

9. Hemîşe müşg-i çîn vesme bahâ ebrû-yı ikbâle
Olup rengîn 'izâr-ı gâze-i şâd-i had-i bayrâm

---

[38] İ 122b, K 20b, M 27b, –Ü.

[4a] 'ıyd] –M.

[6a] *Her işinin başında "Rabbi yessir velâ tüassir rabbi temmim bi'l-hayr: Ey Rabbim kolaylaştır, zorlaştırma ve hayırlısıyla tamamlamayı nasîb et" duası okunsun.*

[9b] ḥad-i] had-i K.

10. Şikâr-ı dâmgâh-ı sa‘yüñ olsun mehçe-i ahrâr
Saña dâm kılup olsun heme dâm u der-i bayrâm

11. Ye’cûc-ı fiten sedd-i sedîd sedde ki bes devr
Muhâlif semtini seddeylesün dâ’im sed-i bayrâm

12. Safâ hengâmı rûz-ı bâ-neşât-ı câhuña munzam
Vefâ a‘vâmı itsün bahş-ı feyz-i bî-had-i bayrâm

13. Derûn-ı behremend ol himmetinden Hâcı Bayrâmuñ
Dinülsün şânuña evlâd-ı hâss-ı erşed-i bayrâm

14. Virür a‘yâd-ı eşrâfa hezerân sad-hezâr eşrâf
Müvessi‘dür ‘ibâda rahmet-i sad-der-sad-ı bayrâm

15. Egerçi defter-i tahmîne güncâyiş pezîr olmaz
Safâ-yı bî-tenâhîdür dolayı bî-‘ad-i bayrâm

16. Ve-lâkin hazret-i âlî makâmuñ pertev-i lutfı
Sipihr-i ‘âlem-i şevke çü necm-i es‘ad-ı bayrâm

17. Şu‘â‘-ı efşân-ı feyz olduk da oldu cümleden evvel
Münevver sâz-ı çeşm-i rûşenâ-yı sûded-i bayrâm

18. Misâl-i taht-ı keyvân kethüdâlık câygâhında
Olunca kevkeb-i pür-nûr sâhib-i mesned-i bayrâm

19. Gulûde eylesem her çend vasf-ı zât-ı pâkinde
Görülmez hakku’l-insâf ol edâ müsteb‘id-i bayrâm

20. Behiştüñ sünbülî reyhân nümâyişli hevâsından
Müferrihter görüldi hep ‘işâya vü gad-i bayrâm

[11a] bes devr] besdür İ; sedde] sedd İ.
[12a] hengâmı] hengâm-ı İ.
[14a] a‘yâd-ı eşrâfa hezârân] a‘yâd-ı hezerân İ.
[19a] gulūde] ‘ulūde İ.
[20b] görüldi hep] görüldi M.

21. O deñlü vüs'at-i hâtır ider ihdâs kim dilde
Sıgışmaz 'arsa-i hestîye gayrı fed-fed-i bayrâm

22. Şehâdet yâ 'ibâda'llâh nasfet yâ ricâla'llâh
Ki akrebdür kabûl-i bârgâha eşhed-i bayrâm

23. Nikât-ı nev-sünûh-ı fıkra-i rengîn mezâyâya
Ya çespân olmasun mı şîve-i müsteşhid-i bayrâm

24. Ki şehd-kâma kimse âşinâ çıkmaz bu meşhedde
Meger olsa müsâ'id bu hevâya meşhed-i bayrâm

25. Kad-i evsâfuña nisbetle yazsam 'ıyd tebrîgin
Kıyâmetden hezerân rütbe belâdur kad-i bayrâm

26. Dökülse heft deryâ cız dimez fart-ı harâretden
Söyünmez haşre dek bi'llâhi nâr-ı mevkıd-i bayrâm

27. Nişânı nâ-nümûde seng-i târîh-i kazâ-bürde
'Acep kankı mezâristanda olsun merkad-i bayrâm

28. Göñül tâb-ı şu'a'-ı mihrüñi bir ferde işletmez
Yanarsa subhgâh-ı haşre dek müstevkıd-i bayrâm

29. Sovur bayrâmdan seyrândan 'uşşâk-ı mahrûruñ
Isınmaz tâ ebed duzahda da nüstebrid-i bayrâm

30. Olur bi'l-cümle te'kîdât-ı sırr-ı 'ışka mazhar dil
Husûsâ remz-i pâk-i cümlehâ-yı âged-i bayrâm

31. Yine rûz-ı sefîd mevsim-i digerden enverdür
Ne deñlü müşgfâm olursa leyl-i esved-i bayrâm

[22a] ki] kim Ü; naşfet] nışfet K.
[23b] çespân] çesbân İ; çeşbân M.
[27b] bayrâm] –M.
[29a] ṣovur] ṣogur K.

32. Bulur erbâb-ı rûz-ı ‘ıydde semt-i musâfâtı
Keder-hîz olsa da virmez keder müstes‘ad-i bayrâm

33. Husûsâ dergeh-i vâlâ cenâb-ı kethüdâyîde
Ki dâ’im andadur deyr-âsitân ma‘bed-i bayrâm

34. O ‘âlî-câh-ı zât-ı mekremet mu‘tâd kim her sâl
Olur hüsn-i teveccühle derinde müstenid bayrâm

35. O gül-kand âver-i bezm-i mürüvvet kim huzûrunda
Olur bûsîde-i lebhâ-yı her millet yed-i bayrâm

36. O hordedân-ı esrâr-ı ledünnî-i sa‘âdet kim
Hıred hem h˘âbe-i şebgâhıdur çün hurred-i bayrâm

37. Zürûr-ı gayr-ı meskûke nigâhı sikke-zen olsa
Olur râyic zer-i nâkıs misâl-i ‘asced-i bayrâm

38. Beşâşetle eger bir bikr-i mazmûna nazar kılsa
Olur etfâl-i şâdı dâ’imâ müstevlid-i bayrâm

39. Dü kâne mısra‘-ı her beyt-i vasf-ı dil-nişîninde
Olur makbûl-i hâss u ‘âm hem çün müfred-i bayrâm

40. Agâ-yı bâ-haseb ve’l-enseb-i ‘âlî rüteb ya‘ni
Cenâb-ı Mustafa Beg nûr-ı necm es‘ad-ı bayrâm

41. Hudâ her mesnede ik‘âd idüp cismânını Kânî
Mekâ‘id aña nisbetle ola her mak‘ad-ı bayrâm

42. Ola mâdâm çarh-ı köhne devrân iderek her sâl
Müzeyyen haclegâh-âsâ tırâz-ı mesned-i bayrâm

[32b] olsa da] olsa K.
[33b] ki dâ’im andadur] ki anda dâ’imdür M.
[35b] busîde] pasîde M.
[38a] bir] –İ; bikr-i] bikre M.
[39a] dil-nişîninde] dil-nişînîde M.

43. İlâhî ‘ömrini ikbâlini efzûn idüp dâ’im
Şebin kadr ü berât it rûzgârın meşhed-i bayrâm

44. Ekârible mevâlid-i zevi’l-ihsâb ile her bâr
İlâhî eyle cây-ı ikti‘âdın mak‘ad-ı bayrâm

(MESNEVİ)
39
Der-Hasb-i hâl-i Hod
Fâ‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Karn-ı evvelde seyâhatde iken
Gâh mihnetgehi râhatda iken

2. Geşt iderken bu zemîn sahrâsın
Seyr iderken karasın deryâsın

3. Niçe esrâr u niçe ‘ibretler
Niçe hayret virecek hikmetler

4. Niçe yüz biñ yakalar çâk idecek
‘Akl-ı bî-gâneyi idrâk idecek

5. Kuvvet-i ‘akl ile añlanmayacak
Kimse ol bâbda tañlanmayacak

6. Rahş-ı endîşeyi yoldan koyacak
Hıl‘at-ı zihn ü zekâyı soyacak

7. Niçe ‘âkılleri gördüm muhtâc
Serseri pây-ı bürehne gezer ac

8. Niçe biñ gevher-i zî-kıymetler
Almaga yetmez anı kudretler

[43b] it] âyet K.
[39] İ 123b, K 22b, M 23b, –Ü.

9. Niçe hikmetlere oldum vâkıf
Niçe ‘ibretlere oldum ‘ârif

10. Niçe ehl-i dile oldum vâsıl
Biñde bir kâmına buldım vâsıl

11. Hâr u hâşâk içinde kalmış
Hikmet-i Hakk anı hâke salmış

12. Niçe ra‘nâ gül-i gülzâr-ı cemâl
Ki visâli görinür ‘akla muhâl

13. Hem-dem olmış aña hazrâ-ı dimen
Kimse kaldırmamış anı yerden

14. Niçe erbâb-ı ma‘ârif ki biri
Zabt ider ‘akl ile bahr u beri

15. Bulmamış emr-i ma‘âşa çâre
Künc-i külhanda yatur âvâre

16. Dimemiş kimse ki hâlüñ niçedür
Ac yatursın burada kaç gicedür

17. Niçe şehler ki olup zâr u zebûn
Bulmamış bir giyecek köhne zıbûn

18. Hâlinüñ olsañ eger âgâhı
Her biri lâyık taht-ı şâhı

19. Lîk devrân anı itmiş gümrâh
Mesnedin âhara virmiş Allah

20. Ki evâhir didigüñ zâtında
Re’y ü tedbîrde vü ‘akl u sinde

[16a] ḥalüñ] hâlüñ K.

21. Zâhirâ beñzemez evvelkisine
Hayret alur beni bu yerde yine

22. Gelelüm semt-i hılâfa ammâ
Ki gelür bunda cevâb-ı lemmâ

23. Niçe dûn tab‘-ı mukallid gördüm
Ki öter tabl-ı neşâtı güm güm

24. Mâye-i servet ü sâmânı tamam
Yüzini görmemiş aslâ âlâm

25. İ‘tibâr eyler aña bây u gedâ
Cân ile hıdmetini eyler edâ

26. Hîç ol rütbeden inmez binmez
Sögse de kimse aña incinmez

27. Kimseye sohbete virmez nevbet
Kimse tekdîrine virmez ruhsat

28. Gelse bir meclise ol hâlî ile
Girse bir şehre eger vâlî ile

29. Halk olup müşterî-i sohbeti hep
Her birisi olur engüşt-be-leb

30. İder ammâ yine ol istignâ
Da‘vet itseñ de ider isti‘fâ

31. Ba‘zı hikmetden olanlar gâfil
Zann iderler anı merd-i ‘âkil

32. Hâli hep kendü kerâmâtudur
Muktezâ-yı şeref-i zâtîdür

[25a] bây u] bârı İ.

33. O ise bir ‘araz-ı zâ’ildür
Bilmeyen cevhere dek kâ’ildür

34. İ‘tibârı şeref-i nisbetîdür
Vâlinüñ aña olan ragbetidür

35. Buña şâhid diler iseñ benden
Diñle bu nutk-ı güher-bârumı sen

36. Bir de başlu başuna olsun ol
Hey’et-i sâbıkasın bulsın ol

37. O zamân gör ki kalur mı o edâ
Sen añla dirsin o dem bir ne gedâ

38. Kanı evvel gelen ol mîr-i kelâm
Virmeyen bilmedigi şahsa selâm

39. Da‘vet itseñ dahı nâz eyler iken
Kendüye halk niyâz eyler iken

40. Şimdi kendüsi ider ‘arz-ı ahvâl
Lîk halk eyler anı istiskâl

41. Bir zamân bulmaga evvelki suyı
Gösterür halka yine eski hûyı

42. Girmeyince eline matlûbı
Kahve dükkânı olur mashûbı

43. Kahveci evvelâ ikrâm eyler
Bir iki kahve de in‘âm eyler

[33a] o ise] var ise M.
[36a] olsun] kalsun M.

44. Ya‘ni bir şey sanur anı gözedür
Dir hîç olmazsa dükkânı gözedür

45. Soñra ahvâline vâkıf olıcak
Tavrı tavrına muhâlif olıcak

46. Başlar ol dem dimege ol fi’l-hâl
Çagırur kahveler içün dellâl

47. Ki gice kahvede yatılmayacak
Ecnebi araya katılmayacak

48. Añlar ol demde işi dîvâne
Hıdmete gerçi olur pervâne

49. Lîk bir şem‘-ı şeb-ârâ bulamaz
Başınuñ altına hârâ bulamaz

50. Bi’z-zarûre salıvirüp saçın
Uydırup öylelerüñ bir kaçın

51. Eski bir sikke bulup bir hırka
Eyler endîşeleri biñ fırka

52. İder ol ehl-i tarîk-ı taklîd
İtmege başlar o zikr ü tevhîd

53. Lîk tenhâda ne o var ne bu
Halkı gördük de hemân dir Hû Hû

54. Şimdi dervişlere yoldaşlık ider
Tekyede ba‘zı da ferrâşlık ider

55. Sen tuyarsın o zamân esrârı
Ki ne imiş o geçen etvârı

[48a] ol demde] o demde İ, M.

56. İntisâbî imiş anuñ şerefi
Mâye-i cûd u sehâ vü serefi

57. Cümleden beri bu Kânî-i garîb
Zann idüp kendümi bir merd-i edîb

58. Gezdüm Eflâk havâlisinde
Soñra nehr-i Tuna yalısında

59. Bir yere varmış idüm Ruscuk nâm
Kendü ma‘mûr ahâlisi be-kâm

60. Şehr-i İstanbuli ol etrâfuñ
Bunda yok medhali hergiz lâfuñ

61. Halkı hep zevk u safâya mâ’il
Ekserî merd-i Hudâya kâ’il

62. ‘Ulemâ vü sulehâsı ekser
Şürefâ vü nükebâsı evfer

63. Bir zamân anda ikâmet itdüm
Ehl-i tevhîd ile ülfet itdüm

64. İskele olmagla ol bender
Açık ebnâ-yı sebîle her der

65. Nereden kopsa seyâhat ehli
Kanda ‘azm itse ticâret ehli

66. Ugrar ol şehre gezer seyr eyler
Ba‘dehû ‘azm-ı rehi gayr eyler

[56b] cūd u] hūr u İ.
[62a] ekṣer] evfer İ, M.
[62b] evfer] ekṣer İ, M.

67. O sebebden katı çok ibn-i sebîl
Niçe zikr ehli niçe merd-i zebîl

68. Niçe tahkîk u tasannu‘ ehli
Niçe tecrîd ü teverrü‘ ehli

69. Bu fakîr ile görüşmüşler idi
Ki o işler de ‘aceb işler idi

70. Gördüm ol demde bir âdem saçı var
Anda zenbillerüñ bir kaçı var

71. Başı üzre küleh-i Mevlânâ
Kendü ammâ ki yine zîr-i kaba

72. Görişüp hâlin idüp istikşâf
Kavl ü fi‘li bütünü bir kurı lâf

73. Didüm ol zâta idüp istihzâ
Sarmak ‘ayb olmasun ey cân ammâ

74. Hâlüñüz oldı baña keşf ü ‘ıyân
Sende vardur hele bir sırr-ı nihân

75. Lîk ‘âdet göricek bir cânı
İsmini sormak imiş pinhânı

76. Didi gâfil olup istihzâdan
Hisseme düşmiş o kim esmâdan

77. Hisse-i Hazret-i Sıddîk o imiş
Kîne-i merkez-i tahkîk o imiş

78. Ba‘dehû i‘âde itdüm sözümi
Tutdum ol merd-i mürîde yüzümi

[78a] i‘âde itdüm] itdüm i‘âde İ.

79. Didüm âyâ ne ola mahlasuñuz
İsterem anı da ben ahlasuñuz

80. Didi ey gevher-i ‘irfân kânı
Bendeñe mahlas olupdur Kânî

81. Bu siyâk üzre idüp hatm-i kelâm
Geçmişidi yine bir kaç eyyâm

82. Bir gün ol serserî-i dîvâne
İtdi tevdi‘ bütün yârâna

83. Didi dîdâra doyulmaz ahbâb
Yine açıldı baña diger bâb

84. Gitmek ister göñül İstanbula
İstegin belki o yirlerde bula

85. İşidenler kimi tahsîn itdi
Kimisi hande-i şîrin itdi

86. Didi ba‘zıları ey dîvâne
Gerçi ırgadda varur dîvâne

87. Lîk adı yine anuñ ırgad
Anda yokdur aña cây-ı mu‘tâd

88. Sen gibi bî-ser ü pâya ne gerek
Vara İstanbula zahmet çekerek

89. Kudretüñ var mı kirâ tutmag içün
Ya kirâcıları avutmag içün

90. Sen gibi yüz biñi var her yolda
Kim sorar hîç seni İstanbul’da

[86b] varur] vardur M.

91. Gel otur bunda işüñ hak düzedür
Geçinürsüñ hem agalar gözedür

92. Geldi bu söz baña gâyet agır
Lîk o yañşak olup ben sagır

93. Didüm ey merd-i sütûde güftâr
Bahrda hâr u hasuñ da yeri var

94. Hâsılı fesh-i ‘azîmet olmaz
Ba‘dezîn bunda ikâmet olmaz

95. Bir zamân da gezelüm dünyâyı
Alalum ‘ibret-i mâfîhâyı

96. Görelüm Hazret-i Mevlâ neyler
Umarum ‘âkıbetin hayr eyler

97. İtdi ol merd-i sebuksâr sükût
‘Azmimüz buldı o esnâda sübût

98. Kuvvet-i fi‘le getürdük gitdük
Şehr-i İstanbulî de seyr itdük

99. İki üç ay kadar anda oturup
Gâh gezüp gâh yatup gâh turup

100. Ba‘dehû cezbe-i âb u dâne
Eyledi sevk yine yabâne

101. Başka bir ‘âlem olup bu gelişüm
Gâh sefer gâh hazâr oldı işüm

102. Giderek Ruscuga geldüm tekrar
Lîk işler degül eski reftâr

[100b] yine] –M.

103. Ya‘ni derviş kıyâfet degülem
Şekl-i rahmetde bir âfet degülem

104. Hey’etüm hey’et-i Pâşâlı idi
Serüm ol dagdagadan hâlî idi

105. Saç u sikke yog idi başumda
Çîn-i nahvet yog idi kaşumda

106. Vâlî-i Özi Mehemmed Paşa
Kapusında ider idüm inşâ

107. İttifâkı ser-i jülîdemizi
İtmesün ta‘n gören deyu bizi

108. Yeñi yoldan gelenüñ hâli ‘ıyân
Ki tırâşı anuñ olmaz pinhân

109. Eyledüm ‘azm-ı dükkân-ı berber
Sırr-ı Selmâniye oldum mazhar

110. Gördi anda beni bir şahs-ı ‘acîb
Ki tırâş oldı diyen merd-i garîb

111. Bakdı etvâruma kim nahvet yok
Ya avurd itmege kudret yok

112. Sohbete hîç kesel virmiyorum
Şakadan gayrı şeye girmiyorum

113. Gelüp oynamaga dünden hâzır
Gözlerüm semt-i safâya nâzır

114. Şahs-ı sâbık sakalın ohşayarak
Hezeyân eyleyerek yañşayarak

[111b] itmege] itmekle M.

115. Bıyık altından idüp istihzâ
Gözi kaşıyla idüp çok îmâ

116. Bulmayup izhâra ruhsatı velîk
Söyledi bir iki elfâz-ı rekîk

117. Kalkup ol dem işüme gitdüm ben
Didüm onlara kalın sâg u esen

118. Çıkdıgum gibi hemân kapudan
Uzadıgum gibi ol tapudan

119. Dimiş ol demde ‘azîz-i ‘ârif
Sırrına oldum anuñ ben vâkıf

120. Baña keşf itdi Cenâb-ı Allah
Oldum esrârına bir de âgâh

121. Bunda yok hîç vakâr u temkîn
Diyeyüm hâlini olmañ gamgîn

122. Bu adamcıkda bu seyrân ne dimek
Bak abe kâtib-i dîvân ne dimek

123. Ne münâsib buña ol hıdmet-i pâk
İdeyazdum hele ben yakamı çâk

124. Bunda yok zerrece kudret o işe
Bak bu taklîde şu vaz‘-ı revîşe

125. İ‘tibârı yaluñuz paşanuñ
İ‘tibârına sebep hep anuñ

[115b] çok] –M.
[116a] iẓhâra ruhṣatı] ruhṣatı iẓhâra K.
[125b] i‘tibârına] i‘tibârında M.

126. Yohsa bir böyle mukallid-i nâdân
Ne dimekdür ola ehl-i dîvân

127. Bu tehevvürle döginmiş yatmış
Hâlimi halka bütün añlatmış

128. Bâreka'llah zihî zihn-i kavî
Ki olup ol kedinüñ pîş-revi

129. Beni ben her ne isem göstermiş
Hâlimi ortaya açmış sermiş

130. Bu ne kuvvet bu ne fitnat bu ne hâl
Hayret-âlûde olur bunda hayâl

131. Ki bile nazra-i ûlâda tamam
Anı kim añlamaya hâss ile 'âmm

132. İde Hakk fikrini anuñ te'yîd
Ki itdi tahkîk ile taklîd-i bedîd

[127b] ḥâlimi] 'âlemi K.
[128b] ol kedinüñ] ol günüñ M.
[131a] ūlâda] ulyâda İ.

40
Kasîde Der-Beyân-ı Fıkdân-ı Sadâkat

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Mesh olmada sîmâ-yı vefâ ân-ı sadâkat
Min-ba'd olamam vâlih ü hayrân-ı sadâkat

2. İnsân-ı beyâbân aña nisbetle melekdür
Cin çarpmışa beñzeyor insân-ı sadâkat

3. Ebkem gibi şimdi söz alınmaz deheninden
Kanı nerede nutk-ı şeker-sân-ı sadâkat

4. Düş görmişe döndi dönicek devr-i revâcı
Hayret getürür âdeme seyrân-ı sadâkat

5. Bilmem bu devrlerde mi yohsa dahı evvel
Hep bu mı idi şân-ı perîşân-ı sadâkat

6. Halkuñ yanına varmaga yokdur yüzi gayrı
Gözden düşeli merdüm-i pinhân-ı sadâkat

7. Turmaz bu yakınlarda ider terk-i der ü dâr
Gurbetler olur nâ'ib-i evtân-ı sadâkat

8. Gitdiyse haber almanuñ imkânını bulsak
Bilseñ neredür menzil-i mihmân-ı sadâkat

9. Togrısın ararsañ anuñ imkânı bulınmaz
Turmaz bu havâlide o sultân-ı sadâkat

10. Belki bütün ekvânı idüp tayy ider ihfâ
Kendin bir emîn yerde nihândân-ı sadâkat

---

[40] İ 127a, K 31b, M 28b, –Ü.
[3b] nerede nuṭk-ı] nerede kaldı nuṭk-ı M.
[9b] bu havâlide] havâlide M.

11. Bir hayli zamândur ki yüzin gördigümüz yok
Tolmış gibi peymâne-i peymân-ı sadâkat

12. Zerrîne çelenk eylerem ihdâ o ‘azîze
Dirse şu fülân semtdür evtân-ı sadâkat

13. Ammâ söz arasında sadâkatdan olan bahs
Bir vechile olmaz yine şâyân-ı sadâkat

14. Zîrâ anı kâ’ilde bilür ki o riyâdur
Halk birbirin aldar ider i‘lân-ı sadâkat

15. Aldatmanuñ adını sadâkat kodı kâ’il
Bir cümle degişdirdi o uryân-ı sadâkat

16. Zîrâ ki sadâkat gibi bir cürm-i ‘azîm yok
Ben saña vü sen baña virüp şân-ı sadâkat

17. Cem‘ eyleyemez kendüyi tâ ‘arsa-i mahşer
Bir kez olan ‘âlemde perîşân-ı sadâkat

18. Hep hanzal-ı nâ-kâmî olur anda demîde
Pek şûre zemîndür hele bustân-ı sadâkat

19. Sıklet getürür meclis-i ashâb-ı gurûra
Halt eylemesün merd-i girân-cân-ı sadâkât

20. İdmân-ı hamr rinde beter derd-i hımârı
Her kim ki ider sıdk ile idmân-ı sadâkat

21. Çâk eyler idüm perde-i nâmus misâli
Girse elüme ceyb ü girîbân-ı sadâkat

[13a] ṣadâkatdan] ṣadâkatda K.
[16b] sen baña] ben saña K.
[18b] pek] pâ M.
[21b] ceyb u girîbân-ı] gūşe-i dâmân-ı M.

22. Şîrâze tutar cüz-i nifâk olsa da köhne
Evrâk-ı perîşân yeñi dîvân-ı sadâkat

23. Bir harfi nifâk ile olur ‘âliyehâ-sâ
Her çend kavî olsa da bünyân-ı sadâkat

24. Âgâz-ı nifâk âyîne-i sûret-i matlâb
Jengâr-ı rûh-ı âyîne pâyân-ı sadâkat

25. Hep rûh bulan nutkıdur eşbâh-ı nifâkuñ
Rencîde ider leblerini cân-ı sadâkat

26. Vüs‘at bulalı dâ’ire-i zîk-i tehâsüd
Teng olmadadur sâha-i sâmân-ı sadâkat

27. Gevher yerine harc olınur şişe-i kem-kadr
Kem-nâm olalı nâkid-i dükkân-ı sadâkat

28. Toprak yerine kullanılurdı eger olsa
Mebzûl bu halka güher-i kân-ı sadâkat

29. Ya‘ni bileler kadrini ta‘zîm ideler hâ
Vallahi bilinmez çelebüm şân-ı sadâkat

30. Elmâs-ı nifâk eyleyeli mekrini i‘mâl
Kan yutmadadur la‘l-i bedehşân-ı sadâkat

31. Dergâh-ı nifâk arı kovanı gibi işler
Sayyâd-ı meges nâzır-ı dîvân-ı sadâkat

32. İtdi galebe leşker-i rûz âver-i firye
Ber-geşte olup devlet-i sultân-ı sadâkat

[22a] köhne] köhnede İ
[23] Bu beyit İ’de kayıtlı değildir.
[24b] âyine] âyine-i İ.
[30a] i‘mâl] a‘mâl M.

33. İrdi göge destâr-ı ser-i müfsid-i nemmâm
Düşdi yere tâc-ı ser-i keyvân-ı sadâkat

34. Tâc-ı ser-i keyvân-ı felek pây-ı temelluk
Rîz-i kadem-i gâv-ı zemîn rân-ı sadâkat

35. Nâfiz-i varak hîle-misâl-i hat-ı tevcîh
Menşûr-ı ‘azil ruk‘a-i fermân-ı sadâkat

36. Bürhân-ı dagal vâsıl-ı ser-menzil-i tahkîk
İşkeste kadem kâsıd-ı bürhân-ı sadâkat

37. Münşî-i güzîn nâme-nüvîsân-ı mefâsid
Çün kâtib-i bakkâl-ı debîrân-ı sadâkat

38. Mensûh-ı tekâvim-i kühen-nâme-i ‘iffet
Çün nüsha-i mecmu‘a-i ‘irfân-ı sadâkat

39. Bî-gâ’ile-i gürg-i şebân-ı reme-i hûk
Sîlî-hor-ı rubâh-ı şütürbân-ı sadâkat

40. Harvâr hıyânet tolu mânende-i bevvâ
Çün cevz-i tehî havsala enbân-ı sadâkat

41. Çetr-i şeref-i ehl-i garaz çâder-i gerdûn
Çün çerge siyeh-hayme-i dîvân-ı sadâkat

42. Ashâb-ı hiyel ni‘met-i eşrâf ile dilsîr
Acından ölür zümre-i ihvân-ı sadâkat

43. Hatt-ı varak-ı safsata reşk-i hat-ı yâkut
Çün hatt-ı zenân defter-i dîvân-ı sadâkat

44. Su gibi akâr ester-i hâr-peyker-i tezvîr
Lagzîde ser-i çâhda yek-rân-ı sadâkat

44b lagzîde] lagzîde-i M.

45. Satl-ı zer ile hâr-peççe-i gadr içer âbı
Bir çömlege kâ'il şu küheylân-ı sadâkat

46. Hükmin yüridür sahte evrâk-ı hıyânet
Terkîn olunaldan berü fermân-ı sadâkat

47. Hem cevher-i şemşîr-i hatîb esliha-i sıdk
Ham-geşte kad-ı nîze-i fersân-ı sadâkat

48. Fermân-ı siyeh tâli'-i Kâbil misâli
Makbûl degüldür dem-i kurbân-ı sadâkat

49. Zannum bu harâb olmıyacak künbed-i eflâk
Makdûr degül hey'et-i 'umrân-ı sadâkat

50. Meydân-ı vefâdan dahı vahşetde füzûnter
Meydân-ı kıyâmet gibi meydân-ı sadâkat

51. Mektûb okur adam bulamazduk şu cihânda
Mekteb yapılaydı ya şu vîrân-ı sadâkat

52. Çün pirezeñ-i jeng gören nefret iderdi
Reşk-âver-i hûr olsa da çeşmân-ı sadâkat

53. Pejmürde olup berk-i hazân-dîde misâli
Yerlerde yatur tâze nihâlân-ı sadâkat

54. Gülşen eger olsaydı sadâkatla müsemmâ
Olmış o kadar hulk-ı hirâsân-ı sadâkat

55. Hep gözlerine tûde-i âteş görinürdi
Rengîn kameriyyeyle hıyâbân-ı sadâkat

[45a] gadr] 'özr K.
[45] şu] su M.
[47a] hem cevher-i şemşîr] hemçü ser şemşîr M.
[54b] hirâsân] horâsân İ.

56. Reng-i varak-ı dâg-ı ‘alev-jâlesi girye
Gel gör niçedür gonce-i handân-ı sadâkat

57. Bu böyle iken adını añmak niçe mümkin
Olmış tutalum nakle sezâ şân-ı sadâkat

58. Eyvân-ı gader şâh-nişinler gibi ma‘mûr
Hırvatkede hep suffe-i şirvân-ı sadâkat

59. Bir ben degilem ben gibi karyede biñ var
Engüşt-be-leb cümle peşîmân-ı sadâkat

60. Güm oldı vefâ gitdi hakîkat hele ihlâs
Aldı yolını dest be-dâmân-ı sadâkat

61. Ardınca papuclarını sokmış beline hem
Dîvâna mürüvvet çagırur kân-ı sadâkat

62. Ardınca keremde rem-i âhû-yı hatâveş
Ürküp ider endîşe-i rüc‘ân-ı sadâkat

63. Gayret dahı soñra gider ammâ ne gider dir
Âh ey şeref-i vuslat-ı sultân-ı sadâkat

64. Eñ soñra ‘alem cümleyi derpîş idüp itmiş
Hep bildigini ‘arza-i dîvân-ı sadâkat

65. Mümkin mi mahâl olmayacak hâl ola mevcûd
Nerde konacak mürg-ı girîzân-ı sadâkat

66. Bilmekden ise bilmemek ahvâlini yegdür
Böyle olıcak hâl-i perîşân-ı sadâkat

---

[58] Bu beyitten sonraki kısım M’de kayıtlı değildir.
[58b] şuffe-i şirvân] şuffe vü şirvân İ.
[61b] dîvâna] dîvân-ı M

67. Zîrâ ki hıyânet idenüñ dîdesi rûşen
Kan içre yatur dîde-i giryân-ı sadâkat

68. Ol kimse ider râhatı kim ola hıyânet
Tâ rûz-ı kıyâm olmaya pürsân-ı sadâkat

69. Dendân-ı subhda yog iken hûn-ı şafak hîç
Hûnînter idi mühre-i dendân-ı sadâkat

70. Dendân şikeste lebi âzürde olur hep
Bir dil ki ide bûs-ı leb-i nân-ı sadâkat

71. Togrı söz acı oldıgı şâhid mi degüldür
Âlûde be-zehr oldıgına hᵛân-ı sadâkat

72. Bâdî-i mezellet hele bir nesne degüldür
İllâ şu saña şân viren şân-ı sadâkat

73. Üstüñde bulınmasun amân kendüñi pâkla
Tamga-yı siyeh-lekke-i noksân-ı sadâkat

74. Bûs itme yapışma dehen ü destüñe acı
İstebrak olursa dahı dâmân-ı sadâkat

75. Bu hâl ile hîç cânı mı var eyleye Kânî
Bir kimse ser-i vuslat-ı sultân-ı sadâkat

41
Kasîde-i Nâkısa Der-Sitâyiş-i Donanma-yı Sûr
Mefâʻîlün Mefâʻîlün Feʻûlün

1. Gümüş pervâneler tutmış cihânı
Felek kaldurmış altun şemʻadânı

[69a] hūn-ı] hᵛân-ı K
[74a] būs itme] pūs itme Ü1.
[41] İ 129a, K 33b, M 26b, –Ü.

2. Hemân elmâs u zîbâsın soyınca
Hemîn hâkîye geldi kâmrânı

3. Bir altuna degişdi cümle vârın
Beyaza çıkdı pinhân u ʿıyânı

4. Yine ter oldı berk u şâh-ı eşcâr
İder ebr-i bahâr-ı bâgbânı

5. Olup çiçekli bil simin kemerler
Bugün tutdı gümüşden kârvânı

6. Yolun elması buzlu sanma âbuñ
ʿAkûs-ı jâledür çün nakş-ı mânı

7. Beyaza çekdi tesvîd-i bahârı
Nezâketle sile virdi hazânı

8. Hayâsından eridi sîm-i jâle
Tahassürden harâret tutdı anı

9. Çözüldi kîse-i ebr-i ʿinâyet
Tagıtdı cümle nakd-i ahterânı

10. Yeñi cân buldı mevtâ-yı nebâtât
Yüridi gülşenüñ rûh-ı revânı

11. Olınca gerçi bahr u bâg-ı enhâr
Suyın buldı cihânuñ gülsitânı

12. Nesîm oldı çiçekcibaşı ol dem
Çiçek gibi tonandı bûsitânı

[4a] ter oldı] oldı ter İ, M.
[12a] çiçekcibaşı] çiçeklibaşı İ, K.

13. Meşâmmin müşgîn-i bûy-ı şeb-bû
Virildi gonçeye reng-i cüvânı

14. Hezâr oldı gül-i sad-berge ‘âşık
Fedâ itdi yolına hânumânı

15. Süzer çeşmin bakup bu hâle nergîs
İder pür-hayra çeşm-i ‘âşıkânı

16. Olınca tûg-ı şâhı ‘anber-efşân
Meşâmma gelmede bûy-ı emânı

17. Yedi viren olınca sebz-i bülbül
Yedi kez okıdı seb‘ul-mesânî

18. Katı çekdüm degüldür urdıgı dem
Büyükdür gülşeninüñ hânedânı

19. Amân açdurma agzın gonçenüñ sen
Dahı nev-restedür bilmez amânı

20. Kenâr-ı ‘ıyşa itdi ‘azm-ı cûlar
Habâb bir bir açdı bâd-bânı

21. Meger rûyûñdan ala reng-i haclet
Gülüñ rengine yokdur reng-i sânî

22. Gelüp ok gibi girdi bâd bâga
Kad-ı şimşâdı itdi çün kemânı

23. Çenâr ile ‘aceb elleşdi bu şeb
Nesîm-i subh idüp hoş pehlevânı

24. Bulup neşv ü nemâyı cümle ezhâr
Donanmaya uzatdı bûstânı

[24b] uzatdı] uzandı K.

25. Çıragan itdi lâle her tarafdan
Kurup tente yüzünden sâyebânı

26. Tolu câm aldı lâle çünki deste
İçer bir la‘bda bâz ile anı

27. Urup farkına rengîn börki gördüm
‘Acem raksına çıkdı hep cüvânı

28. Benefşe curcuna ile virdi şöhret
Hemîşe anlar ol şeh-zâdegânı

29. Ele çâr-pâreler aldı varakdan
Miyân-ı bagda güller fidanı

30. İdüp her gonçesin zırzop sûsen
Geyürdi şeb külâhı şâdmânı

31. Felekde Zühre olınca nevâ-sâz
Bırakdı bülbül ol dem âşiyâna

32. Olup ḫânende bülbül verd-i âlüñ
Safâsından açık kaldı dehânı

33. Hemân zerrîn kanâdîl oldı zerrîn
Ne hûb âvîze reng-i za‘ferânı

34. Ele çârûp alup zeyn itdi sünbül
Komaz mir‘ât-ı dilde pâs-ı cânı

35. Gelüp ezhâr-ı reng-â-reng açıldı
Ki gülveş gülmenüñ geldi zamânı

36. Gül ocagı alay itdük de şâha
Karanfiller olur gerden keşânı

[34a] çârup] cârub K.

37. Olup gülşende sûsen dâl-ı hançer
Sanasın ortanuñ sâhib kırânı

38. Makâm-ı hıdmete serv oldı kâ'im
Yeşil kaftânı giydi dûdmânı

39. Kavak yeli eser başında bîdüñ
Humâr-ı 'ışkuñ olmış ser-gerdânı

40. Giyüp 'örf-i 'izâmın verd-i zîbâ
Ayagına giyindi âsmânı

41. Ayak nâ'ibligi eyler çemende
Alur üşkûfeden bâc-ı keyânı

42. Didi zerrîne kandilüñde yok yâg
Yıkup dökdi bu suçla bâgbânı

43. Su kuşına didi kırbañ küçükdür
Suladı kırbasıyla bûstânı

44. Didi sünbüllere kök sarmayuñ siz
Bilelüm kâfir ile müslimânı

45. Kızıl dîvâne oldı çünki lâle
Kodı dârü'ş-şifâ-yı bâga anı

46. Bırakdı şapkasın başdan benefşe
'Aceb kokutdı cân-ı ser-keşânı

47. Güli tahlîs itdi hâr elinden
İdüp çok lu'bet-i behçet-resânı

48. Sopa-yı gül-büni eksik getürdi
Kurup mîzân-ı 'adl-i şahnegânı

[42a] kandilüñde] kandillikde K.

49. Didi kullukdan ayrılma şeb ü rûz
Geçince vaktimüñ hükm ü zamânı

50. Hıtâma irdi çün kim bu donanma
Tamâmen geçdi bu ruhsat zamânı

51. Ayak nâ’ibleri elinde cümle
Bu gülşenden de kaldurdı tapânı

52. Şükûfe bülbül ile el bir idüp
Bütün cem‘ itdiler şekvâyiyânı

53. Teraffu‘ itdiler dîvân-ı şehde
Beyâna geldi ezhâruñ zebânı

54. Alup başdan gülüñ ‘arf-ı ‘izâmuñ
Güli itdürdi habs-i câvidânı

55. Bahâr-ı dîgere mevkûf-ı ıtlâk
Sürûr-ı âhara sakladı anı

56. Temâdî-i sürûr olınca meşhûd
Tutunca pertev-i behçet cihânı

57. Hudâ rûşen idüp şem‘-i münevver
Çerâg itdi niçe biñ hânedânı

58. Tulu‘ itdük de gördüm vâkı‘a ben
Serine koydı tâc-ı husrevânı

59. Bu tâc-ı ibtihâc ile görince
Disün Kânî gelen şâh-ı cihânı

[49b] vaktimuñ ḥukm u] ḥukmümüñ vakt u K.
[50b] zamânı] zebânı İ.
[54a] ‘iẓâmuñ] ‘iẓâmın K.
[58b] koydı] kurı M.
[59b] gelen] külân K.

42[42]

Der-Vasf-ı Hançer-i Hazret-i Şehriyâr-ı Ma‘delet-güster Sultân Selim Hân Sellemehu’llah

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Berk mi yâhûd buçag-ı şâh-ı mihir-efser mi bu
Çarh-ı ikbâle hilâl-i gurre-i enver mi bu

2. Yohsa tîg-ı bî-dirîg-i kabza-i merrîh mi
Hançer-i Sultân Selîm-i ma‘delet-güster mi bu

3. Böyle nâmlı tîg-ı ‘âlem-gîr görmiş var mı hîç
Kabzaya almış cihânı gamze-i dil-ber mi bu

4. Mevc mevc âhen-i sîrâb-ı gark-âb eyledi
Seyl-i tûfân hîz–veş mevc-i belâ-perver mi bu

5. Bir buçak oynar ki a‘dâya oñulmaz yâresi
Kârd mı yâ nîş-i pür-zehr-i kazâ-peyker mi bu

6. Eylese bir kez tehevvür hîç amân bilmez hele
Düşmen-i dîne gelince ya amân diñler mi bu

7. Kahramân-ı kudret-i Hakk destine sunmuş meger
Çekseler efsâne diñler mi fesân ister mi bu

8. Dost hakkında çekilmez düşmene olsa garîm
San şihâb-ı pür-şerer yâhûd dem-i ejder mi bu

9. Zâhirâ gerçi buçak çıksa gılâfından eger
Tîg-ı bürrân mı yâhûd peykân mıdur hançer mi bu

---

[42] İ 130b, K 35a, M 30a, –Ü.
[3a] ‘âlem-gîr] ‘âlem-girî Ü; namlı] –K.
[6b] ya] yan İ.

10. Kör olur a‘dâ şu‘â‘ından yanar cân u teni
Bilmezem berk-i kazâdan dahı efzûnter mi bu

11. Kâniyâ ol tîg ile ‘ırkın kesüp düşmenlerüñ
Bîm-i cân ile diyeler kim ‘aceb nîşter mi bu

(ELİF-NÂME)
43
Bir Mecmu‘a Zahrına Tahrîr İtdükleri Ebyâtdur

Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fâ‘lün (Fe‘ilün)

1. Yâ İlâhî bu nüsha-i pâkî
Nüket-i ma‘rifetle memlû kıl

2. Elifin serv-i bâg-ı ‘irfân it
Bâların berk-i yâsemen-bû kıl

3. Tâların tûde-i hubûb-ı nüket
Sâların sakb-ı tavk-ı tihû kıl

4. Cîmini câmi‘u’l-kelîm eyle
Hâların hem-çü gonçe hoş-rû kıl

5. Hâların tûti-i şekerhâveş
Bezm-i ‘ışka nedîm-i pür-gû kıl

6. Dâlını her latîfeye it dâl
Zâlını cism-i zevke pehlû kıl

7. Râların re’y-i İbn-i Sînâ tek
Çehre-i i‘tinâya ebrû kıl

8. Zâların rûh-zâ çü Meryem-i pâk
Sînini ‘Îsi-i suhen-gû kıl

[10a] cân u] cân-ı İ.

[43] İ 130b, K 35b, M 30b, –Ü; Elif-nâme tarzında yazılmıştır.

[3a] hubūb-ı] çūb-ı İ.

9. Şînini şâne-i külâle-i şevk
Sâdını saydgâh-ı âhû kıl

10. Ḍâdını zıdd-ı kasvet-i endûh
Tâların tîb-i tab'-ı hoş-rû kıl

11. Zâların sırr-ı zâhir-i mahrem
'Aynını 'ayn-ı 'ışka hem-rû kıl

12. Gaynını gayn u reyne sîlî-i redd
Fâların feyz-i tōy-der-tō kıl

13. Kâfını Kâf-ı nâz u istignâ
Gülşen-i kîmiyâya reh-cû kıl

14. Sûver-i her-şikâf-ı kâfın anuñ
Kezâlik rûy-ı 'anberîn mû kıl

15. Lâmını lâne-i dilîr-i suhan
Mîmini deste-çûb-ı bâzû kıl

16. Nûnunu nûne-i rûh-ı i'câb
Vâvını halka bend-i gîsû kıl

17. Her iki gözlü hâ-yı hüvvezini
Dîde-i nısfete terâzû kıl

18. Lâm-elif şeklini anuñ kat'î
Ya'ni mikrâz-ı zülf-i hoş-bû kıl

19. Yâların ebruvân-ı yâra bedel
Noktasın hâl-i 'anberin-mû kıl

[9a] külâle-i] külâle M.
[11a] ẓâhir-i] ẓâhire İ.

20. Cereyân-ı selâset-i lafzın
Zûd-ı hem-pây-ı nehr-i Âmû kıl

21. Mısra‘ınuñ miyânesin meselâ
Gülsitân-ı belâgate cû kıl

22. Her iki satrınuñ nümâyişini
Cürm-i kurs-ı latîf-i tenzû kıl

23. Hısn-ı hâss-ı metîn-i eş‘âra
Levhasın cümle burc u bârû kıl

24. Geçmesün dest-i hod-perestâna
Anı mahsûs-ı tab‘-ı Hakk-ı cû kıl

25. Eyle her gûne cevherüñ Kânî
Zîb-i ecyâd u dest ü bâzû kıl

[20b] zūd-ı] rūz-ı İ.

(MUSAMMATLAR)

44

Terkîb-i Bend-i Gümşîde

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

1. Ey benüm şemme-i bûy-ı gül-i bâg-ı emelüm
Reng-i gül-gonçe-i ümmîd-i dil-i pür-vebelüm

2. Ey benüm hüsn-i cihân-sûz ile darb-ı meselüm
'Ömrümüñ vârı gözüm nûrı efendüm güzelüm

3. Mazhar-ı reng-i tecellîkede-i lem-yezelüm
Gerdiş-i çeşm-i işâretger-i rûz-ı ezelüm

4. Ayaguñ tozına yüz sürmege irmezse elüm
Hecr ile olmadur ancak saña yarar 'amelüm

5. Şimdi âteşkede-i hecrde ey bî-bedelüm
Reh-i serd oldı demüm subh u mesâ mâ-hasalum

II

6. Bir zamân gâşiye ber-dûş-ı der-i devlet idüm
Pâ be-cây-ı harem-i dâ'ire-i vuslat idüm

7. Bâ'is-i germî-i halvetkede-i ülfet idüm
Gözi âhûlar ile hem-dem-i ünsiyyet idüm

8. Şivekârân ile hem neş'e-i keyfiyyet idüm
Yanuma gelmez idi gam yüzine hasret idüm

III

9. Teşne-leb-i mürde-i 'işretkede-i hayret olan
Beste-leb mâ'ide-i nânı ile hasret olan

---

[44] İ 127a, K 35b, M 26a, –Ü; İ ve K'da 39. manzumeden sonra tertip edilmiştir.
[3a] lem-yezelüm] lem-yezel M.
[5b] reh-i] –İ.

10. Hırmen-i derd ü elem encümen-i fırkat olan
Mahrem-i bezm-i cefâ çille-keş-i gurbet olan

11. Hâne ber-dûş u ferâmûşger-i vuslat olan
Her güzel aña cefâ eylemesi ʻâdet olan

12. Ey benüm şîvegerüm hûb-ı terüm bî-mislüm
İşte Kânî-i cefâ-keşdür efendüm güzelüm

45

Der-Mersiyye-i Hazret-i Hüseyin Radıya'llahü ʻAnhu

Mefâʻilün Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün (Faʻlün)

1. Felek felek felek ey âsmânîsi kahruñ
Felek felek felek ey nâ-gehânîsi zehrüñ

2. Felek felek sen o mısın ki Kerbelâ içre
Kesüp emânını şehzâde-i velâ behrüñ

3. Elinde âh helâk eyledüñ o şehzâdı
Bir aslı nesli nedâniste-i siyeh-çehrüñ

4. ʻAdâvetüñ ne idi teşne-leb helâk itdüñ
Esirgedüñ suyını Kerbelâ'daki nehrüñ

5. Felek senüñ de ʻaceb yanuña kalur mı bu iş
Yâhûd sitemle mi zehrüñ çeker misin dehrüñ

6. Hevâ-yı germ-i temûz-ı sitemle soldurduñ
Şüküfte güllerin ol ravz-ı nâficü'z-zehrüñ

7. Üşürdüñ ol yere âhû-yı çîn-i ikbâlüñ
Seg-i derendelerin başına dih ü dehrüñ

---

[45] İ 131b, K 36b, M 31a, –Ü.
[2a] sen o mısın ki] o mısın sen ki İ.
[4a] ne idi] neydi M.
[5b] sitemle mi] sitemle K.

8. Kim idebilse gerek karşulukla tedbîrin
Bu sûknâk-ı devâhî-i kâsımu'z-zahruñ

9. Senüñ bu mı hünerüñ ki zebûn idersin hep
Asılı destlerinde sülâletü'l-ahruñ

10. Bu işleri düşünürmüşsin ey sipihr-i gaşûm
Gözüñ yumulmaz idi dâ'imî idi seherüñ

11. Ne sırr bu kim yüzi kızmaz utanmaz 'âr itmez
Yanında hafyesi birdür bu sırr ile cehrüñ

12. O hânedâna ne idi 'adâveti Kânî
Ne itdi idi aña şehzâdesi fehrüñ

46

Mersiye-Der-Hakk-ı Re'îsü'l-küttâb Mehemmed Hayri Efendi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

1. Felekâ süfle-nüvâza bre bî-dâd-kirâ
Bre zâlim bre gaddar behey perde-dirâ

2. Bre ser-sem bre ser-keşte-i lagzîde kadem
Behey insâfsız âyâ ne bu gayz-ı küberâ

3. Behey âgışte be-hûn pençeli mazlûm-şiken
Behey âlûde-be-zehr-âb-ı kîn-i sebz-i çerâ

4. Saña sormak da 'abesdür bunı ammâ bilseñ
Bu vaz' ez-çi beden çün nite niçün yâ çerâ

10b idi] idüñ İ.
11a ne sır bu] ne bu sır K.
12a hânedâna] hânedân M.
46 İ 131b, K 36b, M 31a, –Ü.
1a süfle] süflâ M.
2b ne bu] ne İ.
3a şiken] küş M.
4b niçün ya] niçün M.

5. Saña nitdi hele ‘irfân-ı talebkârânı
Ne idebilse gerek atsa da kundakla çerâ

6. Mâ-cerâ añlaşılur nesne degül itse dahı
Cümleten sa‘ylerin sa‘yimüze zamm ücerâ

7. Kimseden kimseye yok fâ’ide bu mebhasde
Semt-i tefhîm-i metâlib çelebüm pek o çerâ

8. Sende var ise eger tâb u beyân u tefhîm
Zâdeka’llahu te‘âlâ ve tebâreke ecrâ

9. Yog ise sen de benüm gibi olursın magdûr
Lev-zebehnâ le-ra‘ayna’s-semerâti’ş-şecerâ

10. Mâ ra‘â hakka ehâli’l-keremi’l-müstevfâ
Dehrünâ hîne kasadnâhu femitnâ zacrâ

11. Âh min-furkati ahbâbi selimi sad âh
Âh min-hurkati ashâbi erîha sad âh

II

1. Ey felek sen bu kadar zâlim ü gaddar mısın
Ehl-i ‘irfâna bu fânîde dil-âzâr mısın

2. Âh kim tâ bu kadar gayza sebeb ne ‘acabâ
Yohsa esbâba rücû‘uñda da bî-zâr mısın

3. Herkesüñ düşmeni de kendüye akran gerek
Bir de magdurlaruñ gör o kadar var mısın

[8b] *Allah Teâlâ ve tebârek senin ecrini artırsın.*
[9b] *Eğer boğazlasaydık (kurban etseydik) mutlaka ağacın meyvesini görecektik.*
[10] *(Zaman) Vefâkar ve cömert ahâlinin hakkını gözetmedi; zamanımız, biz onu arzuladığımızda bizi memnûniyetsiz bir şekilde öldürdü.*
[11] *Âh selîm (doğru, dürüst, sağlam) dostlarımdan ayrılışa yüz kez âh! Âh dostlarım, yüz kere âh!*
[11b] ḥırkati] ḥurkati M.

4. Niçün itmezsin âyâ çarh-ı denî redd-i cevâb
Büt misin deyr misin sûret-i dîvâr mısın

5. Hîç utanmak da mı gelmez saña Peygamberden
Korkmak yok mı Hudâdan katı bî-‘âr mısın

6. Iztırârî mi idersin bu cefâyı halka
Yok mıdur cüz-i irâdet ya ki muhtâr mısın

7. Cebr-i mahz ise o da mezheb-i Mansûr mıdur
Yohsa tefvîze de kâ’il mi ya cebbâr mısın

8. Seng-i hârâ gibi saht u sitem-âver kalbüñ
Gül misin lâle-i pür dâg mısın hâr mısın

9. Yok mı sende ‘acaba merhamet insâf kerem
Hılkatüñden berü hep halka cefâkâr mısın

10. Hûm mısın semm-i helâhille mi memlûsın sen
Yohsa bomboş kurı bir bî-hûde anbar mısın

11. İstemem tarz-ı hırâşendeñe ben taklîdi
Gösterürdüm saña neydigin iken taklîdi

III

1. Ben senüñ vaz‘uña hayrân sen ise bir ser-sâm
Şurta-i keştî-i dil sandıgumuz yek-ser sâm

2. Sen ne fâgfûrları eyledüñ şikeste çü câm
Cân fedâ Rüstemi yoluñda komuşdur ser-sâm

3. Ben direm sıdk-ı derûn ile ‘aleyküm bi’ş-şâm
Sen baña leyy-i lisân ile ‘aleyküm bi’s-sâm

---

[4] Bu beyit M’de kayıtlı değildir.
[4a] çarh-ı denî] çarh-ı dünî M.
[6b] cüz-i] cüz’î İ.
[10a] helâlille mi memlūsın] helâhille memlū mısın K.

4. Hep tehâlüfte gezersin kanı tevfîk-i suhen
Men eva'z-zulme bi-me'vâhu ve men kâne esâm

5. Ben saña hîç teşekkürde kusûr eylemedüm
Men yüsâ'ilü ücibne 'anhu bi-kavli mâ-sâm

6. Ne bırakduñ beni feyfâ-yı fenâda üftân
Ser ü sâmân kanı bende nic'oldı mâ-sâm

7. Yazamaz nâme-i ahvâlimi sâhib-i 'ubbâd
Kalem-i Mâni vü Bihzâd ile olsa ressâm

8. Böyledür kısmet-i rûz-ı ezel olmaz tagyîr
Hâkimüñ hîç yazabilsün mi hılâfın kassâm

9. Gülşen-i dehre neden jâle yerine yaga zehr
Türş-ru hârlara dönmede verd-i bessâm

10. Kaldı eşbah çü eşyah fürûten mânde
Hâli ervâhdan oldı heme zarf-ı ecsâm

11. Kimsenün sâmi'ası yanmaya sûz-ı dâgından
Kimsenüñ basîresi sönmiye göz dagından

IV

1. Alduñ ey çarh-ı sitemkâr elümden yârüm
Büsbütün iken a zâlim beni koyduñ yârüm

2. Beni benden bu teki selb idüp itdüñ bî-magz
Bilmezem kendüme agyâr mı yohsa yârüm

3. Sâhil-i bahre-i eşkümde gubâr-ı cismüm
Şeh-nişîn-i yâra göre bense yıkılmış yârüm

[5b] *Kim bir soru sorarsa ona bıkmadan usanmadan benim sözümle cevap verilir.*
[9b] Türş-ru] İ'de imlâlı.

4. Yüşbihü’l-‘azmu mine’l-cismi remîmen Yahyâ
Bi-reşeşâti efârihi hısânin yârüm[4]

5. İhye sümme’s-kün ekâsiye fu’âdi ‘aclen
Gitdi zîrâ bu aralıkda senüñle yârüm[5a]

6. Hep senüñle bütün olmak sadedinde ensâf
Ki senüñle bula safvet-i güher-i mi‘yârum

7. Hele bî-dâda sakın pek de virilme kerem it
Felekâ eyleme yârâna bedel agyârum

8. Beni bu hâle koduñ ki seçemem hayretden
Nev-bahârum ile dey-mâhum ile âyârum

9. Ben de hırlı degilüm ey felek-i bî-insâf
Pek de aldanma ki hâlümce degül ‘ayyârum

10. Sen de ammâ[10a] pek uçurduñ bu hevâlarda işi
Hep kuş uykusı ile ürküderek etyârum

11. Gel senüñle yeñiden kavl-i bi-lâ gavl idelüm
İşi vâreste-i ta‘vîze-i lâ-havl idelüm

V

1. Gel biraz da reh-i nâ-refte-i ‘ilme gidelüm
Ya‘ni şeh-râh-ı serâ-hâne-i hilme gidelüm

2. Âşti semtine meyl it n’olur ey gâlib-i kâm
Çünki es-sulhu hayrdur reh-i silme gidelüm

3. Yolı ben hep bilürem bir de baña uy sen de
Bil velî sorma gerekse yolı bilme gidelüm

---

[4] *Ey yarim! Önce çürümüş gibi görünen bedenin kemikleri canlanıyor, sonra üzerine canlılık damlaları düşünce mükemmel hâle geliyor.*
[5a] *Çabucak (beni) canlandır ve sonra kalbimin kasvetini sâkinleştir.*
[10a] ammâ] ammâ ki M

4. Eyleşüp kalma hemân kat‘-ı tarîk eyleyelüm
İl ne dirlerse disünler hele eleme gidelüm

5. Bakma agladıgına Leylî vü Selmânuñ da
Gözlerinüñ yaşını sil ya ki silme gidelüm

6. Nân-ı huşku dilelüm kârd-ı himmetle yine
Dil elümle benüm el-vakt anı dilme gidelüm

7. Çek ilişme ne kirişmeyle virürse sâkî
Ney-i şevki çekelüm gayrı çekilme gidelüm

8. Püser ü duhter ü ferzend ü zeni añmayalum
Aglama haddine vardıysa dagılma gidelüm

9. Sözini câme-i selvetle tellen gayrı
Sen de ey hasreti karşumda dikilme gayrı

10. Sen de ey bâd-ı ser ilme ne bu bâd u bîde
Kendüñi devşir a ser-sâm serilme gidelüm

11. Gerçi biz de o yoluñ yolcısıyuz er ya gic
‘Acele eyledigüñ bunda bilür misin hîç

VI

1. Ey şikeste kadeh-i zehr ü melâmet âveng
Ey güsiste kemer-i pîşgeh-i her evreng

2. Ey hucceste heves-i kâmımı menhûs kılan
Ey nebeste ney-i sad bendüm iden bî-âheng

3. Beni gâyetle fürûmanda bırakduñ yolda
Komaduñ dilde kuvâ tende şu‘ûr u ferheng

[4b] Vezin hatalıdır.
[9a] tellen] tekellen M.
[9b] ḥasretî] ḥayreti İ.
[3b] şu‘ūr u] şu‘ūr-ı İ.

4. Nereye varsa gerek gâyet-i râhum bilemem
Ne beyâbanda germ-pûy olacak bu pâleng

5. Yana yana düşeyüm râh-ı cünûn-ı ‘ışka
Urayum dâmenine dest-i gamuñ leylî-reng

6. Toldurayum bagal u ceybime seng-i hârâ
Baglayayum yüregüm üstüne bir sengîn-seng

7. Gezeyüm haşre de çıkarsa ucı bu seferüñ
Dimeyeyüm bu sefer hem-çü sakar sad ferseng

8. Komayam reng-i ta‘allukdan eser hâtırda
Ne temennî ne temelluk u ne âr u ne neng

9. Bakmayam çehresine dehr-i denî tab‘uñ hîç
Ne kadar olsa da hûrî gibi şen şûh-ı şeng

10. İdeyüm kendümi ber-dâr ser-i zülfüñde
İdeyüm kendümi Mansûr misâli âveng

11. Câm işkeste sebû rîhte mey bî-neş’e
Bezm çün rezm harîfân-zede ney bî-neş’e

VII

1. Âh efendüm seni ben kande arayum varayum
H˘âhiş-i neş’e-i vasluñla kime yalvarayum

2. Şâneveş erre-i hasretle biçüp mûy-be-mûy
Nerelerde senüñ âsâruñ arayum tarayum

3. Husamân dahı olursa baña bu yolda delîl
Hep müdârâ ideyüm hem vireyüm yalvarayum

5b leyli] meyli K.
7b dimeyeyüm] dimeyüm ki M; dimeyüm K

4. Sorarak ser-hadd-i haşre de çıkarsa râhum
Giyeyüm pâyuma Timûr şemîm şâl sarayum

5. ‘Âlemi birbirine katayum ol matlabda
Karma katma ideyüm şerhalara kan karayum

6. Bir arar sorar olursa bozarup turmayayum
Diyemem merd-i garîbem katı yüzi karayum

7. İtmeyem hâlini bilmezler ile âmiziş
Varayum kendüme bir yâr-ı vefâdâr arayum

8. Allah oñarmaga muhtâc kişinüñ kârın
Ben kimim ki işümi kendicegüm oñarayum

9. Süreyüm hâk-i zarîhine o mâhuñ yüzümi
Felegüñ kâselerin dil gibi bir de yarayum

10. Bilemem ba‘d ez-în ‘ömr eyleye mi baña vefâ
Ki aña göre özüm otarayum kotarayum

11. Agla ey merdüm-i şûrîde ki hasret günidür
Va‘de-i vuslat-ı dîdâr kıyâmet günidür

VIII

1. Ey felek sen beni gâyetle siyeh-baht itdüñ
Yine târâc-ı ser-â-pây-ı dil ü raht itdüñ

2. Rûy-ı dille beni bir kerre nevâziş eyle
Saht dillikler ile rûyımı da saht itdüñ

[4b] şemîm] şaḥm M.
[6a] ṭurmayayum] ṭurmayalum M.
[9a] yüzümi] yüzini İ.
[11a] şūrîde] sūrîde M.
[11b] günidür] görinür M.

3. Fıtratum katı nerm-hû vü mülâyim ter iken
Hılkat-i tıynetimi seng gibi şaht itdüñ

4. Cigerüm yaraladuñ soñra refû eylemedüñ
Ki hezâr pâre iken cismümi yek-laht itdüñ

5. Tahta-ı meşka nümûne idüp endâmumı hep
Oturup sadr-ı dil-suhtemi taht itdüñ

6. Hasb-i hâlüm olarak her suhen-i sâmi‘a-sûz
Virdi mi kelime ya taht ola ya baht itdüñ

7. Turmaduñ tek beni tek eyleyesün Mecnûn tek
Teke düm tek diyerek cânâ tek ü taht itdüñ

8. Niçe tezvîr ile işkence mi düzdüñ koşduñ
Saht şirretler ile nâmemi de saht itdüñ

9. Üstüme at sürerek derd ü gama çiynetdüñ
Tâziyâne sitemi nâzları râht itdüñ

10. Ben didüm cevr bilürseñ baña it sen de didüñ
Ene mâ dümtü muhibben leke ve’l-baht itdüñ

11. Cevrde her neye kim kâdir iseñ eyle baña
İdebildügiñi it mümkin ise neyle baña

IX

1. Âh devletlü ‘inâyetlü ‘atûfetlü begüm
Âh safvetlü mürüvvetlü hakîkatlü begüm

2. Âh n’oldı o dem u ‘âlem ü zevk u şevkuñ
Ya nic’oldı o letâfetlü nezâfetlü begüm

[3b] şaht] saht M.
[5b] taht] saht M.
[10b] *Ben sana ve bahta karşı böyle sevgi dolu (aşık) olduğum müddetçe sen ettin.*

3. Nereye gitdi o tertîb-i dem-i germ-â-germ
Neye mesh oldı safâ âh asâletlü begüm

4. Cinne mi çarpdı su‘âlimi takıldı bilemem
Bezm içindeydi nic’oldı o şetâretlü begüm

5. O şeh-i memleket-i şevk u şetâret n’oldı
Ne içün kaldı bu ahbâb kasâvetlü begüm

6. Saña mahsûs iken ‘âlemde bedîhe-gûluk
Söz olurken nem-i feyzüñle selâsetlü begüm

7. Beni bî-çâre vü bî-râhat u ârâm koduñ
Eyledüñ nahsa bedel sa‘d-ı sa‘âdetlü begüm

8. Sende mumzâ idi teblîg u belâg u bülgâ
Sen gibi var mı idi hîç sa‘âdetlü begüm

9. Berk-i sebzüñle sepîd idi vücûh-ı küberâ
Ser-i sebzüñle idi baht nezâretlü begüm

10. Şen idi gülşen-i cûduñda kulûb-ı fukarâ
Sen idüñ tesliyyet-i halk â ‘inâyetlü begüm

11. Bu lekedler bu nekedler nedür âyâ bilelüm
Bize bu evked-i kedler nedür âyâ bilelüm

X

1. N’itdüñ ol pâdişeh-i memleket-i ‘irfânı
O suhendân-ı kavî şevket-i ‘âli-şânı

2. Hâke ilkâya sebep neydi o vâlâ-güheri
Dürc-i ikbâl ü sa‘âdet iken anuñ Kânî

3. İşiden hîç bogulmaz mı bu suda sadedi
Cûy-ı eşküñ olamaz mı sebeb-i tugyânı

[3a] bu şuda şadedi] şuda bu şadedi M.

4. Boza suyında bu bî-neş’e mey-i dürd-âlûd
Neden olsun kadeh-i sâmi‘âya erzânı

5. Bozayazdı yüzini sabr u şekîbüñ bu haber
Yine tutduñ felekâ yete reh-i ‘isyânı

6. Niçün olduñ yine gaddarlara cânibdâr
Ne bahâne ile düşürdüñ bu hevâya cânı

7. Oda bakdı sen idersin niçe biñ bî-hûde kân
Ahmer-i kâniye döndürdi reh-i fevk-şânı

8. Merr-i sâfî felegüñ virmedi te’sîre vücûd
Kurıdı edviye-i hârre ile kanı

9. Kanı ol dem ki terahhumda iderdüñ gâhı
Lutfa meyl eyledigüñ feyz-i vaktler kânî

10. Hele hall eyleyebilmez bu mu‘ammâyı kes
Fikr-i bî-hûdeyi boş ko kurı da‘vâyı kes

47
Veled-i Ma‘nevîleri Yûsuf Nâm-Gulâmuñ Vefâtında İnşâd İtdükleri Mersiyedür

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Dil gitdi gam u firkat ü mihnet saña kaldı
Lâzım olanı itdi o gayret saña kaldı

2. Ben lâl-i ciger-suhte efsürde dil ü cân
Ey âh-ı cihân-sûz şikâyet saña kaldı

3. ‘Âlemlere itdi seni ol şûh-ı havâdis
Eyyâm-ı gam u hecri rivâyet saña kaldı

[5a] ṣabr u] ṣabr-ı M.
[6] 5 ve 6. beyitler İ’de yer değiştirmiştir.
[8b] Vezin hatalıdır.
[47] İ 134b, K 39b, M 33b, –Ü.

4. Tenhâ seni bu künc-i firâk içre bırakdı
Şimden girü bu gûşe-i vahdet saña kaldı

5. Ol râhatını istedi râhat döşeginde
Hep keşmekeş-i tâb-ı harâret saña kaldı

6. Ol buldı selâmet yerini dâr-ı selâmda
Şimdi girü âlâm u melâmet saña kaldı

7. Ol vahdet ilen boyladı gitdi bu fenâdan
Ey gâfil-i şûrîde bu kesret saña kaldı

8. Ol vâsıl-ı ser-dâmen-i dost oldı serî'an
Kal firkat ile bundaki hasret saña kaldı

9. Ol da'vet-i Hakkı işidüp itdi icâbet
Sen nevbetüñi bekle ki nevbet saña kaldı

10. *Yâ eyyetühe'n-nefsi ilâ-rabbiki 'avdî*
İşitdi ol da'veti 'avdet saña kaldı

11. Oldı dehen-i gül-şeker-i vasl ile şîrin
Zehrâbe-i bî-çeşnî-i hasret saña kaldı

12. Hayyât-ı kazâ dikdi anuñ câme-i cismin
Sanduka-i hasretdeki kisvet saña kaldı

13. Bilmem ki senüñ başuña da ne gelecekdür
Sanduñ ki hemân künc-i selâmet saña kaldı

[5b] ḥarâret] –İ.
[8a] ser-dâmen] serv-dâmen M.
[10a] *Ey tatmin olmuş nefis! Rabbine dön. (Kur'an-ı Kerim, Fecr 89/28);* 'avdî] 'irci'î M.
[10b] 'avdet] da'vet M.
[13b] ṣanduñ ki] ṣanduñ M.

14. Ol buldı yerin kurb u civâr-ı rahmetde
Fikr eyle ki hâlüñ yine mihnet saña kaldı

15. Ol dâr-ı selâm-ı vatan-ı asla irişdi
Ammâ yine ‘âlemde bu gayret saña kaldı

16. Ol giydi kefenden yeñi bir câme-i isfîd
Şimdi bu kühen-hâne-i firkât saña kaldı

17. Yâ Rabbi emîn it şerer-i nâr-ı gazabdan
Bu bâbda elbette emânet saña kaldı

18. Sen zann-ı katında kulınuñ hâzır u nâzır
Ey zann-ı ilâhî o şehâdet saña kaldı

19. Biz acıduk agladuk aña kudretimüz var
‘Afv u kerem ü lutf u ‘inâyet saña kaldı

20. Şimden girü gel eyle du‘â gayrı ne çâre
Kânî hele insâf u mürüvvet saña kaldı

[14a] kurb u] kurb-ı M.
[16b] şimdi bu] şimdi M.

(TARİHLER)

48

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Meymenet-me'nûs Hazret-i Sultân Selîm Hân-ı Sâlis Sellemehu'llahu Te'âlâ*

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Yine eyyâma virdi Hakk Te'âlâ revnak-ı diger
İrişdi mevsim-i 'ıyş u safânuñ nev-bahârânı

2. Zamâne eyledi ikbâl-i gül-geşt-i vefâdârı
O eski şîveden döndürdi pîr-i çarh-ı gerdânı

3. Kosun devrâna ta'nı zâhid-i kullâb kim şimdi
Sipihrüñ vefk-i me'mûl üzredür âyin-i devrânı

4. Cihânı eyledi müstagrak-ı envâr bir meh-rû
Çerâg itsün yeter gayr-ı felek hûrşîd-i rahşânı

5. Neşât-âbâda döndi şehr-i İstanbuluñ esvâkı
Birer nüzhetgeh oldı her gürûhuñ pîş-i dükkânı

6. Nihâlistân-ı Câmîden nümûne oldı revzenler
Çıkardı halk dilden h˘âhiş-i seyr-i Gülistânı

7. Dönüp dârü's-sa'âde heşt-bâg-ı Cennetü'l-hulde
Göründi bir musavver muntazam Sa'di Gülistânı

8. Güşâde rûlaruñ nûrun 'alâ nûr olmış evsâfı
'Abûsu'l-vech olanlar baglamış sîmâ-yı nûrânî

9. Cihân bir sûrete girmiş zamân bir hüsn ü ân bulmış
Ki 'akl-ı küll ider izhâr-ı 'acz idrâkden anı

---

[48] İ 135a, K 40a, M 34a, –Ü.

[*] berây] –K.

[1a] virdi] irdi M.

[3b] vefk-i me'mūl] me'mūl-i vefk İ.

10. Nigâh-ı bî-hodâne vaz‘ bî-hûşân mı gördüm
Ki geçmiş hâlet-i hayret-fezâ-yı beng-h˘ârânı

11. Kıyâs-ı ‘akl ile buldım kazıyye neydigin ammâ
Muvâfık düşmedi matlûbıma tertîb-i burhânı

12. Berîd-i hoş-nüvîd-i ‘âlem-i ilhâmdan sordum
Nedür bu vaz‘-ı nâ-ma‘huduñ âyâ sırr-ı pinhânı

13. Didi bu sa‘at-i ferruh-dem ü ferhunde-ahterde
Müşerref kıldı sadr-ı tahtgâh-ı ‘adl u ihsânı

14. Şeh-i âgâh-ı dil sultân-ı ‘âdildâver-i mukbil
Hıdiv-i bî-mu‘âdil hânedân pîrâ-yı ‘Osmânî

15. Girânter hâsıl-ı kân-ı asâlet-mâye-i devlet
Yegâne gevher-i nâ-yâb-ı sulb-i Mustafa Hânı

16. Şehinşâh-ı güzîn Sultân Selîm-i bâhirü’t-temkîn
Ki fark-ı bahtıdur şâyân-ı dihîm-i cihân-bânî

17. Cülûs-ı meymenet-me’nûsı itdi ‘âlemi mesrûr
Kudûm-ı kasr-ı Yûsuf kıldı künc-i beyt-i ahzânı

18. Zemîn-gîr oldı gül-bang-ı mübârek bâd-ı eflâkuñ
Degül ‘aks-i sadâ-yı kerre nây u kûs-ı hâkânî

19. Sikender ol şeh-i dâra gulâmuñ görse dâratın
Kalur âyîne-âsâ püşt-ber-dîvâr-ı hayrânî

20. Yedek çekmezdi pervîz eylese şebdîzini ihdâ
Degül şâhân-ı milk-i fürs-i pîşinde at oglanı

[10a] bî-hūşân mı] bî-hūşâne mi İ.
[13a] ferruh-dem u] ferrūh-dem-i İ.
[17a] me’nūsı] me’nūs İ.
[18b] ḥâkânî] hâkânî K.
[19a] dârâtın] dârın İ.

21. Kef-i ihsânına teşbîhi tab‘uñ zınnetindendür
Ne mümkin öyle gevher-pâş olmak ebr-i nîsânı

22. Kırân-ı sikkesiyle oldı beyne’n-nâs zer-i mahbûb
Beyân-ı hutbesiyle buldı minber rif‘at-i şânı

23. Cihânda mislini vardur diyen var ise ahvâldür
Bakılsa çeşm-i insâf ile zîrâ yokdur akrânı

24. Miyân-ı hassagân-ı enderunda eylesün seyrin
Var ise görmemiş haversitânı mülk-i mahânî

25. O sâlisdür ki mihr-i ‘âlem-ârâdur aña râbi‘
O müfreddür ki nâ-mesmu‘dur ol sîgaya sânî

26. O hâkân-ı hüner-perver ki gül-kand-ı ‘inâyâtı
Birer tûtî-i gûyâ itdi tab‘-ı nükte-sencânı

27. Husûsâ çend sâle ibtilâ-yı ‘illet-i abdan
Hayâtından idüp me’yûs bu ber-geşte sâmânı

28. Tabî‘at sahtî-i müşt-i dürüşt-i gussadan mecrûh
Şetâret leng-i ta‘rîzâtdan âzürde pîşânı

29. Şu‘ûr efsürde hiss pejmürde ruh efşürde ten mürde
Kuvâ muhtel iken el-cümle cismânî vü rûhânî

30. İşitdük de o şâhuñ müjde-i teşrîf-i nâ-gâhın
Hulûl itdi hemân-dem kâlıb-ı fersûdeye cânı

31. Egerçi peççe-i bülbül gibi elfâzı işkeste
Dahı bir hoşça veznin bulmamışdur tarz-ı elhânı

[21a] kef-i iḥsânına teşbîhi] kef-i cūdın aña teşbih-i M.
[25a] mihr-i] mihri M.
[25b] O müfreddür ki ol vaż‘ üzre nâ-mesmu‘dur s̱ânî M.
[29a] efşürde] efsürde M.

32. Velî şâyeste-i sem‘-ı kabûl-i pâdişâh olsa
Olur ebkem yanında bâg-ı nazmuñ ‘andelibânı

33. Degülsin vaz‘a kâdir sende yok cem‘ıyyet-i hâtır
Bilürsin bi’z-zarûre nazma mâni‘dür perîşânı

34. Kef-i ihlâs ile Kânî du‘â gevherlerin nesr it
Bulınmaz lücce-i bahr-ı senânuñ hadd ü pâyânı

35. Olup her maslahatda müsteşâr-ı mülhim-i gaybı
Tarafdâr-ı ola her kârda tevfîk-i rabbânî

36. Kırâna düşmen-i rûbah-tıynet bulmaga fursat
Ola çeşm-i hiz bir gâbe-i nusret nigehbânı

37. Mutî‘-i emr ü fermânı olup ma‘mûre-i ‘âlem
Mübârek eyleye Allâh taht u tâc u dîvânı

38. Niçe şehzâdegân-ı sa‘d-ahter mâh-peykerle
Karîben eyleye mesrûr o sultân-ı zî-şânı

39. Bu târîh-i mücevherle olundukca cihân tebşîr
Selîm-i Sâlis oldı kâ‘id-i cây-ı Süleymânî (1203)

49
Târîh Berây-ı Velâdet-i Şehzâde Sultân Mahmûd İbn-i Sultân ‘Abdü’l-hamîd Hân

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Şeh-i şâhân-ı heft-iklîm eben ‘an cedd be-ser dîhim
Ki ferş-i pây-ı taht bâc olur tâc-ı keyânîden

2. Ebü’l-ihsân ya‘ni Hazret-i ‘Abdü’l-hamîd Hân kim
İsâ’etler zamânında dem ursun len-terânîden

[32a] sem‘-ı] şem‘-ı M.
[33a] vaż‘a] vaṣfa K.
[49] İ 136a, K 41a, M 35a, –Ü.

3. O şâhen-şâh-ı ‘âli-câh kim çarh eylese insâf
Füzûndur rütbe-i vâlâsı hâkânî vü hânîden

4. Hurûf-ı ‘âliye sırrında muda‘dur o sultânuñ
Nişân virse sezâdur sulb-i hâllâk-ı me‘ânîden

5. Muvaffakdur bekâ-yı nev‘-i hassa tab‘-ı feyyâzı
Bi-hamdi’llah vüfûr-ı nesl ile kâm aldı fânîden

6. Sa‘âdetlü yine bir şehzâde oldı pâ-der-i mehd
Nigehdârı ola Allah zahm-ı çeşm-i şânîden

7. Dahı çok şâh-zâde eyleye ihsân aña Allah
Budur dâ’im ricâm ol bârgâh-ı bî-müdânîden

8. O mahmûdu’ş-şiyem çün ayuñ ondördi gibi çıkdı
Şikâf-ı ebr-i rahmet-güster-i sırr-ı nihânîden

9. Didiler âyetün min-âyeti’llah vasf-ı pâkinde
Olanlar vâyemend esrâr-ı vahyi âsmânîden

10. Kımât-ı ‘izz ü istignâya pîçîde kılındukda
Harîm-i hâss olup reşk-i cinân-ı şâdmânîden

11. Ulü’l-ebsâra meşhûd oldı âyât-ı yümn gûyâ
Şeb-i mîladda dârü’s-sürûr ümmühânîden

12. Şehinşâh-ı cihânuñ sâye-i şevket-me‘âbında
Tarâvet-yâb olup te’sîr-i âb-ı zindegânîden

13. Açılsun gül gibi günden güne ruhsâr-ı zîbâsı
Kapansun çeşm-i bed-hˇâhı kazâ-yı nâ-gehânîden

7b bârgâh-ı] bârgâh M.
9a *Senin temiz övgün de “Allah’ın ayetlerinden bir ayettir” dediler.*
11b şeb-i] şeb-i câha M.
13a gül gibi] gün gibi M.

14. Birer takrîb ile tebrîk kasdın itdiler cümle
Olanlar bende-i bâbı e'âlî vü edânîden

15. Bu da âsâr-ı yümn-i tâli'indendür ki ben hâke
Degülken hâsıl ol ümniyye fart-ı hod nedânîden

16. Ne deñlü sâde rû da olsa elfâz u me'ânîsi
Bu mikdârında me'mûl eylemezken tab'-ı Kânîden

17. Temennâ eyledük de mısra'-ı târîh-i mîlâdın
'Atâ-yı hazret-i cevher-fürûş-ı feyz-i ânîden

18. Mi'et-i cevherîden düşdi bir târîh-i müstesnâ
Cihân toldı şerefle tal'at-ı Mahmûd-ı Sânîden (1199)

50

Târîh Berây-ı Binâ-yı İkinci Bölük Der-Agakapusı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Şâh-ı şâhân Sikender der-i dâra derbân
Mâh-ı istâre sipâh-ı felek-i 'âlem-i nûr

2. Server-i pâk-nazar dâver-i leşker-perver
Husrev-i hûb-siyer pâdişeh-i bî-mahzûr

3. Kutb-ı aktâb-ı zamân 'Abdü'l-hamîd hân ki tutar
Hızr yoldaşlıgını meymenet-i İlyas ugur

4 O miyâne rev-i şeh-râh-ı 'adl ki çekemem
Olsa da Nûşirevân aña yamaklıkla fahûr

5. Âsitâne yazalar div-i esâmîlerini
Mihr ü meh rûz u şeb olmazlar eşiginden dûr

[14b] bâbı] bâb-ı İ; e'âlî] 'âlî M.
[50] İ 136b, K 41b, M 35b, –Ü.
[1b] mâh-ı istâre] mâh-ı istâr İ
[5b] rūz u] rūz-ı İ.

6. Necm-i dümdârı bir ednâ kara kullukçısınuñ
Bend-i zânûsına teşbîh ider isem ma‘zûr

7. Otabaşılıga kâ’il idi dârûga-i mihr
Olsa hassân-ı humâyunda nâmı mestûr

8. Cümleden mâh-ı takarrübde baş eski geçinüp
Mâh u sâl itdi fener-keşlik ile vakt-i mürûr

9. Şimdi her hefte bir engüşter-i nîm ‘arz eyler
Hıdmet-i dergehine matlabı itmiş mahsûr

10. Mû-şikâfâne tedâbîr yine ser-beste olup
Bir kıl ile yedilür kulları bî-zahmet ü zor

11. Dest-i deryâ kefine masraf-ı yek-rûze degül
Künc-i medfûn-ı zemîn mâ-hasal-ı ceyb-i buhûr

12. ‘Akd-i pervîni satar çarh-ı kühen-kîse eger
Olsa bir kıst-ı mevâcibden edâya me’mûr

13. Dil-i âgâhı ider kuvvet-i kudsiyye ile
Ser-i a‘dâsını müstagnî-i sell-i sâtûr

14. Nâfizü’l-hükm o kadar kim eger eylerse murâd
Şerer-i âteş ider katre-i âb-ı makhûr

15. Lîk âteşde olan hıffet ü ser-keşlikden
Ez-kazâ eyledi çün vak‘a-ı ihrâk-ı zuhûr

16. Hacletinden kızarup oldı nemed-pûş-ı remâd
Kürre-i nâra kadar gitdi melûm u medhûr

[10a] serbeste] serbest İ.
[11b] buhūr] baḥūr M.

17. Bir kıgılcım bıragup dest-i kazâ ortalıga
Oldı pâşîde zemîne şerer-i şûr u şurûr

18. Kasdı kavurdı Sitânbûlı o rütbe âteş
Herkesüñ başına teng oldı o gün dâhil-i sûr

19. Şu‘lesi şîb-i gurâb-ı şebi itdi isbât
Tütüni beyzâ-i sîmurg-ı sipihri mestûr

20. Âb-ı huşk idi tulumbada yâhûd âteş-i ter
İtmedi zerre kadar âteşe îrâs-ı fütûr

21. Dömdi tas‘îd olınan âb-ı hevâ-yı fişege
Katreler dâne-i bârûtveş oldı mensûr

22. Birbirin bilmez idi halk perîşanlıkdan
Zâhir olmış idi o gün vâkı‘a-ı yevm nüşûr

23. Eyledi hazret-i hâkân-ı Sikender-‘unvân
Birden itfâsı husûsunda nisâr-ı zer u zûr

24. Bahre ‘azm itmiş idi vehm ile mâhî-i zemîn
Yer degişmişler idi bâm-ı sipihr üzre nüsûr

25. Mürg-ı ârâm kebâb olmış idi dillerde
Belki dîvârı da tasvîr olınan nakş tuyûr

26. Dâmen-i ebr kurutmışdı hevâ-yı pür-tâb
Magz-ı gabrâyı ter itmiş idi sirişk-i mahrûr

27. Oldı hâsıyyet-i neft âbda çün kim zâhir
İtmedi men‘-i kader bî-hûde sarf-ı makdûr

[17b] pâşîde] pūşîde İ.
[21a] âb-ı] âbı M.
[21b] mens̱ūr] menşūr] M.

28. Yandı tâ ol yere dek kim ser-i kilk-i takdîr
Aña tâ rûz-ı ezel çekmiş idi hatt-ı sınûr

29. O yaluñ yüzli kömür gözli büt-i âteş-hû
Yanmadın yanına yaklaşmaga bir kimse mi kor

30. İ'tikâdum bu ki insân degül olmış idi
Şekl-i sakkâya temessülde semender mecbûr

31. Nâ-gehân rûh-ı revân gibi o hâkân-ı zamân
Şekl-i tebdilde ol semtden itdük de mürûr

32. İtdi bu 'arsa siyeh-câme-i mâtemle hemân
Hâlini 'arza-i şâhen-şeh-i bercîş-i şu'ûr

33. Gördi yanmış hucurât-ı dil-i 'âşık gibi hep
O zübûr-hâne-i şîrân-ı şecâ'at-ı meftûr

34. Hâk ü hâkister ü engişt ü şikeste âcir
Kır-gûn levh u sütûn rihte-câm-ı billûr

35. Ma'adâ cümle telef-kerde-i ihrâk olmış
Bunca kâşâne-i mînûveş ü şâhâne kusûr

36. Matbah-ı köhne-i vîrân-şüde âsâ olmış
Kışlanuñ her biri hey'etde bir efsürde tenûr

37. Nâr-ı gayretle kül olmış Hâcı Bektâş ocagı
Zâyi' ortada nişân u ferah u reng-i sürûr

38. Tâb-ı âteş ile gül 'ıyşleri fersûde
Dil-i mahzunları dem-serdî-i gam ile rencûr

[31b] mürūr] 'ubūr M.
[38a] Vezin hatalıdır.

39. Dest-i hayretle girîbânları çâk-ender-çâk
Nâhûn-ı gayret ile sîneleri pür-nâsûr

40. Der ‘ikâb sür‘at ile i‘mârını eyledi emr
Dil-i vîrânı ola kullarınuñ tâ ma‘mûr

41. Hamdu li’llâh hitâma irişüp ebniyesi
Şöyle kim görse eger düşmen-i dil-gûr-ı kafûr

42. Heybetinden ten-i nâ-pâkî olur çirk-i müzâb
Hasedinden düşer endâmına teb-lerze vü şûr

43. Vaz‘-ı şîrîn nev-âyinini görse pervîz
Kasr-ı dirîne-i Şîrine ider ‘azv-ı kusûr

44. Kendin endâhte eylerdi leb-i bâmından
Târh-ı nâ-dîdesini görse sinimmâr-ı zarûr

45. Dâg urur lâle-i tasvîr-i dil-i Bihzâda
Na‘l açar güllerinüñ şevkine Mâni-i fahûr

46. Gül-i gül-mîh-i deri zîver-i destâr-ı melek
Gül-i hoş-bûy teri gâze-i ruhsâre-i hûr

47. Seng-i saykâl-zedesi âyîne-i feth u zafer
Levh-i perdâhtesi ta‘ne-zen-i safv-ı billûr

48. Micmer-i tehniyeti itmede çarha is‘âd
Bedel-i bûy-ı buhâr bed-i ihrâk-ı bahûr

[40b] ola] ile M.
[42a] heybetinden] hey’etinden İ; nâ-pâki] nâ-bâki İ.
[44] 43 ve 44. beyitler İ’de yer değiştirmiştir.
[44a] eylerdi] iderdi M.
[48b] buhūr] bahūr M.

49. Sidre sedd-i reh-i dergâh-ı icâbet olamaz
O du‘âya ki ide kalbe huzûr ile hutûr

50. Hüsn-i ta‘bîre muvaffak olamaz eylemeyen
O şehüñ medh ü senâsın güher-i silk-i sutûr

51. Tâ ser-i levha-i hayrât ola târîhe mahâl
Ola tugrâ-keş-i bâlâ-yı menâşîr-i umûr

52. Zîver-i sûret-i insân ola tâ merdüm-i çeşm
Çeşm-i a‘dâsı ola dîde-i sûret gibi kûr

53. İki târîh-i mücevher didi bir beyt içre
Bendesi Kânî-i bî-mâye-i işkeste şu‘ûr

54. Himem-i şâh-ı rezîn re’y-i kavî-şevket ile
Oldı ikinci bölük Aga kapusı ma‘mûr (1197)

51
Târîh Berây-ı Kapudân Şoden-i Melek Mehemmed Paşa
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Bâreka’llâh zihî şurta-ı tevfîk-i İlâh
Ki olur zevrak-ı ümmîde muvâfıkca hevâ

2. Ne hevâ yelken-i kalyûn neşât-ı câvid
Ne hevâ bâd-ı sübük cünbişi-i mürgân-ı safâ

3. Ne hevâ mâye-i âsâyiş-i zevrakçe-i dil
Ne hevâ merhale pîrâ-yı fezâ-yı deryâ

4. Bu hevâlarda havalansa n’ola fülke-i dil
Ki olur bâd-ı hevâ sâhil-i maksûda resâ

[49a] Sidre] Sidre-i İ.
[53b] bî-himâye] peymâne M.
[51] İ 138a, K 43a, M 37a, –Ü.
[3b] feżâ-yı] każâ-yı İ.

5. Rûzgâr oldı müsâ‘id felek oldı yâver
Suyını buldı yine keştî-i şâdâb-ı ‘atâ

6. Ya‘ni da‘vet olınup savb-ı şehen-şâhîden
Kapudânlıkla be-kâm oldı Mehemmed Paşa

7. Mevce-i bahr-ı kerem gevher-i asdâf-ı himem
Âb-ı rûy-ı vüzerâ mazhar-ı lutf-ı mevlâ

8. Yümn ü ikbâl ü sa‘âdetle idince teşrîf
Şemme-i feyz gelüp cûşa misâl-i deryâ

9. Fülk-i iclâli virüp yelken-i ikbâle güşâd
Nâ-Hudâ ola aña h˘âce-i tevfîk-i Hudâ

10. Çekdürüp semt-i merâma yine çekdürmelerin
Oldı müstagrak-ı envâ‘-ı nevâziş-i ümerâ

11. Fikr-i târîhe düşüp şevk ile erbâb-ı hüner
Niçe mazmûn-ı ‘amîk eyledi herkes icrâ

12. Bendesi Kânî-i bî-mâye dahı bâ-ta‘zîm
Böyle bir mısra‘-ı berceste idüp istisnâ

13. Lutf u tevfîk-i Hudâ mahz-ı kerâmetle yine
Kapudân oldı sa‘âdetle Mehemmed Paşa (1180)*

52

Târîh Berây-ı Çeşme-i Yegen Mehemmed Paşa Der-Şumnu

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1. Şehinşâh-ı cihân ‘Abdü’l-hamîd Hân
Ki hükmin sû-be-sû çarh eyler icrâ

5b şâdâb-ı] şarâb-ı İ.
8a yümn ü] yümn-i K.
9a ikbâle] ikbâl-i İ.
* Tarih İ’de kayıtlı değildir.
52 İ 138a, K 43a, M 38a, –Ü.

2. Felek mevc-i hıyâz-ı kadr u câhı
Zemîn gark-âb-ı bahr-ı lutfı her câ

3. Vekîl-i mutlakıyla ide kevni
O asl-ı pâk dîn ü devlet ihyâ

4. Olup sârı kulûba lutf u hulkı
Tıbâ‘-ı ‘âlem oldı hayra mecrâ

5. Husûsâ bende-i sâfî zamîri
Yegen Hâcı Mehemmed Aga Paşa

6. Bu ‘ayn-ı sel-sebil-âsâyı itdi
Aga kapusı karşusında ihyâ

7. Ne ‘ayn ol ‘ayn-ı tesnîm-i behişti
Ne çeşme çeşme-i kevserle hem-pâ

8. Binâsı zencebîl kâfur-ı ‘Adne
Suyı âb-ı hayâta reşk-fermâ

9. Hıdiv-i ma‘reke-ârâ ki kandı
Niçe kez mevc-i şemşîrinden a‘dâ

10. O ‘ayn-ı istikâmet bir sudur hep
Derûn bîrûn zebân âyîne-âsâ

11. Nem-i ilhamla sîrâb kılsun
Dil-i pâkin cenâb-ı münzilü’l-mâ

[2a] ḥıyâż] ḥayyâż İ.
[4a] hulkı] ahlâkı M.
[5a] ṣâfî] ṣâf K, ṣânî M.
[9a] kandı] kaṭdı İ, M.
[11a] nem-i] nîm-i M.

12. Kulı Kânî zamîrü'l-cem' fikrin
İdüp bânî ile 'atşâna isrâ

13. İderken cüst-cû yenbû'-ı dilde
Du'â suyında bir târîh-i ra'nâ

14. Derûna geldi bî-külfet bu târîh
Sekâhüm rabbühüm şurben tahûrâ (1186)[*]

53

Târîh Berây-ı Kethüdâ Şoden-i Mustafa Beg Efendi Der-Rikâb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bâreka'llah ey zihî ikbâl-i baht-ı bî-zevâl
Levhaşa'llah ey huceste tal'at-ı hûrşîd-zây

2. Sad-hezârân bâr-ı şükr ez-safv-ı mir'ât-ı derûn
Bâ-hezârân sıdk-ı mahzü'l-hamd min-lutf-ı Hudây

3. Böyle bir lutf-ı 'amîmüñ cümleye vâcib iken
Bilmeyüp şükrin reh-i küfrâna koymak püşt-i pây

4. Zümre-i 'irfâna belki ehl-i İslâma bütün
Olamaz şâyeste bir vechile bâ-kavl-i Hudây

5. Hak Te'âlâ çün *etî'ûnî* didi Kur'ân'da
Enbiyâya hem ulü'l-emre itâ'atdür be-cây

---

[12] 12 ve 13. beyitler İ'de yer değiştirmiştir.
[14a] *Rabbi onları temiz bir içecek verir. (Kur'an-ı Kerim, İnsan, 76 / 21)*
[*] Tarih K nüshasında kayıtlı değildir.
[53] İ 138b, K 43b, M 38a, –Ü.
[1a] ey zihî] zihî İ, M.
[1b] lev-haşa'llah] lev-hasa'llah İ.
[2b] min] –M.
[3b] püşt-i] püşt ü İ.
[5a] *Etîûnî (bana uyunuz) şeklinde Kur'an'da geçmeyen bu ifade, en yakın "fe'ttebiûnî ve etîû" biçiminde geçmektedir. (Kur'an-ı Kerim, Taha 20 / 90).*

6. Ya‘ni itdi tâ‘atıyla tâ‘at-ı peygamberî
Hem ulü’l-emrüñ itâ‘atin çü ser-pâ dest-i pây

7. Ser ne ez-dest ü ne dest ez-ser büved çün bî-ni-niyâz
Vâcib âmed hakk-ı her se râst âverden be-cây

8. Ba‘dehû begden gelen begdür mü’eddâsınca Hakk
Fe’s’elû ehle’z-zikr tenbîhin idüp reh-nümây

9. Emr-i lâhûtî vü fermân-ı ilâhîsi ile
İtdi dest-i Hakk-perest ehl-i hevâyı zîr-pây

10. Çün bu ma‘nâ zihn-i erbâb-ı reşâda buldı râh
Feth-i ebvâb-ı hidâyet oldı her yüzden kolay

11. Mûcib-i hüsn-i rızâda işbu vaz‘-ı Hak-pesend
El-vekîlü ke’l-asîl olsa saña burka‘-küşây

12. Hordedân sâhib-i hıred bu bahsde itmez ‘inâd
Dâ’imâ nâ-be hazânuñdur hemân tezyîf-i re’y

13. Ehl-i ‘irfâna hele hîç olmaz ol çesbân kim
İmtisâl-i emr-i Hakkda olmaya pîşine pây

14. İşte bir zât-ı sütûde menkabet ayagına
Kethüdâ-yı sadr-ı ‘âlî sadrı kılup çehre-sây

15. İtmiş iken Hazret-i Sultân Selîm-i kâmrân
Şânınca ta‘zîmen anuñ rütbesin hâsid-güzây

16. Bâ-husûs ol dâver-i dâd-âverüñ mânend-i meh
Câ-nişîn-i sadr-ı hûrşîd efseri fermân-revây

---

[7] *Niyâz olmayınca ne baş elden ne de el baştan olur, zira niyaz yok. Her üçünün hakkını doğru olarak yerine getirmek vacib oldu.*

[8b] *Bilmiyorsanız bir bilene sorunuz.” (Kur’an-ı Kerim, Nahl 16/ 43)*

[10a] erbâb-ı] ebvâb-ı K, M.

[12b] re’y] rây M.

17. Cünbiş ü reftâr u tarz u tavrın istihsân idüp
Re'yine tedbîrine her maslahatda vire rây

18. Dahı kimdür medhe şâyeste kimi ögmek gerek
Hâme-i erbâb-ı ʻirfân kande bulsın cilve-cây

19. Gel sen ol şâʻir bre nâsih behey bî-magz u hûş
Kime sarf itseñ gerek her kândan alsañ da pây

20. Ya kimüñ var kim medîhüñden nedâmet gelmesün
Bir re'îs-i feyz-enîsüñ bir de işte kethüdây

21. Şâh-ı Cem-câh Âsaf-ı sâfî-menişden soñra bir
Var mı dest-hâmede ruhsat ki ide itʻâb-ı pây

22. Vasfına harc eylese şu muʻtenâ gevherleri
Medhine derc eylese bunca yevâkît-i se-tây

23. Lü'lü-i terdür midâdum bahrinüñ her katresi
Çây sıra gitme güherdür bu degüldür seng-i çây

24. Bu bürûdetle ısınmazsın medîh-i hâssaya
Lâzım oldı tabʻuñı taʻrîk içün matbûh-ı çây

25. Bir de gel ey sayrefî-i tabʻ-ı harc it cevherin
Ol cevâhir-pâş-ı ahlâk-ı bihînden soñra cây

26. Meclis-i hâssında ihsâs-ı mekârim şöyle kim
Bî-karadan bezm-i bî-mânend-i heft-sad perde bây

[18b] hâme-i] nâme-i M.
[19a] sen ol şâʻir] sen ey şâʻir İ.
[20a] var kim] vardur İ.
[20b] feyż-enîsüñ] feyż-itseñ K.
[25] Bu beyit İ'de kayıtlı değildir.

27. Hâtem eyler hatm-i makzî nesh-i hükm-i cevdetin
Ma‘n-ı ma‘nîden tehî zu‘m eyler in‘âmın çü nây

28. Medhüñe harc itmeyen bahr-ı suhen gevherlerin
Sâhil-i endîşede varsun çagırsun vay vay

29. Gel ey insâf-ı füsürde ey füşürde magz-ı kûr
Niçe envâr-ı zekâ gördüñ niçe zer mehçe ay

30. Ol zamân ki ay-ı ahkâm-ı medîhin yazdı çarh
Bakdı rûy-ı mâha didi sad-te’essüf birle ay

31. Düşmedi ber-vefk-i dil-h˘âh-ı suhen sencân-ı çarh
Bu bihîn matlûb-ı nev-âyîn be-nâmized be-ây

32. Ben ne deng ü leng-i bî-nengüm ki haddüm bilmeyüp
Eyledüm makdûrumuñ ‘aksiyle kendüm halka şây

33. Ber-mekî-i bu ‘âlî-sîret dinür bakılsa ger
Resm-i in‘âm-ı hakîmâneyle çendân saht-pây

34. Eyler îmâ bu neşîd-i nâ-şenîde ser-be-ser
Vaz‘-ı makbûl-i seref nâdânına bî-leyy ü lây

35. Terceme itdüm idüp tazmîn-i ma‘nâ ‘aynını
Dinmesün mesrûkdur ma‘nâ yâhûd lafz-ı ezberi

36. Hâme-i âteş-safîri su gibi itdi revân
Semt-i gabrâ-yı ‘ibârâta çü esb-i bâd-pây

37. Kim dimiş tâzice bir beyt karînü’l-leyyinde
Yekke-tâzı bu feyâfî-i belâguñ hem hûd ây

[27a] ḥâtem eyler] hâtem ile K, hâtem eyler M.
[32] 32 ve 33. beyitler İ’de yer değiştirmiştir.

38. Budur ol ra‘nâ-‘ıyâr ol tercümân-ı zer-gubâr
Bî-zebân iken öter meclisde çün hulkûm-ı nây

39. Harf harf eyler edâ olmaz harîf-i inhirâf
Dey bahâr âyâr tâbistân harîf ol dem serây

40. Budur ol ‘özr i‘zâr-ı ‘anber-âzâr u ten-nizâr
Zâr zâr ol neş’e zâr-ı râzda olmış be-cây

41. Gûş-ı hûş-ı ‘ârif-i medhûşa ilkâ itmeden
Hâlî olmaz hâl-i müşfik zannider hâl-âşinây

42. Kim makâm-ı seyfde vaz‘-ı nidâ mahzûrdur
Nitekim kâh-ı nidâda seyf olur endîşe-hây

43. Bu edâ-yı dil-nişîn tarz-ı bihîn re’y-i rezîn
Bi’z-zarûre itdirür na‘t-ı güzînüñ hây hây

44. Hıffet-i rûy-ı delîle sıklet-i bahşâyişi
Mug-beçeyle duht-ı rezden çekdi reng-i hûy hây

45. Neş’e-i pâ-der-rikâb mutallâgâh-ı va‘dde
Keyfe dir âsâr-ı dûr endâzına yok hadd ü pây

46. Gel du‘â eyle ko lâfı vakt-i fahriyye degül
Sapma gel fahriyyeye fahre neden düşsün gedây

47. Tâ ki bu nüh-kârgâh-ı âsmânî perdenüñ
Ola bîrûnî halâ yâhûd melâ-yı teng-nây

[38a] zer-gubâr] zer-‘ıyâr M.
[39b] âyâr] ayâ K.
[40b] râzda] zârda M.
[41a] gūş-ı] gūş u M.
[42b] endîşe] endîşe-i İ; hây] cây M.
[47a] perdenüñ] perverdenüñ K.

48. Ola kasr-ı devlet ü ikbâlinüñ pîrâmeni
La-halâ vü lâ-melâya gün gibi revnâk-fezây

49. Şevk ile Kânî didi târîh-i ‘izz ü câhını
Bu hümâyûn mısra‘-ı berceste-i hâtır-güşây

50. ‘Add idüp gevherlerin koysun bün-i ceyb-i dile
Mâbeyinci Mustafa Beg giydi ziyy-i kethüdây

51. Bu mübârek mısra‘uñda cevherîsin kıl hisâb
Hamdu li’llah Mustafa Beg oldı mukbil kethüdây (1204)*

54

Târîh Berây-ı Ta‘mîr ve Tevsi‘-Şoden-i Sarây-ı Aydın Der-Zamân-ı Yegen Mehemmed Paşa

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Mükemmel-sâz-ı kasr-ı hânedân-ı devlet ü ikbâl
Tetimme-bend-i bünyân-ı bedî‘-i ‘izz ü isti‘lâ

2. Vezîr-i bî-nazîr-i devlet-i ‘Abdü’l-hamîd Hânî
Semiyy-i mefhar-i her dü-cihân Gâzi Yegen Paşa

3. Kudûmıyla sarâyuñ tîre-hâki döndi iksîre
Gözüñ aydın dir idi birbirine revzen-i mînâ

4. Velî vîrânelikden teng-dillikden olup dil-gîr
Zebân-ı hâl ile eylerdi her bir köşesi şekvâ

5. Egerçi sözde bir mikdarcası ta‘mîr olunmışdı
Degüldi vefk-i dil-h˘âh üzre ammâ kâbil-i sükñâ

6. Yine hâlî degüldi rahne vü sûrâhdan her semt
Ne yapsun sâdece bir tesliyetle ‘âşık-ı şeydâ

[50b] beg] –İ.
[*] Tarih M ’de kayıtlı değildir.
[54] K 45b, M 39b, –İ, -Ü.
[5a] mikdarcası] mikdârca K.

7. Kemâl-i ihtiyâc-ı sâkin ü meskûnı gördük de
O düstûr-ı kesîrü’r-rahm idüp endîşe-i inşâ

8. Sarâya kıldı zamm bu kıt‘a-i garrâ-yı dil-bendi
‘Alâ kavlin bihişte zamm-ı huld-ı heştümin-âsâ

9. Ne kıt‘a kıt‘a-i elmâsdan matbû‘dur dirdüm
Eger şekl-i müselles itmese noksânına îmâ

10. Havâle Cennete revzenleri ol rütbe kim müşkil
Seçilmek birbirinden geşt iden gılmân mı yâ hûrâ

11. İder çîde gül-i zerrîn-mihri nîm-cünbişle
Şikâf-ı revzeninden el sunan bî-renc ü bî-pervâ

12. Gül-i maksûdı bir rengîn çiçekdür kim nakş virmez
Hezârân-sâl Mânî meşk-i taklîd eylese ferzâ

13. Zemîn-i sakf-ı tavân-ı bülend-eyvân-ı keyvânı
Firâz-ı bâm-ı mânend-i verâ-yı ‘arş-ı nâ-peydâ

14. Sakınsun sûret-i nâ-mahremi tasvîrden nakkâş
İder zî-rûh olan tasvîri zîrâ ol hevâ ihyâ

15. Turunc-ı mihr ü sîb-i mâhî firûze tabaklarda
Ref-i bâlâsına şâyestedür çarh eylesün ihdâ

16. Ararken bende Kânî bir şikeste beste dest-âvîz
Hıred fi’l-hâl mahsûl-i tabî‘atdan idüp i‘tâ

17. Murassa‘ yek-nigîn-âsâ müzeyyen kıldı bir beyti
Dü mısra‘da iki târîh-i cevherdâr-ı müstesnâ

[9a] Vezin hatalıdır.
[10b] ya hūrâ] hūrâ K.

18. Bu resm üzre vezîr kıt‘a-i şâhâne düşer elbet
Hemîşe çâr-kasr-ı himmet-i Hâcı Yegen Paşa (1188)

55

Târîh-i Berây-ı Kethüdâ-Şoden-i Mustafa Reşid Efendi Der-Rikâb

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Yine bir nev-nümâyiş var cânâ mübârek bâd
Vefâ semtinden itmişsin güzer gûyâ mübârek bâd

2. Ser-i kûyuñda gül-bâng-ı sımâh-ârâ-yı nahvet var
Disün şâyestedür nüh-künbed-i vâlâ mübârek bâd

3. Degül tûtî vü şân-ı sebzezârı şekkeristânuñ
Lebüñ şevkıyle söyler tûti-i gûyâ mübârek bâd

4. Sen ol Mecnûn-ı sâz-ı fikr-i zîbâ-yı Felâtûnsın
Ki olsa zinde dir ez-cân u dil Leylâ mübârek bâd

5. Mübârek oldıgında tal‘atuñ yok şüphemüz zîrâ
Lisânlarda nutk dillerde de hülyâ mübârek bâd

6. Dimâg-ı kudsiyânı subhgâh eyler mu‘attar hep
Şemîm-i gîsuvânuñla nesîm-âsâ mübârek bâd

7. Yazar zâ’irçe-i tevfîk-i tûmâr-ı medîhüñde
Be-cây-ı besmele bâ-hatt-ı nâ-peydâ mübârek bâd

8. Sadâ-yı dîk-i ebyaz sanma evc-i heft-kâh üzre
İder pîr-i sefîd-i çarh-ı bî-pervâ mübârek bâd

9. Mülemma‘ cezbe-i dîdâr ile her cây-ı toldurdı
‘Aceb mi işidilse câ-be-câ her câ mübârek bâd

---

[55] İ 140a, K 45a, M 39b, –Ü.
[5b] dillerde de] dillerde K.

10. Bagışlasun seni ‘uşşâkâ ‘uşşâkı saña Allah
Rakîbâne ebed eglence sil sevdâ mübârek bâd

11. Hazer sad el-hazer şemşîr-i nâzük iştihârından
Ki ‘uşşâka o dem ser-kûçe-i ferdâ mübârek bâd

12. Keşîde tub ‘inân-ı cevr-i ‘uşşâkı usandurma
Ki senden kethüdâ-yı devlete şekvâ mübârek bâd

13. Cenâb-ı nâmdaş-ı Mustafâ Rustavi bî-pervâ
Ki dirler gûşe gûşe câhına dünyâ mübârek bâd

14. O mesned-zîb-i istignâ vekîl-i sadr-ı müstesnâ
Ki gören görmeyen dirler ‘ale’l-‘amyâ mübârek-bâd

15. Zamân-ı re’y ü tedbîrinde görse vaz‘ın Eflâtun
Hezârân gûne ta‘zîm iledür mâ-şâ mübârek bâd

16. ‘Atâsın eylese hiss rûh-ı Ma‘n u Bermekî Hâtem
Gelürdi gûşa zîr-i hâkden hâlâ mübârek bâd

17. Hüdâ ikbâlin efzûn eylese dil-h˘âhını makrûn
İde ednâ tezellüller diye i‘lâ mübârek bâd

18. Bu cevherdâr-ı târîhümle tebrîk eylerem Kânî
Semiyy-i Mustafâdur kethüdâ hakkâ mübârek bâd (1204)*

56

Târîh-i Velâdet-i Ahmed Necîb

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Matla‘-ı ikbâlden bir mâh-ı nev-tâli‘ olup
Pertev-i mihr-i cihân-ârâya virdi nûr u zîb

---

* Tarih M’de kayıtlı değildir.

[56] K 45b, M 40a, –İ, –Ü.

2. Hazret-i Hâfız Efendi ki şerîfü’n-nesldür
Virdi lutfuñdan aña Allâh bir necl-i necîb

3. Eyledi üstürre-i tab‘um bu ma‘nâyı tırâş
K’ola ol ferzend-i es‘ad mazhar-ı feth-i karîb

4. Küllü şey’ yerci‘u eyler muktezâsın âşikâr
Ser-nüviştinde yazılmışdur anuñ sırr-ı ‘acîb

5. Hak Te‘âlâ ol velîdi kâbil-i feyz eyleyüp
Fıtratında eylemiş îdâ‘ bir sırr-ı garîb

6. Ol merâyâdan görür anı mezâya fehm olan
Kim olur ol tıfl-ı kerrûbî-nijâd elbet edîb

7. Hᵛâhiş-i feyz-i pederden vâye-gîr olmış meger
Kim siyâdet neş’esi olmış ezelden tâ nasîb

8. Anı hem tahlîfini müstevcib olan vâlideyn
İtmeye Allah dü-çâr-ı şiddet-i yevm-i ‘asîb

9. İstedüm anuñ idem târîh-i mîlâdın zabt
İstifâza eyledüm nevk-i kalemden yâ nasîb

10. Kân-ı gevher-bahş-ı dil nîsânveş feyyâz olup
Cevherî-i tab‘-ı nûrânîsine virdi firîb

11. Kilk-i feyz endûz-ı Kânî yazdı târîhin tamam
Geldi nâz ile semâ‘-ı gaybdan Ahmed Necîb (1204)

[9a] idem] didüm K.
[10a] olup] olur K.

(TAHMİSLER)

57

Tahmîs-i Kıt‘a-i Hazret-i Şehriyâr-ı Ma‘ârif Destgâh Sultân Selîm Hân Etâla’llahu ‘Ömrühü ve İbkâhu*

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

I

1 İderdüñ intizâr ol emre kim zâtında zî-şândur
2 Şehin-şâhân-ı dehre gıbta-fermâ olsa şâyândur
3 İdüp esbâbın âmâde be-minvâli ki çesbândur
4 Te‘âla’llah nasîb itdi bu bir taht-ı Süleymândur
5. Uyan kim h˘âb-ı gafletden bütün kişver perîşândur

II

1 Cihâd-ı ekber-i nefse ‘azîmet eyle merdâne
2 İki yerden kuşan gayret kuşagın çık bu meydâne
3 Zen-i mekkâre-i dünyâyı tatlîk eyle rindâne
4 Cihâna gönlüni virme uyup bu mekr-i şeytâne
5 Emânet eyle gel hakka ki Settâruñ nigehbândur

III

1 Der-i bî-gâne-kânı himmetüm virmez rızâ dakka
2 İder müştakk-ı menhî gayretüm tercîh müştakka
3 Kasem mihr-i dereng-âverdeye hem mâh-ı münşakka
4 Havâle eyledüm gayrı umûrum Hazret-i Hakka
5 Baña bu mülki hep viren Cenâb-ı Hakk-ı Sübhândur

IV

1 Derûnumdan çıkar Kânî sivâyı jeng-i evhâmı
2 Tarîk-ı sa‘îde ikdâma takdîm eyleyüp hâmı
3 Tevekkül tekyegâhında uyut bu nefs-i vehhâmı
4 Bu dünyâya tayanup olma gâfil gel ey İlhâmî
5 Saña da bâkî kalmaz bu döner bir çârh-ı devrândur

---

[57] İ 140b, K 46a, M 40b, –Ü.
[*] ma‘ârif] ma‘ârif-perver M.
[I-2] fermâ] fermân M.
[II-4] uyup] olup M.
[II-5] ḥakkâ ki] halkı ki K.
[III-3] dereng-âverdeye] nihr ü reng âverdeye K.
[IV-1] çıkar] çıhar M.
[IV-3] uyut] uyup M.

58

Tahmîs-i Gazel-i Nûri Beg

Mefûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

I

1 Ser-sadr-ı sîne beyt-i hazen şerha bâbımuz
2 Dilde nühüfte nukl-i gamuñ çün dolâbımuz
3 Hûn-ı çekân-ı dîde-i terdür çün âbımuz
4 Fikrüm ayag u la'l-i lebüñdür şarâbımuz
5 Hicrân ilinde laht-ı cigerdür kebâbımuz

II

1 Elden nukûd-ı mâmelek-i şevk gitmeden
2 Hüsnûñ netîce mev'id-i ma'lûmı yitmeden
3 Bu oyunuñ dahı sakâlı bâri bitmeden
4 Devr-i hâtında tek bizi sıfrü'l-yed itmeden
5 Görsek güzelce şimdi hisâb u kitâbımuz

III

1 Girsek visâli bagına gülzâra nisbeten
2 Koksak o gül yañaklarını hâra nisbeten
3 Emsek dü-la'l-i nâbını hammâra nisbeten
4 Agız agıza sohbet eylesek agyâra nisbeten
5 Yok yere gitmese bu kadar intisâbımuz

IV

1 İtmiş ihâta hâle-i hatt nûr-ı zulmeti
2 Ezdâddan sirişte serâ-pây-ı hilkati
3 Şeb-rûz içinde rûz-ı şebüñ reng-i kisveti
4 Meh-tâba çıkdı seyr it o hûrşîd-i tal'atı
5 Olmaz nihân gice bizüm âftâbımuz

---

[58] İ 141a, K 46b, M 40b, –Ü.

I-5 laḥt-ı] taḥt-ı K, M.

II-4 hâṭında] haṭında İ, hatında M.

II-5 ḥisâb u] ḥisâb-ı M.

IV-1 nūr-ı] nūr u İ.

IV-3 rūz-ı şebüñ] rūz u şebüñ M.

V

1 Eyler güsiste cell-i temennânı dârdan
2 Pâyın ider keşîde reh-i i'tibârdan
3 Her bâr atar seni hîç atılmaz o yârdan
4 Hatt gelse de kesilmeyecek dil o yârdan
5 Ceffe'l-kalem budur saña kat'i cevâbımuz

VI

1 'Ulvî-mîzâc olur imiş âteş ü şân-ı 'ışk
2 Ber-ter imiş sipihr-i nühümden de şân-ı 'ışk
3 Ta'rife gelmez ancak o imiş nişân-ı 'ışk
4 'Işkuñ tenezzülin bulamaz ser-keşân-ı 'ışk
5 Hengâm-ı pîri ile müsâvî şebâbımuz

VII

1 Kânî bu heft-bendi eger çerha sezdirür
2 Tezyîn içün şu'â'-ı zer-i mihri ezdirür
3 Hüsn-i edâ-yı nâzımı hassânı bezdirür
4 Nûri be nev-zemîni el üstünde gezdirür
5 Tahmîs iderse Kâni-i 'âlî-cenâbımuz

59

Tahmîs-i Gazel-i Bâkî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

1 Turdılar ma'reke-i nâzda hûbân saf saf
2 Gözlerin gözlerime dikdiler el'ân saf saf
3 San kazâ oklarıdur karşu varur cân saf saf
4 Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf
5 Gûyiyâ cenge turur nîze-güzârân saf saf

II

1 Güldi güller ser-i gül-bünde biraz gül sen de
2 Her gören bülbülüñ olsa ne olur gül sen de

[V-1] eyler] eyle K; temannânı] temannâyı M.
[V-4] gelse de] gelse İ.
[VI-2] 27 ve 29. mısralar M'de yer değiştirmiştir.
[VI-5] müsâvî] mesârî M.
[59] İ 141b, K 47a, M 41a, –Ü.

3 Tende cân bülbül-i şîvende velî gül sen de
4 Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende
5 İki cânibde turur serv-i hırâmân saf saf

III

1 Bahr-ı hûn mevc-i dil ü dîdeye reng itmek içün
2 Kân-ı şingerfe çeker dâgını deng itmek içün
3 Def‘-i leb-teşnegî-i kâmı neheng itmek içün
4 Leşker-i eşk-i firâvânla ceng itmek içün
5 Gönderür mevclerin lücce-i ‘ummân saf saf

IV

1 Yerde feryâd iderek semtüñe dil seyr âheng
2 Cevv-i eflâkde her zerre olup germ âheng
3 Yaluñuz bilme dil-i zâra hezârı hem reng
4 Gökde efgân iderek sanma geçer hayli küleng
5 Çekilür kûyuña mürgân-ı dil ü cân saf saf

V

1 Kimlerüñ hacle-i ser-vaktine ked-bânûsın
2 Kankı âguşda av âşinev-i nânûsın
3 Kimlerüñ şu‘lever itdüñ ‘acabâ fânûsın
4 Câmi‘ içre göre tâ kimlere hem-zânûsın
5 Şekl-i sakkâda gezer dîde-i giryân saf saf

VI

1 Şevk ile pâ-be-hevâ gitse ‘alem gibi kalem
2 Pîşgâh derüñe yitse ‘alem gibi kalem
3 Ber-dûş dili incitse ‘alem gibi kalem
4 Vasf-ı kaddüñle hırâm itse ‘alem gibi kalem
5 Leşker-i satrı çeker defter-i dîvân saf saf

VII

1 Ruh-ı hûy-kerdeñe nisbetle olup mest-i ‘arak
2 Oldılar şerm ile âzürde kef-i mevc-i ‘arak
3 Olsalar râh-ı teşekkürde n’ola gark-ı ‘arak

[III-2] 12 ile 14. mısra’lar İ’de yer değiştirmiştir.
[V-3] ‘acabâ] bu gice İ.
[VI-5] leşker-i] leşkeri İ; defter-i] defter ü İ; saṭrı] saṭra M.
[VII-1] rūh-ı] rūy-ı İ.
[VII-2] ‘arak] gark M, garak İ.
[VII-3] gark-ı ‘arak] gark-ı gark M.

4	*Ehl-i dil derd ü gamuñ ni'metine müstagrak*
5	*Dizilürler keremüñ hᵛânına mihmân saf saf*

VIII

1	Biriküp bir yere 'uşşâk süzülmiş gûyâ
2	Terk ü tecrîd ile gayruñdan üzülmiş gûyâ
3	'Işk ihrâmı giyüp cildi yüzülmiş gûyâ
4	*Kûyuñ etrâfına 'uşşâk düzülmiş gûyâ*
5	*Harem-i Ka'be'de her cânibe erkân saf saf*

IX

1	Kim acır Kâniye mâniye saña hey Bâkî
2	Öl diril pîrehen-i âhireti gey Bâkî
3	Taşlar ile dögünüp iñleye çün ney Bâkî
4	*Kadrüñi seng-i musallâda bilüp ey Bâkî*
5	*Turup el baglayalar karşuña yârân saf saf*

60

Tahmîs-i Diger-i Gazel-i Mezkûr*

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

1	Sefer eyler harem-i câna civânân saf saf
2	Cân virür gamzesine ins degül cân saf saf
3	Kurılur 'ışka hep ma'reke-i cân saf saf
4	*Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf*
5	*Gûyiyâ cenge turur nîze-güzerân saf saf*

II

1	Hey'etüñ sanki şüküfte semen-i gülşende
2	Olsañ ammâ ki görince beni ey gülşende
3	Bülbül itdükçe nevâ gonçeleri gülşende
4	*Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende*
5	*İki cânibde turur serv-i hırâmân saf saf*

IX-1 mâniye] mâni M.

60 İ 142a, K 47b, M 41b, –Ü.

* meẕkūr] Bâkî M.

I-1 cânâ] cânâna M.

II-5 hırâmân] ḥırâmân M.

III

1 Çâr cûy-ı çemen-i cân ile ceng itmek içün
2 Hûn-ı dâg-ı şerer-efşânla ceng itmek içün
3 Reşha-i şerha-i meysânla ceng itmek içün
4 Leşker-i eşk-i firâvânla ceng itmek içün
5 Gönderür mevclerin lücce-i ʻummân saf saf

IV

1 Hasretüñle sekemez bagda bülbül-i pâleng
2 Servler sîne-i tîhû gibi pür-nakş-ı peleng
3 Bu hevâlarla takınmış iki yanında çeleng
4 Gökde efgân iderek sanma geçer hayl-i küleng
5 Çekilür kûyuña mürgân-ı dil ü cân saf saf

V

1 Hân-kahlarda kimüñ rûşen idüp fânûsın
2 Şeh-nişînlerde kimüñ diñleyen nânûsın
3 İdüp insâ heme ferzendini hem-bânûsın
4 Câmiʻ içre göre tâ kimlere hem-zânûsın
5 Şekl-i sakkâda gezer dîde-i giryân saf saf

VI

1 Gam-ı ebruñla pür-derd ü elem gibi kalem
2 Zahm-ı gamzeñle bu ʻâlemde ʻalem gibi kalem
3 Dizilüp havzaña cîrân-ı selem gibi kalem
4 Vasf-ı kaddüñle hırâm itse ʻalem gibi kalem
5 Leşker-i satrı çeker defter-i dîvân saf saf

VII

1 Ehl-i ʻışk âteş-i ʻışk ile bütün mest-i ʻarak
2 Hayli hûbân-ı hayâlüñle senüñ gark-ı ʻarak
3 Mevc-i hulyâ-yı visâlüñle talepkâr-ı garak
4 Ehl-i dil derd ü gamuñ niʻmetine müstagrak
5 Dizilürler keremüñ hˇânına mihmân saf saf

VIII

1 Harem-i hurmetüñ esbâbı düzülmiş gûyâ
2 Kisve-i beyt-i Hudâ topdan üzülmiş gûyâ
3 Her biri hˇâhiş-i vasluñla büzülmiş gûyâ

VII-1 ʻışk ile] ʻışkuñla M.
VII-2 ʻarak] gark M.

4	*Kûyuñ etrâfına ‘uşşâk düzülmiş gûyâ*
5	*Harem-i Ka‘bede her cânibe erkân saf saf*

IX

1	Rahmet-i Hakkla tesellâda bilüp ey Bâkî
2	Mevkıf-ı Tûr-ı tecellâda bilüp ey Bâkî
3	Seni Kânî der-i Mevlâda bilüp ey Bâkî
4	*Kadrüñi seng-i musallâda bilüp ey Bâkî*
5	*Turup el baglayalar karşuña yârân saf saf*

61

Tahmîs-i Gazel-i Diger-i Bâkî

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

I

1	Kala mı ‘akd-ı nesî’ eyle şetâret bâkî
2	Mey-i müstakbel ile neş’e-i hâlet bâkî
3	Zevk anı gerek ‘âşıklara ‘âdet bâkî
4	*Sâkiyâ kalmaz imiş çünki bu sohbet bâkî*
5	*Mey-i gül-gûn içelüm bâde-i Cennet bâkî*

II

1	Bî-rızâ meyve-i vuslat çün olur cânânı
2	Lîk el-hâlühü añar ez-dil ü cân cân anı
3	Hâliyâ cânumuñ âbı o be-her cânânı
4	*Hᵛâbda almış idüm bûs-ı leb-i cânânı*
5	*Cân dimâgında dahı şimdi o lezzet bâkî*

III

1	Ey dil öpsem niçe bir dost u düşmenle yetiş
2	Câna yetmişidi gumûm olmasa cânâ bu yetiş
3	Bir ‘ilâcı bulınur derd degüldür bu yetiş
4	*Beni öldürdi firâkuñ meded ey dost yetiş*
5	*Hele bir pâre dahı tende harâret bâkî*

---

[61] İ 143a, K 48a, M 42a, –Ü.

[II-1] bî-rıżâ] bî-riyâ İ, M.

[II-4] būs] pūs M.

[III-2] yetmişidi] yetişdi M; gumūm] gamūm İ.

IV

1 İñlemezdüm hele ber-geşte şu‘ûn oldıguma
2 Hayret-i ‘ışkuñ ile vakf-ı sükûn oldıguma
3 Dâl iken hem nesâk-ı halka-i nûn oldıguma
4 Aglamazdum bu kadar zâr u zebûn oldıguma
5 Kalsa bir pâre gamum çekmege tâkât bâkî

V

1 Cevher-i Kânî-i çün mihr ü mehüm sen sâg ol
2 Bâz sîm üsküf-i zerrîn-külehüm sen sâg ol
3 Dil-nişînüm şeh-i encüm-sipehüm sen sâg ol
4 Bâkî ölsün yoluña pâdişehüm sen sâg ol
5 Baht-ı pâyinde Hudâ yâr-ı sa‘âdet Bâkî

62

Tahmîs-i Gazel-i Diger-i Bâkî

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

I

1 Dil-berâ şerbet-i la‘lüñde ne hoş hikmet var
2 Nûş iden ‘âşık-ı dil-hastelere sıhhat var
3 Söyle şîrin dehenüñde niçe haysiyyet var
4 Lebüñi öpmede cânâ ne ‘aceb lezzet var
5 Bâ-husûs ince belüñ koçmada çok hâlet var

II

1 Ruhlaruñ Ka‘be-i ‘ulyâ vü kaşuñ kıble-nümâ
2 Dehenüñ dâr-ı şifâ vü nefesüñ rûha gıdâ
3 Bakışuñ ‘ayn-ı vefâ vü gülüşüñ özge safâ
4 Cünbişüñ câna şifâ söyleyişüñ derde devâ
5 Yaluñuz hüsn degül sende begüm hikmet var

III

1 Reh-güzâruñda düşüp sâye-i çeşmüm sürürüm
2 Sensiz ey rûh-ı revân kâlıb-ı bî-cân yürürüm
3 Kande baksam sanma nakş-ı hayâlüñ görürüm

IV-1 iñlemezdüm] añlamazdum M.
IV-2 ‘ışkuñ ile] ‘ışkuñla İ.
VI-3 dâl] dil M.
62 İ 143a, K 49a, M 42b, –Ü.
I-3 söyle] şöyle M.

4 *Görmez isem ölürüm görmege cânlar virürüm*
5 *Sende ey rûh-ı revânum ne ʻaceb haslet var*

IV

1 Aglamak oldı işüm ben bu cihânda gülemem
2 Dâmen-i vuslat ile seyl-i sirişküm silemem
3 Özümi vaʻde-i hayretde yitürdüm bulamam
4 *Bilmezem baña ne sihr oldı ki kendüm bilemem*
5 *Şunı ancak bilürem bende ʻaceb hayret var*

V

1 Kânî sen serv-i sehî kaddüñ olup pâ-mâli
2 Sâyeveş pâyüñe yüz sürmeden olmaz hâli
3 Başa iletse n'ola devlet ile ikbâli
4 *Ayaguñ tozını baş üzre tutarmış ʻÂlî*
5 *İʻtikâdum bu ki başunda anuñ devlet var*

63

Tahmîs-i Gazel-i Hayâlî

Mefʻûlü Mefâʻîlü Mefâʻîlü Feʻûlün

I

1 Ey kadd-i şehîdân tō küşte est gümâne
2 Ey cûşiş-i hûn cigerem hâst terâne
3 Endahte ez-dûş-ı tō mî-bâşem ü yâne
4 *Ey tîr-i gamet-râ dil-i ʻuşşâk nişâne*
5 *Halkî be-to meşgûl ü tō gâ'ib zi miyâne*

II

1 Geh sâhâ-i mey-hâne şeved kıble-i sâcid
2 Geh halka-i dendân kendem veleh ü vâcid

III-5 ʻaceb] güzel K.
IV-3 vâde-i] vâdi-yi M.
V-3 devlet ile] devlet ü M.
V-4 tozını] yüzini M; ṭutarmış] ṭutar M.
63 İ 143b, K 48b, M 43a, –Ü.
I-1 *Ey şehitlerin uzunu (uzun boylusu), seni kuşku (şüphe) öldürmüş.*
I-2 *Ey kaynayan kanım, ciğerim şarkı (nağme) istiyor.*
I-3 *Omuzlarından dökülmüş (serilmiş) olayım ya da olmayayım (Bunun önemi yok)*
I-4 *Ey senin gam oklarını âşıkların gönlüne yönelten (nişan eden),*
I-5 *Halk seninle meşgul fakat sen ortalarda yoksun (kayıpsın).*
II-1 *Bazen secde edenleri kıblesi meyhâne tarafı olur.*

3 Geh büt be-perestem zı-reh-i hezl ü eger cid

4 Geh mu'tekif-i deyrem ü geh sâkin-i mescid

5 Ya'ni ki tō-râ mi-talebem hâne be-hâne

III

1 Geh makdesî-i kûy-ı mugân bâşem ü pürkâr

2 Geh mistaba-ârâ-yı müselmân-ı tebehkâr

3 Geh reng-hemi cûyem ü geh bûy zî-gülzâr

4 Hâcı be-reh-i Ka'be vü men tâlib-i dîdâr

5 O hâne heme cûyed ü men sâhib-i hâne

IV

1 Her dil be-diger gûn reh-i 'ışk-ı tō pûyed

2 Her nutkı be-nev'i dem-i esrâr-ı tō cûyed

3 Gül gonçe-i în bâg be yok în tarz ki bûyed

4 Her mürg be-sad gûne zebân hamd-i tō gûyed

5 'Âşık be-serâyîden ü mutrib be-terâne

V

1 Der-dost u der-düşmen eger ōst tevân dîd

2 Der-magz eger bûde vü der-post tevân dîd

3 Der-dîh eger bâşed ü der-kûst tevân dîd

4 Çün der-heme câ 'aks-i rûh-ı dōst tevân dîd

5 Dîvâne neyem men ki revem hâne be-hâne

[II-2] *Bazen diş halkasını ısrarcı biçimde hüzünlü ve varlıklı biri olarak kazdım,*

[II-3] *Bazen şaka yollu, bazen de ciddi olarak putperest oldum.*

[II-4] *Bazen kilisede itikâftayım, bazen de mescitte sâkin.*

[II-5] *Yani seni hane hane, evden eve arıyorum.*

[III-1] *Bazen ateş-perestlerin (zerdüştler köyünün) mukaddes ve devamlı işleyen yeri olurum.*

[III-2] *Bezen fasıkların (günahkar Müslümanların) meyhanelerinin peykesini süsleyen (olurum).*

[III-3] *Bezen devamlı rengi, bazen de gül bahçesinden gelen kokuyu arıyorum*

[III-4] *Hacı (sen) Kabe'ye git, ben görmeyi talep ediyorum. (Ben görmenin tâlibiyim).*

[III-5] *O dâima hâneyi arıyor, (oysa) ben hânenin sahibiyim.*

[IV-1] *Her gönül başka bir şekilde senin aşkının yolunda koşuyor.*

[IV-2] *Her nutuk, zamanın durumuna göre senin sırlarını geveliyor.*

[IV-3] *Bu bahçedeki gülün goncası bu şekilde kokuyor.*

[IV-4] *Her kuş yüz çeşit dille senin hamdini söylüyor.*

[IV-5] *Aşık şarkı söylemekte, mutrib nağme tutmaktadır.*

[V-1] *Dostta ve düşmanda, eğer o ise görebilir.*

[V-2] *Eğer (önceden) olmuşsa (varsa) zihinde ve tende (deride) görebilir.*

[V-3] *Eğer (hâlen) varsa köyde ve köhne yerlerde görebilir.*

[V-4] *Zira, öyle ki her yerde dostun yanağının aksini görebilir.*

VI

1 Dil mey-şüde peymâne-i mey-hâne tōyî tō
2 Der-hâne ne-i hâne vü hem-hâne tōyî tō
3 Dil-hâne vü sâhib-i în hâne tōyî tō
4 Maksûd-ı men ez-Ka'be vü büt-hâne tōyî tō
5 Maksûd-ı tōyî Ka'be vü büt-hâne bahâne

VII

1 În dem ki remâned dil-i her merdûm-tüst
2 Kânî be-güneh hâş-ı dâhil-i harem-tüst
3 İn dûzah-ı 'unsur ki der-âyem irem-tüst
4 Taksîr-i Hayâlî ber-ümîd-i kerem-tüst
5 Ya'ni ki güneh râ be ez-în nîst bahâne

64

Der-Hakk-ı Harîta*

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Harîta sanma resm-i sîmiyâ-yı İbn-i Sînâdur
Bulur fehminde anuñ çün bunlar bir kesî nâdur

2. 'Aceb sûret-nümâ âyînedür zâhirde lâkin bu
Tasavvur eyledükce añlanur san Tûr-ı Sînâdur

[V-5] *Ben yarı dîvâneyim, haneden haneye, evden eve geziyorum.*
[VI-1] *Gönül şarap oldu, meyhanenin kadehi senin içindedir.*
[VI-2] *Hânede, hânenin yokluğu da varlığı da senin içindedir. (Hânede yaşayanların olması da olmaması da senin içindedir)*
[VI-3] *Hânenin gönlü (canı) ve bu hânenin sahibi senin içindedir.*
[VI-4] *Benim Kabe ya da puthâneden kastettiğim senin içindedir.*
[VI-5] *(Onu) Kâ'be'de ve puthânede kastetmek bahanedir.*
[VII-1] *Herkesin gönlüne bezginlik veren bu zaman, senindir.*
[VII-2] *Ey Kânî, haremin içindeki günahlar senindir.*
[VII-3] *İrem'in başına gelen cehennem senindir.*
[VII-4] *Kerem'in ümidine (beklentisine, istek ve arzusuna) karşı Hayâlî'nin kusuru senindir.*
[VII-5] *Yani (işlenen) günaha bundan daha iyi bahâne yoktur.*
[64] İ 144a, K 99b, Ü 65a, –M
* Bu parça K ve Ü nüshalarında Mukaṭṭa'ât kısmında kayıtlıdır.
[2a] lâkin] gelen İ.

3. Beş on âdem bu heft-iklîmde var ise bu fende
Kemâle vâsıl olmış ancak olur best ü mey nâdur

4. Olur âhir bürîde düm bu fennüñ ehl-i ‘âlemde
Ney-i nâlendenüñ tahfîf-i şîvesi nâdur

[3a] on] ol İ; fende] kande İ.
[3b] best ü mey] sebt ü sî K, Ü.

G A Z E L İ Y Y Â T*

Harfü'l-Elif**

1

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Açıldı bâb-ı rahmet gitdi gam gözden sehâb-âsâ
Nümâyân oldı âsâr-ı sa'âdet âftâb-âsâ

2. Dürüldi 'âlem-i âbuñ safâsı mevsim-i deyde
Isındı erba'înde halk zevke mâh âb-âsâ

3. Göñüller akdı semt-i gülşen-âbâd-ı musâfâta
Kaçan kurtuldı sâhil-hâne-i câme habâb-âsâ

4. Leb-i cûya çekildi sû-be-sû ahbâb çün seyl-âb
Saçıldı âb-ı rûy-ı gussa vü endûh âb-âsâ

5. Felek encüm zamân oldı yine rindân ile ihvân
Tıbâku seb'-i arz ümm-i veled eflâk âb-âsâ

6. Fe kul yâ hayra cîrâni's-selîmi men evâ 'ammâ
Ve şim yâ eşrefe'l-ahyâ'i men 'ammâ ra'â bâ sâ

7. Basıldı zevkler zor-ı mey-i köhneyle meclisde
Asıldı şevkler Kânî ser-i dîvâra bâb-âsâ

2

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Âyîn-i vefâ bir güzel âyîndür ammâ
Kânûn-ı edeb lâzıme-i dîndür ammâ

---

* Ġazeliyyât] İbtidâ'i Ġazeliyyât K.

** Gazellerin rediflerini gösteren başlıklar yalnızca K'da bulunmaktadır.

[1] İ 144b, K 49b, M 43a, Ü 20b.

[5a] rindânla ihvân] ihvânla rindân M; Yedi kat göğün kendi aralarındaki uyumu, yahut feleklerin çocuğu olan su gibi"

[6a] selîmi] süllemi M.

[2] İ 144b, K 50a, M 43b, Ü 20b.

2. Ugratma rakîbi ki saña togrıca bakmaz
‘Âkil geçinür gerçi ki hod-bîndür ammâ

3. Gel rızk içün ey tâlib-i Hakk olma perîşân
Rızkuñ seni özler saña ta‘yîndür ammâ

4. ‘Âşıklara temkîn gerek râh-ı vefâda
Temkîni dahı sûret-i telvîndür ammâ

5. Keşf ister o ‘irfân-ı şevâhidle bulınmaz
Ehl-i hikemüñ pâları çûpîndür ammâ

6. Pâsâm diyerek nekrece şîveyle yanaşur
Sakızlılaruñ şînleri sîndür ammâ

7. Emsem lebüñi öpsem o gerdânı didüm ben
Güldi didi ihsân yeri der-hîndür em mâ

8. Dil-hastelerüñ başı ucında turur ol şûh
Sûretde i‘âde içi telkîndür ammâ

9. Bu dil seni gözler seni yüzler seni özler
Hep câygehî hâk-i reh ü tîyndür ammâ

10. Bir kerre alur gözle meger bakmışam eyvâh
Hâlâ o bakışlar baña pür-kîndür ammâ

11. Ol âteşi kim bu yedi deryâyı ider mahv
Bir bûse ile kâbil-i teskîndür ammâ

12. Ser-sûre-i vasf-ı dil-i pâkize-i sıddîk
Tahkîk-i ser-i sûre-i ve’t-tîndür ammâ

[10a] meger] –K.
[12a] dil-i pâkize-i] ol pâkize-i K.

13. Âdemdeki ahlâk-ı hamîde ola mecmû‘
Ser-levha-i mecmû‘ dahı lîndür ammâ

14. Zâhirle iş olmaz ki işüñ bâtını vardur
Togursa inanma ki o ‘ınnîndür ammâ

15. Kânî bu gazel olsa sezâ yâra hediyye
Me’mûl o perîden dahı tahsîndür ammâ

3[3]
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Be-leb ihyâ konî âyin-i i‘câz-ı mesîhâ râ
Be-dem güyâ konî tasvîr-i hâmûş-ı kenîsâ râ

2. Rehâ ez-çâr mîh-i sıhhat yâbed hem be-raks âyed
Eger nâmet konend âvîze-i gerden çelîpâ râ

3. Be-yek çîn-i cebîn a‘yân râ ma‘dûm mi-sâzî
Be-yek cilve konî mevcûd ma‘dûmât-ı eşyâ râ

4. Girîh ez-hikmet-i eflâk-i fikr hîç kes ne-güşâd
Eger nâmet ne-kerdî feth-i fasl-ı în mu‘ammâ râ

5. Zi hâmûşiş peydâ şüd nizâ‘-ı küfr ü dîn Kânî
Eger harfî zened bended zebân-ı ehl-i gavga râ

---

[3] İ 145a, K 50a, M 43b, Ü 21a.

[1] *Dudakları kiliselerin sönük tasviriyle değil, Mesîhîn i‘cazıyla (mucizevî âyiniyle) ihyâ et, canlandır.*

[2] *Her ne kadar (Mesîhin) ismini, haçın boynuna asılmış olarak söylüyorlarsa da, çarmıhtaki dört çividen kurtulan sıhhat bulur, raksa kalkar.*

[3] *Alnın bir kırışıklığına şerefli kimseleri (a‘yanı) yok ediyorsun (ortadan kaldırıyorsun). Bir cilveye de olmayan şeyleri vâr ediyorsun.*

[4] *Eğer senin nâmın bu muammayı aralayıp açmasaydı, feleklerin hikmetinden olan düğümü hiç kimse açamazdı.*

[5] *Kani, küfür ve din çekişmesi onun silik kalmasından ortaya çıktı, bir söz söyle ki: Kavga, kavga edenlerin dilini bağlar.*

4

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Hande-i zîr-i leb-i sâgar-ı câmest incâ
   Neş'e-i bâde-i bî-gâne harâmest incâ

2. Zâhidâ ez-meykede-i mâ çi gürîzi me-gürîz
   Neş'e-i sâbıka-i beyt-i harâmest incâ

3. Küfr eger dem zened ez-külfet-i isbât-ı vücûd
   Semt-i İslâm-ı me-râ cây-ı selâmet incâ

4. În heme mest-i müdâmend be-yek katre zi-mey
   Lîk an neş'e bedîn şavk-ı müdâmest incâ

5. În çünîn cilve eger mî-küned an Leylîveş
   Pây-ı endîşe-i Mecnûn be-dâmest incâ

6. Ger rûh-ı şâhid-i fikr ez-mey-i şavk-ı ared reng
   Lehce-i hâtıra ber-vefk-i merâmest incâ

7. An ki kâm ez-reh-i dil dâşte-bâşed be-şumâr
   İn çünîn dân ki an şahs be-kâmest incâ

---

[4] İ 145a, K 50b, M 44a, Ü 21a.

[1] *Dudağın altındaki gülüş şarap kadehidir, bî-gane kalan şarabın neşesi ise haramdır.*

[1a] hande] hande-i M.

[2] *Ey zahid! Bizim meyhanemizden neden kaçıyorsun, kaçma. Beytin geçmiş neşesi haramdır burada.*

[3] *Küfür, eger Allah'ın varlığını ispat etmenin zorluğundan söz ederse, kurtuluş ve selamet yeri olan İslâm'ın semti buradadır.*

[3b] selâmet] selâmest M.

[4] *İçtikleri şarapla kendinden geçen, mest olmuş bu kişiler bir yudum şarabın peşindedirler. Aslında o neş'e, bu şevke tuzaktır burada.*

[5] *Böyle bir cilveyi Mecnûn'un Leylâsına yapsalardı, onu düşünmenin verdiği kudret burada tuzağa yakalanırdı.*

[6] *Eğer şâhidin (tüysüz güzel yüzlü genç) yanağı, mey düşüncesiyle şevk verici renge bürünüyorsa, hâtıra lehçesi merâma uygun düşer, burada*

[7] *O arzu ve istek gönülden olmalı, ancak bu şekilde olanlar arzu edilir burada.*

8. Nâmed ‘uşşâk be-coz nâm-ı melâmet zedegî
Her melâmet-zede çün sâhib-i nâmest incâ

9. Çün devâmî zi cihân halk ne-mîdâned râst
Râstî şâ’ibe-i reng-i devâmest incâ

10. Bem zi sâz-ı dil-i men zîr şeved mî-dânem
Ki bezm-i sâz-ı vefâ bâlig-i bâmest incâ

11. Bâg râ dest zi bî-dâd-ı tu’em bîm ne bud
Lîk in merhale ser-menzil-i şâmest incâ

12. Hâme-râ zahmetî ez-râh-ı taleb mî-bedehim
Meyve-i matlab-ı mâ gerçi ki hâmest incâ

13. Der ü dâmest temennâ-yı visâleş Kânî
Rişte-i medd-i nigâh âfet-i dâmest incâ

Harfü’l-Bâ’

5

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Olurdı hâtıra-i vuslatuñ dile reh-yâb
Geçeydi dûzaha Firdevs çeşmesinden âb

2. Dil âgeh olmayıcak dîde rûşenâ olmaz
Hudâ-yı hâneye muhtâcdur güşâyiş-i bâb

---

[8] *Melâmetzedeliği dışında uşşâk olarak nam kazandı, zira her melâmetzede burada nam sahibidir.*

[9] *Zira halk dünyada kalıcı olmayı, bâkî kalmayı doğru şekilde bilmiyor. Doğruluk burada ebediliğin renginin devamıdır.*

[10] *Benim gönlümden yükselen feryadın burada altta kaldığının farkındayım. Burada vefa sazının bam telinin çıkardığı gür ses yükselmektedir.*

[10b] bezm-i] yem-i în M.

[11] *Bahçeye el atmak için eşin siteminden korkmaya mahal yoktur. Lakin bu merhale Şam menzilinin başıdır burada.*

[12] *Kaleme mey istemek için zahmet verelim. Gerçi burada bizim için talep edilen meyve hamdır.*

[13] *Ey Kânî! Onun buluşma isteği nde tuzak vardır. Burada bakışın uzun ipi tuzaktır.*

[5] İ 145b, K 50b, M 44a, Ü 31b.

3. Sa‘âdet-i dü-cihân gûşe-i feragdadur
Bunuñla kıble-i hâcât-ı halk olur mihrâb

4. Kemâl-i kevkebe her nâkısuñ mülâzimidür
Gürûh-ı encüm ile devr ider gice meh-tâb

5. Dem-i visâl dem-i vâ-pesîne tev’emdür
Seherde gâlib olur dirler ekseriyâ h˘âb

6. Helâl-zâde şikest itdigin dürüst eyler
Humârını yine kendüsi def‘ ider mey-i nâb

7. Gürîz fâ’ide virmez kazâdan ey Kânî
Çeker mesâfe-i dûr u dırazdan girdâb

6

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Câme-i fetvâyi-i dildâra virmiş il cevâb
Müftî-i ‘ışka danışduk biz bu remzi el-cevâb

2. Dest ü pâzenü bu âteş-mevcde güstâhdur
Her şinâver kalur ayakda virür her el cevâb

3. Emr-i dâniş reşk ider gâh gazabda rûyuña
Âteş olur çehre-i hû-kerdesi bu el-cevâb

4. Harf-i ta‘rif eylemez cem‘iyyet-i lafza meded
Mes’ele muglak degül bahs-i huzûra el-cevâb

5. Kendüñi kendüñ gözet Allaha ısmarla özüñ
Kâniyâ virmez saña hayvânlıgı ko il cevâb

[3b] ḥâcât-ı] ḥâcâta K.

[6] İ 145b, K 51a, M 44b, Ü 21b.

[1a] fetvâyî-i] fetvâ-yı Ü, fetevâyî-i M.

[3a] emr-i dâniş] âb u âteş M.

[3b] hū-kerdesi] huy-kerdesi Ü.

7

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Benüm reftâr-ı süstüm süsti-i peymânedendür hep
   Hücûm-ı şahne-i hiss şîve-i mestânedendür hep

2. Bu bî-sâmanluguñ aslı nizâma meylimüzdendür
   Perîşânî-i gîsû-yı metâlib şânedendür hep

3. Tehî dil mâ-sivâdan vâsıl-ı feyz-i me'ânîdür
   Eser evfâkda hâli vasat bir hânedendür hep

4. Hatuñ devrinde sözler vasf-ı la'l-i nâba dâ'irdür
   Gülüşler vakt-i magrib ekserî mey-hânedendür hep

5. Sözüñ togrısı Kânî bendedür benden su'âl eyle
   İşitmiş var ise uslu haber dîvânedendür hep

8

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Güle düşmez mi râh-ı şebnem-i eşküm bu şeb yâ Rabb
   Yeşermez mi bu günde gül-bün-i kâmum 'aceb yâ Rabb

2. Açılmaz mı disâm-ı âlfâm-ı gonçe-i maksûd
   Kalur mı gonçe-i tasvîr-âsâ beste-leb yâ Rabb

3. Bu günde bir nefescik bâri semt-i kıble-i ümmîd
   Nesîm-i nev-bahâr-ı feyze olmaz mı meheb yâ Rabb

---

[7] İ 146a, K 51a, M 44b, Ü 22a.

[2a] bu bî] būy-ı M.

[2b] meṭâlib] maṭlab K.

[4a] devrinde] derunda M.

[5a] su'âl eyle] su'âl itme Ü.

[8] İ 146a, K 51b, M 45a, Ü 22a.

4. Mis-i nâ-râyic-i âmâlümi iksîr-i tevfîk
Nigâh-ı nîmile âyâ niçün itmez zeheb yâ Rabb

5. Fütûr o deñlü var Kânîde kim tenşîte meyl itsem
Ne dâru kârger ne benc ü ne afyon ne hab yâ Rabb

9

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Derd-i mahabbetüñ eseri cânda mı 'aceb
Bûyı gülüñ fezâ-yı gülistânda mı 'aceb

2. Nîrân-ı gam göñülde midür bende sende mi
Yohsa şerâr-ı âh o külhanda mı 'aceb

3. Bu hüsn u ân sende midür bilmem anı ben
Esrâr-ı hüsn ü 'ışk ise ol anda mı 'aceb

4. Hân-ı Halîl mi baña hᵛân-ı visâl mi
Hân-ı Halîl didigimüz hande mi 'aceb

5. Kânî bu gevher adını virme kimesneye
Kân cevher içre mi ya cevher kânda mı 'aceb

10

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Derûn bîrûn-nümâ-yı cism-i tâb-ı rûhdandur hep
Zemîn ü âsmânda âb u revnâk yûhdândur hep

[4a] âmâlimi] âmâli Ü, âmâlim-i İ.
[5a] tenşîṭe] teşnîṭe Ü; o deñlü] ol deñlü M.
[5b] kârger] kâr K.
[9] İ 146a, K 51a, M 44b, Ü 22a.
[5a] kimesneye] kimseye İ, Ü, kimesne ne K, M.
[5b] cevher] gevher M.
[10] İ 146b, K 51b, M 44b, Ü 22a.
[1b] zemîn ü] zemîn-i M.

2. Tenâfür ehl-i ‘irfânıyla zâhid sen de insâf it
Cenâbuñda olan sîmâ-yı çün yeb-rûhdandur hep

3. Hakîkat-ı zâhir her huşk ü ter ‘unvân-ı bâtındur
Derûnuñ inkişâfı sîne-i meşrûhdandur hep

4. Nüfûs-ı kâm ile kable’l-hisâb olmak gerek âgâh
Eserler vefklerde rakme-i matrûhdandur hep

5. Hazer kim bir göñül bir ‘âlem-i gark-âb-ı kahreyler
Belâ bârân-ı tûfân inkisâr-ı Nûhdandur hep

6. Bahâne bulma takdîre tereccüh virme tedbîre
Hele nâ-sâzluklar şîve-i mercûhdandur hep

7. Ne mümkindür o hûnîdeñ şikâyet eyleye Kânî
Şikâyetler yine varsa dil-i mecrûhdandur hep

11

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Gamuñ göñlümde kondı câ-be-câ oymaklardur hep
Çeker gûşem benüm bu sînemi oymaklardur hep

2. Rakam dâg-ı hayâl-i hâlidür bu şerhalar cedvel
Şerefle konmış o hâlî vasat o fâklardur hep

3. Reg-i nâzük-nümâ cism-i latîf-i nâzenînüñde
Gelû-yı şîşede mer’i vü mübsar sâklardur hep

[3a] bâṭındur] bâṭından Ü.
[4a] kâm ile] kelâm ile M.
[4b] vefklerde] vakflarda İ, Ü; maṭrūḥdandur] maṣrūḥdandur Ü.
[7b] varsa] olsa Ü.
[11] İ 146b, K 51b, M 45a, Ü 22b.
[2a] ḫâlidür] hâlidür M.
[2b] o hâlî vaṣat] hâlî vaṣat İ, K.

4. Tenümde ‘aks-i çeşmüñ halka halka dâglar açdı
Hayâl-i ebruvânuñ âb içinde tâklardur hep

5. O halka halka zülf-i müşg-bû ol ‘ukde-i gîsû
Kurulmış Kâni-i nâ-çârı sayda fâklardur hep

12

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Añlardı sırr-ı cânumı feryâd-ı ‘andelîb
Bilseydi kuş lisânumı feryâd-ı ‘andelîb

2. Fır fır dolandı pır pır uçup eyledi figân
Kesdi bugün emânumı feryâd-ı ‘andelîb

3. Bülbülce kayugı sanuram iki dîdemi
Aldukca dört yanumı feryâd-ı ‘andelîb

4. Minkâr-ı nakr-ı nagme-i selmekde bahs idüp
Basdı agaç kakanumı feryâd-ı ‘andelîb

5. Aglatdı añdırup dil-i nâlân u zârı hem
Ol göñlümi alan mı feryâd-ı ‘andelîb

6. Bülbül yuvası bir ‘arakıyye be-fark-ı ser
Koydum idüp figânumı feryâd-ı ‘andelîb

7. Bogdı bülend ü tîz nevâlarla savtımı
Pest itdi Isfahânumı feryâd-ı ‘andelîb

8. Çatlatdı mürgek-i dil-i zâr u nizârumı
Yakdı yuvamı cânumı feryâd-ı ‘andelîb

[4b] hayâl-i] ḥayâl-i M.

[12] İ 146b, K 52a, M 45a, Ü 22b.

[3] 3 ve 4. beyitler K’da yer değiştirmiştir.

[5a] aglatdı] aglaşdı Ü.

[7a] nevâlarla] hevâlarla Ü.

9. Yavru kuşuñ yuvasını Allah yapar kuzum
Yapmaz mı âşiyânumı feryâd-ı ‘andelîb

10. Efsûn idüp tükürdi gülüñ şâhsârına
‘Akd eyledi lisânumı feryâd-ı ‘andelîb

11. Bir çeşm-i bülbül içlügi var gonçenüñ geyer
Soydıkca câmedânumı feryâd-ı ‘andelîb

12. Basdı serâçe-i dili eşk-i sitâre reşk
Yakdı girivdânumı feryâd-ı ‘andelîb

13. Kızdukca kızdı nâleye korlandı çün hamâm
Diriltdi keff-i cânumı feryâd-ı ‘andelîb

14. Yek dillük eylesün baña dilleşmede dü-dem
Boş koymasun şu yanumı feryâd-ı ‘andelîb

15. Bir hoş kanarya rengi virüp perr-i nâleye
Zerd itdi gül-rûhânumı feryâd-ı ‘andelîb

16. Eyle kabûl efendicigüm ki benüm degül
Virdi bu armagânumı feryâd-ı ‘andelîb

17. Takvîm-i sâl ü devletüñe şâh-gül ile
Yazsun du‘â-yı Kânîmi feryâd-ı ‘andelîb

Harfü’t-Tâ’

13

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Beş on günlük misâfirdür tenüñde cânuñı hoş tut
Kafesde çarpınan murg-ı dil-i nâlânuñı hoş tut

[10b] lisânumı] zebânumı K, M.
[14b] şu] bu K.
[13] İ 147a, K 52a, M 45b, Ü 23a.
[1a] hoş] pek Ü.

2. Havâss-ı zâhir ü bâtın saña imdâd iderlerdi
İdüp insâf-ı lâ-büd sen dahı yârânuñı hoş tut

3. Bile düşdi senüñle bi'l-ma'iyye kaldı bu a'zâ
Medâr-ı vüs'at-i devr ser ü sâmânuñı hoş tut

4. Çün ayrılsañ gerek bi'l-ıztırâr elbet ahibbâdan
Cefâ görseñ de Yûsuf-var sen ihvânuñı hoş tut

5. Emânet itdüm Allaha seni ey gözlerüm nûrı
Karîbü'l-'ahd yolcıdur efendüm Kânî'ñi hoş tut

14

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Zi eşk-i germ-i derûnhâ me-râ penâhî nîst
Zi seyl-i hûn be-kıyâmet gürizgâhî nîst

2. Sepîdî vü siyehî-i dü-çeşm-i rûz u şebest
Be-çeşm-i men bih ez-în âftâb u mâhî nîst

3. Ser-i sütürde-i men ser-i biyâbâ nîst
Ki nâ-demîde derû hîç berg ü kâhî nîst

4. Egerçi ez-gam-ı kadd u dü-çeşm ü medd-i firâk
Bireste-îm velî tâb-ı medd-i âhî nîst

[3a] senüñle bi'l-ma'iyye] bi'l-ma'iyye senüñle Ü.

[14] İ 147a, K 52b, M 45b, Ü 23a.

[1] *İçerdeki sıcak göz yaşları bana sığınak değildir, kan selleri için de kıyamet kaçış yeri değildir.*

[2] *Gündüz ve gece gibi olan iki gözün beyazlığı ya da siyahlığı, benim gözüme bu güneş ve aydan daha güzel daha iyi değildir.*

[2a] şebest] şeb M.

[3] *Benim tıraş edilmiş başım, dağın başı veya çöl değildir. Ki onda hiç yaprak veya saman benzeri şey yeşermiş değildir.*

[4] *Her ne kadar senin boyun ve iki gözün fırakının gamından kurtulmuşsak da, bir âh çekmenin uzunluğuna takat yoktur.*

5. Figân ki ber-ser-i gül-gonçegân-ı gül-bün-i nâz
Çü berg-i sebz-i vefâ dil be-berg-i kâhî nîst

6. Güşâde-rû şev Kânî çeşm-i hayret-râ
Bih ez-nezâregeh-i ye’s pîşgâhî nîst

Harfü’l-Cim

15

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Şâm-ı firkat-i dem eyyâm-ı visâl it gice geç
Şafak-âsâ o karanlıkda var al it gice geç

2. Kîl ü kâl-i haber-i hatt ile dil-rîş olma
Müjde-i zımnî-i vuslatda hayâl it gice geç

3. Saña ol nev-hat-ı nâzende katı incinmiş
Gündüzin varmagı ol semte muhâl it gice geç

4. Reng-i rû virme televvünlere sen yek-reng ol
Ya‘ni eyyâmuñı hem reng-i leyâl it gice geç

5. Pâsbân ol ser-i kûyuñda o mâhuñ Kânî
Şu zemînde dil-i hûrşîd misâl it gice geç

16

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Bir haylidür ol yârı yitürdüm bulamam hîç
Ârâm-ı dil-i zârı yitürdüm bulamam hîç

---

[5] *Gülün naz eden kökü için gül goncalarının başındaki feryad, vefalı yeşil yaprağınki gibidir, saman yaprağınınki gibi değil.*
[6] *Kani, yüzün (alnın) açık olsun ki, hayret gözü için ümitsizlik anının bakışından daha güzel bir eşik (dergah) bulunmasın.*
[15] İ 147b, K 52b, M 45b, Ü 23b.
[5a] o mâhuñ] ol mâhuñ Ü.
[16] İ 147b, K 52b, M 46a, Ü 23b.
[1a] haylidür] ḥaylidür M.

2. Dil dirler idi kanı sıcak ber olacakdı
Eyvâh o gam-h˘ârı yitürdüm bulamam hîç

3. Cânâ beni sen gayb ideyazmış idüñ ammâ
Ben de dil-i nâ-çâr-ı yitürdüm bulamam hîç

4. Efkâruñ ile eglenür idüm gice gündüz
Şimdi ben o efkârı yitürdüm bulamam hîç

5. Ben ol sere Mansûr-ı ser-dâr-ı vefâyum
Asılmag içün dârı yitürdüm bulamam hîç

6. Agyârı da görsem seni der-hâtır iderdüm
Cânâ hem o agyârı yitürdüm bulamam hîç

7. Göz yaşlarum inci gibi salkımlu dökülsün
Ben ol der-i şehvârı yitürdüm bulamam hîç

8. Göñlümde hayâlâtuñı tasvîr iderdüm
Ol sûret-i dîdârı yitürdüm bulamam hîç

9. Ne yâr ne ser ne elemdâr ne gurbet
Dâr u der-i diyârı yitürdüm bulamam hîç

10 Kâni mi ne dirlerdi kühen bendelerüñden
Hâlâ o dil o kârı yitürdüm bulamam hîç

17

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Mug ter ki derârî be dü-dest-i tü se yâ penc
Ez-her dü şeved sîne tehî şeş-cihet-i renc

[4b] o efkârı] ol efkârı M.

[5a] Manṣūr-ı] Manṣūra Ü; vefâyum] figânum Ü.

[9b] der ü diyârı] der-i yârı Ü.

[17] İ 147b, K 53a, M 46a, Ü 23b.

[1] *Senin ellerinde parıldayan şeyler için, her taraftan eziyen ve üzüntü veren boş bir sine, daha derin olur.*

2. Ez-bâde-i nüh-sâle-i vuslat çü şevî mest
Vâ-mande be-deh fersâh bâşed heves-i penc

3. Ütrücce-i enbûbe-i pistân çü be-kef şüd
Ez-dünye ne endîşe-i deryûze-i nârenc

4. Çün gark-ı perân dest-dehed pây me-rencân
Tahkîk-i be-dân yâfte-i genc be-sad genc

5. Eş'âr çubûde-est çi tarîf nûvisend
Ânân ki dil-şân şüde zi eş'âr güher-senc

6. Ma'lûm kücâ-kerde şevî gâlib ü maglûb
Âhû-yı hıtâ-râ ne-dehi tefrika ez-zenc

7. Râhî be-diger gün şüde pîçîde be-dân pîş
Kânî to eger dem ne-zenî ez-reh-i şeş-penc

Harfü'r-Râ'

18

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. La'l-i lebüñ ki katre-i rengîn çekîdedür
Yâkut-ı sürh ile ikisi bir çekîdedür

---

[2] *Kavuşmanın dokuz yıllık şarabından nasıl mest olursan, on fersahlık yol için beş heves geri kalır, yorulursun.*

[2a] nüh-sâle-i] teh-sâle-i M.

[3] *Meme borusunun turunçu (ağaç kavunu) ele gelidiği gibi narencin de dünyada yoksulluk düşüncesi yoktur.*

[3a] be-kef şüd] be-kef âyed M.

[4] *Zira uçmaya başladığında el verir, ayak incinir, o hazine bulmuş olan kimseyi tahkik etmek yüz hazineye mal olur.*

[5] *Şiirler ne olmuştur, ne tarif edilmiştir onu yazarlar, şiir dinleye dinleye onların gönülleri, cevherin değerini anlamıştır.*

[5a] eş'âr] eẓhâr M.

[6] *Senin gâlip ya da mağlûp olduğun nereden anlaşılmış, Hıtay ülkesinin ceylanına inlemekten tefrika (ayrılık) vermezsin.*

[7] *Kani! Sen eğer beş-altı yoldan söz etmezsen, o önde gidenler karıştırıp farklı yollara girmez.*

[18] İ 148a, K 53a, M 46a, Ü 24a.

2. La‘l-i mekîdesin büzerek söyliyor yine
‘Uşşâk-ı zâra var ise kasdı mekîdedür

3. Emdürmiş ise sîne vü pistânuñ ‘âşıka
Bi’llâh fart-ı cûdına o bir mekîdedür

4. Câm-ı firâkuñı çekeli çekdirüp gider
‘Âşık o cezbe ile ‘acâyib çekîdedür

5. Pek de heves gerekmeze şevkuñ pekitmege
Fi’l-asl o yerlü göklü fidândur pekîdedür

6. Tohm-ı mahabbet ekdi o hâl-i siyeh dile
Bîh ü büni tutarsa o yüzden ekîdedür

7. Sad lahtdur ciger niçe biñ pâredür göñül
Ümmîd odur ki yâr aña bir ekîdedür

8. Dil-hastegî-i ‘âşıkı sorma hekimden
Ol mes’ele var ise de âhestegîdedür

9. Ayrılmanuñ göñül niçe ser-riştesin bulur
Kânî o riştenüñ ucı dil-bestegîdedür

19

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Zamân-ı vuslatuñ añıldukca cism-i rûzgâr aglar
Sevâd-ı hattuñ eyyâmı görinse nev-bahâr aglar

[2a] söylüyor] söylenür M.
[3a] pistânuñ] pistânın K, M.
[3b] cūdına] çūdına Ü
[5b] pekîdedür] kemîdedür M.
[7a] pâredür] yâredür Ü.
[8b] âhestegîdedür] âhestegîdür İ.
[19] İ 148a, K 53b, M 46b, Ü 24a.
[1a] vuşlatuñ] vaṣluñ M; cism-i] çeşm-i M.

2. Hayâl-i gonçe-i ruhsârı sünbülzâr-ı gîsûsı
Gelürse hâtıra ‘âşıkları leyl ü nehâr aglar

3. Ne kaldı ‘âşık-ı üftâdeye resm-i mahabbetden
Ki gelse meclise agyâr ider feryâd yâr aglar

4. Agardı sanma fart-ı giryeden çeşmân-ı ‘uşşâkuñ
Reh-i vasluñda câna kordu çeşm-i intizâr aglar

5. Misâl-i şîşe-i leb-rîz kim işkesde olmışdur
Derûnı ‘âşık-ı bî-çâre eyler inkisâr aglar

6. O âb-ı tâb-ı hüsni seyr idüp berk-i bahâr-âsâ
Şihâb-ı berk-i peyker-bâr-ı ebr-i şu‘le-bâr aglar

7. O kadd ü kâmet ile sen cemâlüñ ‘arz kıldukca
Göñül Mansûr-âsâ turma ber-bâlâ-yı dâr aglar

8. Ko ta‘nı eşk-i hun-pâş-ı şerâr-efşâna ey zâhid
Ne yapsun ‘âşık-ı bî-çârenüñ de derdi var aglar

9. O yaluñ yüzli âfet su gibi akdukca gülzâra
Miyân-ı âb u âteşdür yeri Kânî yanar aglar

20

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Mansûrı çün gül-i ser-i dâr idecekdiler
Sırr-ı ene’l-hakı açacak idi çekdiler

[4a] çeşmânı] cismânı M.
[6a] tâb-ı] nâb-ı M.
[6b] ebr-i] –İ.
[7a] kadd ü kâmet] kadd-i kâmet K.
[9b] yanar] niyâz M.
[20] İ 148b, K 53b, M 46b, Ü 24b.

2. Çâk-i zemîn-i sîneyi münbit mahâl deyu
Tohm-ı mahabbeti dil-i sad-çâke ekdiler

3. Hep Cebra'îl tânesidür remme-i 'ukûl
Düşdi peşine gülle-i 'ışkuñ şu ekdiler

4. Kesret-i ünûsete cihet-i vahdet olmasa
Bulmak olurdı mevkıb-ı hestîde yek-dil er

5. Mürg-ı musavvere döner evzâ'-ı haşrde
Anlar ki kebkveş bu çerâgehde sekdiler

6. Mısr-ı bekâda Şâm-ı garîbân olur şebî
Anlar ki şevk-i hummus u kâk ile kekdiler

7. Ma'şukdan gelür taleb-i vasla arzu
Kânî o şuh vaslını hep istemek diler

21

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. O dem ki kara haberlerle hatt-ı yâr gelür
Bahâr u sebzeyi alma dile gubâr gelür

2. Görüp o gül-bedeni âh u zâr iden bir mi
Bu gülsitâna benüm gibiler hezâr gelür

3. Benümle vakt-i hazân cihân-ı refîk olmaz
Ayag ile görürüz bir dahı bahâr gelür

[3a] Cebra'îl] Cibrîl K, M.
[3b] gülle-i] kelle-i İ (imlâlı)
[5a] muṣavvere] muṣavver Ü; evżâ'-ı] evżâgı M.
[7a] vaṣla] vuṣlata Ü.
[21] İ 148b, K 54a, M 46b, Ü 24b.
[1b] bahâr u] bahâr-ı K.

4. Sen eyle râhat ile ʻazm-i hᵛâb ey dîde
Seni de seyr iderüz âh u intizâr gelür

5. Ne dem ki kara haberlerle hatt-ı yâr gelür
Safâ-yı âyîne-i dil gider gubâr gelür

6. Görüp cemâlüñi bir ben miyüm iden nâle
Bu gülsitâna benüm gibi sad-hezâr gelür

7. Hezârân faslı hezâr âşinâ olur ammâ
O bülbüli görürüz bir dahı bahâr gelür

8. Şikeste-bâl görüp mürg-ı cânum ey Kânî
O yâr nâz ile gelmiş dimiş şikâr gelür

22

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün

1. Perîşanlık ser-i gîsûña beste bâglardandur
Ki sünbül nevʻinüñ hep iştihârı bâglardandur

2. Ruh-ı pür-tâbda ol haller kundakcılardur hep
Yanup yıkıldıgum sanma benüm bu daglardandur

3. Ne ki gîsûlaruñdan göz yayındurmakda muztardur
Şikâyet bâgbânlarda nihâyet zâglardandur

[4a] râḥat ile] râḥat K.
[4b] âh u intiẓâr] vakt u intiẓâr K, M.
[5] Bu beyit yalnızca K'da kayıtlıdır.
[6] Bu beyit yalnızca K'da kayıtlıdır.
[7] Bu beyit yalnızca K'da kayıtlıdır.
[8a] cânum] rūḥu Ü, cânımı Ü; ey Kânî] Kânî Ü.
[22] İ 148b, K 54a, M 47a, Ü 24b.
[2a] kundakcılardur] kavakcılardur M.
[2b] daglardandur] ṭaglardandur M.

4. Göñüldendür hemîşe cünbiş-i zâtîsi ecsâmuñ
Kanâdîlüñ fürûg-ı hâne-zîbi yâglardandur

5. ‘Alâka bir dü-gîsû ber-taraf mûy-ı miyân yek-sû
Baña bu inzivâ-yı bî-tenâhî bâglardandur

6. Suhen cevher iken beyne’l-verâ bî-âb u tâb olmak
Mahâlsiz bir alay bî-cevherâne lâglardandur

7. Kibâruñ rûy-ı serdin mevsim-i ikbâlde ‘afv it
Meh-i temmûzda berfüñ nüzûli tâglardandur

8. Cemâlî seyrini dil-h˘âhum üzre itmedüm Kânî
Bu küstahlık nigâh-ı h˘âhişümde âglardandur

23

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. ‘Âlem bakılsa âhiri âhir degül midür
Âhirler evvel evveli âhir degül midür

2. Dikkat gerek ‘izâm-ı ecillâ-yı ‘âleme
Zîr lühûd ‘izâm-ı nev-âhir degül midür

3. Zuhru’l-kirâm olan zeri eyler mi iddihâr
Ta‘dâd iden mekârimi dâhir degül midür

4. Tezyîn-i lafzı ‘ayb diyenler neden dimiş
Ziyy-i nazîf hıl‘at-ı fâhir degül midür

[4b] hâne-zîbi] hâne-i zîbi Ü.
[5a] yek-sū] gîsū Ü.
[6] 6 ve 7. beyitler Ü’de yer değiştirmiştir.
[6b] bî-cevherâne] bî-cevâhirâne K.
[7] Bu beyit M’de kayıtlı değildir.
[8a] dil-h˘âhum] dil-h˘âhı İ.
[23] İ 149a, K 54a, M 47a, Ü 25a.
[2b] lüḥūd] laḥd İ.
[4a] lafẓı] lagzı M.

5. Revnâk viren evâ’il ise kâra zâhirâ
Ammâ ki vesme gâze evâhir degül midür

6. Teyyâr tab‘uña niçe öykündi şâ‘irân
Kânî tabî‘atuñ yem-i zâhir degül midür

24

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Bî-tayy-ı mesâfe su-yı hakka güzer eyler
Ol hurşide kim kendi özinden sefer eyler

2. Ol ibn-i vakit kim ola dânişver-i her-hâl
Taklîd-i reh ü resm-i şi‘âr-ı peder eyler

3. Ser-çeşme-i takdirden olduysa safâ-yâb
İnsâf niçün sâf-derûnân-ı keder eyler

4. Ol kim idemez künc-i mudârâya tahassun
Kendüsini cûyende-i eyne’l-mefer eyler

5. Her şîvede hâmûş gerek ‘ârif-i bi’llah
Zîrâ üdebâ lagz-ı suhenden hazer eyler

6. ‘Ârif edeb-âmuz olur her revîşinde
‘Âkil hikem-i hazret-i Hakka nazar eyler

7. Ben hamd-i hezârân iderem Hakka ki ansız
Her maslahatı lutf-ı ‘amîmi ider eyler

8. Ol ki der-i eltâfına rehsâ ola elbet
Bir vechile mahrûm komaz her nider eyler

[6a] öyköndi] öykündi ey Ü.

[24] İ 149a, K 54b, M 47a, Ü 25a.

[3] 3 ve 4. beyitler M’de yer değiştirmiştir.

[4a] ol kim] o ki M.

[4b] cūyende-i] cūyende Ü.

9. Devrân-ı şütür gürbe edâdan hele Kânî
İnsan olan ihsâs-ı kemâl-i hatar eyler

25

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Çevril çekin çerâgehi hulyâyı çek çevir
Çöz pâlheng-i fikreti dünyâyı çek çevir

2. Aç dîde-i fütüvveti tavr-ı 'amâyı ko
Feth-i tılısm-ı ism-i mu'ammâyı çek çevir

3. Sûd u ziyân dagdagasın itme dil-hırâş
Erbâbı ile eyle o sevdâyı çek çevir

4. Ne dâye ne devâya hele eyle dâyelik
Ne dâyilen gamûma ne sevdâyı çek çevir

5. În destgâh çün zi ziyân dil ziyân bûved
Tâ ez-ziyân rehî vü be-sûdâyı çek çevir

6. Çekme kurı yere gam-ı huşk u teri yeter
Terk eyle Kâni bu ser ü sevdâyı çek çevir

26

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Tîr-i kazâ münâfıka ilmez kıyâs ider
Allâh itdigi işi bilmez kıyâs ider

2. Miskâl-i zerre hayr u şeri Hakk ider hisâb
Kudret yazısıdur o seçilmez kıyâs ider

---

[25] İ 149b, K 54b, M 47b, Ü 25b.
[1b] fikreti] fikrini M.
[5] *Ziyândan olan bu tezgah (destgah), gönle ziyan verir, ziyândan kurtul, kâra gel, çek çevir*
[26] İ 149b, K 54b, M 47b, Ü 25b.
[1a] ilmez] eylemez Ü; te'ṣîr eylemez İ, M.
[2a] ḥakk ider ḥisâb] ḥakk ḥisâb ider Ü.

3. Takmış miyânına o zerîn hançerin gelür
Tîg-i nigâhı dilleri delmez kıyâs ider

4. ‘Uşşâk kûh-ı Kâfda olsa çeker gamuñ
Ammâ döner arada çekilmez kıyâs ider

5. Hünkâr begendi servili destâr bendini
Ol şeh-levend hîç begenilmez kıyâs ider

6. Bî-çâre Kâniyi de yeñer küştigîr-i merg
Vakt-i rehâda gerçi yeñilmez kıyâs ider

27

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Peyâm-ı vuslatı ‘uşşâka pek irken tuyurmuşlar
Gürisne çeşm-i ümîdi kulagından tuyurmuşlar

2. Berât-ı vuslatuñ tevcîhi bâ-hatt-ı hümâyundur
‘Atîkın der-kenâra gerçi hâcet yok buyurmuşlar

3. Uyanuk sandum ol şûhı uyurken h˘âb-ı nâz içre
Kulak tutdum degül âgâh gûyâ ki uyurmuşlar

4. Şitâbuñ seyr idüp terkîbde agyâra nakl itdüm
Hele insâf idüp ta‘bîrin anuñ hayra yormışlar

5. Derûn âsûdelik ‘azv eylemişler Kânî-i zâra
Yine dîvânenüñ gül-gûn-ı ârâmını yormışlar

[3a] zerîn] zerrîn İ.
[3b] tîg-ı] tîr-i M.
[5b] begenilmez] begenilmez mi M.
[6a] merg] mezg M.
[27] İ 149b, K 55a, M 47b, Ü 25b.
[2b] der-kenâra] derkâra Ü.
[3b] âgâh] –Ü.
[5a] âsūdelik] âsūdenüñ Ü.

28

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Tavul çalsañ uyanmaz gâfil ancak uykusın gözler
Anı bilmez ki kan aglayacakdur yârın ol gözler

2. Uyarsañ nâ-hun-ı hasretle bagruñ fâ'ide virmez
Açılsa sînede dilde ser-â-pâ daglar közler

3. Olursın gözleme bezm-i neşât efzâ-yı İblîse
O büryân hande eyler âteş-i hayret seni közler

4. Uyan yatdukca sen bâr-ı günâh eyler seni kanbûr
Ne deñlü yol alur fikr ile bir kerre 'aceb gözler

5. Yatarsın sen eşekler gibi aduñ ise insândur
Hele sahrâya bak bir kalkmışlar otlar öküzler

6. Saña hîç söz mi te'sîr eyler ey Kânî ki sen hᵛâbân
Misâl-i ahter-i tâbında dikmiş âsumân gözler

29

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Zâhid beni görür de sanur ki safâm var
Ya'ni cihanda dil-ber-i sâhib-vefâm var

2. İşkeste olmada yine dâ'im kedû-yı dil
Bilür felek şamara tayanur kafam var

3. Yıldızdan oldı bezmime ehl-i birûn ırâk
Ol deñlü çeşm-i düşmene şimdi hafâm var

---

[28] İ 150a, K 55a, M 47b, Ü 26a.
[2b] açılsa] açılmaz Ü.
[5b] otlar] –Ü.
[6a] ki sen] sen M.
[29] İ 150a, K 55a, M 48a, Ü 26a.
[3b] hafâm] hatâm K.

4. Sırrumda âyet-i ve-tenezzül okunmada
Kim nûş iderse katre meyümden şifâm var

5. Kânî egerçi itmez isem kimseye vefâ
Sad sad hezâr şükrüñe ‘ışka vefâm var

30

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Gitdi ol mâh-ı sefer-kerde bugün gitdi gider
Bir öni gökde biri yerde bugün gitdi gider

2. Nâz ile agladıgın ‘âşık işitmişdi meger
Var sevdâ-yı diger serde bugün gitdi gider

3. Soruñ ‘uşşâkına âyâ birisi içinden
Tayanur mı hele bu derde bugün gitdi gider

4. Hâlimi ‘arz idemem hazret-i Hakkdan gayrı
Yanamam derdimi bir ferde bugün gitdi gider

5. Göreli zerdimi ben eşk-i sefîdümle zede
Heves-i sîm ü gam-ı zerde bugün gitdi gider

6. Eglenürdi dil-i zârum nagam-ı bülbül ile
Gülşenümden o gül-i ter de bugün gitdi gider

7. Ben dir idüm ki berâber olalum hayli zamân
Kalmamış kısmeti bu derde bugün gitdi gider

8. Seni aldatma da bir şey mi imiş ey Kânî
Çekdi ruhsârına bir perde bugün gitdi gider

---

[30] İ 150a, K 55b, M 48a, Ü 26a.
[2a] agladıgın] agladıguñ İ.
[4a] gayrı] gayra Ü.
[5a] zede] zere Ü.

31[31]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Çün reklerüm aldı bedenümde ditirekler
Dir ten tene nâ dir tene dir dir ditirekler

2. Mellâh Hasan göstererek 'âşıka kâmet
Degdi direk-i keşti-i hicrânda direkler

3. Çün püşt-i lebüñde reg-i gül ola be-dîdâr
Çeşmümde benüm raksa gelür şevkile regler

4. Çün Tâcik-i sad-Türk-i vefâyı be-ser itdüm
Halhal yerin buldı şu bilmem ne terekler

5. Zâhid sever engûr meyinden mütegâfil
Mahrûm ter-i teşne-i engûr-ı harekler

6. Derk ehli içün mi anı âmâde ider Hakk
Gayyâ-yı gavâyetde ki var niçe derekler

7. Aldanma be-çeşmek be-serek dirse de Kânî
Ser-keşçe olur gâlib-i ahvâl-i serekler

32[32]

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. O bezmgehde ki mâverd oduna haml olınur
Bahâ-yı cevher-i her cins dûna haml olınur

2. Zamânede unudulmış adın bilür dahı yok
Sudûr-ı lutf u mürüvvet cünûna haml olınur

---

[31] İ 150b, K 55b, M 48a, Ü 26b.

[2b] hicrânda] hicrân Ü; degdi] dikdi Ü.

[5b] teşne-i] neş'e-i K.

[32] İ 150b, K 56a, M 48b, Ü 26b.

3. Tekerrümense de igmâz-ı ‘ayna virme vücûd
Ya bir ümîde ya hâl-i zebûna haml olınur

4. İderse halt-ı kelâm mîr-i meclisüñ birisi
Mesel fürûşî-i sâhib-fünûna haml olınur

5. Biri hakîkat-ı hâle virürse revnâk u zîb
Degül kabâhate fart-ı Mecnûna haml olınur

6. Zanûn-ı muhtemel-i kizb iken elüñdeki âb
Belûr-ı câm-ı mey-i âb-gûne haml olınur

7. Ma‘ârifüñ saña sorguc taksa da Kânî
Şikence-i felege ya serüne haml olınur

33

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Bu çâk-i sîneye yer yer refûlar hep senüñçündür
Bu köhne câmeye bu reng ü rûlar hep senüñçündür

2. Niçün ey mug-beçe ey duht-ı rez sultanlık itmezsin
Miyân-ı mey-keşânda hây u hûlar hep senüñçündür

3. Bu sâbuñu’l-humûmı nûşdan maksad hakîkatde
Bu câme şûy-ı cismi şüst-şûlar hep senüñçündür

4. Sebûdan sâgara ilkâ vü sâgardan leb-i rinde
Leb-i rindândan bu güft-gûlar hep senüñçündür

5. Akıtmak seng-diller ‘ışkına deryâçe-i eşki
Urulmak böyle taşdan taşa cûlar hep senüñçündür

6. Yetişdür ey nihâl-i tâk-i tohm-ı duht-ı engûrı
Yere tohm-ı kedûdan ser-fürûlar hep senüñçündür

[4a] halṭ-ı kelâm] halṭ eger M.
[7a] saña] –Ü1; sorguc] sorguç Ü.
[33] İ 150b, K 56a, M 48b, Ü 26b.

7. N'olur Kânîyi itseñ bir selâm-ı tâzeye şâyân
Zamîr-i dilde köhne arzular hep senüñçündür

34

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Eşküm o şûhı görse yolında sebîl olur
Hûrşîd öñünde necm-i Süreyyâ sefîl olur

2. Bî-mâye şeyh sâlike oldıkca reh-nümâ
Hâcıya dahı efkâr-ı 'urbân delîl olur

3. Da'vâ-yı dîn ü asl u fürû'âtı bilmeyen
Deyne kefîl ü da'vî-i gayra vekîl olur

4. Dâ'im birâderine çeker hüsn-i anda
Bintü'l-'ineb ki vâlidesinden cemîl olur

5. Kânî girîve-gîr 'adâlet-i cihânda
Akrânına teraccüh ider bî-'adîl olur

35

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gözüm nezzâre-i ruhsâre-i cânâna hasretdür
Kulagum istimâ'-ı sohbet-i yârâna hasretdür

2. Elüm gül-deste-i peymâne-i ser-şârdan hâlî
Ayagum cünbiş-i mestâne-i rindâne hasretdür

3. Dimâgum âşinâ-yı bûy-ı ümmîd olmadan kaldı
Dehânum çâşni-i lezzet-i ihsâna hasretdür

---

[34] İ 151a, K 56a, M 48b, Ü 27a.
[3b] da'vî-i] da'vâ-yı İ.
[35] İ 151a, K 56b, M 49a, Ü 27a.
[1b] istimâ'-ı] güft-gū-yı K, M.

4. Zebânum hüsn-i ta‘bîr-i merâmum itmeden ‘âciz
Kelâmum imtizâc-ı harf-i istihsâna hasretdür

5. Ayagum sâha-i gülşen-serây-ı vuslatuñdan dûr
Elüm her rûz u şeb bûs itdigüm dâmâna hasretdür

6. Zebânum cünbişi-i harf-i recâ-yı vasla nâ-mahrem
Dehânum lezzet-i gül-bûse-i hûbâna hasretdür

7. Yüzüm rengini gül-hande-i âmâlde sâdur
Sözüm her çend rengin olsa istihsâna hasretdür

8. Derûnum pây-mâl-i minnet-i dûnân iken hâlüm
Cebînüm âstân-ı zümre-i rindâna hasretdür

9. Dilüm endîşe-i vasl-ı dil-ârâdan olup mahrûm
Hayâlüm Kâniyâ fikr-i sürûr-ı câna hasretdür

36

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Lebi gülnâr o bütüñ gabgabı sîb-i terdür
Sîne vü nâfesi ayvâ diyecek yerlerdür

2. Deheniyle suheni gül be-şekerdür gûyâ
Leb-i pâlûde-i terden dahı nâzükterdür

3. Safha-i çehre-i pâkizesi tefsîr-i ‘uyûn
‘Aks-i müjgânum o tefsîre ‘aceb mıstardur

4. Sebeb-i dil siyehi hatt-ı siyehkâruñdur
Yohsa hâl-i siyehüñ cânâ deger ‘anberdür

---

[5] 5,6,7,8. beyitler İ ve M nüshalarında kayıtlı değildir.

[5a] vuṣlatuñdan] vaṣluñdan K.

[8a] ḥâlüm] Kânî M.

[36] İ 151a, K 56b, M 49a, Ü 27a.

[3b] ‘aceb] güzel Ü.

5. Hâl-i bûyın ise bir ʻanber-i dûd-âlûda
Sîmden sahte gûyâ zekanı micmerdir

6. ʻÂlimü'l-gayb tahallus idinürseñ şâyân
Dilimüz vâkıf-ı sırr-ı dehen-i dil-berdür

7. Üstüne düşmemenüñ var mı meger imkânı
Beni âgışte be-hûn eyleyen ol hançerdür

8. Bûse-i laʻlini bintü'l-ʻinebüñ bî-teklîf
Mug-beçe aldıgı vâkıʻse er oglı erdür

9. Sözüñi eyleme âvîze-i gûş-ı nâdân
Kâniyâ kân-ı meʻânîde suhen gevherdür

37

Mefâʻilün Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün

1. Tefâhur itmege lâyık nijâdımuz yokdur
İzâfet-i suhane iʻtiyâdımuz yokdur

2. Arada biz hele şaşduk irâde mahv oldı
Murâdumuz diyecek bir murâdumuz yokdur

3. Vücûd ararsañ efendi vücûdsuzluktur
Vücûd-ı ʻârizîye istinâdımuz yokdur

4. Ne nîk-nâmlıgımuz var ne pek de bed-nâmuz
Tahallus eyleyecek rütbe adımuz yokdur

5. Muʻârizât-ı suverle olındı sulh-ı ebed
Bizüm bu maʻrekelerde cihâdımuz yokdur

[5b] sâhte] sâhine M.
[7a] düşmemenüñ] düşmemek İ.
[37] İ 151b, K 57a, M 49a, Ü 27b.
[1b] iʻtiyâdımuz] iʻtibârımuz Ü.
[5a] maʻârıżât] muʻârızan K, Ü.

6. Reh-i vefâda ebed zikr ü fikrimüz sensin
Cerâb-ı dilde bizüm gayrı zâdımuz yokdur

7. Beri o rütbeyüz esbâbdan ki ey Kânî
Tevekkül ile dahı ittihâdımuz yokdur

38

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Mâ'il olma câme-i câha göñül sıkletlidür
Hırka-i fakrı libâs it işte ol hıffetlidür

2. Râzı ol nahnü kasemnâ beynehüm takdîrine
Eyleyen Hakka tevekkül rütbesi rif'atlidür

3. Nîm-nân hursendesi ol söyleme hâlüm şudur
Sırrını setr eyleyüp 'arz itmeyen 'izzetlidür

4. Aglar iseñ gûşe-i vahdetde kimse bilmesün
Dimesünler var ise bir kimseden hâcetlidür

5. Kâniyâ yârân ile ülfetden eyle ihtirâz
Muntazır olma selâma ol dahı minnetlidür

39

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Bu bir sâ'ir meseldür iş içinde var iken işler
Fitili alsa işler işledükce yâreler işler

2. Eger bu garkagehde yaluñuz bir giryedür rehber
Olur elbette pîrâmen-res-i girdâb cünbişler

[6a] fikrimüz sensin] firimüzsin sen Ü.

[38] İ 151b, K 57b, –M, –Ü. K'da 41.gazelden sonra tertib edilmiştir.

[39] İ 152a, K 57a, M 49b, Ü 27b.

3. Piyâde bâ-zer-i hafr-sûde eyler nerre pîlânı
Şehâ ferzâne ol bâziçedür bu mâtlar kîşler

4. Sebük-magzândan eyler Felâtun hûşları sersâm
Miyân-ı sohbet-i ‘irfâniyânda heyhler hişler

5. Ne semte varsa dil-ber solugı anda alur agyâr
Tuyırmaz âh-ı dil-sûzın yorılmış gûyiyâ hışlar

6. Bürûdet bahş ider bezme rakîbüñ âh-ı dem-serdi
Yeründen kendüsi def‘ olsa lâ-büd sıkleti kışlar

7. Eger güstâhî-i bîrûn bagışlansa da Kânî
Gayûrâne tutar anuñ yerin sîneñdeki gışlar

40

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Sâkî ne dem ki sâgar-ı sahbâyı toldurur
Hûrşîd sân ki nûrı ile ayı toldurur

2. Bir kez tagıtmasun saçın ol Leylî-i cemâl
Mecnunları tagı taşı sahrâyı toldurur

3. Bir müslim-i müsellemüñ ‘ışkıyla âhımuz
Tâv-hâne-i zemîn-i Buhârâyı toldurur

4. Her cây-ı olmayan kişinüñ sît ü şöhreti
Ercâ yine yeter bütün ercâyı toldurur

5. Her cân zi ins ü cân degül ol feyze müsta‘id
İllâ o cân ki cânla her-câyı toldurur

---

[3] 3 ve 4. beyitler İ’de yer değiştirmiştir.
[6b] yerinden] yerinde Ü; lâ-büd] –Ü; def‘] ref‘ İ.
[7a] bagışlansa da] bagışlandıysa da Ü.
[40] İ 152a, K 57a, M 49b, Ü 28a.
[2a] leylî-i] leylî Ü.
[5a] ins ü cân] ins-i mercân K.

6. Kânî o ay çehrelü hûrşîd behrelü
Niçün gazabla agzına ayı toldurur

41

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cân eger endûhdan efkâr ise serper çıkar
Dil verâdan reste-i efkâr ise serper çıkar

2. Rûzgâruñ pâk dâmenler çeker serpindisin
Kande bir âlûde dâmen var ise serper çıkar

3. Dîde-i tûfânzâr eşk içre iki girdâbdur
Çâr-mevc-i giryedür ya bâr ise serper çıkar

4. Mezheb-i Mansûr-ı ehl-i Hakkı te'yîd eyleyen
Zülf-i müşgin-tâbına ber-dâr ise serper çıkar

5. Bi't-tav' ikbâle istidbâr iden müstagniyân
Gavta-h˘âr-ı kulzüm-i idbâr ise serper çıkar

6. Rûzgâr ile olan keştî-i kâma nâ-Hudâ
Bâdbân-ı himmeti derkâr ise serper çıkar

7. Deşt-i vahşetgâh-ı iklîm-i cünûn güm-geştesi
Rüşdi tam 'aklı başına yâr ise serper çıkar

8. Hûn-ı katlâ-yı şehîdânda şinâh eyler göñül
Şems-i ser der-destveş-i serbâr ise serper çıkar

9. Kâni-i şûhın edâ hum-hâne-i 'ışka düşüp
Neş'e cûyâ-yı dil-i hüşyâr ise serper çıkar

---

[41] İ 152a, K 57b, M 49b, Ü 28a.

[1b] verâdan] virân Ü.

[8b] der-dest] der-deşt Ü; veş] deş İ, Ü; ser der-dest] server-deş K; ser-bâr] ser-bâd İ.

42

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Dâgı kanar ya yâresi sızlar ya âh ider
Bi'l-ıztırâr ümmet-i 'ışkuñ günâh ider

2. Oldı sevâd-ı dîde-sefîd intizârdan
Bâlâ-tırâz siyâhı 'akîdem tebâh ider

3. Ol Mevlevî ki 'ışkı kapar takyesin dilüñ
Soñra döner mukâbelesinde külâh ider

4. Başı açık delisi olup nâyveş göñül
Magz-ı serinde cevher-i Cennet-şinâ ider

5. Bir yol alursa çâr-gil-i la'lüñi fakîh
Vehmüm budur ki dört yol agzuñ penâh ider

6. Eyler sipihr-i tûde-i 'anber şerâresi
Kânî şemîm-i hâlüñ anuñ çünki âh ider

43

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şûriş-i şem'i neden idrâk ider pervâneler
Sûziş-i 'ışk ile bî-pervâ niçe bir yâneler

2. 'Unsur-ı her nâzı tertîb eyledi dört üstüne
Ol dür-i yektâveşi beş beş togırsın âneler

3. Bunduk-ı la'lüñ ile bâdâm çeşmüñ müttahid
Ol sebebden çatlar ey âteş-meniş kestâneler

---

[42] İ 152b, K 57b, M 50a, Ü 28b.
[1a] dâgı] dargı K.
[43] İ 152b, K 58a, M 50a, Ü 28b.
[2b] ṭogırsın] ṭogursun K.

4. Âb-ı huşk âteş ise ter hâk-ı sıklet bâd serd
‘Âlem-i âba neden eyler heves mestâneler

5. Merd-i dîvâne-nümâyı eyleme tahkîr kim
Nezd-i Hakda ‘âkıle magbutdur dîvâneler

6. Şeh-süvâr-ı ‘arsa-i ikbâldür ehl-i cünûn
Pâ-bürehne hep piyâde gezmede ferzâneler

7. Vahdet-i Hakkı niçün münkir olurlar Kâniyâ
Mu‘teber olmak gerekmez mi ‘aceb bir dâneler

44

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Âh eyledigüm hâl-i siyehkâruñ içündür
Kan agladıgum la‘l-i güher-bâruñ içündür

2. Arama dü-çâr olmadıgum bâg-ı fenâda
Ol serv-i sehî şîveli reftâruñ içündür

3. Lâl oldıgum ahbâb miyânında çü sûret
Tûtî gibi gayrîlere güftâruñ içündür

4. Dil-berleri sensüz göze göstermedigüm hîç
Ey rûh-ı revân h˘âhiş-i dîdâruñ içündür

5. Vuslat hevesin eyledigüm eyleme ta‘yîb
İnkâr idemem cürmimi ikrâruñ içündür

6. Hep râst-rev-i şâh-reh-i ‘ışkuñ olanlar
Pür râstî-i kâmet-i hemvâruñ içündür

7. Kânî seni şirin suhenlerle ögerse
Hep çâşni-i şîve-i âzâruñ içündür

[7a] olurlar] olur Ü.

[44] İ 152b, K 58a, M 50a, Ü 28b.

[4a] dilberleri] dilberi M.

45[45]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Solmış çiçegi başuma takmak ne revâdur
Dildâr-ı hat-âverdeye bakmak ne revâdur

2. Yâ Rabb kuluñı nâz u na'îm ile büyütdüñ
Soñra bıragub âteşe yakmak ne revâdur

3. Kanum yoluñı sulamaga hâzır iken hîç
Boş yerlere sular gibi akmak ne revâdur

4. Şimşek gibi 'ışkuñ şerer-i dilde çakarken
Mey-hânedeki bâdeyi çakmak ne revâdur

5. Bir kimseye bir iylik idüp soñra da Kânî
Sohbet arasında başa kakmak ne revâdur

46[46]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Suhan-ı 'ışk-ı Hudâ çün ezelî kâlimdür
Kîl ü kâl eylememek lâzıme-i hâlimdür

2. 'Aklımı mehr virüp duht-ı rez-i 'akd itdüm
Ger helâlümle disem 'ayb degül mâlumdur

3. Bize erbâb-ı tasarruf olamaz harf-endâz
Sîga-i emsile-i 'unsurumuz sâlimdür

4. Zâhidüñ dahli mey-i bî-meze-i gafletedür
Almaz agza lebüñi mes'eleye 'âlimdür

---

[45] İ 153a, K 58a, M 50a, Ü 29a.
[4a] çakarken] çıkarken K.
[5b] başa] başına İ.
[46] İ 153a, K 58b, M 50b, Ü 29a.

5. Gamzesi kanlu idüginde nazar var Kânî
Hançeri dil dökerek kana girer zâlimdür

47

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Her zamân sâgar-ı bezm-i meyi dilber mi sürer
Yohsa bu zevk u safâyı yine sâgar mı sürer

2. Sürinürmiş didiler duhter-i rez leblerüñe
Bize bu sürmeceyi yohsa kadehler mi sürer

3. Üstüme at sürer oldı o sipâhî-zâde
Şeh-levendüm bunı tâ 'arsa-i mahşer mi sürer

4. Vasf-ı hattuñ mı yazar hâme-i müşgîn câma
Yohsa Kur'ânı Bilâl-i Habeş ezber mi sürer

5. Zâhidi telh-dimâg eyledi şi'rüñ Kânî
Bilmezem hâmesine fülfül-i ahmer mi sürer

48

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Girye-i mestâne keyf-i sâgar-ı sahbâ virür
Gâh olur kim katreler keyfiyyet-i deryâ virür

2. Âşinâ-yı kîl ü kâl-i bahs-i vahdet olma kim
Ma'nî-i bî-gâneye her biri bir ma'nâ virür

3. Ehl-i devlet va'd-i bî-incâz ile aldar seni
Şeyhler de şimdi dervişâne hep esmâ virür

---

[47] İ 153a, K 58b, M 50b, Ü 29a.
[1a] bezm-i] meyi Ü.
[4a] ḥaṭṭuñ mı] ḥaṭṭuñı Ü.
[5b] hâmesine] hânesine Ü.
[48] İ 153b, K 58b, M 50b, Ü 29a.

4. Bârgâh-ı gayrîden umma husûl-i matlabı
Âdeme her ne virürse şâh-ı istignâ virür

5. Sen hemân dest-i niyâzı bârgâh-ı Hakka aç
Kâniyâ her ne dilerseñ Hazret-i Allah virür

49

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Âyineye nakş-ı hattı sûret virecekdür
Bir sûreti de 'âşıka elbet virecekdür

2. Erbâb-ı hased her ne kadar olsa müzâhim
Bir kerre felek baña da nevbet virecekdür

3. Bir kimseyi leb-teşne geçürmez su arar hep
Sâkî-i ecel herkese şerbet virecekdür

4. Gerdân olur elbette seri sahn-ı cefâda
Gerdûn aña kim nevbet-i devlet virecekdür

5. Kânî olur âzâde ser-i minnet-i dü-nân
O kimseye Allah ki sa'âdet virecekdür

50

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. 'Aceb bir hâle dûş oldum dilüm var dil-berüm yokdur
Ne sırdur dürc-i dil hem-çün sadefken gevherüm yokdur

2. Ser-i kûyuñda olurdım rızâñ olsaydı dâ'im ben
Ve-lâkin ol ser-i kûda ne çâre bir yerüm yokdur

5b Allah] Mevlâ M.

49 İ 153b, K 59a, M 50b, Ü 29b.

5b o kimseye] ol kimseye K.

50 İ 153b, K 59a, M 51b, Ü 30a.

2a dâ'im ben] ben dâ'im Ü.

3. Saña çok yalvarurdum bitse yalvarmakla işler
Görürsin ceyb-i dilde nakd nâmıyla zerüm yokdur

4. İderdüm hâlin ol dâyı revişli âfetüñ teşbîh
Bu ‘anberdânda bir habbe deñlü ‘anberüm yokdur

5. Gamuñ konaklamak ey rûh göñlümden geçürmişdüm
Derûn-ı sîne-i âgışte-hûnda ezberüm yokdur

6. Zen-i dünyâya zarre olmak isterdüm nezâketle
Devâc-ı himmeti isdâle giç kaldum erüm yokdur

7. Ne fakruñ köhne bürd-i berd-i fersâsın kodum dûşa
Ne tâc u taht sevdâsı serümde efserüm yokdur

8. Degül a‘râz-ı nâ-mahsûs mahsûsın bile bilmem
Ki bu sayrafiyânda ceyde şâyân cevherüm yokdur

9. İderdüm dilli defter şerha vü dâgı dil-i zârâ
Rakam-senc olmaga şâyeste dilli defterüm yokdur

10. Ben ol şîr-i girân kirdâr-ı sahn-ı gâbe-i ‘ışkam
Elümde Zü’l-fikârum vardur ammâ Hayderüm yokdur

11. Rakîb ister peçeyken Baba tâgın zîb-cây itmiş
Benüm ol âfetüñ semtinde gayrı isterüm yokdur

12. Kapu Allah kapusı eşigin bâlînveş yasdan
Derinde der-be-der dîvâneyüm gayrı derüm yokdur

13. Ne Mansûram ne ber-dâr-ı ser-i zülf olmak ister dil
Nesîmî var hem de yüzmege lâyık derüm yokdur

[5a] konaklamak] konulmak Ü.
[5b] âgışte] âguşte K.
[8a] a‘raż] agrâż Ü; maḥsūsın] –Ü.
[8b] ceyde] –M.
[12a] işigüñ] işigin K.

14. Yine bir güçli kuvvetli cüvâna mübtelâ oldum
Meded ey nev-cüvân eyyâm-ı pîrîdür ferüm yokdur

15. Berü döşekden ayırma beni ey gül-bün-i tâze
Dıraht-ı huşk-neşve nâ-pezîr-âsâ yerüm yokdur

16. Yolum hep huşk-sâl-ı vahşete düşdi bu esnâda
Kurıdı kanı cism-i zârumuñ hergiz terüm yokdur

17. Bütün hayruñ da şerrüñ de kaderdür masdarı lâ-büd
Benüm kendi yedümde zerrece hayr u şerüm yokdur

18. Getürmez cünbişe bu huşk-şâhı cismimi devrân
Beni bir salla sırt eyler kucaklar sarsarum yokdur

19. Fu'âdî lâ-yadırru'n-nâse bel lâ-yenfe'u'd-dünyâ
Ki hecr ü vasldan gayrı ebed nef'u zârum yokdur

20. Degül kırât-ı gevher-pâre-i kadrüm benüm ma'lûm
Güher suyındayum kadrüm bilinmez tartarum yokdur

21. O rütbe kâlıbum mahv itdi nâr-ı şevk-i 'âlem-gîr
Ki hâkister miyânında ışıldar ekserüm yokdur

22. Beni gam yer egerçi ben gamı yerdüm biraz eyyâm
Velî el-hâletü hâzihi yerüm yokdur yerüm yokdur

23. Düşüp pîrâmen-i girdâb-ı fakra bir hevâ buldım
Ve-lâkin keştî-i ümmîde yarar lengerüm yokdur

15b yerüm] berüm K, M.

18b bir ṣalla] bu ṣalla K.

19a *İnsanlara herhangi bir zarar vermediği gibi kalbimin bu dünyaya bir faydası da yoktur.*

21 21 ve 22. beyitlerin 2. mısra'ları Ü'de yer değiştirmiştir.

21a maḥv itdi] maḥv oldı Ü.

22b el-ḥâletü] el-ḥâlehü K.

24. Sahan sevdâsı rabt-ı kalbe mâni‘dür mevâlîye
Hele bu h˘ânçeye vaz‘ idecek mis lengerüm yokdur

25. Hudâ temkinler ihsân ide cân-ı sebük-magza
Egerçi ser-be-sevdâ-yı vakârum lengerüm yokdur

26. Yazardum nâme-i şevki be-vefk-i h˘âhiş ey Kânî
Ve-lâkin nişleyüm yâra gider nâme-berüm yokdur

51

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ne tüvânger ne keremver ne zevi’l-câh yapar
Ne hıdîv ü ne müşîr ü ne şehin-şâh yapar

2. Kasr-ı vîrân-şüdesin hâne-harâb gadruñ
Sen elem çekme göñül Hazret-i Allâh yapar

3. Sarsar-ı ‘âtiye depretmiyecek hâneleri
Bir nermce sıcacık âh-ı sehergâh yapar

4. Gam yeme ey dil-i hayret-zede gaddâruñ işüñ
Hazret-i Muntakîm-i ‘adl be bi’llâh yapar

5. Yed-i tûlâ-yı hasm yetmeyicek yerleri hep
Gayretu’llah olıcak bir yed-i kûtâh yapar

6. Dime ihmâl ider ümmîd ki imhâl eyler
Bir gün olur işi ber-sûret-i dil-h˘âh yapar

7. Kahr-ı hasma idicek emr-i ta‘alluk Hakkuñ
Peşşeye sakb-ı dimâg u dehenüñ râh yapar

8. Dilde kim hâsıl ola cezbe-i mıknatîsi
Hasm-ı pulâd-ten olsa bayagı kâh yapar

---

[51] İ 154b, K 60a, M 51b, Ü 30a.
[8a] dilde] elde M.

9. Böyledür kâ’ide-i kahr u lutf ‘âlemde
Hâne-i ehl-i dili gâh yıkar gâh yapar

10. Şeb-i hecrüñ seheri yaklaşıcak hazret-i Hakk
Âhınuñ her şererin meş‘ale-i mâh yapar

11. Sen hemân hâzır ol Allâh unutmaz kulını
Sen uyurken işi birden bire nâ-gâh yapar

12. Kâniyâ eşk yıkar hânesini gaddâruñ
Âhı elden koma magdûruñ işüñ âh yapar

52

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Ey nûr-ı basar dîde-i cânum seni gözler
Nûr-ı nigeh-i şu‘le-feşânum seni gözler

2. Cismümde benüm her ser-i mû bir nigeh oldı
Hep göz göz olup bu ten ü cânum seni gözler

3. Âyinelenüp ‘aks-i rûhuñla der-i sîne
Bu revzeneden rûh-ı revânum seni gözler

4. Ol gözleri var mı görecek bir güzel ‘âşık
Dirsin ki dü-çeşm-i nigerânum seni gözler

5. Hîç göz göre geçmek niçe mümkin ola senden
Çeşmüm nigehüm sırr-ı nihânum seni gözler

6. Müjgânlarum merdümegüm halka-i çeşmüm
Heft-dâ’ire-i hûn-şüdegânum seni gözler

[10b] âhınuñ] âh iken Ü.

[52] İ 154b, K 60a, M 51b, Ü 30b.

[2a] her] –Ü.

7. Râhat mı ider ‘âşık olan gamze-i şûha
Ser-tâ-be-kadem cism-i hazânum seni gözler

8. Ürkütdi dilüm vahşet-i endîşe-i hecri
Düşde dahı bu rûh-ı revânum seni gözler

9. Gel gör göze hîç göz göre nûr itme izâfe
Aldar bu tegâfülle a cânum seni gözler

10. Kânî gibi şeh-râh-ı hayâlüñde olurmış
Dil-i şâh-nişîninde bu cânum seni gözler

53

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Taleb-i vuslat-ı dildâr dile ‘ayb mıdur
Hecre salduñ beni bu câygeh-i reyb midür

2. Hâtıruñ neyle mutayyeb olur ey âfet-i cân
Cân ise matlab eger ol dahı der-ceyb midür

3. Şüphe var mı hat-ı ruhsâr yüze çıkmaya mı
Zâlike’s-suhuf ‘aceb mushaf-ı lâ-rayb midür

4. Geçmeyen kantara-i ‘ışk-ı mecâzîden eger
Kâ’il-i safsata-i kantara ceyb midür

5. Kâniyâ cân u dehânı o ‘adîmü’l-meselüñ
Nokta-i şekk mi süveydâ mı hat-ı ‘ayb mıdur

[8b] revânum] remânum K, M.
[10a] hayâlüñde] ḥayâlüñde İ; olurmış] oturmış M.
[53] İ 155a, K 60b, M 52a, Ü 30b.
[3b] muṣḥaf] muṣḥab K.
[4b] kanṭara] kanṭara mı K, M.
[5b] ‘ayb mıdur] gayb mıdur K.

54

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ey şûh-ı hat-resîde safâlarla şeb be-hayr
Ey rûh-ı nev-resîde cefâlarla şeb be-hayr

2. Ey burc-ı âsmân-ı fütûh ey safâ-yı rûh
Ey ahter-i sepîde vefâlarla şeb be-hayr

3. Ey nûr-ı cebhe-i şeref ey dürr-i her sadef
Ey pertev-i dü-dîde şifâlarla şeb be-hayr

4. Ey serv-i ser-firâz ser-â-ser server ol
Ey server-i ne-dîde hafâlarla şeb be-hayr

5. Kânî bu köhne kâhda sen kasr-ı nâzda
Ey gevher-i çekîde rifâlarla şeb be-hayr

55

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Bâdeyi virme susuz baña ki ol su götürür
Zülfüñi baña kokutma çelebüm bu götürür

2. Vasluñuñ nakdini gösterme meded agyâra
Kâle-i vasluñı hep o götürür bu götürür

3. Âhû-yı çeşmini gör ol perî-ruhsâruñ sen
Göze göstermege gelmezse de yâ hû götürür

4. Beni kıl deñlü miyânı çeker ol semte hemân
Bir kıl ile yedilür âşıkı bir mû götürür

---

[54] İ 155a, K 60b, M 52a, Ü 31a.
[2a] ey ṣafâ-yı rūḥ] ey dürr-i her ṣadef Ü.
[3] Bu beyit M'de kayıtlı değildir.
[3b] pertev-i] per-i K.
[55] İ 155a, K 60b, M 52a, Ü 31a.

5. Hâr u hasdur ten-i ‘uşşâk-ı sitem-keş gûyâ
Anı hep semt-i dil-ârâya begüm cû götürür

6. Gül anuñ gonçesi gonçe lebînüñ rencesidür
Ne kadar medh iderseñ de o gül-rû götürür

7. Âh mey-hâneye kimdür seni dirseñ götüren
Beni ol cânibe bu âb-ı keder şu götürür

8. Sorma ‘uşşâka sizi kim götürür ol yâra
Ben işâret iderem aña beni şu götürür

9. Âdem-i zâddur ammâ ki per-i zâdda dirüm
Beni ol vâdîlere hep o melek-hû götürür

10. Kâbe kavseyne çıkar bahtımızuñ zerrâtı
Egri togrı ne ki dir isem hep ebrû götürür

11. Hayli ‘uşşâk kokı aldı senüñ zülfüñden
Kokdılar gayri o kokmışları bû bû götürür

12. Dime lala baña ley ley dir iken ben saña lû
Dirsem ol gevher-i rindânesi lû lû götürür

13. Çok zamândur ki senüñ kûyuña ben varamadum
Beni bâguñda öten nagme-i gû gû götürür

14. Kûyuñı Ka‘be gibi kıble idindi Kânî
Semtüñe varmak olursa o ser-i gû götürür

7b şu] su M.
9a dirüm] dirdüm Ü.
10b hep ebrū] hep o ebrū Ü.
11b kokmışları] kokuşmuşları Ü.

56

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ul

1. Ruhsârumı çün eşk-i nedâmet yâykâr
Esrârumı hep hûy-ı hacâlet yâykâr

2. Hep bâde-i bî-gışla yunar çirk-i günâh
Çirk-i bedeni reşha-i safvet yâykâr

3. Dîdâr-ı ahibbâ virür insâna neşât
Evsâh-ı gamı âb-ı mahabbet yâykâr

4. Hûn-ı şühedâ her günehi mahv eyler
Da'vâ vü suhen reşh-i şehâdet yâykâr

5. Erbâb-ı riyâ beñzer o câme-şûya
Kor bâtınını zâhir-i kisvet yâykâr

6. Evsâh-ı riyâyı yedi deryâ yuyamaz
Ol lekkeyi bir cüz-i kabâhat yâykâr

7. Soyın bulıcak nüzhet olur her bir nakş
Sadrında gamı bir nem-i devlet yâykâr

57

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Hayyât-ı gamze kâle-i cânı keser biçer
Bilmez amân o şuh amânı keser biçer

2. Artar o kadd ü nâr u nemden kımâş-ı sabr
Kendüsine nigâhî kalanı keser biçer

---

[56] K 59b, M 53b, Ü 31b, -İ; Bu gazel *rübâi vezni* ile yazılmıştır. Yukarıdaki vezin *Mef'ūlü Mefâ'îlü Mefâ'îlün Fa'* şeklinde de kullanılmaktadır.

[57] İ 155b, K 61a, M 52b, Ü 31b.

3. Alur kesindiye kesîm-i fenn-i ‘ismeti
Kesmânına gelürse nihânı keser biçer

4. Rıdvân alup kadüñ kad-i Tûbâ vü Sidreye
İstebrakî-i sebz-i cinânı keser biçer

5. Agyâra fasl ider seni kat‘îce bil bunı
Desterre-i sitem seni Kânî keser biçer

58

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Handân gelen ‘âleme giryân gidecekdür
Giryân gelen ‘âleme handân gidecekdür

2. Sohbet keselin eyleme ahbâb ile tecvîz
Elbet bu cihâna gelen insân gidecekdür

3. Fark itmeyen insân ne dimek oldıgın eyvâh
Hayvân gelecekdür yine hayvân gidecekdür

4. Tıfl iken olan ‘âzim-i ‘ukbâ şu fenâda
İnsân gelecek hûri vü gılmân gidecekdür

5. Kânî sakınup fursatı fevt itme görüş kim
Bir kaç güne dek şu koca oglan gidecekdür

59

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Râh-yâb-ı halvet-i vasl olmayan ‘âşık mıdur
Halvete ehl olmayanlar vuslata lâyık mıdur

---

[58] İ 155b, K 61a, M 52b, Ü 31b.
[4b] gelecek] gelecekdür İ.
[59] İ 156a, K 61b, M 52b, Ü 32a.

2. Dir imişsin ‘âşıkân mest-i müdâm olmak gerek
Câm-ı şevkuñ dûrdan bir kez gören ayık mıdur

3. Dest-ber-dil sikke-i teslîm dergerden gerek
Rû-be-hâk-i dergeh-i dil olmayan sâdık mıdur

4. ‘Unsur-ı hâkîden itmezse güzer mânend-i rûh
Âsmân-ı feyze her tâ’if-meniş târık mıdur

5. Olmadukca neş’e-i ‘irfân ile âlûde-dil
Her nidâ iste derûnı feyzine sâ’ik midür

6. Cevher-i rûh olmadukca ma‘den-ârâ-yı vücûd
Cevher-i ‘ulvîye bu hâk-i siyeh fâ’ik midür

7. Hakk didi *ve’s-sâbikûne’s-sâbikûn* insâf kim
‘Arsa-i ‘irfânda her süst-pâ sâbık mıdur

8. Şevkden hûn-germ ü dil-nerm olmadukca Kâniyâ
Serd-i dil bu bezm-i germ-â-germde şâ’ik midür

60

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Elif-kad dil-bere olma mukârin nûn olur kaddüñ
Bu da‘vânuñ güvâh-ı ‘adl-i Hakk-ı nüktesi nâdur

2. Terelli yelli yentir yellâ ile geçdi ‘ömr
Bu tırnâmuñ nihâyetde karâr-ı nagmesi nâdur

[2b] ayık mıdur] elyâk mıdur M.
[3a] dergerden] bergerden K.
[5b] iste] nesne İ.
[7a] *Hayırda önde olanlar, ecirde de öndedirler (Kur’an-ı Kerim, Vâkıa 56 / 10)*
[60] K 61b, M 53b, Ü 32a, -İ. M’de mukaṭṭa‘ât kısmında yer alan bu manzumenin 1 ve 2. beyitleri mükerrerdir.

3. Hatâ vü sehvi Kânî i'tirâf it nezd-i bâride
Du'ânuñ efdali çün *lâ-tu'âhiz inne-sînâ*dur

61

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Nâz itse dahı vuslatı biñ el-amân deger
Anısı zevk-ı saltanat-ı sad cihân deger

2. Bilmem nedür tefâvüt-i nâz iltifatdan
Degmez o şûh hâtıruma bir zamân deger

3. An an da agla derd ile ol anı bir zamân
An an vücûd mülkini ol hüsn ü ân deger

4. Bir var ise başı göge degmiş cefâda da
Ben görmedüm veli o kad-i serv-sân deger

5. Teşbîh ider hezâr gülistâna ruhlaruñ
Sad-berg-i leb şüküftesi yüz gülsitân deger

6. Bî-hânumân mıdur şu harâbât erenleri
Yek-dem serîr-i meykede sad-hânumân deger

7. La'l-i lebin lebümle be-hem-res idince yâr
Gül-bûsesi hezâr hezârân cân deger

8. Pîr itdigin seni kati çoksunma Kâniyâ
Degmez degül bir 'ömri bil ol nev-cüvân deger

[3b] Ayetin doğrusu Kur'an-ı Kerim'de *"lâ-tu'âhiznâ inne-sînâ" şeklindedir. "(Allahım!) Unutursak bizi sorgulama…" (Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/286).*

[61] İ 156a, K 61b, M 53a, Ü 32a.

[2b] degmez] degmez degül İ.

62[62]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Ne nâzük cilvelerle gülmişidüñ geldigüñ günler
Ser-i peykân-ı müjgânuñla bagrum deldigüñ günler

2. Ferâgatde hemâna şâh kendü 'âlemindeyken
Ne sihr itdüñ a zâlim âh 'aklum çeldigüñ günler

3. Benüm senden murâdum yog iken hâlüm diger-gûndur
Kanı ardum sıra bâd-ı sabâ tek yeldigüñ günler

4. Ben imhâl üzre saña göñlümi virmekde bi'llâhi
'Aceb gelmez mi cânâ hâtıra mühmeldigüñ günler

5. Göñül bu pîrlikde nev-cüvânlık vakti mi sanduñ
Ne idi pîr iken ol şevk ile genceldigüñ günler

6. Visâlüñ hâletin zor añlamışken fart-ı gayretle
Ne idi sevdigüm genceldigüñ inceldigüñ günler

7. Benümle âşinâlık yog iken kimlerle eglendüñ
Şükür geçdi hele bî-gânelikler eldigüñ günler

8. Kıdem da'vâsı eylerdüñ rakîb-i hâdise her gâh
Saña bu fahr yetmez mi idi övüldigüñ günler

9. Karâruñ yok esüp savurmadan ârâmsızlıkdan
Bu günler mi 'aceb Kânî sabâveş bildigüñ günler

63[63]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Bu sâde dü-yekden ne çıkar çifteñi uydur
Her bir sese uy çifteye çifte teke tek var

---

[62] İ 156a, K 62a, M 53a, Ü 32b.

[63] K 62a, M 53b, Ü 32b, -İ

[1a] dü-yekden] rūyuñdan Ü.

2. Düm tek teke başla tek itse tekaddüm
Düm-dârlık it tekyede ardınca etek var

3. Eyler mi eser mâ'-i hayât eyleseler reşş
Pervâne-i pür-suhteye puhte semek var

4. Cüft itme merâmı tekelilerle seni hep
Tek cüft degül mültezem ü hâceti tek var

5. Ol çifteli tek turmaz ider ten tene âgâz
Der der depinür dır dır ider seg var

64

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1. Elâ ey rûh-ı kudsî baş hüşyâr
Ki mî-gerdid cânem meyl-i dîdâr

2. Garîbîm ü zi gûyet dûr-mânde
Harâbîm ü dil-âzürde zi mi'mâr

3. Dil-i Kânî ki kân-ı hasret-i tüst
Ne-mi-porseş be-coz dîdâr zinhâr

65

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Göñül ebrû-siyeh çeşm-i siyâhı sürmeli ister
Rakîb-i rû-siyâhı ol ârâda sürmeli ister

---

[5] Bu beyitten sonra bütün nüshalarda şu beyit eksik olarak kayıtlıdır:
Cüftci eline geçmişe döndük de ne çâre / Bâl ü per ü minkâr berîde ……….. var

[64] K 62a, M 53b, Ü 32a, -İ.

[1] *Ey kudsî ruh! Dinle ve uyanık ol. Canım seni görmeye meylediyor, seni arzuluyor.*

[2] *Senin semtinden (mahallenden) uzaklarda, garib kalmışız. Harab durumdayız ve gönül mimarından incinmiş.*

[3] *Kani'nin gönlü sana hasret kalmıştır. (seninin hasretinin merkezidir). O asla seni görmekten başka bir şey sormuyor.*

[65] İ 156b, K 62b, M 53a, Ü 33a.

2. Kefîl olmak gerek gamze-nigâh-ı nâzına yâruñ
Ve-lâkin ol kefîl isterse sâde sürmeli ister

3. Kişi süfliyyet ile ‘ulviyâta intisâb itmez
Bu bâlâ-kadd güzeller cezbe-i sırr-ı ‘âlî ister

4. ‘Akılkârı degüldür ‘ışk Eflâtûn da olsañ
Biraz Mecnûna etvârlar ister deli ister

5. Tama‘kâr-ı visâli oldıguñ hisseyledi Kânî
Peşîn söyletmeyüp bu nakd-i cânı virmeli ister

Harfü’z-Zâ’

66

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur muyuz
Âsûde-i menâzil-i ümmîd olur muyuz

2. Geşt-i emel resîde-i vakt-i hasâd olup
Tahsildâr-ı hâsıl-ı ümmîd olur muyuz

3. Kalur mıyuz bu zâviye-i hecrde ebed
Yohsa felekde vâsıl-ı ümmîd olur muyuz

4. İtmez mi rûzgâr bizi hâk-i kûy-ı yâr
Bâd-ı hevâca nâ’il-i ümmîd olur muyuz

5. Kânî eser mi şurta-ı tevfîk-i kirdikâr
Lenger-zen-i sevâhil-i ümmîd olur muyuz

---

[66] İ 156b, K 62b, M 53b, Ü 33a.
[4a] rūzgâr] o rūzgâr Ü.

67

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Teninde merdüm-i ten-perverüñ nakş-ı hasîr olmaz
Sütûr-ı meşk hîç âzürde-i târ-ı harîr olmaz

2. Eli ehlinden al kim tâ ola hâssiyet-i zâhir
Vezâret mührü dest-i düzde girmekle vezîr olmaz

3. Zamânuñ i'tibârâtı cihanda medhali yokdur
Sepîde-rîş olan kibrit ile zâtında pîr olmaz

4. 'Alâka mâni'-i hükm-i tasarrufdur mevâliye
Esîr-i hub-rûyuñ 'âşık-ı rabbü'l-esîr olmaz

5. Şeref bahsi hakîkatce izâfet ister ey Kânî
Giyenler âriyet bir sebz-i destârı emîr olmaz

68

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Sûfî geçinür zâhid-i hâr mezhebi bilmez
Rindân-ı mukallid gibi kim meşrebi bilmez

2. Söz düşse mu'allim geçinür cehle baş egmez
Sûfî ki der-i medrese vü mektebi bilmez

3. Ferzend-i hünermend-i fülânum deyu söyler
Sorsañ meselâ şöhret-i cedd ü ebi bilmez

4. Hummâ sanur eylerse şitâ mevsim-i lerze
Emvâc-ı dü-hâssiyet-i cûş-ı teb-i bilmez

---

[67] İ 156b, K 62b, M 54a, Ü 33a.
[68] İ 157a, K 63a, M 54a, Ü 33a.

5. Yerden gögi fark eylemez ol mest-i cehâlet
Hammâl-sıfât kevkeb ile kebkebi bilmez

6. Heyzüm görinür ‘aynı ile şekl-i hurûfât
Sözi uzadur akreb ile ‘akrabı bilmez

7. Bir takye kapaydum deyüdür sa‘yi hemîşe
Kânî hünere gelse saded fargabı bilmez

69

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Eyler visâli hᵛâhiş eger ister istemez
Gördi ki vaslı cân deger ister istemez

2. Cevr ü cefâsı ‘âşık u zâruñ belin büker
‘Uşşâkı kendüsine eger ister istemez

3. Çıplak da binse menzil-i maksûdına yeter
Ey dil rikâb-ı vasla eger ister istemez

4. Vuslat metâ‘ınuñ degerin bilmiyor hele
Hâtırlara o şûh deger ister istemez

5. Girmiş hayâle bilmez iken ben muhabbeti
Almış o düzd-i cânı meger ister istemez

6. Kendin dil ehli âteşe atmak da iş midür
Kânî ider fedâ-yı ser ister istemez

[6b] akreb ile] akreb K.

[69] İ 157a, K 63a, M 54a, Ü 33b.

[1b] cân] cânı M.

[2a] ‘âşık u] ‘âşık K, M.

70

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Zâhid hele tesbîh ü ridâ hîç çekilmez
   İdlâl ile taklîd-i hüdâ hîç çekilmez

2. Vaktiyle kılarum diyu her-bâr nemâzı
   Zâhid bize itdigüñ edâ hîç çekilmez

3. Her ne çekilürse çekilür sevdigüm ammâ
   Fahr-ı cühelâ nâz-ı gedâ hîç çekilmez

4. Râşide eger olsa riyâ mu'teber olmaz
   Ahenksiz olduk da sadâ hîç çekilmez

5. Kurbiyyet ider 'âşıka îrâs-ı tesellî
   Dil-ber olıcak hâne-cüdâ hîç çekilmez

6. Tevfîk eger terbiyeye virmese revnâk
   Perverde-i ta'lîm-i Hüdâ hîç çekilmez

7. Cânum da tenüm de saña hayrân saña kurbân
   İtmezseñ o agyârı fedâ hîç çekilmez

8. Kânî ne be-tahkîk-i terennüm köni ki zâg
   Bülbül gibi de itse nidâ hîç çekilmez

71

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. 'Uşşâka bir Kırım kodı ki kân efendimüz
   Her bir nigehde eyledi bir kân efendimüz

---

[70] İ 157a, K 63a, M 54b, Ü 33b.
[4a] râşide] taşı da Ü.
[4b] olduk da] oldukca Ü.
[71] İ 157b, K 63b, M 54b, Ü 34a.

2. Yâruñ bize itdigi hep cevr ü cefâ idi
Oldı hep itdigine peşîmân efendimüz

3. Hâ'inligi becerdi çü Tatar gamzesi
Şâhin Giray nâmına bir hân efendimüz

4. Sâbit-kadem bu şâri'-i a'zamda kâm alur
Bâ-kavl-i bû Hanîfe-i Nu'mân efendimüz

5. Re'sü'l-hikem mehâfet-i Yezdândur dimiş
Şîr-i Hudâ nazargeh-i Yezdân efendimüz

6. Gül-bün-tırâz-ı hüsn olalı gonçe-i femi
'Âşıklara açılmadı bir an efendimüz

7. Ak yazılı işâret idüp nefyini gamuñ
Fermân virür kızıl dili sultân efendimüz

8. Sultân-ı heft-dâ'ire-i mülki ma'nîyüz
Mecnûn olursa 'ayb mı dîvân efendimüz

9. Duht-ı rez eyledi yine ser-mest bizleri
Geldi bugün sarayına sultân efendimüz

10. 'Aks-i mey-i şafak sereyân âl ider âlın
Reng-i hınâdan olsa girîzân efendimüz

11. Kânî yine cevâhir-i ma'nâyı keşf idüp
Buldı zemîn-i dilde yeñi kân efendimüz

72

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Hûn-ı şehîd-i nâz imiş çün şarâbımuz
Berk-i sitîz-i gamze pişürsin kebâbımuz

[6a] gonçe-i femi] gonçe-femi Ü.

[72] İ 157b, K 63b, M 54b, Ü 34a.

[1b] sitîz-i] sitîze Ü.

2. Agızla agladur diyemez yok bizüm ise
Tâ mâ-verâ-yı gaybdadur intisâbımuz

3. Dillerle gamzeler yine dâd u siteddedür
Gam-nîst kesse kesmese hattı hisâbımuz

4. Humdan sebûya sâgara iken şitâb-ı mey
Ber-ʻaksdür bizüm huma togrı şitâbımuz

5. Himmet havâle-i ser ü dûş itmedükçe tâ
Bâ zor u zer-kesân açabilsün mi bâbımuz

6. Nûri Begüñ düşüp pey-i tabʻ-ı münîrine
Bulduk sevâd-ı nazmda biz âftâbımuz

7. Ol şeh-suvâr-ı ʻarsa-i nesr ü nazm ki yok
Ansız şu süflegehde ʻulüvv-i cenâbımuz

8. Maʻmûre-i serrâçe-i ikbâl odur düşe
Semt-i veliyy-i niʻmete beyt-i harâbımuz

9. Hâdî ʻaşer nümûneleri cevherindedür
Budur vasıfda meblag-ı hadd-i nisâbımuz

10. Kânî gibi duʻâcısı biñ var velî anuñ
Bizden su'âl eyleseler yok cevâbımuz

11. Allah muʻammer eyleye zât-ı şerîfini
Zîrâ odur hakîkat-i *niʻme'l-meʻâb*ımuz

[2a] agızla] agzıyla Ü.
[3b] gam-nîst] gam degül Ü.
[5b] zer-kesân] zer-kesâ M.
[9b] vaşıfda] vaşfında Ü.
[10a] velî anuñ] anuñ velî M.
[11b] *"Ne güzel sığınaktır" hakikati zira odur.*

73

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ey duhter-i sütûde-şiyem niçe bir bu nâz
   Kâr eylemez mi hîç saña sevdigüm niyâz

2. Alduñ göñülcügüm beni koyduñ zebûn u zâr
   İtdüñ hulâsa âteş-i 'ışkum sabır-güdâz

3. Şehbâz-ı hüsn pençesine düşmesün göñül
   Allâh itmesün yine bâb-ı kazâyı bâz

4. Kaddüñ hevâsına düşeli râhat olmadum
   Oldı bu kıssa giderek ey serv-kadd-dırâz

5. Acı söze ne borcı var 'âşıkuñ begüm
   Gâhîce istemez mi dil-i zâr bir piyâz

6. Aç sîneñi görünsün o âyîne-i tılısm
   Yum gözlerüñ açılmasun ol dahmegâh-ı nâz

7. Kânî o hoş girişmeler ol hoş çıkındılar
   İtdi beni esîr-i telâş ol garîm-i nâz

74

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Perçem kokar rakîb-i mugaffil fes istemez
   Zevk-i visâli dil hele pek felfes istemez

---

[73] İ 158a, K 64a, M 55a, Ü 34b.
[1a] niçe bir] ne içün Ü.
[4a] hevesine] hevâsına Ü.
[7a] hoş] şūh Ü.
[74] İ 158a, K 64a, M 55a, Ü 34b.

2. Hattdur tutan dili iki tellü kapag ile
Zen tek ricâl âyîne-i emles istemez

3. Sevdâsı sardı ‘âşık-ı zâruñ o perçeme
Gerçekden olsa şâh-ı diyâr-ı fes istemez

4. İylik tabî‘at ehline itmek gerek yine
Şekker de virseler yemege kerkes istemez

5. Dâg-ı derûn-ı sînelerüñ şerha sen baña
Añma amân efendi baña kes kes istemez

6. Bûy-ı şemîm kâkülüñi al getür baña
Ey bâd ister esme sen ister es istemez

7. Bir kerre yârı râm idebilseñ baña felek
Bundan ziyâde lutfuñı besdür bes istemez

8. ‘Uryân ten olmalı beden-i rûh açıkdan
Başı kıçı açık gezinür cânfes istemez

9. Alma kesendiye bizi ey zâhid-i harûn
İsterse medh it iste o mâha kes istemez

10. Ses çıkmaz olmalu harem-i ‘iffet-i bütân
Esrâr-ı ‘ışk-ı ‘âşık-ı sâdık ses istemez

11. Eski ‘asesleri yetişür cân u dil gibi
Kûy-ı mahabbete yeñiden ‘ases istemez

[2a] ṭutan] ṭun İ; kabagla] kapagla Ü.
[4b] şekker] sükker Ü.
[5a] baña] saña M.
[7b] besdür bes] pesdür pes M.
[9b] mâha] mâh Ü.
[11b] ‘ases] ‘as‘as M.

12. Besdür bu şerhalar niye lâzım bu daglar
Gör hâne-i derûn açık menfes istemez

13. Öz kes iderse keslik ider Kâniyâ saña
Nâ-kesden ol vefâyı göñül öz kes istemez

75

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Semt-i derîçe bend-i nigâra varır mıyuz
Bir gün olur mı dergeh-i yâra varır mıyuz

2. Leb-teşneyüz zülâl-i visâle yanuk yanuk
Bir kez makâm-bûs-ı kenâra varır mıyuz

3. Cây-ı emân tokunmamadur keyf-i zâhide
Biz hîç semt-i merd-i çenâra varır mıyuz

4. Añlamayup gider mi mezâyâ-yı vasl-ı yâr
Ol nükte-i zamir-şikâra varır mıyuz

5. Oldı ayak bagı bize haylûlet-i şitâ
Bilmem o semte Kânî bahâra varır mıyuz

76

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Huceste-baht olan ebvâb-ı şâhâna varur varmaz
Hudâ-perver olan ümmîd hᵕâhâna varur varmaz

2. Vücûd-encümeni mugnî olur hurşîd ruhsârân
Anuñçün zâhirâ etrâf-ı mâhâna varur varmaz

---

[75] İ 158b, K 64b, M 55b, Ü 35a.
[76] İ 158b, K 64b, M 55b, Ü 35a.

3. Tegâfül şîvesi mestâne cünbişlerde zâhirdür
Uyurlar hˇâbgâh-ı şeb-külâhâna varur varmaz

4. Mu‘ârızdur hemîşe zümre-i ezdâda gümrâhân
İder ta‘rîz-i düzdân râst-râhâna varur varmaz

5. Takarrüb rû-sepîdâne be-Kânî sürh-revlikdür
Agarur rîş-i gerdûn subhgâha varur varmaz

77

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

1. Zevk-i şarâb-ı nâb peymâneler de bilmez
Ser-hōş-ı bezm-i şevkı mey-hâneler de bilmez

2. Her zerre bir defîne her kuvve bir hazîne
Ol nükte-i hafî ne vîrâneler de bilmez

3. Hˇâb-âver olmanuñ hîç aslın ider mi idrâk
Benden işit bu sırrı efsâneler de bilmez

4. Şeh-mât kimden olsun niçün piyâde kalsun
Fil i‘tibâr bulsın ferzâneler de bilmez

5. Bu söz ü sâz neymiş sûziş ne gûne şeymiş
Bu sırrı kaç seneymiş pervâneler de bilmez

6. Ol zülf o perçem ol an dilden çıkar mı bir an
Hâlüm neden perîşân hîç şâneler de bilmez

4a mu‘ârıżdur] mu‘ârıżdan Ü.
5a rū-sepîdâne] rū-sepîdâneye Ü; be-Kânî] Kânî Ü.
77 İ 159a, K 64b, M 55b, Ü 35a.
1a şarâb-ı] serâb-ı Ü.
2a küvve] kürre Ü.
3a hˇâb-âver] cevâb-âver Ü.
4b fil]kıl M.
6a bir an] el’ân Ü.

7. ‘Unsur sadef göñüldür bu hârdur o güldür
Kandan bu çâr-asdâf dür-dâneler de bilmez

8. Sevdâ-yı ‘ışk-ı zevki Kânî nedendür âyâ
Esrârını cünûnuñ dîvâneler de bilmez

78

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Dil alur ol perî soñra dil-i mahrûkdan çıkmaz
Yataklı düzd-i kâmilhâne-i mesrûkdan çıkmaz

2. Dili düzd-i nigâhuñ cânı bir dîger melek-peyker
Dü-kâr-ı müstakıldür ikisi bir okdan çıkmaz

3. Misâl-i cevher-i ferd itse cismüm teczi’e ol şûh
Zarar yok muktezâ-yı tıynet-i meshûkdan çıkmaz

4. Dehânından visâle dâ’ir olmaz harfcik mesmû‘
Çıkan hep vardandur emr-i mümkin yokdan çıkmaz

5. Sipihrüñ darbet-i kûpâl-ı kahrından hirâs itme
‘Iyâr-ı hâss-ı Kânî ma‘den-i matrûkdan çıkmaz

79

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Baña bu neş’e-i câm-ı şetâret her zamân gelmez
Eger gelse misâl-i fikr-i vuslat râyegân gelmez

2. O deñlü hasretüñle künc-i gamda olmışam bî-tâb
Niyâza kudretüm kalmaz elümden el-amân gelmez

---

[78] İ 159a, K 65a, M 56a, Ü 35b.
[5b] maṭrūkdan] maṣrūkdan M.
[79] İ 159b, K 65a, M 56a, Ü 35b.
[2] 2 ve 3. beyitler M’de yer değiştirmiştir.

3. Niçe dil-mürde olmaz sûret-i ten-zindede insân
Küser ‘uşşâkına o âfet-i cân bir zamân gelmez

4. Ne deñlü cevr iderseñ hoş gör elbet anı ‘âşık
Kişiye sevdiginden her ne eylerse yamân gelmez

5. İderseñ nîm mikdâr iltifâta Kânîyi mazhar
Felekden yagsa da seng-i sitem aslâ girân gelmez

80

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Şeref insâna zîb-i câme vü destârdan gelmez
Dıraht-ı huşke revnâk mihr-i pür-envârdan gelmez

2. Dil-i nâ-müsta‘id feyyâzdan bî-behredür dâ’im
Nemâ-hârâ-yı sahta ebr-i feyz âsârdan gelmez

3. Degül gül-bâng-ı şevke leb-güşâ hâkî tabî‘atlar
Sadâ-gûşa dehân-ı sûret-i dîvârdan gelmez

4. Fürûg-ı feyze isti‘dâd kâr-ı kâbiliyyetdür
Sadefdendür güher nisâr-ı gevher-bârdan gelmez

5. Cihân agyârdan hâlî mi kaldı bilmem ey Kânî
Bir iki gicedür ses hâne-i agyârdan gelmez

81

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Hayâl-i sîne-i sîmîn senâmuñ sîneden çıkmaz
O sâde-dil ne sîne cevher-i âyîneden çıkmaz

[3b] o deñlü] ol deñlü M.

[80] İ 159b, K 65a, M 56a, Ü 35b.

[5a] ey] -Ü.

[81] İ 159b, K 65b, M 56a, Ü 36a.

[1b] cevher-i] cevheri M, Ü.

2. Yerin buldı hodengüñ ok deyüp yan düşdi kalbümde
Hele bu ber-güzâruñ hâtır-ı bî-kîneden çıkmaz

3. Libâs-ı rızk gâyet bol bulamadı gerek hayyât
O harvânî-i har-vâr var her peşmîneden çıkmaz

4. Bizi peşmî çeker hayyât-ı rengînkâr-ı çeşmânuñ
Kumâş-ı cân u dilden eksilen peşmîneden çıkmaz

5. Giyüp sûfîye ʻuryânî dede cıs çıplak olmışken
Yine sûfî soyınmaz delk-i çerpin pîneden çıkmaz

6. Dile te'sîr-i keyf-i merhem-i vuslat kadar siñmiş
Lebüñ bir kıymetî cevherdür ol gencîneden çıkmaz

7. Riyâzî kuddise sırruh ki girmiş ravza-i vasla
Dil-i Kânî gibi ol ravza-i pür-zîneden çıkmaz

82

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

1. Râh-ı ʻışka bu dil-i şeydâyı saldum yaluñuz
Künc-i hayretde tek ü tenhâca kaldum yaluñuz

2. Çün kabûl itmez metâʻ-ı ʻışk u şevk ortaklıgı
Uymadı kendümle de bâzâr aldum yaluñuz

3. Bulmadum cemʻiyyet-i hâtırdan efzûn bir safâ
Yaluñuz kaldum bu hâletden hoşaldum yaluñuz

4. Kendümi kendüm tesellî itdi gördüm ʻâkıbet
Bir başuma tâ bün-i deryâya taldum yaluñuz

[7a] riyâżî] rıżâ-yı M; kuddise sırruh ki] kuddise sırrahu ki İ.
[82] İ 159b, K 65b, M 56b, Ü 36a.
[1b] tenhâca] tenhâya K.
[4a] gördüm] görürüm M.

5. Hîç bir sâz uymadı âheng-i sâz-ı şevkime
Sâz-ı pür-âheng-i istignâyı çaldum yaluñuz

6. Dil dadanmış idi nukl-i hōş-güvâr-ı vasluña
Şimdilik zehr-âb-ı hicrâna koraldum yaluñuz

7. Sad hezârân şükr ba'd ez-ferâhî-i derûn
Vüs'at-i pehnâ-yı sabr ile taraldum yaluñuz

8. Kâniyâ nîk ü bedüm bir kimse bilmez sad şükr
Niçe yüz biñ sâldur toldum boşaldum yaluñuz

83

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hayâlüñ sînede ey rûh-ı 'âlem bir zamân çıkmaz
Pezîrâ-yı fenâ olmazsa cism elbette cân çıkmaz

2. Ne deñlü taş bagırlu olsa itmez nâ-gehân teklîf
Mü'ezzinler menâra hîç bî-vakt ezân çıkmaz

3. Tabanı yanmış âsâ pek yürür zâhid nedür fâ'iz
Siyâh âhenden ey dil beyzâ-ı tîg-ı tâbân çıkmaz

4. Hatuñ geldük de çekmez gayretüñ agyâr eger 'âşık
Sitemkârâna kes hengâm-ı idbârından yan çıkmaz

84

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Bir içim su deyu âteşlere girsem gider gelmez
Ya bir kerre yüzin görmege cân virsem gider gelmez

---

[83] K 65b, M 55b, -İ, -Ü.

[1] Bu beyit M'de "Ebyât" bölümünde kayılı bulunmaktadır.

[84] İ 160a, K 66a, M 56b, Ü 36b.

2. Biri birinüñ ardı sıra biñ kerre helâk olsam
Reh-i ‘ışkuñda ben gâ’iblere irsem gider gelmez

3. O rây-ı râyet-i Hindustân-ı kişver-i hüsne
Amân sad el-amân rây el-amân dirsem gider gelmez

4. Buña hâmûşlıkdan gayrı hîçbir var mıdur çâre
Bu râzı ben eger bir kerre söylersem gider gelmez

5. Beni görmek hevâsından geçerse varırum dirse
Eger ben hᵛâhiş-i dîdârı göstersem gider gelmez

6. Dadanmışdur o gül-kand-i s(i)tignâya biraz eyyâm
Ki ben semm-i helâhilde eger yersem gider gelmez

7. S(i)râfîl eylese ol karn-ı ervâhı baña teslîm
Vekâletle anı üç kerre üflersem gider gelmez

8. Hadeng-i gamze-i kattâlı bir tîr-i hevâyîdür
Latîfeyle eger bir kes gögüs gersem gider gelmez

9. Baña imdâd-ı Mevlânâ-yı Rûm irer yeter yohsa
Yolında ol şehüñ tâ arşa da irsem gider gelmez

10. Amân bir gelseler de üçünüñ de meyyitin sersem
Göñül sevdâ-yı cân mahzûn hıred ser-sem gider gelmez

11. Meger bu semte bilmezlikle ‘avdet eyleye yohsa
Göñül hâlin eger bir kerre diyvirsem gider gelmez

12. Baña âzârı içün gam yeme lâkin dil-âzârum
Rakîb-i rû-siyâhı zemm idüp yersem gider gelmez

[3a] kişver-i ḥusne] kişver-i ḥusnüñe Ü.
[6a] sitignâya] istignâya Ü.
[9b] ol şehüñ] o şehüñ M.
[10] 10 ve 14. beyitlerin ikinci mısra’ları M’de yer değiştirmiştir.

13. Şefâʻat-hᵛâhlık diñlemez ʻözre iʻtibâr itmez
Zemîn ü âsmânı başuma dirsem gider gelmez

14. O deñlü bî-amândur gamze-i bî-rahm u hûn-rîzi
Dil-i mecrûhumuñ ben meyyitin sersem gider gelmez

15. O deyr-âlüfte-i keyf-i gubâr beng-i şevküñdür
Göñül dîvânesin göndersem ol ser-sem gider gelmez

16. Baña ragmen rakîbe iltifâtın söyler ammâ ben
Disem cemʻiyyetüñ bir aslına irsem gider gelmez

17. Er oglı er agızdan fehm ider sırr-ı şebistânı
O zen-tıynet bu şeb bezme eger ersem gider gelmez

18. O âfet küsdi gitdi Kânî-i bî-çâreye şimdi
Dil-i dîvâneyi ardınca göndersem gider gelmez

85

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Feʻûlün

1. Çü ʻâşık cân görem dirse bedensiz
Aña maʻşûk dir cân biz beden siz

2. Eger ʻıyd-i visâl itse takarrüb
Harâm olsun rakîbe bûse bensiz

3. Görüp hüsnin dimiş hîç nokta konmaz
Dimek ister rakîb ol yâra bensiz

[13a] diñlenmez] diñlemez Ü.
[16a] söyler ammâ ben] söylerem ammâ Ü.
[85] K 66a, M 56a, Ü 37a, –İ.
[2] M nüshası 81b'de 2 ve 3. beyitler mükerrerdir.

Harfü'ş-Şîn
86[86]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İder âyîne kendin halka elbet her zamân ser-hōş
   Bulır evzâ'ına şâyeste bir sırr-ı nihân ser-hōş

2. Bilür halkuñ reh-i teşvîşe rû-gerdânlıgın elbet
   Zarûrî eyler anı ref'a dâmen der-miyân ser-hōş

3. Olur heft-âsmân bir çend-rûze ser-hōşa maglûb
   Anuñçün dâ'imâ cevr-i felekdendür amân ser-hōş

4. Serây-ı şîşe-reng-i dehr-i dûn olmaz aña vâsi'
   Eger gül-bâng-ı şevk eylese âteş-feşân ser-hōş

5. Bürehne-ser varur mey-hâneye göz yumup açınca
   Serin açar ve-lâkin sırrın açmaz bir zamân ser-hōş

6. Ayag almak ser-i engüştine el virmese nâ-çâr
   Çü ezfârü'l-meniyye endûha virmez amân ser-hōş

7. Şetâretle ider meclisde şevk-i tâze istihdâs
   Eger olmasa bed-mestlik ile pek ser-girân ser-hōş

8. Ne deñlü fâş-gû da olsa keşf itmez habâyâyı
   İder sırrında ol ser-beste esrârı nihân ser-hōş

9. Sebük-ser zevk-i meyden neş'e-i mestîden añlar mı
   Reh-i 'irfânda çekmek gerek hayli tâbân ser-hōş

10. Gerekdür esb-i tâzı gibi bir sâhib-haseb 'ayyâş
    Ne bilsün ittifâkı olsa da zevkin harân ser-hōş

---

[86] İ 160b, K 66b, M 57a, Ü 37a.
[3b] felekdendür] felekdedür M.
[6a] ayag almak] ayaklık K.

11. Diyâr-ı neş’e ma‘mûr oldıgından soñra bir kerre
Başını kaldırup bakmaz harâb olsa cihân ser-hōş

12. Olur gâhî ki cûş-ı feyzle mülhem olur gayba
Cenâb-ı Hakkla bir cilve eyler nâ-gehân ser-hōş

13. Cevâhîr-i rîze-i neş’e virür Kânî aña bir hâl
K’olur zâtında bir genc-i mutalsım gizlü kân ser-hōş

87

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. El aldum hamdu li’llah pîr-i meyden işte benden beş
Ser-engüştüm kesilmez sakb-ı yenden işte benden beş

2. Hıyâruñ bergi eyler niçe evkâta işâret hep
Hîç ayrılmam o Hızr-ı sebz-i peyden işte benden beş

3. Felekden bahş-ı hums-ı müsterakdur müjde-i vasla
Ben eylersem de şey lillâh şeyden işte benden beş

4. Dü-ebrû çeşm ü bîni hüsnüñ esbâbın ider ikmâl
Sorarlarsa o mâha hüsn-i zîden işte benden beş

5. Hıred dil cân u ten sâmân-ı nâm u neng ey Kânî
Dilerse yâr-bahş-ı dilde haydan işte benden beş

88

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Lezzet-i bûs-ı dehân bir var imiş bir yog imiş
Zevk-i âgûş-ı miyân bir var imiş bir yog imiş

---

[87] İ 160b, K 67a, M 57a, Ü 37b.
[4b] ṣorarlarsa] ṣorarsañ M.
[88] İ 161a, K 67a, M 57b, Ü 37b.
[1b] miyân] dehân M.

2. Fikr-i müstakbel ü mâziyi bırak ‘ârif iseñ
Böyledür hâl-i zamân bir var imiş bir yog imiş

3. Kim bilür şîve-i nâ-gâh şütür gürbesini
Çarh-ı gerdûndan amân bir var imiş bir yog imiş

4. Ya cefâdur ya vefâ muntazırı ‘uşşâkuñ
Senden ey şûh-ı cihân bir var imiş bir yog imiş

5. Zinde eyler o dü-leb mürde-i sad-sâleyide
Ten-i dil-mürdede cân bir var imiş bir yog imiş

6. Gel ko nefsâniyeti mahv-ı vücûd it zâhid
Bu şu‘ûnât inan bir var imiş bir yog imiş

7. Ne içinde ne taşında ne ikiden hâli
Cünbiş-i rûh-ı revân bir var imiş bir yog imiş

8. Müttahid olmalıdur ‘âşık u ma‘şûk gibi
Biline sırr-ı nihân bir var imiş bir yog imiş

9. Çekemez ehl-i himem lâ vü ne‘am âzârın
Nedür ol zellü hevân bir var imiş bir yog imiş

10. Nefy ü isbât ki tevhîd-i hakîki oldur
Eyler ol sırrı beyân bir var imiş bir yog imiş

11. Kâsidân-ı reh-i ‘irfân yedek çekmezler
Kalma bu yolda yayan bir var imiş bir yog imiş

12. Hareke nokta kabûlünden elif müstagnî
Vahdete işte nişân bir var imiş bir yog imiş

[6a] it zâhid] it ey zâhid Ü.
[7a] hâlî] ḥâlî M.
[9a] âzârın] ârâzın K; *Himmet ehli “hayır ve evet” azarını (itabını) çekemez.*
[11b] bu yolda] yolda K.

13. Kıssa-hᵛân-ı felek ahvâl-i dil-i Kânîyi
Başladı nakle hemân bir var imiş bir yog imiş

89[89]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bezm-i şevkuñ isterüz mey-hâne olmış olmamış
Câm-ı la'lüñdür garaz peymâne olmış olmamış

2. Haller pervâne-i şem'-i cemâlüñdür senüñ
Şem'-i bezmüñ üstüne pervâneler olmış olmamış

3. Tatlu dildür dil-bere lâzım olan hüsn-i edâ
Lebleri dendânları şehdâne olmış olmamış

4. Başı Kaysı mı idi Leylâ'nuñ âh u zâr-ı Kays
Ya'ni Mecnûn 'akıllı dîvâne olmış olmamış

5. Kaysısı büstân u 'ışkuñ rûy-ı zerd-i Kaysdur
Zerd canfes câme-i şâhâne olmış olmamış

6. Mâder-i eyyâm ider zâyî de elbet âdemi
Dehr aña babalanur hem ana olmış olmamış

7. Bâ lebüñ bâsı o müşgin hâl-i zîbâ noktası
Ey elif kad ne sanur yabâne olmış olmamış

8. Hˇâbgâh-ı nâzda mış mış uyur ol nâzenîn
Tuhfe-i gül-bûseye sen kâni' olmış olmamış

9. 'Âkıbet evden beri geldi hele dîvânecik
Kaysuñ evvelki sözi yabâne olmış olmamış

---

[89] İ 161a, K 67a, M 57b, Ü 37a.
[3b] lebleri] būy-ı M.
[7b] kad ne] kaddine M.
[8a] uyur] uyurmış Ü.
[9b] evvelki] evveli Ü.

10. Sevdigüm bu ane-i hüsnüñ uyutdı ‘âlemi
Gicelerde kıssa-h˘ân efsâne olmış olmamış

11. ‘Arş-ı rahmân suffe-i lâhûtdur mesken saña
Gam ne Kânî bu kühen kâşâne olmış olmamış

90

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. ‘Aks-i keleh ü zülf-i tu dil-hâ çi konendeş
Tersem ki çü câm-ı dil-i nâzük şikenendeş

2. Çeşmâneş ki her gâh küşed ‘âşık u tersem
Der ma‘reke-i *in hiye illâ* fikenendeş

3. Cevher ki büved lâyık-ı fass hatt-ı cebîneş
Înest ki în hâne ki bîni bî-kenendeş

4. Sırdân-ı cihân bâb-ı vefâ râ ne-güşâyed
Tersed ki be-leb nâ-zede ber-ser bi-zenendeş

5. Kânî tō be-şabâş-ı felek çend dehi gûş
Ânest pesendîde ki bâri bi-pesendeş

[10a] âne-i] âne Ü.
[10b] olmamış] –M.
[90] K 67b, M 58a, Ü 38a, -İ.
[1] *Senin gamzenin ve zülfünün aksi (yansıması) karşısında gönüller ne yapsınlar? Zira nâzik gönül camını kırmalarından korkuyorum.*
[2] *Onun (sevgilinin) gözleri her an aşıka açık (dönmüş durumda), ancak korkuyorum. “în hiye illâ” meydanında yere düşecek.*
[2b] in hiye illâ: O başka bir şey değildir. (Kur’ân-ı Kerim, En‘âm 6/29; A‘râf 7/155; Mü’münûn 23/37; Necm 53/23.)
[3] *Cevher, onun alnındaki çizgilerin kıvrımına lâyıkdır. Gördüğün bu hânenin kazılması bundan dolayıdır.*
[4] *Dünyanın sırını bilen vefâ kapısını açmıyor. Vrulmamış, açılmamış dudağın baş üstünde tutulmasından korkuyorlar.*
[5] *Kânî, sen feleğin beğenmesine , itibar göstermesine birkaç kez kulak ver. Asıl beğenilmiş olan Yaradanın beğendiğidir.*

91

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hüner da'vâsın eylerse ne gam her sifle-i bî-hûş
Sadâ efzûnter oldıgı ma'lûm olsa mînâ-bûş

2. Kalur pûşîde 'ayb-ı ser-verân bâ-himmet-i etibbâ'
Olur vâreste ser-zîbâter olsa zînet-i ser-pûş

3. Gürîzândur gürûh-ı bed-menişden pâk-tıynetler
İder îmâ bu ma'nâya şitâb-ı şîve-i hâr-gûş

4. Kulaguñda küpe olsun dimekdür pend cûyâna
Hemîşe gûş-ı hûş bendegân-ı şâhda mengûş

5. Sebû ber-dûş geldi dûş-ı bezm-i vahdete Kânî
'Ale'l-gafle meger sâkî-i bezm-i 'ışka olmış dûş

92

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hat-âver olmış eyyâm-ı bahâr-ı hüsn ü ân geçmiş
Bilür ol şûh görse 'âşıkın ammâ zamân geçmiş

2. Olup pâ-mâl-i hayret kendüden geçmiş dil-i şeydâ
Semend-i nâza binmiş korkaram ol bî-amân geçmiş

3. Saded hâl-i dil-i 'uşşâkdan geçdükçe meclisde
Baña dâ'ir de sohbet geçmiş ammâ pek nihân geçmiş

4. Geçerken sîm-tenler âh u feryâd eylemiş agyâr
Bu bir darbü'l-meseldür kim it ürmiş kârbân geçmiş

---

[91] İ 161b, K 67b, M 58a, Ü 38a.
[92] İ 161b, K 68a, M 58a, Ü 38b.
[1a] bahâr] bahâ K.
[2b] bî-amân] amân Ü.
[4b] ḍarbü'l-mes̱eldür] ḍarb-ı mes̱eldür Ü.

5. Bu günlerde hazer it geçme Kânî semt-i dil-berden
Seni gamz eylemiş agyâr o bî-rahme yamâñ geçmiş

Harfü'l-'Ayn

93

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Görinür âyîne-i dilde yine jeng-i vedâ'
Korkaram itdi o âyîne ruh âheng-i vedâ'

2. Ey ecel nevbet-i per-hâş saña degmeyecek
Savdı zîrâ göñül ol nevbeti der-ceng-i vedâ'

3. Beni hem cünbiş-i sîm-âb görüp itme 'aceb
Şîşe-i sabr şikest itdi bugün seng-i vedâ'

4. Reng-i kâhî-i ruh-ı zerdimi görmişlere sor
Niçedür fark idesin mâhiyet-i reng-i vedâ'

5. Eser-i rîze-i elmâsı unutdurdı baña
Ciger suhtede yer ideli çeng-i vedâ'

6. Olsa sûretger-i bûkalemûn gösteremez
Baña gösterdigini nüsha-i Erjeng-i vedâ'

7. Şimdi eglence bütün nakş-ı hayâlâtuñdur
İtdi ol rütbe serâsîme beni beng-i vedâ'

8. Cennet-i vuslata me'lûf olanuñ çeşminde
Künc-i duzah görinür gûşe-i evreng-i vedâ'

9. Kâniyâ bâr-girân-ı dü-cihân vezn olsa
Olamaz şiddet-i külfetde yine deng-i vedâ'

---

[93] İ 161b, K 68a, -M, -Ü.

Harfü’l-‘Gayn

94

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Dâg dâg sîne tutdı merhem-i vasluñla bâg
Gam degül şimden girü cânâ baña dâg üstü bâg

2. Cüst-cû eyler felek tâ igneden iplige dek
İster iseñ Hazret-i ‘Îsî misâli göge âg

3. Eyle teblîg şevk ile tokınma sakın zülfüne
Mâ ‘ale’l-meb‘ûs min-savbi’l-hevâ ille’l-belâg

4. Giryeden sanma agardı dîde-i giryânumuz
Sen Hümâ-yı sayd içün kurduk bir iki yerde âg

5. Vahdetüñ fehm eyleyen kesretden olmaz zevk-yâb
Şemme-i hâlüñ tuyanlar zülfüñe itmez dimâg

6. Töhmet-i düzd-i nigâhı sevdigüm ma‘zûr tut
Bu mesel meşhûrdur hergiz göze olmaz yasag

7. Bir solak mahbûbı sevdüm şimdi ben sagdan saga
‘Âkıbet öldüm dirildüm eyledüm işümi sag

8. İntihâb içün konulmış noktadur levh-i dile
Nükte nâ-fehmân anı Kânî sanurlar gerçi dâg

Harfü’l-Kâf

95

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Nigâh-ı hayra tab‘ân olamaz pertev gedâ-yı ‘ışk
Anuñçün rûşenâ çeşm olmak ister âşinâ-yı ‘ışk

---

[94] İ 162a, K 68a, M 58a, Ü 38b.
[2b] ‘Ī̇sî mis̱âli] ‘Ī̇sî-mis̱âl K, ‘Ī̇sî gibi sen Ü.
[4b] yerde] yere Ü.
[95] İ 162a, K 68b, M 58b, Ü 38b.

2. Olurdı büt-perest âzâdegân-ı ribka-i sûret
Eger keşf olsa idi sûret-i ‘ibret-nümâ-yı ‘ışk

3. Bekâsından fenâsı yeg fenâsından bekâsı yeg
Ne mümkindür temîz-i da‘vi-i âlâ vü lâ-yı ‘ışk

4. Enîs-i şâhid-i vahdet-sarây-ı ‘âlem-i dildür
‘Aceb mi beyt-i ma‘mûr-ı mahabbet olsa cây-ı ‘ışk

5. Yüzüñ tut Kıblegâh-ı semme vechu’llâha ey Kânî
Menâr-ı hân-kâh-ı dilde okındı salâ-yı ‘ışk

96

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Haber al gel baña ol şûh-ı şîrîkârdan var yok
Muhassal bir tesellî vir baña ol yârdan var yok

2. Bilür varın yogun ufak tefek dirler seni söyler
Dehân-ı nâzik-i şûh-ı şeker-güftârdan var yok

3. Temâyüz var mıdur temyîz kıl a‘dâm beyninde
Amân gel bir şeker çîne leb-i dil-dârdan var yok

4. Vasıldan müjde-res a‘dâmı yokdan var iden Allah
İşitdürsin dü-harf-i la‘l-i cân-âzârdan var yok

5. Gül-i şeb-nem çekâne ‘an-delîl-i ber-nühüft-âvâ
Habercik vir nevâ-yı ‘andelîb-i zârdan var yok

6. Sabâ çîn-i ser-i zülfin nühüfte yokla bir kerre
Dil-âgâh it beni hâl-i dil-i ber-dârdan var yok

7. ‘Aceb bir neş’e var mı sende ‘irfân-ı İlâhîden
Dil-i Kânîyi kurtar bâri şu efkârdan var yok

[96] İ 162b, K 68b, M 58b, Ü 39a.

97

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. *İkra' ve rabbünâ halaka'n-nâse min-'alak*
Goftîm mâ her-âyîne sübhâne men halak

2. Hâkî ki sîne râ burdî hem zî güş kün
Yâ fâlika's-sabâh ve ya hâlika'l-felâk

3. Gül-gûn bâd-pây-ı sipihr-i kebûd-râ
Gû ez-kücâ dehid 'aceb câme-i belak

4. În heft silsile ki be-dest ü be-pây-ı mâst
Ez-kûre-i ki yâfte in âhenîn halâk

5. Mâ ez ki zâdeim ü ki perverde îm
Mâ her çi gofte îm ü şenideim muhtelâk

Harfü'l-Kef

98

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Şikârgâh-ı emel dûr pây-ı kudret leng
Seg-i mu'allim-i nefs-i harîs süst-âheng

---

[97] K 69a, Ü 39a, -İ, -M.

[1a] halaka'n-nâse] haleka'l-insâne K; *Mısra'da "oku ve Rabbimiz insanları alaktan yarattı" şeklindeki bu ifade aslında "Yaratan Rabbinin adıyla oku" (Kur'an-ı Kerim, Alak, 96 / 1) ayetine telmihtir.*

[1] *Oku, Rabbimiz insanı alaktan (pıhtılaşmış bir kandan) yarattı, biz Sübhân'ın halk ettiğinden (yarattığı şeylerden) birer aynayız dedik.*

[2] *Sinesine verileceğin (götürüleceğin) toprağa bir kulak ver. Ey karanlığı yarıp sabahı ortaya çıkaran, ey şafak vaktini yaratan!*

[3] *Masmavi gök kubbenin altında gül renkli çiçekler ol, söyle hayret verici elbiseyi nereden versinler.*

[4] *Bizim elimiz ve ayağımız olan bu yedi silsile, bu demirden halkanın bulunduğu yerdendir.*

[5] *Biz kimden doğmuşuz ve bizi kim büyütmüş, bizim söylemiş ve duymuş olduğumuz şeyler uydurmadır.*

[5a] Bu mısra bütün nüshalarda eksiktir.

[98] İ 162b, K 69a, M 58b, Ü 39a.

[1b] süst] semt K.

2. Kemîn-i dilde rasad-bîn vakt-i fursatdur
Emîn sandıgumuz sâ'id-i sebük-ferheng

3. Husûl-i kâm-ı mu'allak zen-i hevâ-yı ümîd
Derûnı ber-taraf itmiş o şâh-bâz-ı âveng

4. O şûh hâtırum avlar rakîb ider azâr
Şikâr-ı hᵛâreligi 'ayb saymaz ol bî-neng

5. Bu teng kâfiyelerle dehânı vasfında
Nedür suhande bu 'acz u fütûr-ı teng-â-teng

6. Şu bî-direng sipihr itdü bî-direng bizi
Ki reng-i dîde olan eyler elbet âdeme reng

7. Bedîheten kim iderse bu şi'rimi tanzîr
Sezâ anuñ serine Kâniyâ zerine çeleng

99

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Felek hemân beni mi bulduñ imtihân idecek
Garîk-i lücce-i endûh-ı bî-kerân idecek

2. Hadeng-i şîve-i kavs-i kader bu menzilde
Bu bî-nişânı mı gördi hemân nişân idecek

3. Virirdi bir söz ile cânını saña 'âşık
Ne var o gamze-i hun-rîz arada kan idecek

4. 'Akîk-pâre-i laht-ı derûn-ı hûn-ı ciger
Derûn-ı sîne-i çâküm mi buldı kân idecek

[6a] bizi] biri K.
[6b] reng-i dîde] reng-dîde K.
[99] İ 162b, K 69b, M 59a, Ü 39b.
[4b] kân] mekân M.

5. Ferah-nây-ı felekde göñül mi kaldı hemân
Metâ'-ı mihnet ü nukd-ı gamı nihân idecek

6. Müsâferetse yeter i'tikâf ise kâfî
Benüm derûnumu mı buldı gam mekân idecek

7. Latîfedür saña maksûd gam yeme ey gam
Yine karîha-i Kânîdür âşiyân idecek

100

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

1. Geçmez ele kolaylık ile dâmenüñ senüñ
Virse yakayı bâri ele gerdenüñ senüñ

2. Yer kalmamış nezâreye 'uşşâk-ı zâr içün
Almış rakîbler yine pîrâmenüñ senüñ

3. Ton üstü sanma dostlugı vasluñ niyâz idüp
Sarılsa cism ü pâküñe pîrâhenüñ senüñ

4. Kurbânuñ oldıgum göre şu cân-fidâlıgı
Hâl-i lebüñ dimez dil ü cânı benüñ senüñ

5. Her çend seng-dil ise de yumşar beni görüp
Nâziklik ile göñlümi aldı tenüñ senüñ

6. Kânî n'ola bogazı geçişse lebüñ öpüp
Tozlı oturdı hâme-i şûr-efgenüñ senüñ

[6a] kâfî] Kânî K.
[6b] derūnumu mı] derūnumu K.
[100] İ 163a, K 69b, M 59a, Ü 39b.
[3b] pîrâhenüñ] pîrâmenüñ K.

101

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Sebük-serler olur iflâsa bâdî ser-fürû itsek
Bu zâhirdür eger endîşe-i câm u sebû itsek

2. Sebû-yı hâtır-ı fikr-i lebüñ eyler şikest âhir
Sifâl-i bâde pâk olmaz ne deñlü şüst-şû itsek

3. Gelürdi tîg-ı tâze şerha-i digerden istignâ
Harîm-i sürh ile çâk-i girîbânuñ refû itsek

4. Zebân-ı hâlide lâl eyler istignâ-yı bî-hengâm
Eser yok harf-i vuslatdan hezârân güft-gû itsek

5. Bilürdik oldıguñ bî-behregân sîr-âb-ı ye's âhir
S(i)kenderle berâber âb-ı Hızrı cüst-cû itsek

102

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Niçün bir de tegâfül rukdesinden kalkmaz başuñ
Gül-âgîn-i hayâl-i hâm ider hâlini nâz başuñ

2. Niçün bu vâz-gûn tâs-ı hıred-fersâ tehî kalsun
Hayâl-i hâmdan bir kerre de gelmez mi vâz başuñ

3. Degüldür az hırs-ı mâl ü câh ey dil yeter gayrı
Dimâg-efsürde eyler az az bu hırs u az başuñ

4. Çıkılmaz başa başdan başa gûşiş-azma olsañ
Gider araya bir gün ister azma ister az başuñ

---

[101] İ 163a, K 69b, -M, -Ü.
[102] İ 163a, K 69b, M 59a, Ü 39b.

5. Dırâz itme sözi râz-ı felek rûh-âşinâ olmaz
Düşürdükce seni endîşeye dûr u dırâz başuñ

6. Rakîb ile sülûk u seyre Kânî cân-sipâr olma
Kuzı-mânend o merdüm-hᵛârdur yer ol kirâz başuñ

103

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Felek nitdüñ ki benden bir ölümle intikam alduñ
Anı fikr itmedüñ ki boynuña hûn-ı harâm alduñ

2. Yetişmek istemez miydi a zâlim meyve-i maksûd
Koparduñ gadr idüp ölmezden evvel anı hâm alduñ

3. 'Aceb bir ben miyim dil-hûn-ı gadrüñ biñ mi yüzbiñ mi
Vefâsızluk mesânidinde pek 'âlî makâm alduñ

4. Nedür hûnîligüñ cellâd mı mirrîh mi ne olduñ
Meger fermân-ı bî-dermân nefy ü katl-i 'âm alduñ

5. Görürler görmesem ben idicek zîr ü zeber Allah
Eyü günler görürsüñ sanma zîrâ bed-du'âm alduñ

6. Sefer-bersüñ senüñ de dâ'imâ ber-geştedür hâlüñ
Niçün sen boynuña böyle vebâl-i pür-âsâm alduñ

7. Senüñ ben boynı baglu memlûkuñ muyam ey çarh
Benüm râm oldıgum gördüñ de zann itdüñ gulâm alduñ

8. Bu gûne kahramanlıklar ider kalmamış iken sen
Kahırlar eyledüñ bu Kânî-i nâ-kâma kâm alduñ

---

[103] İ 163b, K 70a, M 59a, Ü 40a.
[7b] gördük de] gördüñ de M.

104

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Senüñçündi rakîbân ile nâverdüm niçün küsdüñ
Yoluñda bî-muhâbâ cânımı virdüm niçün küsdüñ

2. Beni dirdüñ ki bu kutbu'd-devâ'ir-i mahabbetde
Miyân-ı merkez-i 'ışkuñda mihverdüm niçün küsdüñ

3. Nigâh-ı germ mi itdüm ya bâd-ı serd mi esdi
Günâhum ne ne oldı bâ'is-i tardum niçün küsdüñ

4. Sihâm-ı cân-güdâz-ı âhı atdum tâ verâ-yı 'arş
Kemân-ı şevkı ol gâyetde gördüm niçün küsdüñ

5. Eger esrâruñı fâş eyledümse gizleme lillah
Seni ben cânlar ortasında gizlerdüm niçün küsdüñ

6. Visâlin h˘âhişin 'arz eylemişdüm cân-güstâhuñ
Anı da añladuñ bildüñ haber birdüm niçün küsdüñ

7. Yoluñda dîde salkum salkum incüler nisâr itdi
Hemân bir cân kaldı anı da serdüm niçün küsdüñ

8. Her a'zâ zerre zerre pâre pâre laht laht oldı
Hemân bir cân kaldı anı da serdüm niçün küsdüñ

9. Gül-âb-efşân-ı hüsn-i tesliyet idüñ baña evvel
Çü yanuñda buhûrdân ile 'anberdüm niçün küsdüñ

10. O gül-rûh esb-i nâz üzre piyâde ben niyâz-âmiz
Şeh-i satranca döndi kur'a-i nerdûm niçün küsdüñ

---

[104] İ 163b, K 70a, M 59b, Ü 40a.
[4a] 'arş] 'ışk M.
[6a] h˘âhişin] h˘âhiş M.
[8a] oldı] aldı İ.

11. Gelürdüñ Kânîye her-bâr yılduzlar barışmışdı
Tutup öpsem de küsmez ba‘d-ez-în derdüm niçün küsdüñ

105

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Lekkelendürme peleng-âsâ kabâ-yı ‘arzı pek
Pûstîn-i şîr zîrâ istemez nakş u benek

2. Hâtırın itme şikeste imtihânsuz kimsenüñ
Kesr-i kalb-i ehl-i istignâya hîç kâr itmez ek

3. Ekme her bir tohmı temyîz itmeden keyfiyyetin
Mevsiminde nef‘-i ümmîd itdigüñ mahsûli ek

4. Hulkı hep sâbit-kadem olsun diyen her kârda
Olmasun mânende-i devr-i felek kendü dönek

5. Hısseti gâlib olur dirler felek-meşreblerüñ
Süfre-i gerdûnda devr eyleyen iki çörek

6. Hud‘a itme kavl ü fi‘lüñde sakın ‘âriflere
Meşreb ehli istemez sâgarda kıl deñlü direk

7. Da‘vet-i ahbâba çün bâd-ı sabâ eyle şitâb
Da‘vet-i a‘dâya dizgin ger atuñ başını çek

8. Fâ’ide yokdur umûr-ı i‘tibârîde dime
Satdırur zîrâ duhânı bogçe vü dizi göbek

9. İmtinân ile yeme rengîn-simât herkesi
Sîr-çeşmândan kabûl eyle nohûd u mercimek

---

[105] İ 164a, K 70b, M 59b, Ü 40b. Gazelin 3, 4, 5. beyitleriyle 7, 8, 9. beyitleri K’da yer değiştirmitir.
[6b] kıl] –M.
[7b] atuñ] anuñ M.

10. Kâniyâ nâfi‘ degül rüsvâ-yı mâder-zâda hîç
Gâyret-i ihvân ile pend-i peder nitseñ gerek

106

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Bir yaña olup al ayagı ele ser çek
Sen baña yalan söyleme ben de saña gerçek

2. Bintü’l-‘inebüñ semtine yaklaşma müdâmâ
Bâri çeker iseñ kucaga tâze puser çek

3. Esb-i himem-i nâz-ı perîşânı egerle
Ol saña baş egmez dime bi’llâh eger çek

4. Çekmem dime kahrın degerin añla o şûhuñ
Degmez mi sanursın bu kadar nâza deger çek

5. Mey-hânede pîr-i mey-i bintü’l-‘inebi gör
Mug-beççeyi Kânî bu ikisine siper çek

107

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. O kim anuñ diye sırrı rızâ-yı yâre gerek
Derûn birûn niçe biñ şerha niçe pâre gerek

2. Der-i nigâra varılmaz efendi gözlemeden
Peşîn o dergehe varmaga istihâre gerek

3. Göñülden ‘âşık olan istifâza-i nûra
Şeb-i siyâh gibi iki yüzi kara gerek

---

[106] İ 164a, K 70b, M 60a, Ü 40b.
[107] İ 164b, K 70b, M 60a, Ü 41a.
[1b] niçe pâre] niçe biñ yâre Ü; pâre] yâre Ü.

4. Yem-i visâlde dâ’im şinâha tâlib olan
Misâl-i mâhî yem-i cismi pâre pâre gerek

5. Huzûr-ı yârda rûy-ı siyâhdur matlûb
Felekde girmege ol meclise sitâre gerek

6. Emîr-i kişver-i dildür egerçi ‘ârif olan
Velî bu şâhlıga Kâniyâ emâre gerek

108

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ey benüm bahçe-i vech-i hasenüm hōş geldüñ
Gülşen-i hüsn-i dilüm gül bedenüm hōş geldüñ

2. Şekkeristân-ı melâhat saña mı mansıb idi
Ey benüm tûtî-i nâ-kes suhenüm hōş geldüñ

3. Uzayup nâzişi günden güne mânend-i berât
Defter-i mehr-i vefâyı dürenüm hōş geldüñ

4. Dilenüp gezmede ben gâh zekât-ı hüsnüñ
Dilümi kârd-ı gamla delenüm hōş geldüñ

5. Nâz iden âhir-i hüsnünde hat-ı sebzi ile
Vâdi-i hüsnde Hızra irenüm hōş geldüñ

6. Dilini çiyneyerek nâz iderek Kânîye
Şekkerîn harf-i zebânın gevenüm hōş geldüñ

109

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Uçdı mürg-ı dil-i zârum yuvadan zâr iderek
‘Azm-i gül-geşt-i çemen suffe-i gülzâr iderek

---

[108] İ 164b, K 71a, M 60a, Ü 41a.
[2a] idi] oldı M.
[109] İ 164b, K 71a, M 60b, Ü 41a.

2. Sen dahı Çamlıca seyrinde sanursuñ kendin
Üsküdar serviligi fikrini derkâr iderek

3. Eski dâruñ katı dâr oldı o çamlar bardâk
Gel çenâr itme bizi bî-hûde bî-zâr iderek

4. Mürşidüñ hem-rehüñ olmak gerek ey rûh-ı revân
Kendüni bedraka-i şâh-reh-i yâr iderek

5. Sen seni gözle ki sensin saña lâzım Kânî
Gayrı görme özüñe cânı nigeh-dâr iderek

110

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Murâd itmezse Hakk bi'llah iş olmaz añladuk bildük
Sebû-yı bâde-i âmâl tolmaz añladuk bildük

2. O gülşen kim hemîşe bâgbânı Hazret-i Hakkdur
Anuñ gül gonçesi bi'llâh solmaz añladuk bildük

3. O kim evvel olur şâne-zen-i gîsû-yı isti'dâd
Misâl-i sünbül-i ter saç bulmaz añladuk bildük

4. O kim takdîr ezelde hüsnin anuñ bî-zevâl itmiş
Öñünde sâm da esse bozulmaz añladuk bildük

5. O gül kim Hazret-i Hakk reng ü bû virmiş aña ey dil
Dimâguñda sadâkatsüz kokuşmaz añladuk bildük

6. Lühûm-ı ehl-i 'ışk elbette semm-i zûd fersâdur
Cihân hep ejdehâ olsa sokulmaz añladuk bildük

---

[110] İ 164b, K 71a, M 60b, Ü 41a.
[1b] bâde-i] bâdî-i K.

7. Kerâmet tâcı her bir başa lâyık mı degül Kânî
O tâc-ı mekremet her başa olmaz añladuk bildük

111

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kalmasun şâm-ı visâl-i yâra dâgı kimsenüñ
Batmasun tâ subha dek Yâ Rabb çerâgı kimsenüñ

2. Germî-i eşk-i tahayyürdür beni leb-huşk iden
Tolasun bu âteş-i terden kabagı kimsenüñ

3. Neş'e-i vasl humâr-ı hecre hem âgûş idüp
Çekmesün hamyâze-i hasret kaçagı kimsenüñ

4. Sîneler bî-dâg diller bî-gam-ı 'ışk olmasun
Sönmesün dey-mâh-ı firkatde ocagı kimsenüñ

5. Oldı leb-rîz-i gazab sâkî meyi dökdüñ deyü
Sürçmesün 'âlemde bir kerre ayagı kimsenüñ

6. Gamze gibi kanlu hançer gibi egridür adı
Olmasun bûy âşinâ-yı hûn dimâgı kimsenüñ

7. Âfitâb-ı haşrle hoş-gîde olmaz dâmeni
Pây-ı hâmde olmasun Yâ Rabb yatagı kimsenüñ

8. Müjde-i ikbâlde virseñ işitmek istemez
Tolmasun peygâm-ı ye's ile kulagı kimsenüñ

9. Sâye-i pervâneden olur remîde Kâniyâ
Vahşet-âbâd olmasun künc-i ferâgı kimsenüñ

[111] İ 165a, K 71b, -M, -Ü.

Harfü'l-Lâm

112

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Her zahm-ı sînede bereler müntehî degül
Mânende-i habâb-ı derûnum tehî degül

2. Biz gâbe-i hakîkate kim şîr-i şerzeyüz
Şîrân bizümle elleşemez rûbehî degül

3. Şâhân-ı 'ışk müştehî-i hᵛân-ı 'ışkdur
Bu hᵛânçe-i se-rûzeye ammâ şehî degül

4. Hep sehv-i secdedür ne kadar itse ser-fürû
Eşcâr bâg-ı kaddüñe serv-i sehî degül

5. Deh düşdüm 'âşıkuñ nîm-i bî-gışşına ve-lîk
Ruhsâr-ı zerdi pek de zer-i deh-dehi degül

6. Rûbeh-nijâd ekseri ehl-i zamânenüñ
Zîrâ yüze gelince heme rûbehî degül

7. Kânî sakın o şûr-hıred sözden ki hîç
Hâl-i tebâh-ı 'âşıkınuñ âgehî degül

113

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Gördüm Sakız kızını yañaklar kızıl kızıl
Gözler siyeh o la'l dudaklar kızıl kızıl

2. Yaluñ ayak gögüs bagır açık cebîn güşâd
Sâkî elinde câm ayaklar kızıl kızıl

---

[112] İ 165a, K 71b, M 60b, Ü 41b.
[5a] nîm-i] –İ.
[113] İ 165b, K 72a, M 60b, Ü 41b.
[1b] o] vü Ü.

3. Çıkmış beline belki de tâ sîne neş'eler
Gül-gûn kemer-misâl kuşaklar kızıl kızıl

4. Meyler gulüvv idüp harem-i humda taşsun
Olsun serâçelerle sokaklar kızıl kızıl

5. Mug-beççe duht-ı rezle keş-â-keş meyin çeküp
Pîr-i muganda ogul 'uşşâklar kızıl kızıl

6. Binmiş sabâvetiyle sürüp dühn-i verd-i âl
Etfâl-i şehri itdi kızaklar kızıl kızıl

7. Elde misâl-i hançer-i Mirrîh tîg-ı nâz
Kânî-i zâra oldı kıyaklar kızıl kızıl

114

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Tutar bâlâ-yı gerdûnda kamer bir mu'teber keşkûl
Degül çesbân egerçi bu kalenderlikle zer keşkûl

2. Felek imşeb hilâl-i hâle-pîrâyı idüp der-dest
Hemânâ döndi ol dervîşe tutmış bir kemer keşkûl

3. Sipihrüñ dûn himmet oldıgın bundan kıyâs eyle
Ki tutmaz âşikâra 'ârif-i sâhib-nazar keşkûl

4. Mukâbil düşdi mâh yek-şebe hûrşîde maşrıkda
Tutar bir pîr-i nûrânîye san bir sîm-ber keşkûl

5. Hemedür pûş-ı esrâr-ı gedâyân-ı şerm hûdur
Anuñçün Kâniyâ elden ele dâ'im gezer keşkûl

---

[114] İ 165b, K 72b, M 61a, Ü 42a.
[1b] degül] dil-i K.
[5a] esrâr-ı gedâyân] esrâr ki âyân K.

115

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Üslû ‘anı’l-hubbi’l-lezi hüve hâtilü
Ve e‘ûzü min-hecrin izâ hüve âfilü

2. Yâ ‘âliyyen fevka’l-‘ulâ ve cemâluh
Ya‘lû ‘aleyye ve kadru sabri sâfilü

3. Yâ Rabbi hüsnin şânuhû kad şânenî
Ve e‘âdenî bi’l-vaslı hîne e‘âzilü

4. Kem râha râhu fu’âdi’l-müştâkı fî
Neş’âti râhı şifâhuhu fe’l-hâsılü

5. Min-hamratin sekiret bihâ âmâkuhu
Lemmâ edâra li-hâzıyyetihi yukâtilü

6. Yâ nûru kem zâ’et bi-zî’eke mukletî
Yâ rûhu kem ‘atabet bi-zâke havâsılü

7. Erzâ fe’inne rızâye a‘cezehü’n-nevâ
Kem min-katîlin mükrehin yâ kâtilü

8. Katlî izâ erzâke ercahu münyetî
Ve izâ esâbeke hemmühü fenu‘âzilü

---

[115] K 72a, Ü 42a, -İ, -M.

[1] *İki yüzlü olan dostları unutup teselli bulurum ve geçici olan hecrden (Allah’a) sığınırım.*

[2] *Ey yüceliği her şeyin üzerinde ve güzelliği üzerimize yükselen, sabrım tahammül edemiyor, tükeniyor.*

[3] *Ey güzelliğin efendisi, şanı benim şanım olan (sevgili)! Benden uzaklaştığında vuslat ile yine bana geri dönen (sevgili)*

[4] *Nice kez şarap, beni, sevgiliyle dudak dudağa olduğumuz o mutlu günlerin özlemine götürmüştür.*

[5] *Onu sarhoş edici şaraptan dolayı yaptıkları, göz kıvrımlarını devrettiği zaman mücadeleye başlıyor.*

[6] *Ey nur benim gözlerim nice kez senin aydınlığın ile parlamıştır. Ey ruh benim aklım, anlayışım nice kez seninle yok olmuştur.*

[7] *Hoşnut et çünkü hoşnutluk onu niyetlerinde aciz bırakır. Nice öldürüldükten sonra pişman olunmuş maktül vardır ey kâtil.*

[8] *Eğer sen benim katledilmemden memnun olacaksan, bu benim niyetlerim arasından ilk tercihim olur. Eğer sen bunun için endişeleniyorsan hiç endişelenme biz canımızdan (seve seve) (hemen) ayrılırız.*

Harfü'l-Mîm

116

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Olur pür-hûn dü-dîdem hem-çü sâgar dil-berüm añsam
Gülef baglar dü-ruhsârum o mâh-ı enverüm añsam

2. Derûn u dilde dâg u şerhalar baş gösterir yer yer
Geçen eyyâmda ol yârenle itdüklerüm añsam

3. İder seyl-âb-ı gam bir de bütün esbâb-ı ârâmum
Dem-i fürkatde eşk-efşân olan çeşm-i terüm añsam

4. Ruhum zerd olmaga başlar gözüm ser-çeşme-i sîm-âb
Dem-i ikbâlde der-kîs olan sîm ü zerü añsam

5. Sabâh-ı rûzeye a'kâb-ı vasla döndürür vaktüm
'Akîb-i neş'ede târî olan derd-i serüm añsam

6. Uzadukca uzar efkâr-ı u'cûbe kıyâmetdür
Uzun gice olınca subh o kadd-i 'ar'arum añsam

7. Sürâg-ı fikr-i güm-geşte ider nâ-gâh ey Kânî
Ümîd-i vasl ile tahmînlerüm hâletlerüm añsam

117

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Dilâ evvel göñüldi yâr-ı gâr ol gitdi ben kaldum
Gam-ı dirînemüzden gussa-hᵛâr ol gitdi ben kaldum

2. Gül-i ruhsâruñ idi behçet-i cân u dil-i zârum
O dahı şimdi oldı gözde hâr ol gitdi ben kaldum

---

[116] İ 165b, K 72b, M 61a, Ü 42a.
[2b] yârenle] yâr ile K, M.
[117] İ 166a, K 72b, M 61a, Ü 42b.

3. Senüñ ‘ışkuñdan özge var mı şimdi mâ-melek gayrı
Derûn bîrûn gamuñla her ne var ol gitdi ben kaldum

4. Benümsin ben senüñ zanneyler idüm bir zamân ammâ
Sen olduñ âşinâ-yı sad-hezâr ol gitdi ben kaldum

5. Saña ‘âşık degülken ‘âr u nâmus idi endîşem
Hebâ oldı sevelden neng ü ‘âr ol gitdi ben kaldum

6. Göñül peykân-ı gamla ülfet itdi kaldı göñlümde
Der-âhirkâr o da itdi güzâr ol gitdi ben kaldum

7. Gam-ı agyâr u fikr-i yâr idi cân yoldaşum ‘umrâ
Benümle olmadı bir lahza yâr ol gitdi ben kaldum

8. Çıkardum tâ Hüseyniyye biraz eyyâm efgânı
Muhayyer oldı vuslatda karâr ol gitdi ben kaldum

9. Ser-i şeh-râh-ı vuslatda piyâde idüm ey Kânî
Çün oldı eşheb-i nâza süvâr ol gitdi ben kaldum

118

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Bir kaşları yâ dil-ber-i sîmin-bere düşdüm
Peykân-ı ser-i tîrine sînemgere düşdüm

2. Fikr-i dehenüñ teng-derûn itdi hayâlüm
Bî-asl u fasldur düşeşüm yok yere düşdüm

3. Göñülden ider her kişi ümmîd-i visâlüñ
Sevdüm seveli hazretüñi dillere düşdüm

[4a] ẓanneyler] ẓann ider M.

[118] İ 166a, K 73a, M 61b, Ü 42b.

[3a] göñülden] göñlünden Ü.

4. Esrârumı turmadan ider cümle tırâş ol
Sırr saklanamaz hîç ‘aceb bir yere düşdüm

5. Düşdüm gam-ı hicrânla mey-hâne-i ‘ışka
Mahmurluk el vireli derd-i sere düşdüm

6. Ebrûlaruñuñ fikri olup bir kara sevdâ
Karardı gözüm hasret ile hançere düşdüm

7. Ümmîdümi kesdüm hele halkuñ kapusından
Allah kapusı gibi bir açık dere düşdüm

8. Câh u şeref-i dehre göñül baglamadum hîç
Ne fikr-i makâmâta ne hayr u şere düşdüm

9. Sad hamd ki yüz bulmadı benden zen-i dünyâ
Âhir didi kendüm gibi bir şevhere düşdüm

10. Vezneyledi mîzân-ı felek kadrümi sad-hamd
Ol vezn hisâbınca hele bir tare düşdüm

11. Her bâr rehâ ister iken ester ü hârdan
Sûfî gibi bir kendüyi bilmez hare düşdüm

12. Geldüm kapusı öñüne ‘âlem baña güldi
Bu bâbda ey Kânî katı mashare düşdüm

119

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Hazân-dîde nihâlüm nev-bahârı yıl geçer görmem
Çü nahl-ı mâtem-ârâ berg ü bârı yıl geçer görmem

[4b] şaklanamaz] şaklayamaz Ü.
[10b] hele bir] –M.
[119] İ 166b, K 73a, M 61b, Ü 43a.
[1a] yıl geçer] geçer Ü.

2. Bahâr-ı hasretüm dîdâr-ı yârı yıl geçer görmem
Göñül de gitdi elden ıztırârı yıl geçer görmem

3. Sefînem çâr mevc-i gam çeker enginden engine
Çü keştibân gird-âbı kenârı yıl geçer görmem

4. Kişi kendü diyârunda tesellîsüz karâr itmez
Ben ise gurbet ilde gam-güsârı yıl geçer görmem

5. Garîb-i hasretiyem gurbet-ender-gurbetem yâ Rabb
Peyâm-ı âverde-i dâr u diyârı yıl geçer görmem

6. Sabâhu'l-hayr bâm-ı vuslatuñ berkin dahı görmem
Güşâd-ı iztılâm-ı şâm-ı yârı yıl geçer görmem

7. Degül gam bir karâra hecr ile geh lâl u geh zârum
Neşât-âbâd rûy-ı lâlezârı yıl geçer görmem

8. Görince dâr-ı 'ışkı tar düşer dil cân atardum hep
Bi-hamdi'llâh kim dâr u diyârı yıl geçer görmem

9. Müzeyyefdür 'ıyâr-ı külçe-i ihlâs her yerde
Bu dârü'd-darbda hâlis 'ıyârı yıl geçer görmem

10. Ben itdüm gâlibâ nâmûs-ı nâmusıyyesin sad-çâk
Tahayyülde sürâg-ı neng-ü 'ârı yıl geçer görmem

11. Gamum oldur bu yâd ilde bahârum oldı pejmürde
O olsun bâri şu köhne bahârı yıl geçer görmem

12. Huseynîlendi çok feryâd dört yanum hisâr oldı
Hisârı geşt-i deşt ü kûhsârı yıl geçer görmem

13. Yetiş ey mâh aylı günli haste muhtazardur dil
Degül ayda seni ben yılda bâri yıl geçer görmem

[2a] bahâr-ı] –Ü.

14. Ne çâre yârı görsem yârı görmezsem dahı bâri
Bu sûret hûb-ı hᵛâb-ı nâz-ı yârı yıl geçer görmem

15. Açardum derdümi bâri serâ perde-nişînâna
Der-i divâr-ı yâruñ perdedârı yıl geçer görmem

16. Bogundıdan ʻibâretdür bütün seyl-âb-ı gamkârı
Şu ebr-i feyzden nîm âbyârı yıl geçer görmem

17. Felekden gördigüm hep şîve-i esterdür ey Kânî
Neşât-ı esb-i baht-ı şîvekârı yıl geçer görmem

120

Mefʻûlü Mefâʻîlü Mefâʻîlü Feʻûlün

1. Bir dem mi olur kan yudup sâgara dönmem
Bir lahza mı var hâlüñ añup ʻanbere dönmem

2. Kaldı deverândan ser-i kûyuñda bu kâlab
Bir rütbe ki binsem serine çenbere dönmem

3. Kanbersüz ebed kûy-ı vefâda dügün olmaz
Ben sûr-ı visâlüñde niçün Kanbere dönmem

4. Tâ yek-kademe inmeyicek süllem-i nâzı
Zîr-i kademinde o bütüñ minbere dönmem

5. Tâ delmeyicek miskab-ı âzâr-ı derûnum
Bu kânda Kânî-i nigû-cevhere dönmem

121

Mefʻûlü Mefâʻîlü Mefâʻîlü Feʻûlün

1. Çekmem ebedî dek ü külâhı dönerem
Hergiz olamam yaʻni mübâhî dönerem

[16a] bogundudan ʻibâretdür] bıgundıda gıyâretdür M.

[120] İ 167a, K 73b, M 62a, Ü 43b.

[121] İ 167a, K 73b, M 62a, Ü 43b.

2. Âh eyleyemem âh seni eylemem âzâr
Hep hâtır içün eylemem âhı dönerem

3. Ne çarha ne bir kimseye töhmet iderem ben
Çok diñleyemem baht-ı siyâhı dönerem

4. Hisseyledigüm anda kudûm-ı şeh-i şevki
Çalınsa eger nevbet-i şâhî dönerem

5. Hakk söz baña te'sîr ider elbette Kânî
Olsam da hatâ semtine râhî dönerem

122

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Cânâ seni ben mihnet ile terk ideyazdum
Bi'llâh ben ey tâze gül Türki de yazdum

2. Dil Türkide baş Türkide cân be-kef oldum
Ben nâme-i hâsret yazısın Türkide yazdum

3. Yokluk kokusın çün deheninden kokuladum
Varlık kapusın yok yere berk ideyazdum

4. Sâde gül-i hod-rûya müşâbih idi dâgum
Her bergini ben bir gül-i sad-berg ideyazdum

5. Meşhûr budur 'âşıka Bagdâd ırag olmaz
Rûz-nâme-i hicrânuñı da ger ideyazdum

6. Tenhâ o gülüñ rengi yâhûd bûyı degülmiş
Cân levhine bu rengi de gül-bergi de yazdum

7. Kânî nigehi künd ideli safha-i cânı
Ser-semlikle kendümi de terk ideyazdum

---

[122] İ 167a, K 74a, M 62a, Ü 43b.
[4a] hod-rūya] hod M.

123
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. 'İnân-ı ihtiyârum gitdi elden yârumı gördüm
Ayakdan kaldum ol serv-i sebük-reftârumı gördüm

2. Bugün bir seng-dil-i dildâr-ı bî-rahme dü-çâr oldum
Taş añdurdum dil-i dîvâneye kûhsârumı gördüm

3. Şikâf-ı sînede hâl-i dil-i pür-hûnı seyr itdüm
Belâ bezmindeki peymâne-i ser-şârumı gördüm

4. Bayılmış bir büt-i tersâ-fürûşa 'aklın aldurmış
Yıkılmış rûz-ı mestîden dil-i hüşyârumı gördüm

5. Mukarrerdür kemend-i hâle-i âgûşa bend itmek
Bu şeb rü'yâda Kânî ol kamer ruhsârumı gördüm

124
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Senden özge dil-rübâyı hûr olsa istemem
Âftâb-âsâ ser-â-pâ nûr olsa istemem

2. Olmadukca sûr çâr-erkân-ı 'unsurdan birûn
Şeş-cihet pîrâye bend-i sûr olsa istemem

3. Kaynamadukca çi nâ-kâ'r-yâb-ı şevkden
Girye-i nâ-gehle çeşmüm kûr olsa istemem

4. Mülk-i istignâda hemvâre Süleymân olmayan
Maslahat-fermây-ı mâr u mûr olsa istemem

---

[123] İ 167b, K 74a, -M, -Ü.
[124] İ 167b, K 74a, M 62b, Ü 44a.
[3b] çeşmüm] çeşm K.

5. Kesmese mânende-i bürhân-ı kat'î dilleri
Satr-ı eş'ârum eger sâtûr olsa istemem

6. Heft-hᵛân-ı nefs bedkâra dil olmazsa garîm
On sekiz biñ 'âleme me'mûr olsa istemem

7. İtmedükçe nezd-i kurb-ı Hakkda isbât-ı vücûd
Hᵛâhiş-i dâreynden dil dûr olsa istemem

8. *Leyse li'l-insâni illâ mâ sa'â*dur matbahum
Kâm-ı 'âlem-i bî-zer ü bî-zûr olsa istemem

9. Mazhar-ı nûr-ı tecellî olmayınca Kâniyâ
Basdıgum yerler ser-â-pâ Tûr olsa istemem

125

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Nerm ister iken dil-beri ser-keşlere düşdüm
Bir suda idüm gamla ki âteşlere düşdüm

2. İtmezken ebed bûs-ı girîbâna tenezzül
Baht-ı siyeh-pestimi gör peşlere düşdüm

3. Evlâd-ı 'Arab sevmege itdüm heves ammâ
Bahtum kara olmayacak eşlere düşdüm

4. Lâl itdi beni darbet-i ser-pençe-i kahruñ
Ellerle işâret iderem beşlere düşdüm

5. Derletdi ten-i Kânîyi hummâ-yı firâkuñ
Sevdüm seni cânâ yine âteşlere düşdüm

[6b] me'mūr] nâ mūr K.
[8a] maṭbaḥum] maṭmaḥum M; *"İnsan için çalışmasından başka bir şey (karşılık) yoktur" (Kur'an-ı Kerim, Necm 53/ 39)*
[125] İ 167b, K 74b, M 62b, Ü 44a.
[2a] itmezken] itmez iken Ü.
[5a] derletdi] terletdi M.

126

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Ey şûh-ı siyeh-çerde seni görmese âdem
Târîk olurdı gözine çehre-i 'âlem

2. Bir kez seni sersem o ser-i suffe-i vasla
Biñ gamla ser-i 'âşıkuñ olmaz idi ser-sem

3. Minnet mi kalurdı heves-i vuslata cânâ
Bir kerre eger bezm-i vefâda seni görsem

4. Dâg-ı dilüme hançer-i âzârı gibi yok
İnsâf olınsa güzelüm dirhem ü merhem

5. Âyîne-i ruhsârına reşk eylese hûrşîd
Meh-tâb geyer hasret ile câme-i mâtem

6. Bir gün mi geçer ki seni zikr itmeye Kânî
Bir dem mi olur şevkküñle eylemesün dem

127

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Târik-i dâr u diyâram aña mı acıyayum
Mübtelâ-yı gam-ı dârum aña mı acıyayum

2. Bir yaralu berelü beste-i fıtrâk-i gamum
Kati bî-rahme şikârum aña mı acıyayum

3. Zîr-i meşk-i şeb-i firkat karaları aşdı
Meşk-i hasret karalarum aña mı acıyayum

4. Meyledür râbıta-i zindegî-i her bârum
Rûz u şeb bâde-güsârum aña mı acıyayum

---

[126] İ 168a, K 74b, M 62b, Ü 44a.
[127] İ 168a, K 75a, M 63a, Ü 44b.
[1b] dârum] zârum Ü.

5. Hecr idelden beni jengâr-ı gam-ı yâra dü-çâr
Kâniyâ sîne-i figârum aña mı acıyayum

128
Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Agardı dü-çeşm-i siyehüm gözlemelerden
Gül-handeye dil-beste iken aglara düşdüm

2. Yüzsem n'ola dört elle yem-i eşküm içinde
İki ayagumla çabucak aglara düşdüm

3. Gül-ruhlaruña nâzır iken zülfüñ ilişdi
Âzâd-ı serv kaddüñ iken baglara düşdüm

4. Eşk eşmesi pek çaglagan ammâ neme lâzım
Çün ben o akındıda hele çaglara düşdüm

129
Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Agyâr ile çün kim yine cânânumı gördüm
Âh âteş-i gayret ile her yânumı gördüm

2. Koñşu kapusı eylediler şerha-i dâguñ
Âhû-beçe-i nâz o cîrânumı gördüm

3. Çeşmüm ılıca seyrin idüp sîneye sapdı
Germâbe ararken hele külhânumı gördüm

4. Alnumda niçe anlar idi hîç beşâşet
Yog iken efendüm hele ben ânumı gördüm

[128] K 75a, Ü 44b, -İ, -M.
[129] İ 168a, K 75a, M 63a, Ü 44b.

5. Cân mubsır olur mı ya tasavvur götürür mi
Dün halvet-i germâbede ben cânumı gördüm

6. Hᵛâbîde iken gördüm iki bûsecik aldum
Öpdüm dehenin yok yere hep kanumı gördüm

7. Kânî o geçidden ki geçenlerde geçerdüñ
Geçmiş o hevâ nâvek-i perrânumı gördüm

130

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Mâhum seni ben pençe-i hûrşîde degişmem
Ol sîne-i sâfî dem-i ispîde degişmem

2. Bir lahza senüñle bile olmak hevesin ben
Sad-'ömr-i girân mâye-i câvîde degişmem

3. Nekbet-zedelik nüktesinüñ şîvesini ben
Kahh-ı lugate san'at-ı tevlîde degişmem

4. Ḍarbü'l-mesel-i fikr-i dehânı meselâ ben
Her bir suhane olsa da hâyîde degişmem

5. Pîçiş-fiken-i turra-i idrâk ola bir söz
Yektâ gühere olsa da pîçîde degişmem

6. Kânî bu kühen-hırka-i peşmîne hemâla
Şeh virse eger taht ile tâcı da degişmem

---

[130] İ 168b, K 75a, M 63a, Ü 45a.
[1a] hūrşîde] hurşîde İ.
[5a] ola] olsa Ü

131

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sen ne deñlü nâz eylerseñ yine ben bundayum
   Çok iderseñ âz eylerseñ yine ben bundayum

2. Sırr iderseñ hoş dil ü dîvânenüñ esrâruñı
   Ya'ni keşf-i râz eylerseñ yine ben bundayum

3. Sag ol itmezseñ de ey şûh-ı cihân va'de vefâ
   Lutf idüp incâz eylerseñ yine ben bundayum

132

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Demî zühhâd-râ hem bezm-i nûş-â-nûş mî-sâzem
   Ki hod-râ bî-hod u bâ-huş-râ bî-huş mî-sâzem

2. Eger hâmûş bâşem ser-be-ser ker mi-şeved 'âlem
   Eger gûyem cihân-râ zerre zerre gûş mî-sâzem

3. Firûzân mî-şeved ez-cünbiş-i men hânedân-ı zühd
   Ve zîn bâd âteş ender-hırmen-i has-pûş mî-sâzem

4. Gehî âyem burun ez-'uhde-i şükr-i Hakk şirket
   Ki bisyâr ü rakîb ü na'ş-ı vey ber-dûş mî-sâzem

---

[131] K 75b, Ü 45a, -İ, -M.

[1a] ne deñlü] ne kadar Ü.

[2a] dil ü] dil-i Ü.

[132] İ 168b, K 75b, M 63a, , Ü 45a.

[1] *Zâhidlerin demini (nefesini, ahını, feryadını) içtikçe içeni meclis arkadaşı kılıyorum. Kendini ve kendinden geçmiş akıllıyı ise akılsız kılıyorum.*

[2] *Eğer sessiz olursam, alem baştan başa sağır oluyor, eğer konuşursam, cihan zerre zerre kulak kesiliyor.*

[3] *Zühd hanedanı benim hareketlerim ve davranışlarımla aydınlanıyor, Harmandaki ateş yelini çalı-çırpı süslenmiş kılıyorum.*

[4] *Bir vakit Hakk'ın şükrünü yerine getirmekten imtihana katılıyorum, sürekli dolaşan ve gözetenler gibi cesedi ve şarabı omuza alıyorum.*

5. Be-zühhâd an zamân i‘câz-ı hüsneş sırr konem Kânî
Ki çûb-ı huşk u seng-i saht-râ pür cûş mî-sâzem

133

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Be-sûyet tâbe-key çün âb-ı cev cevlân-künân bâşem
Be-kûyet hem vezân-ı bâd tâ çendin vezân bâşem

2. Be-şûy ez-sûretem levs-i heyûla-yı tesellî-râ
Ki bîrûn zin kebâb-ı pür-hevâ-yı âsmân bâşem

3. Ruh-ı hûrşîd-san be-nümâ vü ebr-i gîsuvân ber-dâr
Ki der-dest-i hevâ-yı ‘ışk çün zerre devân bâşem

4. Lebet fermâ ki tâ kâm-ı men-i dîvâne fermâyed
Vezân pes der-reh-i sevdat ser-tâ-pâ revân bâşem

5. Nümâ dendân-ı mürvarid-var-ı hande peymâyet
Ki tâ çün Kânî-i bî-mâye kân-ı çend kân bâşem

Harfü'n-Nûn

134

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Hep evvelki su istersin yüri Allâhla ol sen
Göñül ben gitdüm işte gayrı âh u vâhla ol sen

---

[5] *Kânî, o zamanın zahidlerine onun güzelliğinin i‘cazını, sırlarını vereyim. Kuru dalı ve sert taşı tamamen kaynamış (coşmuş) kılıyorum.*

[133] İ 168b, K 75b, M 63b, Ü 45a.

[1] *Arpa suyunun cevelân etmesi gibi ne zamana kadar senin tarafında olayım, biraz daha ağırlaşayım ki senin güllenle aynı ağırlıkta olayım.*

[2] *Yüzümdeki teselli hayâlinin izlerini sil ki mavi gök kubbenin bir süsü olayım.*

[3] *Yanakların güneş gibi görünür ve bulut uzun saçlarını götürür. Ki aşkın isteğinin, hevasının elinde zerre gibi koşayım.*

[4] *Dudağın emretsin, aksi taktirde benim ağzım dîvâne sözler söylüyor, senin aşkın için baştan aşağıya (her şeyimle) yoluna düşmek istiyorum.*

[5] *Gülümseyerek inci misali dişi göstermek sana özgü bir durumdur. Ey malsız, mülksüz Kânî! Sen ne zaman değerli mâden gibi olacaksın.*

[134] İ 169a, K 76a, M 63b, Ü 45b.

2. Vefâdârân-ı râh-ı ‘ışkdan bir hatve ayrılma
Sapa yollarda gezme var yüri hem-râhla ol sen

3. Uyanıklar uyurlardan selâmetdür seferlerde
Çü râh-ı ‘ışka düşdüñ gel dil-i âgâhla ol sen

4. Dime hergiz bu uzun bu kısa ta‘dîl-i erkân it
Ki ne tûl-i emel ne himmet-i kûtâhla ol sen

5. Zarar gelmez kişiye kendü cinsinden kim olsa da
Hilâf-ı cinsi ko akrânla eşbâhla ol sen

6. Gel ey hâdi-i râh-ı ışk gitme gayrı bir semte
Biraz da himmet eyle Kâni-i güm-râhla ol sen

135

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. İlâhî meş‘al-i râh-ı Hüdâ it baña nûr ismin
Ni‘am perverdeñe sen mûcib-i şükr it şekûr ismin

2. Reh-i ‘ışkuñda cüst-cû-yı hakku’l-Hakka gayret vir
Refîk-i râh-bîn it her ‘azîmetde gayûr ismin

3. Meded kim perdeler çâk oldı sırlar fâş diller hûn
Dahı kankı güne saklarsın Allahım gafûr ismin

4. *‘Azîzün zü’ntikâm* ismin netîce zîb-i hâl itme
‘Afüvv ismine hem-dem kıl halîm ismin sabûr ismin

5. İlâhî mazhar-ı hâssıyyet-i ism-i ‘azîz eyle
İden sensin çogalup erec üzre silm u nûr ismin

[4a] bu uzun] uzun İ.

[135] İ 169a, K 76a, M 63b, Ü 45b.

[1a] hüdâ] hüdâ M.

[4a] *Şübhesiz Allah suçluların hakkından gelen güç sahibidir. (Kur’an-ı Kerim, Âl-i İmrân 3/ 4)*

[5b] erec] erah M.

6. Gulâm u câriye niçün gerek olmayıcak Mevlâ
Göñüllerde mü’esser eyleyen Rıdvân u hûr ismin

7. Ecir sensin şehîd-i gazve-i ‘ışka diyet sensin
Hakîkatce küfürdür bende yâd itmek ecûr ismin

8. Bilenler sırr-ı tahkîki bulurlar semt-i tevfîki
Lisâna almak ister mi hele dâru’l-gurûr ismin

9. İlâhî yazma lutf it defter-i bî-gânegân içre
Yazarsañ âşinâdan yaz bu ‘abd-i mend-bûr ismin

10. Hemân Allah hemân Allah hemân Allâh ey Kânî
Ararsañ anda bulursın o ma‘şûkuñ kusûr ismin

136

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Ey bâd-ı subh ‘âşıkı hîç yâd ider misin
Bî-gânevâr yâ unudup yâd ider misin

2. Hep pâreler misin dil ü sadr u dimâgımuz
N’itseñ gerek dahı güzelüm yâd ider misin

[9a] luṭf it] luṭf eyle İ.

[136] İ 169a, K 76b, M 64a, Ü 46a. Bu gazelde geçen ***“yâd et-”*** kelimesinin imlası beyitlerde çeşitli şekillerde yazılmış ve bazı müstensihler kelimenin anlamıyla ilgili kayıt düşmüşlerdir. Kelimenin imlasıyla ilgili farklılıklar ilgili beyitlerin dipnotlarında gösterilmiştir. İ ve K nüshalarında yer alan müstensih kayıtları şunlardır: 1a. *yâd et-:* ya‘ni ẕikr; 1b. *yâd et-:* fedâ; 2b. *yâd et-:* ufaklama; 3b. *yâd et-:* bî-gâneye söylersin (bî-gâneye K); 4b. *yâd et-:* ya‘ni ol ebrūda der misin (ebrū K); 5b. *yâd et-:* bâb; 6b. *yâd et-:* ya‘ni ḥarf-i yâda der misin (ḥarf-i yâda K); 7b. *yâd et-:* ma‘lūm; 8b. *yâd et-:* ya‘ni hâṭırı (hâṭ K); 9b. *yâd et-:* kıṣṣa çün rey çeker misin; 10b. *yâd et-:* ḥarf yâ idi; 11b. *yâd et-:* yâ mâ-kabline merbūṭdur ki Türkçe söyle dimekdür; 12b. *yâd et-:* Türkçe piyâde (piyâde K); 13b. *yâd et-:* ya‘ni nişân idici (şeh-suvâr K); 14b. *yâd et-:* yâ mâ-kabline merbūṭ yarı dimek (ya dimekdür K); 15b. *yâd et-:* ma‘lūm; 16b. *yâd et-:* murâd-ter didürür (- K).

[1a] yâd ider misin] يآد ا يد ر مسين İ, K, M, Ü; ṣubḥ] ṣabâ K.

[1b] yâd ider misin] يآد ا يد ر مسين İ, K, M, Ü; ya unudup] unudup Ü.

[2b] yâd ider misin] يآد يد ر مسين İ, K, M, Ü.

3. Peygâm-ı vaslidi bizlere fâş eyledüñ güzel
Ol râz-ı ser-nühüfteyi de yâd ider misin

4. Pîşâni-i reşâşe-çekânın görüp didüm
Ey hûn ‘anberîn ‘aceb ol yâd ider misin

5. Sîneñ ki bâb-ı vasldı ‘uşşâka bestedür
Güller gibi açılmadasın yâd ider misin

6. Tâ *rabbi yessir* okur iken ol elif-kadem
Kaddüm dönerdi lâm-elife yâd ider misin

7. Âgâh iken visâlüñi va‘d eylemez idüñ
Âyâ o sırrı sen bize rü’yâda der misin

8. Âyâ vefâda pâyemüzi añladuñ mı hîç
Benden tehî kalur gehice yâd ider misin

9. Ey sürh-rûy-ı ‘ışk siyeh-mest olup gehî
Hançer çeker misin kısacık yâd ider misin

10. Ben bildigüm dimezsin o egri sözi velîk
Ebrûsına hilâlidi ya yâd ider misin

11. Bir nîm iltifât da itmez geçerse yâr
İtdüñ bütün fedâ bizi sen yâd ider misin

[3b] yâd ider misin] یآد ه د ر مسین İ, K, M, Ü.
[4b] yâd ider misin] یآد ه د ر مسین İ, K, M, Ü.
[5b] yâd ider misin] یآد ه د ر مسین İ, K, M, Ü.
[6a] tâ] yâ M; *Her işinin başında "Rabbi yessir velâ tüassir Rabbi temmim bi'l-hayr: Ey Rabbim kolaylaştır, zorlaştırma ve hayırlısıyla tamamlamayı nasîb et" duasına telmih yapılmaktadır.*
[6b] yâd ider misin] یآد ه د ر مسین İ, K, M, Ü.
[8b] yâd ider misin] یآدی د ر مسین İ, K, M, Ü; benden] bend-i M.
[9b] yâd ider misin] یآدی د ر مسین İ, K, M, Ü.
[10b] yâd ider misin] یآدی د ر مسین İ, K, M, Ü; hilâldi] hilâl ay K.
[11b] yâd ider misin] یآدی د ر مسین İ, K, M, Ü.

12. Ol şeh-suvâr-ı nâza seni çiynedürse de
Geldüm kapuña şevkile yâ yâd ider misin

13. Yaydı bizi cünûn-ı muhabbetle ‘âleme
Yâ kim şu‘ûr-ı vasl ile yâ yâd ider misin

14. Ebrûların muhâtab idin istigâsede
Harfü’n-nidâ’i hâcibuhu yâd ider misin

15. Te’sîr-i zikr-i erre dimâgı ider tasîh
Men hanne *‘abdühû Zekeriyyâ*dı der misin

16. Eyle nühüfte sînede sen ‘ışk-ı Kâniyâ
Ol râz-ı ser-be-mühri dime yâd ider misin

137

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Dil virme hâkine seni rüsvâ ider sakın
Sevdâ-yı zabt-ı mülk-i süveydâ ider sakın

2. Mevc-i belâda merdüm-i çeşm olalı garîk
Korkum bu hûn dâgını deryâ ider sakın

3. Virme sipâh-ı nâza bu vechile i‘tinâ
Ordû-yı sabr ‘âşıkı yâgma ider sakın

4. Dîvâne-var nâ-be-mahâl cânuma hücûm
İtmez dime nigâhuñı cânâ ider sakın

[12b] yâd ider misin] يآدى د ر مسين İ, K, M, Ü.
[13b] yâd ider misin] يآدى د ر مسين İ, K, M, Ü.
[14b] yâd ider misin] يآدى د ر مسين İ, K, M, Ü.

[15b] *“Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır. (Kur’ân-ı Kerîm, Meryem Sûresi, 19/2).*

[16b] râz-ı ser] zâr-ı ṣırr M; yâd ider misin] يآدى د ر مسين İ, K, M, Ü.
[137] İ 169b, K 76b, M 64a, Ü 46a.
[1a] ḥâkine] hâline Ü.
[2b] hun dagını] hūn-ı dâgı M.

5. Öldürse de seni dime öldürme kâ'il ol
Ol 'Îsi-i dü-leb gelür ihyâ ider sakın

6. Kânî seni o 'arbede-cû imtihân idüp
Muztarr sad-havâdis ü gavga ider sakın

138

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Göñülde 'ışk yog ise şarâbı neylersin
Harâret olmayıcak dilde âbı neylersin

2. Derûn u sînede çün dâg u şerha yok sûfî
O halkasuz rezesüz köhne bâbı neylersin

3. Şerâr-ı 'ışk kanı sen de hâmsın var piş
Ki pişmemiş kanı tamar kebâbı neylersin

4. Göñül göñül niçe bir sen yapılmaduñ gitdi
Yıkılmak ister o cây-ı harâbı neylersin

5. Nezâre-i ruh u gîsûsı var iken Kânî
Giceyle seyre çıkup mâh-tâbı neylersin

139

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Nedür bu va'de-i ferdâ saña düşer mi yalan
Kim idigin bilemem ben ise bu göñlüm alan

2. Unutma 'âşık-ı üftâdeñi efendicigüm
Efendüm eski kuluñdur bu bende-i nâlan

---

[138] İ 170a, K 77a, M 64b, Ü 46b.
[2a] çün] vü İ.
[139] İ 170a, K 77a, M 64b, Ü 46b.

3. Kara kura görür oldum garîb rü’yâlar
Aşup karaları sevdâyi-i siyeh-hâlan

4. Göñül hazîn hazîn añlayup yürek oynar
Bilürsün ortada bi’llâh oynayan çalan

5. Belürsiz oldı bezimde kemâl-i mestîden
Göbek atan yüriyen şîvelerle baş salan

6. Baña inanmaz ümîd-i visâle düşdigime
Vefâya va‘de ider itmez o yalan bu yalan

7. O Türk-beççeye söz mi geçer nezâket ile
Bir iki lafz-ı fuzûlâna kaldı gayrı kalan

8. Rakîb de gam-ı fikr-i visâle talmışdur
Göñül birisi de sensin hem o fikire tolan

9. O şâh-bâza tuzakdur bu halka-i tevhîd
Nedür bu hod-menişânda olan yalan tolan

10. Ne bu tegâfül-i nâ-gâh u nevme-i gaflet
Uyur mı bister-i gafletde hîç ‘âşık olan

11. Metâ‘-ı vasl bir özge metâ‘dur Kânî
Bahâ-yı hüsn ü dili ne satan bilür ne alan

140

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ele al sâgarı biñ nâz ile ey cân yürisün
Reg-be-reg cism-i yebûset-zedeye kân yürisün

[8a] fikr-i] fikri K.
[10b] bister-i] –İ, Ü.
[140] K 77a,-İ, -M, -Ü.

2. Mâh-ı mahsûfveş alsun ele câm kahve
Devr-i meclisde o hûrşîd-i dırahşân yürisün

3. Ayagı bâgda servüñ gelemez ayagına
Bâri lutf eylesün ol serv-i hırâmân yürisün

4. Cân be-leb gözleri yollarda dil-i bîmâruñ
Yürisün hastesini görmege cânân yürisün

141

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün

1. Ögün al neş'e-i âbuñ hazer eyle nübûʻundan
İşe tedbîr lâzımdur mukaddemce vukûʻundan

2. Sakın pîş ez-vukûʻ itme işâʻa sırr-ı mektûmı
Şuyûʻı saht-terdür baʻzı evzâʻuñ şürûʻundan

3. O hâlüñ zîr-i gîsûdan zuhûrı vaslı müşʻirdür
Saʻâdet ahterinüñ yümnü zâhirdür tuluʻundan

4. Muhassıldur tevekkül baʻd ez-tedbîr matlûbı
Himâyetkâri-i hakk yegdür ibtâlüñ dürûʻundan

5. Nifâk erbâbını başdan kara fehm eyle ey Kânî
Hurûş-ı sâmiʻa rencân girdâb-ı dumuʻundan

142

Mefʻûlü Fâʻilâtü Mefâʻîlü Fâʻilün

1. Ey sûz-ı ʻışk bir yanar âteş misin nesin
Tâkât-güdâz-ı cân belâ-keş misin nesin

---

[141] İ 170a, K 77b, M 64b, Ü 47a.
[1b] işte] işe M.
[2a] işâʻa] aşaga Ü.
[142] İ 170b, K 77b, M 65a, Ü 47a.

2. Dâg-ı nev ü kühenle nedür bu tezeyyünüñ
Ey şerhasında mâr-ı münakkaş mısın nesin

3. Başuñ salup niçün geçivirdüñ dem-i niyâz
Kurbânuñ oldıgum büz-i ahfeş misin nesin

4. Kurtar bu dürd-i nûşî-i gamdan bizi yetiş
Sahbâ-yı sâfî mi mey-i bî-gış mısın nesin

5. Dâmen gibi varur sokılursın miyânına
Kânî o şûh-tünd-reve peş misin nesin

143

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Geldüm bu cihâna öle yazdum kederümden
Ayrılmadı gitdi bu göñül hîç giderümden

2. Minnet mi çeker girmek içün Cennete âdem
Mîrâs kalupdur baña Âdem pederümden

3. Allâh derinden kovamañ gitme derine
Kapucısıyum ben geçemem eski derümden

4. Vârîd olur mı didüm ayrılmadı ol şûh
Didüm didüm ol dîde-i şûhı diderümden

5. Ne itme gelür elden efendüm vü ne 'aksî
Bu nefs-i dagal geçmedi lâkin iderümden

6. Cild-i ten-i pür-dâgı Nesîmî gibi soydı
Kisvet mi keser kendüye gerdûn derümden

7. Ben mübtedî-i baht-ı neşâtum 'aceb olmaz
Mahkûm-ı 'aleyhi seçemezsem haberümden

---

[143] İ 170b, K 77b, M 65a, Ü 47a.

8. Kânî seni bu nefs ü hevâ vartaya saldı
İmdâd saña var mı kazâ vü kaderümden

144

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Ey şûh-ı siyeh-çerde amân baht-ı siyehden
Var mı haber âyâ güzelüm vech-i şebehden

2. Üşküfte-gül-i bûseyi sorma dudagından
Lâ-yüs'eli 'ammâdı su'âl itme şebehden

3. Öpmek dilemişdüm yañagın mest iken ammâ
Bilmem geçilür mi o yaña tîg-i nigehden

4. Umdurma kokutma ser-i gîsûñı efendüm
Gösterme baña perçemüñi tarf-ı külehden

5. Gül-bûseyi isrâfa vech neydi a cânum
Giçmez çü çocukdur ne serefden ne sefehden

6. Kânî geçilür mi gül-i peymâne vü lebden
Kaçmam hele ben böyle nezâketlü günehden

145

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Gehî hayâl-i hat u gâh sâha-i gülşen
Dil-i remîde-i mâ mî-reved çemen be-çemen

2. Süvâr-ı bâre-i gehvâre budem ü der-bend
Tō râ bedîdem u 'ışk-ı tō sâhtem tevsen

---

[144] İ 170b, K 78a, M 65a, Ü 47b.
[4a] umdurma] umdur Ü; ser-i gîsūñı] ser-i gîsūyı M.
[145] İ 171a, K 78a, M 65a, Ü 47b.
[1] *Bir zamanlar senin hattının hayâli, bazen gül bahçesinin sahasıydı. Bizim ürkek, yeşermiş gönlümüz çimenden çimene dolaşıyor.*
[2] *Beşik atına binmiştim, kapı kapalıydı. (Sanki hapsolmuştum) Seni gördüm ve senin aşkını asî (vahşî) bir at kıldım.*

3. Harîf-i rind-i girân neş’e-i mey-i ‘ışkam
Men an neyem ki me-râ kârger şeved sad men

4. Be-i‘tizâr me-kon telh-i zevk-i düşnamet
Ki goft hayr-i beşer âfetü’s-semâh elmen

5. Seret bî-bâz be-bâzâr-ı ‘ışk ey Kânî
Ki pîş-i ehl-i vefâ hest în tarîk-i ehven

146

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Râzî ki ez-serâçe-i dil mî-şeved birûn
Rûhist ger-miyâne-i gil mî-şeved birûn

2. Sâfî zi-dürd-i mey ne-şinâsî ebed meger
Gâhî ki ez-derûn-i tû nahl mî-şeved birûn

3. Encâm-ı çille-i gam-ı ‘ışk est zûdter
Ân geh ki ez ‘ömür siy u çîl mî-şeved birûn

4. Bâşem be-hâk-i râheş cân-râ çe gil çe zer
Ger ez derân çü rûh-i çe gil mî-şeved birûn

5. Kânî zi hûn-ı h˘âyiş koned pür piyâle-râ
Engûr kayd-ı hürmet ü hill mî-şeved birûn

---

[3] *Ben, aşk şarabının neşesi olan kendinden geçmiş sarhoşun arkadaşıyım. Ben, yüz yüreğin kendisine işçi olduğu o neyim.*
[4] *Küfrün incitici sözlerinin verdiği zevkin acı veren yönü için özür dileme. İnsanların hayırlısı (Hz. Muhammed) dedi ki: “Cömertliğin âfeti (belâsı) çömertliktir, ihsan etmektir.”*
[5] *Ey Kani! Başını aşkta bırak gitsin. Zira vefa ehline göre bu yol ehven olan yoldur.*
[146] İ 171a, K 78a, M 65b, Ü 47b.
[1] *Ruh, her ne kadar çamurun içinde olsa da bir sır gönül sarayından dışarı çıkıyor.*
[2] *Şarabın tortusundan saf olan bir şeyi belki hiç tanıyamazsın. Bazan senin içinden (derunundan) bal arısı dışarı çıkıyor.*
[3] *Aşkın gam çilesi bittiğinde ömürden otuz, kırk yıl geçmiş oluyor.*
[4] *(Sevgilinin) yolunun toprağını cana, ya çamur ya da altın kılayım, Ruh gibi içeride yer alsa da, ne kadar çamur dışarı çıkar?*
[5] *Kânî, kendi kanından kadehi doldursun, üzüm haram ve helal bağından dışarı çıkıyor.*

147

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1. Ey şûh dâmen der-miyân lutfî be-kon çeşmî be-zen
Ey rûh ten der-zımn-ı cân ez gayr-ı taraf dil be-kon

2. Âyine-i 'akset dōst dâşt zân rûz cevher pōst dâşt
Her an çi şart-ı ōst dâşt ey âfet-i hâtır-şiken

3. Ey râh-zen çün reh-zedi ez râh-zenhâ-yı derî
Ber mâ çünîn çün âmedî bâ în heme 'ayy u leken

4. Uftâdem ender-çâh zeref hengâm saht encâm-ı berf
Gîrim bî-şinîdem harf kîst an ki dâned râh-zen

5. Kânî zi mâ gerden mepîç ne var ki hiredvâr ki kîç
Didi bedîn 'âlem ki hîç ez 'ârifân nâ-red suhan

Harfü'l-Vâv

148

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Çıksa sipihre küvve-i dilden eger 'alev
Tasdîk dirse göklere başum deger 'alev

2. Düşnâm virse leblerine tâbiş-i 'itâb
Olur bedîd sırr-ı nihân-ı şeker 'alev

---

[147] İ 171a, K 78b, M 65b, Ü 47b.

[1] *Ey şuh! meydandaki eteğe bir lütufta bulun, bir göz at. Ey ruh! içinde can bulunan bedeni gönül tarafından uzak eyle.*

[2] *Senin resmini yansıtanın, aynaya dost olmasından isonra cevher kabuk bağlamış. Ey gönül inciten afet! Sen onun şartı olan her şeye sahipsin.*

[3] *Ey yol kesen! Bir kapının yolunu kesenlerin yolunu kestiğinde, bize öyle geliyor ki bu durum hepsini bitkin ve la'l (dili tutuk) bırakır.*

[4] *Kar yağışının sona erdiği zor bir zamanda, ışık saçan bir kuyunun içine düştüm. Yol kesen olarak bilinen kimsenin sözü olduğunu bilmeksizin el uzatıyoruz.*

[5] *Ey Kânî! Bizden gerdan kırma (yüzünü çevirme), azıcık aklı olan böyle yapmaz. (Sen) bu âlemi gördün, burada âriflerden hiçbir kimse sözü geri çevirmez.*

[148] İ 171a, K 78b, M 65b, Ü 48a.

3. Hâl-i siyâh sanma ki ol rûy-ı âteşîn
Yer yer yanar o dem ki şererler döker ‘alev

4. Oldukca hande-rû leb-i yâkût fâm ile
Dilden zebâne deñlü zebâne çeker ‘alev

5. Kânî kuluñ düşüp ‘ulvîler ocagına
Âsâr-ı hubb-i âldur anda meger ‘alev

149

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Göñül bir tünd-hû dil-ber cefâ-cû eşk râhat-şû
Nedür bu mihribân-keşlük rakîb-i nâ-kese karşu

2. Rakîb-i ehrimen hakk gösterüp ol berhemen zâdı
İşâret itdi sûfîye didi vallâh şundan şu

3. *Lehû mülkü’s-semâvâti vemâ fi’l-arz*dan añla
Bu hırmengehde bir dânem seçilmez mâşdan mâ şu

4. ‘Arak ihdâs ider mi neş’e-i sahbâ-yı gül-rengi
Sefîdâc ile levn ü kevnde hîç bir midür aşu

5. O çeşm-i bülbül oyayla oyayazdı yine bagrum
Oyalayan beni bu yaşda ey Kânî o ya şu

Harfü’l-Hâ

150

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Kanı helâl-i şer‘-i vefâda bilenlere
Bintü’l-‘ineb harâm olur bilmeyenlere

[5a] Vezin hatalıdır.

[5b] anda meger] meger anda İ.

[149] İ 171b, K 78b, M 65b, Ü 48a.

[3a] *“Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah’ındır.” Ayetin aslı “Lehū mâ fi’s-semâvâti ve mâ fi’l-arż” şeklindedir. (Kur’an-ı Kerim, Bakara, 2/255)*

[150] İ 171b, K 79a, M 66a, Ü 48b.

2. Sorsañ ne dir ‘aceb şu muvahhid geçenlere
Tahkîk-i mü’min olanlara kâfir diyenlere

3. Mânende-i Nesîmi-i akdem haramdur
Kendü derisi cübbe-i vahdet giyenlere

4. Keyf-i mecâzdan ne safâ hâsıl ey ‘aceb
Ma‘cûn-ı neş’edâr-ı hakîkat yiyenlere

5. Var mı neşât-ı neş’e-i taklîdden ‘aceb
Allah deyüp müdâm anı isteyenlere

6. Kânî senüñ elüñde ne var neyleseñ gerek
Allah neşât virsün idüp eyleyenlere

151

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Kânî ki cevher-i felegüñ dâveri ola
Pertev gedâsı şa‘şa‘a-i hâveri ola

2. Ol dil-berüñ kapusına dil eyler intisâb
Reftârı reşk-i şîve-i kebk-i deri ola

3. Hîç var mı kâ’inâtda bak gitme derin
Allah derinden özge anuñ bir deri ola

4. Ol kimse rû-sefîd olur zerr-i surhveş
Kim kîsesinde bir niçe sîm ü zeri ola

5. Dünyâ-yı dûndan niçe me’mûldür vefâ
Eyler vefâ iderse özengüm eri ola

---

[151] İ 172a, K 79a, M 66a, Ü 48b.
[3a] Vezin hatalıdır.
[5b] eri] âri M.

6. Eyler o hükmi huşk u tere bahr u berre hep
Li’llâh âh-ı huşku ya çeşm-i teri ola

7. Ol ‘âşık eşk-i hasretüñ añlar suyın ki ol
Göñli aka bir âfete kalbi cerî ola

8. Añlar hararet-i dil-i ‘uşşâkı galibâ
Ol merdüm-i fütâde ki ‘ışka harî ola

9. Her kangı semte çekseñ uzanur bilâ-ta‘âb
Lâ-siyyemâ suhen didügüñ yaş deri ola

10. Ol zen saña niçe ola râm ânuñ evvelâ
Sad-der-hezâr sad bilişi şevheri ola

11. Ol kimsedür seri ki degül lâf-ı serseri
Ol yâra ser-fidâlıga derd-i seri ola

12. ‘Işk ol sehî dıraht-ı riyâz kabûlidür
Bâd-ı hevâsınuñ deme-i sarsarı ola

13. Oldur masûn-ı şerr-i ekâlib-i zârdan
Kim kudret-i muhassal-ı nef‘ u zarı ola

14. ‘Âşık odur siyeh ola âh eşk-i surhfâm
Ruhsâr-ı zerdi yohsa ten-i lâgarı ola

15. Nâz eyleye velî ola hep sözleri dişi
Mânend-i gamze gâbede şîr-i nerî ola

16. ‘Uşşâk-ı kâm-yâb odur el-Hakk ki Kâniyâ
Bâd-ı sabâ revişli peyâm-âveri ola

[15a] eyleye velî] eyleyeli K; velî] ve Ü.
[15b] mânend-i] mânende-i Ü.

152

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Düşme fürû-fikende gerek fikr-i câhına
   Beñzer nümâyiş-i şehi satranc şâhına

2. Olma metâ'-ı zâhide magrûr zinhâr
   Düşme fesâd-pîşelerüñ eser-i râhına

3. Yapma tekerrüme nazar itme asıl gerek
   Virme vücûd varsa da nîrû-yı bâhına

4. Sen bâd-ı bîd der mi sanursın bu sözleri
   Taglar erir sitem-zedenüñ bâd-ı âhına

5. Cângâhdur mu'ârefe kâhinle olma hâ
   Zinhâr beste-dil haber-i sıdkgâhına

6. Olma firîfte şeb-i 'ıyş u neşâta da
   Bak hâlet-i müsâfere-i subhgâhına

7. Döndükce dönmedür işi aldanma pek sakın
   Çarhuñ dahı müsâ'ade-i gâhgâhına

8. Olursa da çü mihr-kiyâ hâssası bedîd
   Bakma şu geşt-i zâr-ı zemînüñ giyâhına

9. Dâs-ı meh-i nevi niçün âvîze eylemiş
   Çarhuñ nedür nişân-ı revîş 'ömrgâhına

10. Bakma hulâsa mihr ü mehe çarh u encüme
    Ne şâhına firîftedür ol ne sipâhına

---

[152] İ 172a, K 79b, M 66b, Ü 49a.
[4b] ṭaglar] daglar M.
[10b] firiftedür] firifte İ.

11. Üstündekilerüñ görinür hep nümûnesi
Der-zîr olanlaruñ baka hâl-i tebâhına

12. Gizlenmiş âftâbı verâ-yı tegallübe
Akmârınuñ ne renk virürsin cibâhına

13. Ser-tâbe-pây mûy be-mûruñ berk-i günâh
Ey tîr sînemüñ ne girersin günâhına

14. Her gice itdigin görebilseñdi Kâniyâ
Bakmak ‘abes şu sûfîlerüñ her gün âhına

153

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Nedür ol nâz u cilve dil-berân-ı ser-keşânlarda
O şîve var mıdur şimşâd u ‘ar‘arda yatanlarda

2. İl niçün yırtmak yarmakdur âhen-i dillerüñ kârı
Müşâhiddür bu ma‘nâ dikkat olunsa sabânlarda

3. Seni her zerre bir başka sıfatla itmede tavsîf
Kimi Allah kimi Yezdândur dirler zebânlarda

4. Sa‘âdet-meymenet bir terdür ashâb-ı be-vâdîde
Olur fermân revâ-yı vâdi-i eymen şebânlarda

5. Ararsañ neş’e-i tahkîk sifâl-i sâdeden iste
Ararlar mertebe zâhir gedâlar mertebânlarda

6. A zâhid kaltabân hasret-keşân ol günde bir kerre
Bir âdem olmuşı gördüñ mü sen tek kaltabânlarda

[13b] tîr sînemüñ] tîr-i sîne M; girersin] girersüñ M.

[153] İ 172b, K 80a, M 66b, Ü 49a.

7. Şehân-ı ‘ışk-ı âlâyişden âzâde revişlerdür
Neler vardur alur göz ile bir baksañ çûbânlarda

8. Uyanıklar egerçi muttali‘dür lîk fâş itmez
Kalur şeb-düzdler esrâr-ı mensî pâsbânlarda

9. Sakın dâmân-ı ‘ışkı koyma elden var ise ‘akluñ
Bilürsin Kâniyâ Allah diyen kalmaz yabânlarda

154

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Saña ‘âşık olan olsa dahı dir mi hîç tüh
Siyyemâ kulte femen aktelü ennî diyetüh

2. Çıkdı feryâd u figânum giderek nüh felege
Dahı bir vuslat içün ol yüzi mâhum dir tüh

3. ‘Âşıkın korkudur ol şûh-ı sebük-sergâhı
Hˇâhiş-i bûsede oldıguñı sezse dir büh

4. Deşt ü kûhı niçe toldurmaya Mecnûnlar kim
Hüsn-i Leylî bu tecellîkedede küh-der-küh

5. Lâ-tefüh mâ ‘acibu minhu fe-in kulte fe-kul
Hayra akvâlike illâ li-ahi’l-hayreti füh

6. Fe-kemâ kâle yünâdike kuli’l-lehumâ
Mâlikü’l-mülki izâ esfere subhun şümsüh

[8b] pâsbânlarda] bâsbânlarda M.

[154] İ 173a, K 80a, M 67a, Ü 49b.

[1b] *Özellikle sen, diyeti benden daha öldürücü kimdir dersen…*

[2b] yüzi] nūr-ı K.

[5] *Onların beğendikleri ve şaşırıp kaldıkları şeyler yüzünden onlara bağlı kalma (vefâ gösterme). Eğer (onlar sana bir) söz söylerlerse sen de (onlara) en iyi sözlerini söyle. (Hayreti biliyorsun, şaşırma!)*

[6] *(Onların) seni çağırırken söyledikleri gibi, sen de güneş doğduğunda (sabah aydınlığı başladığı zaman) mâlikü’l-mülk olan mülkün sahibine söyle!*

7. Kâniyâ rûy-ı sepîdân ile kur encümeni
Tâ şuy-ı encümen-ârâ-yı vücûhu'l-evcüh

155

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Düşer dil âsitân-ı dil-bere mey-hâneden soñra
İder bir secde-i İskenderi ammâ neden soñra

2. Der-âgûş eyleyüp kokdum yañâgın câm-ı hˇâb içre
Didi rahm eyleyüp nûş it lebüm ammâ neden soñra

3. O mest-i sâgar-ı nâzik elin ayagın öpdüm lîk
Lebin öpmek katı müşkil iken peymâneden soñra

4. Niçün rahm eylemezsin ey cihân-efrûz-ı istignâ
Bu deñlü şîveden âzâr-ı küstâ-hâneden soñra

5. Bu sûret-hâne-i 'âlemde yokdur cây-ı âsâyiş
'Aceb kande gidersin Kâniyâ büt-hâneden soñra

156

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Fitne pâ-buşın öper dildâr mest olmış yine
Gamze ol terlikle gör hançer be-dest olmış yine

2. Nagme-i şeh-nâza bogdurmuş niyâzı gâlibâ
Nâle-i 'uşşâk bir kaç perde pest olmış yine

3. Bülbülüñ yapsa yuvasın gül dinilmez reng aña
Şu'lezâr-ı reng-i gül cây-ı nişest olmış yine

---

[155] İ 173a, K 80b, M 67a, Ü 41b.
[2b] didi] didüm Ü.
[156] İ 173a, K 80b, M 67a, Ü 49b.

4. Çîn-i sihr-pây-ı nigâh germile basmış o şûh
Sîne-i gül çatlamış yer yer şikest olmış yine

5. Hod-be-hod zünnâr-bend-i tâze ‘ahd oldum bugün
Gûşe-i vahdetde Kânî hod-perest olmış yine

157
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Düşdiginden aglarum yâruñ rakîbân üstüne
Sevdigüm gavgâ bütün ‘âlemde yorgân üstüne

2. Göñlümi gördüm hatuñ mûyında ben âvîhte
San şikest ta‘lik yazmışlardı reyhân üstüne

3. Cânı bir şîveyle ol tıfl-ı melek-hû istemiş
Dönmesün bâri sözinden baş degül cân üstüne

4. Kadd-i yâre üsküf-i zerrînidür kuş konduran
Fâhte konmuş gibi seyr ü hırâmân üstüne

5. Fikr-i gîsû-yı siyâha düşmesün bî-çâregân
Ol belâyı atma ‘uşşâk-ı perîşân üstüne

6. Çeşm-i hûnînde hayâl-i hattı olmaz cây-gîr
Hat yazılmak mümkin olmaz Kâniyâ kan üstüne

158
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Zerre olurdım o mihre hâksârumdur dise
Hâk-pây olurdım ammâ ki gubârumdur dise

4a germile] كرمله İ, K, M, Ü.
157 İ 173b, K 81a, M 67a, Ü 50a.
4a zerrînidür] zerrîndür Ü.
158 İ 173b, K 80b, -M, -Ü.

2. Ben gam-ı agyârdan itmezdüm ey dil iştikâ
Âh bir kerre baña ol yâr yârümdür dise

3. Eylemezdüm bir dahı nezzâre-i semt-i visâl
'Âşıkânum çeşm-dûz-ı intizârumdur dise

4. Hısset itmezdüm dilâ nakd-i niyâz-ı sarfda
Nâzenînüm 'âşıkân-ı nâzkârumdur dise

5. Kevserüñ adın añar mıydum hele leb-teşnegân
Yâr eger leb-teşnegân-ı bûs-ı kenârumdur dise

6. Dâne-i eşküm 'akîk-i sürhı eylerdi hacîl
Hasret-i la'l-i lebüm gevher-nisârumdur dise

7. Kâniyâ eylerdüm ol şûha bütün cânum fedâ
Mazhar-ı nîm-iltifâtum yâr-ı gârumdur dise

159

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Cânâ güzel olursa baña sen gibi olsa
'Âşıkda olursa saña hep ben gibi olsa

2. Hâl-i siyeh-i 'anbere ta'n eylese ammâ
Ol şûh-ı siyeh-çerde hemân ben gibi olsa

3. Keştî-i tevekkülle göñül eylese gül-geşt
Himmet aña bambaşkaca yelken gibi olsa

4. Te'sîrde her gamze birer tîr-i hevâyî
Müjgânlar ammâ ser-i sûzen gibi olsa

---

[159] İ 173b, K 81a, M 67b, Ü 50a.
[2a] Hâl] Ḥâl İ.

5. Sürünse yürise bilece ‘âşık-ı zâruñ
Pâ-tâbe-girîbân ser-i dâmen gibi olsa

6. Her dâg-ı dil ‘âşıkını eylese rûşen
Sûrâhları sînede revzen gibi olsa

7. Her şerha birer serv-i serâ gülşen-i tahkîk
Her yâre siyeh-gonçe-i sûsen gibi olsa

8. ‘Âşık kalıcak râh-ı mahabbetde piyâde
Şevk u talebi esvâtla tevsen gibi olsa

9. Her gevher-i esrâr dizilse reg-i câna
Sandûka-i derûn cân evi mahzen gibi olsa

10. Bu çarh u havâdis ile Kânî ‘urefâya
Teşbîh-i kef ü deste vü hâven gibi olsa

160

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Düşdi güzelüm pâyımıza gam gam içinde
Cevher gibi tîg-ı dü-per-i gam gam içinde

2. Bir merhem ‘aceb var mı didüm dâg-ı derûna
Güldi didi gel leblerimi em em içinde

3. Bezm-i gam-ı ‘uşşâkda var diñle nevâyı
Zîr-ender-zîr idi nevâ bemm bemm içinde

4. Gel hâkde gör ceyl-i nüfûsı mütedâhil
Gey gey omuzunda yatayor cem cem içinde

---

[160] İ 174a, K 81b, M 67b, Ü 50b.
[1a] pâyımıza] yayımıza K.
[3b] Vezin hatalıdır.

5. Vâdî-i gam kâkülüñe togrıca çıkmak
Mümkin mi girîh-der-girîh ü ham ham içinde

6. Almış yine ortaya dili gamze vü müjgân
Hançer kılıç üstünden aşar dem dem içinde

7. Ürkündi bırakdı yine ol âhû-yı vahşî
‘Uşşâk arasında görüñ rem rem içinde

8. Birden tıkayor hîç nefes almaga komaz çarh
Bu nây gülü de göre gül dem dem içinde

9. Ben kâkülüñi dil-ser-i gîsûları kokdı
Alduk kokusın vuslatınuñ şem şem içinde

10. Tîg-ı nigehüñ gamzelerüñ ile bir olmış
Hançer görinür cevhere-i sam sam içinde

11. Emsem ‘aceb emsem ola mı la‘lüñi didüm
Bir şîve ile söyledi ki em em içinde

12. Hattuñ ruhuña yazdı yine temme kitâbı
Geçdi şeref-i şems-i hasen tem tem içinde

13. Gam-ı dilde tururken öyle yine hicrâna sataşduk
Çarh-ı felek itdi kederi zam zam içinde

14. Girsem harem-i Ka‘be-i vasla yatadüşsem
Seccâde-i pür-dâg-ı teni sersem içinde

15. Söz kalmadı ki söylene bilmem hele Kânî
Kaldum bir alay bî-hûde-gû ser-sem içinde

161

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Yâr iltifât-ı 'âşıka hemvâre itmese
   Ammâ nevâzişi dahı âgyâra itmese

2. Cem'iyyete olurdı perîşanlıgum bedel
   Şemşîr-i gamze cismümi sad-pâre itmese

3. Bu dâg u şerhalar sebeb-i inşirâh idi
   Kalbüm nigâh-ı nîmi bütün yâre itmese

4. Gül-gonçe dir miyim o ser-â-pây-ı câmesin
   Canfes peten çiçeklü yeşil hâre itmese

5. Secde iderse Âdeme sûfî-i hâr güzel
   Ammâ 'asâya cübbe vü destâre itmese

6. Birden olur dem ugrar idüm iki günlüge
   Ol çâr ebruvânuñ eger çâre itmese

7. Kânî konardı ol dahı bir âşiyâne
   Bunduk-zen-i dehen dilüm âvâre itmese

162

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Geçdi ol yâre beni agyâr zâr itmem yine
   Geçse dilden gizlü biñ ok âşikâr itmem yine

---

[161] İ 174b, K 82a, M 68a, Ü 50b.
[4b] peten] imlalı İ.
[4a] dir miyim] virmiyem K.
[5a] şūfî-i hâr] şūfî âhâr K.
[5b] destâre] destâr K.
[7a] âşiyâne] âşiyâneye K.
[162] İ 174b, K 82a, M 68a, Ü 51a.
[1a] ol yâre beni agyâr] ol agyâr beni yâra Ü.

2. Yâr benden ‘âr ider ben ‘ârdan ‘âr eylerem
‘Ârdan ölsem de istihsâl-i ‘âr itmem yine

3. Bir karâra göz karârdur ol siyeh-dil katlüme
Kirpigüm kıpmam derûnum bî-karâr itmem yine

4. Pîr-i mey mug-beççe dirler bir cüvânı sevk ider
Bint-i keremüñ gayrisin ben ihtiyâr itmem yine

5. İ‘tibâr ehli baña biñ i‘tibâr eylerse de
İ‘tibârâta virüp yüz i‘tibâr itmem yine

6. İsterem âyîne-i cân u dil olsun sır-nümâ
Lîk o sırrı cevher-i câna gubâr itmem yine

7. Cevri-i kahhâr-ı nazmuñ olmasa sırrında sırr
Kâniyâ tanzîre bezl-i iktidâr itmem yine

163

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. ‘Âşık olsun mı bu kim terk-i diyâr it göz göre
Terk-i cân it hoş olur mı terk-i diyâr it göz göre

2. El-hazer bî-dâr iken endîşe-i gül-bûseden
H˘âb-ı nâza varmadan olsun mı var it göz göre

3. Terki terk itmek çü ‘irfân-ı hakîkî didiler
Terk-ber-kayd degerdir i‘tibâr it göz göre

4. Bülbüle taklîd o gül-hande tokunmakdur dilâ
Gülşen-i kûyında tavr-ı zârı hezâr it göz göre

[3b] kirpigim] kirpigin Ü.
[5b] i‘tibârâta] i‘tibâra ne K.
[163] İ 174b, K 82a, M 68a, Ü 51a.
[1a] ol yâre beni agyâr] ol agyâr beni yâra Ü.

5. Göz görürken kesb-i isti‘dâd-ı rü’yet itmelü
Ey Ma‘âzallâh hasretle güzâr it göz göre

6. Yârı agyâr ile görmekden vatanda Kâniyâ
Yum gözüñ terk-i diyârı ihtiyâr it göz göre

164

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Getürmez hâtıra bir kimse yâd itmez hemân ölme
Kimesne nâ-murâduñ ber-murâd itmez hemân ölme

2. Görür etbâ‘ınuñ mahzûn mahzûn gezdigin lâ-büd
Anı bir tesliyetle bâri şâd itmez hemân ölme

3. Kimesne dostân-ı pes-mândegânın fart-ı şefkatden
Berây-ı hâtır-ı ahbâb yâd itmez hemân ölme

4. Kefîl-i zinde-i hâzır vasî-i mürde-i gâ’ib
Didirdüp kendüye bir turfa ad itmez hemân ölme

5. Halâvî-i tahayyüt tuhfe-i mahsûs-ı da‘vetden
Saña bir dostuñ ihdâ-yı zâd itmez hemân ölme

6. Senüñ hırmenüñe rahmetde mûr olmañ niyâzıyla
Derûnın mezra‘-ı zâtü’l-cerâd itmez hemân ölme

7. Ne düşmenden ne dostuñdan mürüvvet iste ey Kânî
‘Abes kimse saña bahş-ı fu’âd itmez hemân ölme

[6a] vaṭanda] vaṭandan Ü.

[164] İ 175a, K 82b, M 68b, Ü 51a.

[4b] didirdüp] dirdüp K; âd itmez] âda itmez K.

165

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Bâ-Hakk-ı nebî Hazret-i Allahı unutma
Kulsın kul iseñ kulluk idüp şâhı unutma

2. Râhî olacaksın o yola bir gün olacak
Evvel ola gör râhı o şeh-râhı unutma

3. Cehd it dime bir gün iderem belki tedârik
Gâhî añup ol pâdişehi gâhi unutma

4. Rehberlik ider Hazret-i Allâha giderken
Gönder peşîn ol âh-ı sehergâhı unutma

5. Yan hasretle dök o kızıl kanları gözden
Dâg-ı gamı derd-i dil-i cângâhı unutma

6. Bir gün ki apansız seni da‘vet idecekler
Añ ol güni ol da‘vet-i nâ-gâhı unutma

7. Kânî yetişür ol vakit Allâh unutmaz
Sen de kerem it Hazret-i Allâhı unutma

166

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Gül-i deh-rûze-i gülzârdan bûy-ı vefâ umma
Bu sâgardan sakın sen neşve-i neşv ü nemâ umma

2. Bu bahr-ı pür-hatırda şurta-i tevfîkden gayrı
Seni sâhil-res-i ümmîd ider bâd-ı hevâ umma

---

[165] İ 175a, K 82b, M 68b, Ü 51b.
[6b] ol güni] evvel güni Ü.
[166] İ 175a, K 79b, -M, -Ü.

3. Bu fikre hâtıra gelmezden evvel el-vedâ‘ eyle
Hezârân ‘ıyd gelse bî-vefâdan merhabâ umma

4. Habâb-ı bâde ehl-i bî-nişe bir çeşm-i ‘ibretdür
Fenâ-bünyâd olan şûh-ı hevâyîden bekâ umma

5. Gam-ı hicrânı sessizden gelür teklîfsiz ammâ
O âfet hod-be-hod gelmez saña âvâz-ı pâ umma

6. Safâ-yı rûz-ı mahvı ‘âkıbet takdîre sa‘y eyler
Harîm-i Ka‘be-i vuslatda reh-cây-ı safâ umma

7. Bu devr-i bî-vefâda derdüñe dermân olur yokdur
Dem-i Hızr u Mesîhâdan dahı Kânî şifâ umma

167

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Fem ü leb ruh zenah ber-bûse zâr olmaz bu yerlerde
Turunc u püste gül gül-nâre nâr olmaz bu yerlerde

2. Yıkar bir hamlede zîr-i temelden dil-berân elbet
Binâ-yı sabr-ı ‘âşık üstüvâr olmaz bu yerlerde

3. Temîz ashâbı zevk-ı hâl ile hoş-hâldür her vakt
Çü ibnü’l-vakt vakf-ı intizâr olmaz bu yerlerde

4. Göñüllerde nihânîce tüten bûy-ı vefâ-âsâ
Tolanur gerçi ‘irfân iştihâr olmaz bu yerlerde

5. Hat-ı nâzük nişesti cevher-i âyîne-i dildür
Olur âyîne vü cevher gubâr olmaz bu yerlerde

[4a] binişe] bî-neş’e K.

[167] İ 175b, K 82b, M 68b, Ü 51b.

[3a] aṣḥâbı] aṣḥâb-ı K, M.

[3b] vakf-ı] vâkıf-ı K.

6. Hakîkat nesme-i şâm u erîhâdan ʻibâretdür
'Abîr-i i'tibâra i'tibâr olmaz bu yerlerde

7. Revân-ı Nâbi-i magfûra tab'-ı pâk-i Kânîden
Aransa bundan a'lâ ber-güzâr olmaz bu yerlerde

168

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Koma çeşm-i dil-i hᵛâb ile kapagı şîşe
Kas kavur mürg-ı kebâbı bedeli çek şîşe

2. Eylesün dîdelerüñ nâr-ı tecellî rûşen
Tâb-ı meyle niçeye dek bün-i müjgân-pîşe

3. Gâbe-i gayba mülâsık gerek etrâfı dilüñ
Olamaz me'sede-i sırr-ı kazâ her bîşe

4. Hıred-i horde-şinâsa olamaz kes rehber
Hîç muhtâc mı fetvâya fütüvvet-pîşe

5. Müslimânâna belâ olmadıgı kâfîdür
Müslimân ol dime gafletle o kâfir-kîşe

6. Kâniyâ yâra pek aldanma ki işkeste ider
Dilüñi seng-i cefâlarla misâl-i şîşe

169

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Bakma dikkatle gazab vakti amân çehresine
Ugraruz gamzesinüñ nâvek-i nâ-kehresine

[7a] magfûra] magfûr Ü.

[168] İ 175b, K 83a, M 69a, Ü 52a.

[5b] kîşe] pişe K.

[6a] işkeste] şikeste Ü.

[169] İ 175b, K 83a, M 69a, Ü 52a.

2. Komuş ol şûh ser-i süllem-i nâza ayagın
Meger ol bâm-ı kazâdan o meh-i nev-resine

3. Sînemi oya oya yaglıgın ezdi çekerek
Dest-mâl-i sitemüñ bakma sakın çevresine

4. Kimseler kabzü'l-ervâhdan olmaz me'mûn
Lahd çün mehd-i sehimnâk-i bün-i kabresine

5. Kâniyâ 'ışk ile yanmaga bir çâre ara
O zebânî-beçenüñ kartı ne nev-resi ne

170

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye
Aldan derûga lâfa inan uy terâneye

2. Kuş kondurur ser-i suhane Kays-var 'ışk
Konmaz bu mürg egerçi ki her âşiyâneye

3. Sen feth-i bâb-ı vasl ide dur tekkeveş hemân
Basdurma ehl-i 'ukdeyi ol âsitâneye

4. Olmaz bahâ metâ'-ı visâle niyâzveş
Virmez niyâz-ı ferce-i fursat bahâneye

5. Hâlüñ gibi lezîz midür habbe-i lezîz
Şekker uyar mı leble bûy-ı şâhidâneye

6. Ol râzı yanabile gerek lâf-ı huşk ile
Mühr-i kiyâyı pîş çeken râziyâneye

[3a] çekerek] cigerüñ K.

[170] İ 176a, K 83a, M 69a, Ü 52a.

[2b] âşiyâneye] âşinâneye M.

[6a] râzı] râz K.

7. Eyler mi erba‘înine bu fasluñ i‘tibâr
Kânî sovuk bakan kişi bu çille-hâneye

171

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. ‘Uyûn-ı ehl-i Hakka matmahu’l-enzâr olur Kıble
Mütûn-ı mücrimândan mâhî-i evzâr olur Kıble

2. Vesah-şûy-ı günâh olmakda kalmaz Zemzeme hâcet
Sirişk-i hâciyândan şöyle deryâbâr olur Kıble

3. Evinden kapusundan kimseyi Allâh redd itmez
Anuñ çün gâhda bûsegehi eşrâr olur Kıble

4. Görür ‘aks-i cemâl-i bâ-kemâl-i şems-i tahkîkî
O pîşânîye kim âyîne-i eshâr olur Kıble

5. Dıraht-ı tâze bâr-ı ‘ömrden müsmir-ter it zannı
Ki lâ-büd münbit-i her seyyidü’l-ezhâr olur Kıble

6. Ebâbîl Ebrehe-küşlük ne mu‘îndür hayâl eyle
Niçe te’dîb-bahş-ı düşmen-i bed-kâr olur Kıble

7. Gelür ebkâr-ı feyz ol sâhada ‘arz-ı cemâl eyler
Ziyâretgâh-ı eryâhı dem-i ebkâr olur Kıble

8. O rûhâniyyet ol zîbâ şurûk-ı nâr-ı feyz-â-feyz
Safâ-bahşîde sâfî niyyete hem-vâr olur Kıble

9. Sabâhü’l-hayr-i sîmâ-yı sa‘âdet andadur Kânî
Şümûs-ı gayb-ı feyze matla‘u’l-envâr olur Kıble

[7b] ṣovuk] ṣoguk Ü.

[171] İ 176a, K 83b, M 69b, Ü 52b.

[4b] âyîne-i] âyîne Ü.

[8a] şurūk-ı nâr-ı feyẕ-â-feyż] nâ feyż-â-feyż M.

172[172]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Seni ey şûh vasfa hᵛâhişüm var magz-ı hâtırda
Velî harc itmege şâyeste cevher-nîst zâhirde

2. Dil-i 'uşşâk elbet müncezibdür semt-i hûbâna
Merâci'dür efendi mu'teber lâ-büd zamâyirde

3. Edâ-âmûz tarz-ı şîve-i hûbân-ı Türkistân
Neşât-efrûz-ı şevk-i Rûmiyân evvelde âhirde

4. Tevâzu' meskenet âhen-rubâ-yı 'izz ü rif'atdür
Hoş olmaz mı ru'ûnet kalmasa hergiz ara yerde

5. O âhû-beççenüñ şevkıyle gayrı serseri Kânî
Birâz bâşum alup ya gezmeyem mi kırda bayırda

173[173]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Şeb-i zulmâda nûr-ı Hakk gibi pinhândur kahve
Ya zulmât içre reşk-i çeşme-i hayvândur kahve

2. Nebâtîdür veli hayvândan da vâye-düzd olmış
Tesettür itmiş anda gerçi kim hayvândur kahve

3. Te'emmül eyledük de ma'ni-i rahmânı zâhirde
Muharrâyâna gûyâ rahmet-i rahmândur kahve

4. Görince ba'si elbet münkirân ba's ider ikrâr
Hele şekker 'ulu kabrinde kîne-cândur kahve

---

[172] İ 176b, K 83b, M 69b, Ü 52b.
[173] İ 176b, K 84a, M 69b, Ü 52b.
[2a] vâye-düzd] düzd İ.

5. Kibâruñ yüzi agıdur sıgâruñ def‘-i sevdâsı
Hele ârâyiş-i her bezm ü her dîvândur kahve

6 Habeş reftâr ‘asel güftâr u mey kirdârdur ‘ammâ
Necâşîdür süveydâlarda rengîn hândur kahve

7. Mu‘âvindür ser-i sevdâ-yı hûbândur siyeh-hâle
Hele hem meşreb-i sevdâger-i ‘irfândur kahve

8. İder ifnâ vücûdın ba‘d-ı cüst-cû-yı vasleyler
Ferîde-h˘ân-ı küllü men ‘aleyhâ fândur kahve

9. Egerçi esvedânda rû-sepîdân neş’e bulmazlar
Ve-lâkin karalar mülkinde san sultândur kahve

10. Muvakkat mey gibi Kânî degüldür neş’e vü zevki
Safâ-bahşâylıkda her dem ü her ândur kahve

174

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Dilüm kanlar yutar kanlar döker göz kâna müstagrak
Bu demlerde ‘aceb şol cân ser-sem kande ben kande

2. O verd-i âl ile âlûde ben âl-i ‘abâ hakkı
Gözümden kanlar akıtdum ya şebnem kande ben kande

3. Demüm dâgum gama hem-dem hem âb akıduram hem dem
Gamuñ yoklar beni dem dem dedem dem kande ben kande

4. Gözüm merdümleri âgıştedür hun ben şehîd-i ‘ışk
Baña âdem dinür mi gayrı âdem kande ben kande

[7a] hūbândur] hūbân K.

[174] K 84a, M 70a, Ü 53a, -İ.

5. Egerçi ‘âlem-i âb içreyüm yemm hûna müstagrak
Bu talkunluk var iken bende ‘âlem kande ben kande

175[175]

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Reng-i ‘işve şîveñe bir hüsn-i diger virmese
Âb-ı şîve şu‘le-i ruhsâruña fer virmese

2. Telhi-i hicrânuña tâkât getürmezdi göñül
Fikr-i vasluñ lezzet-i gül-kand-ı sükker virmese

3. Ol behişt-i nâz olmazdı tarâvet-yâb-ı hüsn
Sel-sebîl-i vasl aña peygâm-ı kevser virmese

4. İ‘tibâr itmez metâ‘-ı vasluñ istibdâline
Eşk-i ‘âşık sîm-i ruhsârı eger zer virmese

5. Sâyesine kim ider ol nev-nihâlüñ ilticâ
Refte refte şâhsâr-ı kâmeti ber virmese

6. Ayagın öpdürmege kâ’il mi olurdı meger
Bî-ser ü sâmânlar ugurına ser virmese

7. Hîç mümkin mi idi pâ-bend-i zülfünden rehâ
Âhû-yı ber-müşg-i gâv-ı bahrı ‘anber virmese

8. Müft-i nîsân-ı ‘inâyet reşha-rîz olmaz aña
Yılda bir kerre sadef ber-müşt-i gevher virmese

9. Bu zemînlerle ne mümkin kâm almak Kâniyâ
Kâm ruhsat-nâmesin çarh-ı sitemger virmese

[175] İ 176b, K 84a, M 70a, Ü 53a.

176

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Olmaz mukâbil-i ruh-ı dil-ber her âyine
Çeşmân u ebruvânda ister her âyine

2. Pek rû-sefîd sâf-derûn hoş-nümâ gerek
Olmaz siyâh sahra-i bed-gevher âyine

3. Olmaz şurûtı bir şerefü'ş-şems ile tamâm
Sâl visâlinüñ şeref ister her âyine

4. Mâh-ı felek degül yalıñuz şakk-ı ceyb iden
Çık ser-fürû ide heme ahter her ây ine

5. Mihr-i sipihr hüsn-i meh-i burc-ı ân iken
Her âftâb saña mı beñzer her ây ne

6. Temkîn sedd-Sikendere îrâs-ı vehn ider
Yol virmez ehl-i miknet olan kerhe râyine

7. Ol nahvet ü o gunc u delâl istemez disün
'Arz-ı cemâl eyleseler ger her ây ne

8. Hindûstân-ı hüsne siyeh-çerdegân-ı Rûm
Varsa eger mi baş meger şâha râyine

9. Hûrşîd-i hüsn esedden eger gösterirse baş
Girsün şeremle ey kamer-ebher ey âyine

---

[176] İ 177a, K 84b, M 70a, Ü 53b. Bu gazelde kullanılan rediflerin anlamıyla ilgili olarak bütün nüshalarda müstensihler şu kayıtları düşmüşlerdir: 1a. *âyine:* ma'rūf; 1b. *âyine:* elbetde; 2b. *âyine:* ma'rūf; 3b. *âyine:* mâh; 4b. *her ây ine:* nüzūl ide (nüzūl K); 5b. *her ây ne:* istifhâm; 6b. *râyine:* tedbîr; 7b. *her ây ne:* mühimsemen; 8b. *râyine:* elkâb-ı şâhân-ı Hindūdandur (lakab-ı şâh-ı Hind K); 9b. *âyine:* yuva; 10b. *râyine:* amân; 11b. *âyine:* ya'ni hele; 12b. *râyine:* ya'ni re'yine i'tibâr (i'tibâr K); 13b. *âyine:* 'âdet.

[3b] Vezin hatalıdır.

10. İtme tevâ‘ud-ı zen-i dünyâya i‘timâd
Tursun mı hîç ‘acûze-i ma‘tûhe râyine

11. Tevhîd ehli sûfi-i hâme uyar mı hîç
Nûr-ı şu‘â‘-ı ma‘ârifete mazhar âyine

12. Kaysuñ hevâ-yı zende sözi mu‘teber midür
Mecnunlıgında olmayıcak şüphe râyine

13. Âyîn oyûn güzâfa kulak tutma Kâniyâ
Âyin-i ‘ışk ûyabilür mi her âyine

177

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Sînesin göstermez açmaz ol deri birden bire
Bâd-ı serden âhdan saklar deri birden bire

2. Şöyle ol dem çeşm-dûz-ı semt-i bâb-ı vuslatuñ
Zarfdur sanmam hele harf-i deri birden bire

3. Hakk sözi evvel-be-evvel söylemez medhin mezâk
Bulmadum bu bâbda togrı deri birden bire

4. Egrilik tahrîf erbâbından añlanmaz peşîn
Añlaşılmaz harf-i bâ-lukne't-deri birden bire

5. Gözlerin bir lahza kıpmaz ‘âşık hasret-zede
Divşirilmez bî-tekellüf yâş deri birden bire

6. Istılâh-ı ‘ışk bir başka edâdur Kâniyâ
Fehm olunmaz fârisiyyât-ı deri birden bire

[12b] râyine] re’yine M.

[177] İ 177b, K 85a, M 70b, Ü 53b.

178[178]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hayâlüñ bir yere basmaz dil-i bî-kîneden soñra
Miyânuñ koçmaga imkân yok âyîneden soñra

2. İder bir gün işâret 'abd-i vasla gûşe-i ebrû
Görürler rûze-dârân-ı gamuñ ayı neden soñra

3. Görenler şerha-i sînem ider biñ dâga istidlâl
Bu sırrı şerha kes kâdir degüldür sîneden soñra

4. Felekden bir gün ugurlansa der-peyi mücârâtı
Çeker etfâl habs-i mektebi âzîneden soñra

5. Aña bir hâne-i bî-minnet oldı sîne-i Kânî
Hayâlüñ bir yere basmaz dil-i bî-kîneden soñra

179[179]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Tururken 'aks-i rûy-ı yâr mir'ât-ı derûnumda
Açılmaz mı gül-i ümmîd dâg-ı lâle-gûnumda

2. Derûnumda cünûn ol rütbe te'sîr eylemişdür kim
Nümâyân nâle-i zencîr her mûy birûnumda

3. Mü'eyyeddür kemâl-i küfr-i 'âşık nass-ı îmânı
Budur 'ayne'l-yakîn meşhûd mir'ât-ı zunûnumda

4. Bakarken gerden-i kâfûr-gûna hîn-i bismilde
Nedür bu cûşiş-i pey-der-pey ey kassâb hûnumda

---

[178] K 85a, -İ, -M, -Ü.
[179] İ 177b, K 85a, M 70b, Ü 54a.

5. Ben ol güm-geşte-i sahrâ-yı bî-pâyân-ı ‘ışkam kim
Yine benden sorar râh-ı ümîdi reh-nümûnumda

6. Ben ol çâpük-süvâr-ı ‘arsa-i âlâm u ekdârum
Ki bâl ü per olur peydâ ten-i esb-i harûnumda

7. Tehî magzam Felâtun zannider ammâ beni herkes
Ümîd-i neş’e eyler nûş-ı câm-ı ser-nügûnumda

8. Degül Mecnûna teşbîh eylemek Kânîyi şâyeste
Hezârân Kays hayrân hâlet-i hayret-füzûnumda

180

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Reşk-i füzûn ile geliyor cânum âgıza
Virdükce sen rakîb ile hep agız âgıza

2. Ayran olur yogurt göñül ‘âkıbet çi-sûd
Gelmez o süd kokar dehen-i nâz âgıza

3. Yok yok neden sezâ dimiş agyâr bûseme
Söz var mı şu firîbe lebey bak şu âgıza

4. Zevk-i lebüñle bir mi güvârişde cûy-ı şîr
Sâfî südüñ müşâbeheti var mı âgıza

5. Kânî ‘amel sahîfesinüñ görse bir yüzin
Lâ-büd dimek gerek hele bir yüzi âgıza

[180] İ 177b, K 85b, M 70b, Ü 54a; Bu gazelde kullanılan rediflerin anlamıyla ilgili olarak bütün nüshalarda müstensihler şu kayıtları düşmüşlerdir: 1a. *âgıza:* ma‘lūm; 1b. *âgıza:* ma‘nâ-yı ıṣṭılâḥî üzre germiyyet-i âlüfteden kinâyedür (germiyyet K); 2b. *âgıza:* ṣıla ma‘nâsına (ṣıla K); 3b. *âgıza:* taklîṭ; 4b. *âgıza:* süd agzı; 5b. *âgıza:* ya‘ni beyâż (beyâż K;).

[2b] sūd] sūde Ü.

[3b] bak] K’da imlâlı.

181

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Nûş-ı meyi gül-gûnı leb-i câma tuyurma
Bûs-ı leb-i yâr it fem-i gül-fâma tuyurma

2. Nev-bâde-hor-ı bûse-i la'l-i leb-i yâr ol
Nâ-puhtelik itme tama'-ı hâme tuyurma

3. 'Azm-i harem-i Ka'be-i cân it teni boş ko
Tecrîd ise maksad eger ihrâma tuyurma

4. Nâhun-zede-i dest-i kalem eyleme râzuñ
Bu hâlet-i sebbâba vü ibhâma tuyurma

5. Kânî meye sen tevbelisin şâhidüz ammâ
Zinhâr anı sen şâhid-i ibrâma tuyurma

182

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Bir derde düş ki hâcib ü derbânı olmaya
Bir derde düş ki hâcet ü dermânı olmaya

2. Bir yemmde bul ki katresi feyż u kemâl ide
Bir bahre tal ki hîç bün ü pâyânı olmaya

3. Bir câmı nûş kıl ki meyi bî-humâr ola
Bir câme gey ki külfet ü dâmânı olmaya

4. Bir raksa gir ki dönmege dil bulmasun mecâl
Bir kasra ir ki kasrınuñ imkânı olmaya

---

[181] İ 178a, K 85b, M 70b, Ü 54a.
[1a] nūş-ı] būş-ı K.
[4b] sebbâba] sebbâna İ.
[182] İ 178a, K 85b, M 71a, Ü 54b.

5. İnkâr ider mi küfr-sivâ oldıgın kemâl
Kânî meger ki münkirüñ îmânı olmaya

183

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Acımam 'ışkı ile zâr u nizâr oldıguma
Yâr eger hîç kulak tutmasa zâr oldıguma

2. Yog iken sînede fikr-i dehenüñ bir zerre
Hîç memnûn degilem dünyede var oldugıma

3. Ben de 'âşıklar 'idâdından olaydum ma'dûd
Bâgda bakmaz idüm şekl-i hezâr oldugıma

4. Arkasında o bütün zevk u safâdur matlab
Lîk mahcûb oluram kendüye bâr oldıguma

5. Sefer-i bâdiye-i 'ışka ayaklanmış iken
Pek kederlendi göñül nefse sivâr oldıguma

6. Vasat-ı hâli-i vefk-i dile eyle nazarı
Bakma sûretce benüm ehl-i kenâr oldıguma

7. Kâniyâ lübb-i me'ânî beni cânlandurdı
Tevbe sevdâ-zede-i nakş-ı nigâr oldıguma

184

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Aldanma bâd u bîdine zîrâ hılâfdur
Bîd-i çemen iderse kadüñle müşâcere

2. Bir kez sarınca sîneme ol sîm sîneyi
İtdi o şûh mâ-melekim hep müsâdere

---

[183] İ 178a, K 85b, M 71a, Ü 54b.
[184] İ 178b, K 81b, -M, -Ü.

3. Mânend-i sâmirî viremez rûh fitneye
Hîç itmesün rakîb o bütle müsâmere

4. Ya dog ya dogayum deyu ta‘cîl ider saña
Küstâhluk degül mi mehe bu mübâdere

5. Ebyât-ı zülf ü hatla girüp Kâniyâ söze
Şeb tâ seher o mâh ile itdük müşâ‘are

185

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Hudâvendâ me-râ tâb-ı su‘ûd-ı bâm-ı hayret dih
Der-în vahşet-serâ reh-ber me-râ ez-Hızr-ı gayret dih

2. Serâ-bustân-ı vahdet-râ müzeyyen kon be-cây-ı men
Be-âb-rûy-ı cuy-ı Cennetem tâb-ı tarâvet dih

3. Suhen ez-men eger bî-çâşnî âyed mezâket-râ
Zi şekker-hâne-i tevfîk-i gül-kand halâvet dih

4. Me-kon muhtâc-ı feyz-i sîne-serdân germ-hûnân râ
Be eşk-i men zi tâb-ı bâde-i to reng-i salvet dih

5. Harâb âyem eger ma‘mûre-i şevkem vatan gerdân
Eger ma‘mûr âyem ez hodî-i hod selâmet dih

6. Sebük-magzî-i men nezd-i to ger bâşed girân-canî
Zi-eskâl-i enâniyyet me-râ yâ Rabb hıffet dih

---

[185] İ 178b, K 86a, M 71a, Ü 54b.

[1] *Ey Allahım! Bana hayret şafağının yükselen ışığını ver. Bu vahşet yerinde bana Hızır-ı Gayret'ten bir rehber ver.*

[2] *Vahdet bahçesinin köşkünü benim yerime tezyin et (süsle), Cenneti arayan su yoluyum, tazelik ışığı ver.*

[3] *Benden dile eğer tatsız bir söz gelirse sevgilinin dudağına erişme hânesinin şekerinden tatlılık ver.*

[4] *Sıcak kanlıları, soğuk kimselerin sinesinin feyzine muhtaç etme. Benim göz yaşıma, senin şarabının ışığından şenlik, hoşluk rengi ver.*

[5] *Eğer harap olursam, şevkimin mamuresini vatan kıl. Eğer mamur olursam, kendi kendinden selamet ver.*

[6] *Benim zihnimin hafifliği, senin nezdinde her ne kadar canı peklik olursa da, enâniyetin ağırlığındandır. Yâ Rab! Bana hafiflik ver.*

7. Ne-midânem tekellüfhâ-yı ilhâh-ı riyâkârân
Ne ez dûzah herâsem hest ne gûyem ki Cennet dih

8. Hemân gûyem zi her dü-kâ'inâtem varhân yâ Rabb
Ez-în bes der-hak-ı Kânî rızâ râ reng-i ruhsat dih

186

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İlâhî ez şarâb-ı feyz nâ-gâhî medâdem dih
Zi reng-i ebruvân-ı sâkî-i meclis sevâdem dih

2. Me-râ ez zehr-hand-i nâz-ı gül-kand tesellî-bahş
Zi bî-dâd-ı sitem-verzân zevk u şevk dâdem dih

3. Zi âh-ı subhgâh-ı nâ-ümidî rûzgâri bahş
Zi âhâ âh-ı şebgâh-ı siyeh-bahtî be bâdem dih

4. Çü hayrü'z-zâd-ı takvâ bud ve zân mahrûm mî-geştem
Kerem-fermâ zi bî-zâdi der-în şeh-râh zâdem dih

5. Kitâbî bûde-em nâ-hande-ter ez hatt-ı pîşânî
Zi harf-i hod kitâbem mî-dehî bâri güşâdem dih

---

[7] *Riyâkârların ısrarlı tekliflerinin verdiği zorlukları bilmiyorum, ne cehennemden korkum var, ne de cennet istiyorum.*

[8] *Ey Rabbim! Beni her iki kâinatta serbest bırak, Kânî'nin hakkında bu kadar yeter, rızaya ruhsatın rengini ver.*

[186] İ 178b, K 86a, M 71b, Ü 55a.

[1] *Allahım, feyz şarabından ansızın imdadıma ver. Meclisin sakisinin kaşlarının renginden sevadımı, hayalimi, bilgimi ver.*

[2] *Bana sevgilinin dudağının işveli gülüşünün zehrinden teselli bahşet. Sitem edenlerin cefasından zekv ve şevk almayı nasip et.*

[3] *Sabah vakti ümitsizce çekilen âhdan ruzgar, hayat bahşet. Âhlardan akşam vakti çekilen âhı kara bahtlılık rüzgarıma ver.*

[4] *Doğmuş olanların en hayırlısı gibi takvalıydı ve ondan mahrum oluyorum. Bu yolda azıksıza kerem buyuran, çocuğumu ver.*

[5] *Öncekiler tarafından yazılmış daha okunmamış bir kitabım varmış, kitabım kendi harfinden veriyor, bari açık bırakayım da ver.*

6. Ziyâdet hâmuşî efzûn şeved tersem konî lâlem
Çü harf-i men heme tarâc kerdî bâri yâdem dih

7. Ferâgî ez su‘âd âmed selâmî ez selîmî res
Simâhem râ sa‘âdet bâd ez harf-i su‘âdem dih

8. Zi âteş sâhtî bâg-ı irem der-sîne-i dâgam
İlâhî bâri tab-ı muknet-i Nemrûd vi‘ârem dih

9. Çü Yûsuf bende-ganet-ra çünîn erzân fürûşânı
Zi nakd-i ‘ömr refte müştekî müzd-i mezâdem dih

10. Çü nakd-i ma‘rifet dâri harîdârem kücâ bâşed
Revâc-ı kâl-hâ bâ revnâk dâd u sitâdem dih

11. Çü hûnem-râ girânter kerde-i ez katre-i yâkut
İlâhî lütfekî fermâ rehâyî ez kesâdem dih

12. Reg-i bâd-ı vezân efsürdeter ez âh-ı serdem bâd
İlâhî mâye-i tâb-ı girîh-bendi be-bâdem dih

13. Biyâ tâ külbe-i Kânî bihişt-i huld-râ nâ-zed
Biyâ gûyem to-râ yâ Rabb ne migûyem murâdem dih

---

[6] *Sönüklüğün fazlalığı ziyadeleşsin, korkumu lâ'lim kıl. Benim sözüm gibi hepsini yağma ettin, bari aklımı, hatırımı ver.*

[7] *Mutluluktan bir rahatlama geldi, kurtuluştan bir selam ilet. Kulağımın içi saadet olsun, mutluluğumun sözünden ver.*

[8] *İrem bağını dağımın sinesinde ateşten yaptın, Yüce Allahım, Nemrud'un kudretinin ışığını yolsuz, engebeli arazime ver.*

[9] *Yusuf gibi senin bendelerini öyle ucuza satmışsın, ömür sermayesinden gitmiş, şikayetçiye ücretini ver.*

[10] *Mârifet sermayesine sahipsin müşterim nerede olur, süslü şarap kaplarının kıymetini, alışverişime ver.*

[11] *Zira, kanımı yakutun katresinden daha pahalı kıldın. Allahım buyurduğun lutfunla kesadımdan (alışverişimin durgunluğundan) kurtuluş ver.*

[12] *Damarındaki kan esen rüzgârın ahından daha solgun, soğuk olsun. Allahım sıcaklığının, ışıklığının, takatinin, sabrının mayasını rüzgarıma ver.*

[13] *Kânî'nin kulübesine kadar gel, dâimi cennete göz kırp, gel sana söylüyorum. Ya Rab, muradımı ver.*

187

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İlâhî dîde-râ tâb-ı mücellâ-yı celâlet dih
Be-nûr-ı rûy-ı 'âlem-tâb hikmet-i âb-ı rahmet dih

2. Sa'âdet-râ be-gerdân kâbiliyyet-bahş-ı dil-kûrân
Zî sa'd u nahs-ı encüm-tab mâ ra reng-i vahdet dih

3. Ne-kerdî hassagân ra mahrem-i esrâr ser-beste
Be-der-bâr-ı 'inâyet-i bâri bâr-ı mahramiyyet dih

4. Me-râ ez kîmîyâ-verzân-ı div ü rayb çün binî
Zî istignâ-yı hâ˘yişem mâye iksîr-i servet dih

5. Tesellî ez dil-i âgışte bâ-hûn nîst Kânî râ
Zi hûn-ı dil-çekîde şerbet-i şâfî-i selvet dih

188

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Muvâfıkdur hevâ-yı 'ışk ervâha hevâlarda
Nevâ-yı şevk gâyet sevdigüm hoşdur nevâlarda

2. Yuvalanmak senüñ haddüñ mi şâh-ı Sidrede ey zâg
O 'Anka-beççe-i pür-nâz yavrılar yuvalarda

---

[187] İ 179a, K 86b, M 71b, Ü 55b.

[1] *Ey Allahım, göze senin celaletinin tecelli ettiği aydınlığı ver. Âleme ışık saçan yüzün nuruna rahmet suyunun hikmetini ver.*

[2] *Saadeti, gönlü mezara dönmüş olanlara kabiliyet bahşedene döndür. Yıldızların kutlu ve uğursuz olanlarından bize vahdet rengini ver.*

[3] *Seçkin kimselere sırların mahremini gizli kılmadın. Yaradanın inayet sarayına mahremiyet meclisi hüviyeti ver.*

[4] *Beni, kimya ile uğraşanların gördüğü korkunçluklardan ve fitnecilerden uzak tut. Kendime muhtaç olmamak için servet iksirinin mayasını ver.*

[5] *Yoğrulmuş bir gönülden teselli, Kani'ye kanlı değildir, damla damla dökülmüş gönül kanından, şifa veren mutluluk şerbeti ver.*

[188] İ 179a, K 86b, M 71b, Ü 55a.

[1b] hoşdur] –K, M.

[2a] Sidrede] Sidreye M.

3. Senüñçün aglamakda buldıgum zevki hak-ı Zemzem
Degül bulmak müyesser sevdigüm gayrı ovalarda

4. Ne ma'cûn oldıguñ ma'lûm oldı ey rahîk-i 'Adn
Devâ-yı kâzıyu'l-hâcâtı gördüm ben devâlarda

5. Yuvalanmak ser-i 'uşşâka bir bâzîçedür Kânî
Keser 'uşşâkınuñ başların ol hûnî yuvalarda

Harfü'l-Yâ'

189

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şem'-i bezm-i şu'legâh-ı vahdetüñ pervânesi
Olmaz ey dil kârgâh-ı hikmetüñ pervânesi

2. Olsa pervâza göñül âmâde pür-pervândur
Himmet itmez sanma sıdk-ı niyyetüñ pervânesi

3. Şevke-i gül-nahl-ı ikbâle dırâz-engüşt olan
Olamaz 'âlemde şân u şevketüñ pervânesi

4. Gerçi kandîl-i muhârib kılup olmaz cenî
Kala mı bî-nûr o rûşen-tıynetüñ pervânesi

5. Şeb-çerâg-ı küngür-i devlet söner mi bâddan
Feyz alur Rûhu'l-kudüsden devletüñ pervânesi

6. Hem-nefesdür rûh-ı Cibrîl ile 'Ankâ-yı himem
Rûh-ı Rıdvândur riyâz-ı Cennetüñ pervânesi

7. Konmasa fânûs-ı himmet fark-ı şem'-i devlete
Olmaz elbet meclis-i ünsiyyetüñ pervânesi

[3a] senüñçün] senüñ Ü.
[4a] rakîk] raḫşân M.
[189] İ 179b, K 87a, M 71b, Ü 55b.
[4] Bu beyit: –M.

8. Serd-diller germi-i ervâhdan mahrûmdur
Hûn germândur bu ser-i germiyyetüñ pervânesi

9. Şu‘le-zâdur çün fetîl-i şem‘a-i revgan-nedân
Kayddan âzâdedür bu Neş’etüñ pervânesi

10. ‘Âdetü’s-sâdât çünki sâdetü’l-‘âdâtdur
‘Ârif iseñ ola gör bu ‘âdetüñ pervânesi

11. Şems-i Tebrîzî olur Tebrîz-i teb-lerze-keşân
Ya‘ni Mevlânâ-yı ‘âlî-himmetüñ pervânesi

12. Neş’et-i uhrâya eyle âhirü’l-emr i‘tibâr
Evvel âhir olma gel bu Neş’etüñ pervânesi

13. Hakkdan ister bîm-i dil yohsa bu vahşetgâhda
‘Ârif-i billah degül bu Neş’etüñ pervânesi

14. Sîme-divâr-ı kadîm-i mescide olma helâk
Ne hemîn olsun medâr-ı vahşetüñ pervânesi

15. Rîze rîze ol sanev-ber şekl-i hûnîn-fâmdan
Âb u reng âl olasın tâ vahdetüñ pervânesi

16. Hırka-i peşmîne-i şevki vesahnâk eyleme
Gâlib âsâsında ol bu kisvetüñ pervânesi

17. İste Mevlânâ yüzinden semme vechu’llah yüzin
Tâ olasın hân-kâh-ı fıtratuñ pervânesi

18. Hazret-i Neş’et Efendiye idüp hafz-ı cenâh
Olma gayrı Kâniyâ şu neş’etüñ pervânesi

[9a] şem‘a-i] şem‘a Ü.
[17b] Tâ] Yâ K.

190

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Nedür âyîne-i ruhsârda jengâr küsdüñ mi
Cebînüñde yine bir çîn-i nahvet var küsdüñ mi

2. Nedür pîşâni-i pâküñde müşgîn turra-i der-çîn
Kararmış ebruvân-ı şûh-ı 'anberbâr küsdüñ mi

3. Kızarmış tâb-ı reng-â-reng ile fart-ı tehevvürden
Yañaguñda yine bir özge hâlet var küsdüñ mi

4. Bu nâzişlerle cânâ yüriyişden bellidür elbet
Nedür söyle diger reftâr bu reftâr küsdüñ mi

5. N'olur sen de diseñ ol şûh-ı şîrinkâra ey Kânî
Nedür bu çend rûze 'izzet-i dîdâr küsdüñ mi

191

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. 'Işkuñ sanemâ mülk-i dile velvele virdi
Bîm-i hat-ı 'anber-şikenüñ zelzele virdi

2. Serv-i çemenüñ kaddini bükdi kad-i nâzuñ
Şimşâd ile ol serv-i çemân elele virdi

3. Sâkî kadehe bâdeyi ben eşkümi dökdüm
Şevk-i ruh-ı pür-âli yine selsele virdi

4. Birbirine tayandı yine 'ışk u hasen âh
Ol iki belâ-yı ezelî belbele virdi

---

[190] İ 179b, K 87a, M 72a, Ü 56a.

[2a] derçîn] derḥîn K.

[191] İ 180a, K 87b, M 72a, Ü 56a.

[3a] bâdeyi ben eşkimi] ben bâde-i eşki İ.

[4b] belâ-yı] belâl K.

5. Gîsû-yı siyehkâruñ üzüp rişte-i cânı
Sâz-ı nigehi düzmek içün teltele virdi

6. Sûfî bu gice meclise geldi seher üstü
Kulkul diyicek halk sebû kalkale virdi

7. Agyâr rakîbe haber-i vuslat uçurmış
Sen de baña vir sevdicegim elele virdi

8. Nev-beççe ʻArab kâle fehel tetlubu vaslen
Lâ-te'emmelhü iş terâ helhele virdi

9. Ben âh iderem bâd-ı seher zülfüñi ohşâr
Sen reşk ile var es savur ol yelyele virdi

10. Kânî çün işledür felegüñ pençe-i râstı
Bahtuñda elin gördi kader şelşele virdi

192

Mefʻûlü Mefâʻîlü Mefâʻîlü Feʻûlün

1. Gam aldı benüm dört yanımı cân saña kaldı
Eyü bilesin çünki bu kurbân saña kaldı

2. ʻIşkuñ dil-i ʻuşşâk-ı Huseynîye çıkardı
Tahsîn ide gör hüsnüñi ihsân saña kaldı

3. Ey pâdişeh-i mülk-i melâhat yeter oldı
İtdüñ sitem-âbâd bizi dîvân saña kaldı

4. Biz kesdük ʻUtâridden ümîdi hele şimdi
İş baʻde-zin ey himmet-i keyvân saña kaldı

---

[8] *Yeni yetişmekte olan bir Arap çocuğu şöyle dedi: Vuslatı istiyor musun? Onu (vuslatı) derin derin düşünme.*

[8b] Vezin bozuk.

[192] İ 180a, K 88a, M 72b, Ü 56b.

5. Giydürdi bürehne dilümüz şu‘le-i şevkuñ
Ey câme be-dûş-ı hüsün oglan saña kaldı

6. Kânî niçe bir vasla heves hecre yanaş kim
Var hayli şerîki yine hicrân saña kaldı

193

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Bir demdür o mâhuñ yine meyli neye düşdi
Bilmezdi o dem zevkini bilmem neye düşdi

2. Virmek saña bir şey mi dimüşdüm dil ü cânı
Ol tıfl-ı sebük-magz hemân vir diye düşdi

3. Didüm saña ben cânı fedâ idecegümdür
İkrâruma basdı patadak isteye düşdi

4. Ben anuñ iderdüm gam-ı ‘ışkı ile hey hey
Şimdi o da bir tâze-reviş hey heye düşdi

5. Yokluga idi şöhreti ol hokka-dehânuñ
Fâş eyledi sırr-ı dehenin söyleye düşdi

6. Giymezdi sitem-câmelerin evveli ammâ
Bilmem neye tarıldı baña kim giye düşdi

7. Dünyâ yıkılur ummaz idüm bûseye ruhsat
Bir bûse didüm lutf ile gel gel diye düşdi

8. Müjde saña Kânî o lebi hem-çü la‘l-i yâr
Yârânla nûş-ı meyi pey-der-peye düşdi

---

[193] İ 180b, K 88a, M 72b, Ü 56b.
[3b] paṭadak] imlâlı. İ, K, M, Ü.
[7b] būse] pūse Ü.

194[194]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Geçerken zîr-i kâşâneñden itdüm âh tuyduñ mı
Efendüm korkaram uykuda idüñ âh tuyduñ mı

2. Bu şeb tâ vardum bülbül gibi semte figân itdüm
Seni uyardum itdüm nâle-i nâ-gâh tuyduñ mı

3. Nezâketle varup bir bûsede aldum yañaguñdan
Tehevvür itme söyle hasbeten-li'llâh tuyduñ mı

4. Ben olmuşdum harâb-ender-harâb neş'e-i şevkuñ
Sen olmaduñ mı h˘âb-ı nâzdan âgâh tuyduñ mı

5. Giderken bâdveş döndüm girifte-pây-ı bî-tâba
Bulınmaz oldı hayretden sürâg-ı râh tuyduñ mı

6. Rakîbe râst geldüm zîr-i kâşâneñde gör bahtı
Selâm virdüm yarım agızla bi'l-ikrâh tuyduñ mı

7. Segân-ı kûçe-bend-i semtüñe itdüm müdârâlar
Tevâzu'larla itdüm hayli ey-va'llâh tuyduñ mı

8. Zenehdânuñ hayâliyle dönüşde bir ser-i çâha
İlişdi pâyum oldum Yûsuf-ender-câh tuyduñ mı

9. Senüñ seng-i ser-i kûyuñla dögdüm sîne-i çâküm
Girîbân itdi dâmâna meded eyvâh tuyduñ mı

10. Yüzüm sürdüm gehî hâk-i siyâha ki göge tutdum
Gögerdi müştlerden sîne-i cângâh tuyduñ mı

---

[194] İ 180b, K 88b, M 72b, Ü 57a.
[7a] segân-ı] saña M.

11. Dögündüm tâşlarla pîş-i kasr-ı âb-gûnuñda
Görüp güldi rakîb-i bî-şerem kahkâh tuyduñ mı

12. Tavâf-ı Ka'be-i kûyuñ müyesser kıldı Kânîye
Hele ölmezden evvel Hazret-i Allâh tuyduñ mı

195

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Açıl semt-i gülistâna yine ey gülşen-i hûbı
Salın biñ nâz ile nâ-çâr *tûbâ lek* disün tûbı

2. Görüp misket tolu peymânede 'aks-i zenahdânuñ
Baña añdurdı emrûdî kadehler sîb-i Sînōbı

3. O kaymak gibi ten hokka agızla şîr-i reng-endâm
Dil-i bî-sûda ihtâr itdi geşt-i deşt-i Eyyûbı

4. Kadehle çehremüñ seyr eyle reng-i za'ferânîsin
Göñül yâd itmesün mi âl-i reng-â-reng-i mahbûbı

5. Kadeh der-kef nigeh mestâne sîne münkeşif tâ nâf
Bu Kânî sevmesün n'itsün o fettân-ı dil-âşûbı

196

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Uykudan uyandum ki ezânlar okınurdı
Her nagme birer ok gibi câna tokınurdı

---

[195] İ 181a, K 88b, M 73a, Ü 57a.
[1b] ṭūbâ lek: Ne mutlu sana! Devlet ve saadet sana!
[3a] agızla] agız K.
[3b] geşt-i] geşt ü K, M.
[5b] sevmesün] sevmesün mi Ü.
[196] İ 181a, K 89a, M 73a, Ü 57a.
[1a] uykudan] uyhudan Ü; eẕânlar] ezânlar İ.

2. Almışdı ele Zühre kemânını çalardı
Başına güneş dahı çelengin sokınurdı

3. Tâ ‘arsa-i haşre varıcak râh-ı gamuñda
‘Uşşâk senüñ hᵛân-ı gamuña çokınurdı

4. Koy nokta-i hâlüñ şu süveydâya didüm ben
Niçün komaduñ anı a cânum çü konurdı

5. Tîr-i müjesi sehm-i sa‘âdetden atılmış
Kendiyse tecellîkede ammâ okı nûrdı

6. Sen az mı sanursın o mezâruñ şühedâsın
Ol tîr-i müje Kânî cihânuñ çokın urdı

197

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. İdersin da‘vi-i ‘irfân ammâ şâhidüñ var mı
Cenâb-ı Hakka lâyık bir zamîr-i ‘â’idüñ var mı

2. Rakîbâ âşinâlıkda iderseñ yâra ma‘fuvsın
Senüñ var nisbetüñ bi’n-nisbe ammâ zâhidüñ var mı

3. İdersin vuslat-ı yâre liyâkat iddi‘âsın hep
El alduñ mı birinden bir mu‘ayyen kâ’idüñ var mı

4. Tutuldum bir perî-rûya deyu lâfuñ degül mesmû‘
Şikâr oldum sanursın kendüñ ammâ sâ’idüñ var mı

5. Hemân taklîd ile girmek mi istersin sen ol bezme
Nihân-hâneñde Kânî yohsa hâl-i zâ’idüñ var mı

---

[197] İ 181a, K 89a, M 73a, Ü 57b.
[2a] ma‘fuvsın] magfuvsın M.

198

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Kim koydı minkal-i dile bilsem bu âteşi
   Sâkî meded meded sele basdur şu âteşi

2. Fikr-i lebüñ niçün dile âteş virür müdâm
   Meşhûr degül mi basdurur elbet su âteşi

3. Büryân iken derûn yine bir yandan atmanuñ
   Bir yandan aslı âya nedür ki ko âteşi

4. Seyl-âb-ı eşk 'âlemi gark-âb eyledi
   Sen ey nigâr-ı şu'le-'izârum ko âteşi

5. Mümkin mi âb âteş ile itsün imtizâc
   Ben su gibi mülâyim efendi o âteşi

6. Esb-i dilüñ ko dizginine çarpma Kâniyâ
   Sâl vir ki dizginin eşi virsün şu at eşi

199

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey benüm sînemde cânum cânumuñ cân-pâresi
   Hasretüñle oñmadan kaldı derûnum yâresi

2. Va'de-i vuslat-ı müncez olmanuñ hengâmıdur
   Korkaram mahrûm-ı vasl olam uzadı aresi

3. Hecr ile rûz u şebüm fark itmeden koydı beni
   Sîne-i sâfuñ beyâzı kaşlarınuñ kâresi

---

[198] İ 181b, K 89b, M 73b, Ü 57b.
[4b] şu'le-'iẕârum] şu'le-i ẕârum Ü.
[6b] Ṣâl vir ki] Ṣâluvir ki K; at eşi] imlâlı İ, K, M.
[199] İ 181b, K 89b, M 73b, Ü 57b.
[2a] vuṣlat-ı] vaṣlın Ü.
[2b] aresi] imlâlı İ, K.

4. Çok zamânlardur dimâg-âzürde-i bûy-ı gamuz
Bir esivir ey nesîm-i gîsuvân-ı yâr esi

5. Kâniyâ oynar güler ragmen li-enfisüñ rakîb
Kim elinde kâfirüñ eksik hemân çâr-pâresi

200

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gamuñ ile hemân bir kâlıb-ı fersûdemüz kaldı
Cihân-ı mâ-sivâdan dâmen-i âlûdemüz kaldı

2. Göñül dirler aña nâm-ı diger yek-katre hûn-ı germ
Bu gül-bünde hemân bir gonçe-i ne-küşûdemüz kaldı

3. Pişürdük işleri nefs-i ne-puhteyle bu matbahda
Hayâl-i hâm dirler fikret-i bî-hûdemüz kaldı

4. Misâl-i güft-gû-yı bî-hude mahv oldı eczâmuz
Biraz ma'nâlu ma'nâsuz kühen-ünşûdemüz kaldı

5. Gözüm merdümleri ditrer turur ol sîm-i sâk üzre
Bu ser-h˘ânda kışır-ı bâdâmlı pâlûdemüz kaldı

6. Bizüz ol cahd-ı mutlak kim bakamaz anda müstagrak
Metâ'-ı bûrdan bir hisse-i mechûdemüz kaldı

7. Harâbî-i kafes mürgân şevki itdi pervâzı
Bozıldı ustukutsın 'unsur-ı âsûdemüz kaldı

8. Sürâg-ı cân u dilden almaduk Kânî haber ammâ
Şifâ-yı sadr olur ümniyye-i mersûdemüz kaldı

---

[200] İ 181b, K 89b, M 73b, Ü 58a.
[2a] diger] z̠ikr Ü.
[7b] ustukuṭsın] imlâlı İ, M, Ü.
[8a] almaduk] elümden almaduk M.

201

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Hayretle hemân üstüme dil-ber düşeyazdı
Ben hergiz inanmadum o dahı düşeyazdı

2. 'Âşıklarını öldürse öldüre o âfet
Evsâfını ser-i defter-i 'âşık küşeyazdı

3. Düşmez dir idüm bûsesinüñ mevsimin ammâ
H˘âb aldı şeker bâdem-i çeşmin düşeyazdı

4. Dil âyet-i 'ışkı okıdı soñra üfürdi
Ser-safha-i cân u bedeni bî-huşayazdı

5. Ârî ben anuñ vaslını isterdüm efendüm
Zenbûr-ı belâ dört yanumdan üşeyazdı

6. Kânî niçe olmasun o çâr ebrûya mâ'il
Vefk-i varak-ı hüsni felek dört köşeyazdı

202

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Sâkî getür bize yine şol zer-keşi şeyi
Döndür şu gonçe-i gül-i sad-berge şîşeyi

2. Engüşt ü ebruvân u hat u gîsuvân ile
Döndür piyâle-i heç-deh terke şîşeyi

3. Devr-i lebinde bâde-i vuslat mübâh iken
Cânuñ var ise tevbe idüp terke şîşeyi

---

[201] İ 182a, K 90a, M 74a, Ü 58a.
[1b] inanmadum] inanmam K.
[202] İ 182a, K 90a, M 74a, Ü 58a.

4. Çeşmân u ebruvân u nigâh istemez güzel
İster mi hîç tîr ü kemân ter-keş iş eyi

5. Zinhâr atmasun tıpayı hûm gibi oda
Sâkî bir ihtimamlıca birke şîşeyi

6. Vir berg-i sebzveş hele Kânîye dem-be-dem
Bî-sâz u söz ü meşgale vü berge şîşeyi

203

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bâzi-i gerdûndan ehl-i câh da kurtulmadı
Mâtdan satranclarda şâh da kurtulmadı

2. Gâh germ ü gâh serd oldıgı bulmuşdur şuyu'
Kaydlardan şu siyeh-baht âh da kurtulmadı

3. Hîlekâra ta'neden kurtulmaga yokdur mecâl
Kim ser-i kûhsârda rûbâh da kurtulmadı

4. Ehl-i pertev göklere çıksa yine medhûldür
'Av'av-ı seg-tıynetândan mâh da kurtulmadı

204

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Cân u dil gitdi baña kalmadı âhdan gayrı
Elvirür hâlüme yok hâl-i tebâhdan gayrı

2. Beni ol Mevlevî şûhı gamına kıldı kûçek
Kalmadı itmedigi baña külâhdan gayrı

[5b] Vezin hatalı.

[203] K 92a, M 74b, Ü 58b, -İ. M'de dördüncü beyit sonunda "*Nâkışdur*" kaydı bulunmaktadır.

[3b] kūhsârda] kuhsitârda Ü.

[204] İ 182a, K 90b, M 74a, Ü 58b.

3. Şehvet ol mertebe itmiş ki ihâta halkı
Okınur nüsha mı var nâme-i bâhdan gayrı

4. Gündüzin rûy-ı siyâham beni eyler rüsvâ
Gice gelmez yanuma baht-ı siyâhdan gayrı

5. Ma'ni-i mu'teber-i lafz-ı 'adâlet oldur
Çiynenür kalmaya ayaklara râhdan gayrı

6. Bu sitem-verzler içre arama hîç mu'în
Kimse imdâd idemez 'avn-i ilâhdan gayrı

7. Şahne-i hâk-i Necefdür dil-i zâruñ mededi
Kat'-ı ümmîd idelüm şahne vü şâhdan gayrı

8. O kadar hânesi târîk-i dil-i nâ-çâruñ
Açamaz agzımızı nesme-i âhdan gayrı

9. Nüsha-i şi're nedür câ'ize dirseñ el'ân
Görmedüm sûret-i tahsînde pâhdan gayrı

10. Gılzet erbâbına dûş oldı göñül ol rütbe
Egilür yok baña bu kadd-i dü-tâhdan gayrı

11. Kâle rabbî zehheba'llâhu cemî'an ve lecâ
Gadr-h˘âh olmaya Kânîye günâhdan gayrı

205

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Devr-i felek-i hüsn u cemâlüñ yine döndi
Mânend-i şihâb âb-ı rûhı tîz söyündi

[3b] nâme-i] bâme-i İ.
[6a] arama hîç mu'în] dil-i zâruñ mededi Ü.
[7] Bu beyit: –Ü.
[11a] *Rabbim dedi ki: Allah o büyük cemaate ihsanda (lütufda) bulundu.*
[205] İ 182b, K 90b, M 74b, Ü 59a.
[1a] devr-i] devri K, M.

2. ‘Işka düşeli dîdelerüm itmedi râhat
Yoluñda senüñ virdi niçe kerre dökündi

3. Zâhid yine sen halt-ı kelâm eyleye düşdüñ
Te’dîb gerekdür seni gel mesti sökündi

4. Bir kerre senüñ ‘ışkuñla ugraşa ‘âdem
Gayrı kedere var mı nazar virdi sögündi

5. Sâkî ele al sâgar-ı gül-gûnı ne turduñ
Ya vir baña kan olacagı ya ki dökündi

6. Germ-âbe-i vasluñda senüñ ‘âşık-ı ter-dest
Göz yaşı kadar yog ise de çok su dökündi

7. Ben ‘ışk ile virmişdüm o magfûra nümâyiş
Ol bilmedi kadrin yine taşlarla dögündi

8. Kânî bu kühen-âsda mânende-i kündüm
İki taş arasında kalup hayli ögündi

206

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Peder Hakkın sayar ‘âlemde bir evlâd mı kaldı
Birâder hürmetin îfâ ider bir yâd mı kaldı

2. Tarafdârî-i evlâd-ı Nebî itdükce ümmetler
Muhâlifler aña bir itmedük isnâd mı kaldı

3. ‘İmâret-dâde-i mi‘mâr-ı ‘ışkuñ oldıgum günden
Ziyâret itmedük hîçbir harâb-âbâd mı kaldı

[4a] ‘âdem] âdem M.
[6a] ter-dest] der-dest M.
[206] İ 182b, K 91a, M 74b, Ü 59a.
[1b] îfâ] ibkâ K.
[2a] evlâd-ı nebî] evlâdını M.

4. ‘Ubûdiyyet makâmında ta‘ayyün kesb idelden ben
Baña kul olmaduk bir bende mi âzâde mi kaldı

5. Ele desti alup sakkâlıga ragbet idelden ben
Gelüp el öpmedük şâkird mi üstâd mı kaldı

6. Rakîbi hâtıruñ çün zâhidi Allah içün Kânî
Dile vird itmedük en‘âm mı evrâd mı kaldı

207

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Şikâf-ı sîne-i çâkümden alduñ cân-ı mahzûnı
Cigerden alma bârî nâvek-i dil-dûz-ı pür-hûnı

2. O perçem zîr-i fesden ol zenahdân perde-i hatdan
Neler itdi baña açmazdan gör baht-ı vârûnı

3. Olur fevvâre-i hûn her bün-i mû cism-i ‘âşıkda
Bütânuñ mûydâr oldukca câm-ı la‘l-i mey-gûnı

4. Tahammül sâhibin bâzîçegâh-ı ıztırâb itmez
Temâşa eyle tûfânzâr-ı yemde fülk-i meşhûnı

5. Şeb-ârâ olsa yek-çeşm olmasa hâtır-şinâs olsa
O mâh-ı nev-hata teşbîh iderdüm mihr-i gerdûnı

6. Siyeh-kârî-i tâlî‘ sabr ile tebdîl-i reng eyler
Ki Leylî müşrif-i subh-ı hakîkat itdi Mecnûnı

7. Miyân-ı vasf-ı hattuñda suhendânuñ idüp îrâd
İder sîr-âb-ı Kânî sebzezâr-ı bâg-ı mazmûnı

[4b] bende mi] bende İ; âzâde] âzâd M.
[207] İ 183a, K 91a, -M, -Ü.
[2b] Vezin bozuk.

208

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Bu mürg-ı dil bu gülistânda âşiyân mı kodı
Tutuşmaduk gam-ı 'ışkıyla gülistân mı kodı

2. Hayâl-i rûy-ı dil-ârâmuñ ile tıfl-ı emel
Okutmaduk saña bir pend mi gülistân mı kodı

3. Mürîd-i 'ışk olalı râzdâr-ı gamze-i yâr
Bu âsitânede öpmedük âsitân mı kodı

4. Belüm büküldi o ebrûdan olmadum ber-kâm
Kepâze eylemedük tîr mi kemân mı kodı

5. Konuşdı Zeyd ü 'Amr ile büt-i fedâkârum
Fülân fisütikizinden fülân fülân mı kodı

6. Tekellüm eylemege var mı nâzdan ruhsat
Zebâne-i sitem anda zebân dehân mı kodı

7. Ne hoş kadem idi nevk-i hadeng-i nâz ammâ
Tegâfül-i nigehî bizde hîç tabân mı kodı

8. Amân zamân virürse o bî-amân virmez
O bî-amân felekde amân zamân mı kodı

9. Rakîb-i hûn be-Hakk dile fedâ idemez
O bî-rahîm bu fıkıhlardan hîç zamân mı kodı

10. Nigâh-ı nâza da kâ'il idük dirîg itdi
Zebân-ı nâz yine yâ bâri tercemân mı kodı

---

[208] İ 183a, K 91a, M 75a, Ü 59a.

[4b] kepâze] kepâde K, Ü.

[5b] fisütikizinden: İmlâlı İ, K, M, Ü.

11. Rakîbe itmeden isrâf amân şîvelerin
Amânsız nigehüñ virecek amân mı kodı

12. Amân amân diyerek pây-ı nâza düşmüş idüm
Belâ bu düşmege de tâkât ü tüvân mı kodı

13. Er oglı erligini gördi ol dehen tengüñ
Dil ol fikirle Semerkand mı Ardahân mı kodı

14. Kimin menâkib-i şevke kimini dûş-ı dile
Gamın o âfet-i ‘uşşâk-küş yabân mı kodı

15. Göñül mu‘âvedet-i gurbeti revâ görmez
O cân-pâresine cân tek armagân mı kodı

16. Medîh-i lü’lü-i dendân u la‘l-i nâbuñda
Bu Kânî sarf idecek mâ-hasal mı kân mı kodı

209

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Derûna şevk-bahşâ-yı gümûndur zevk-i tenhâyî
Hulâsa dâfi‘-i renc-i cünûndur zevk-i tenhâyî

2. Cilâ-yı dîde-i bâtın olur hâsıl bu ‘uzletden
Ziyâ bahşâ-yı envâr-ı ‘uyûndur zevk-i tenhâyî

3. Virür rûha safâ şevk-i derûnı müstezâd eyler
Tarâvet-âver-i cân zebûndur zevk-i tenhâyî[*]

4. Egerçi âşinâ-perverlik eyler âdemî dil-şâd
Ve-lâkin zevk-i kesretden füzûndur zevk-i tenhâyî

[13b] fikirle] fikir K; Semerkand mı] Semerkând Ü.
[15b] kodı] –M.
[209] İ 183b, K 91b, M 75a, Ü 59b.
[*] 2 ve 3. beyitler M’de yer değiştirmiştir.

5. Dil-i Kânî gibi gamdan özge âşinâsı yok
Hemîşe âşinâya reh-nümûndur zevk-i tenhâyî

210

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Zülf-i siyehüñ silsile-i câna tolaşdı
Tarf-ı külehüñ gûşe-i îmâna tolaşdı

2. Ser-tâ-be-kadem mûy-be-mû oldı girîfte
Tolaşdı göñül zülfine ammâ ne tolaşdı

3. Sâkî gice meclisde mey-i nâba göz itdi
Bu şîveyi seyr eyledi peymâne tolaşdı

4. İtdi kemer-i nâfe-i sûzânı keşûde
Ol tûde-i 'anber-girîh câna tolaşdı

5. Bu cezbe vü an hep saña mevhûb-ı Hudâdur
An an dil-i sayd eyledi rindâne tolaşdı

6. Kırup geçürür gamze-i fettân cihânı
Varup ser-i zülfi serine şâne tolaşdı

7. Şemm itmege gîsûlarını bu gice Kânî
Dil başın uzatdı vü girîbâna tolaşdı

211

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Elâ ey tâlib-i gencîne-i esrâr-ı sultânı
Suhanla kıl 'imâret bu kühen-bünyâd-ı virânı

[5a] kim] –İ.
[210] İ 183b, K 91b, M 75a, Ü 59b.
[7b] başın] baş M.
[211] İ 183b, K 92a, M 75b, Ü 60a.

2. Getür nazma perîşân sözleri çün lü'lü-i manzûm
Nizâmü'l-mülk-i ma'nî ol misâl-i mîr-i hâkânı

3. İrişdür pâye-i şi'ri bülend-eyvân şu'arâya
İdüp âvîze bir bâlâ-yı pervîn nazm-ı subhânı

4. Celâle'd-dîn-i Mevlânâ kitâb-ı Mesnevîsinde
Kerâmât-ı bülend-i evliyâdandur dimiş anı

5. İdüp âmîhte hikmetle revnak vir mazâmîne
Tasavvuf ile behişt 'âcil eyle bezm-i 'irfânı

6. Velî inşâ-i menşûrı bırakma zü'l-cenâheyn ol
Şikâr it soñra nesr-i tâ'ir-i gerdûn-ı gerdânı

7. Cihanda şöyle tohm-efşân-ı nesr ol k'ide âsâruñ
Misâl-i kalb-i dânâ pür bu heft-anbâr-ı devrânı

8. Tahallus itmek isterseñ sözüñ hüsni yeter mahlas
Miyân-ı ehl-i dilde olsa da bahş-ı suhandânı

9. Şu gevherler ki nesr itdüm anı zîb-i binâgûş it
Eger olmak dilerseñ 'âlem içre ma'rifet Kânı

212

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Rûyına hattı gelüp rûzumuzı târ itdi
Der-i gülşenkede-i vuslatı dîvâr itdi

2. Bir görünmezce belâ idi ezel 'uşşâka
Şimdi Hakk saklaya kend'özini izhâr itdi

[3a] Vezin bozuk.
[7a] k'ide] gâh da K.
[212] İ 184a, K 92b, M 75b, Ü 60a.

3. Yüzine urdı felek itdigi istignâyı
Neye yüz karalıgın kend’özine bâr itdi

4. Hefte başında idüp halk-ı hat-ı müşgînin
Hat degül hatt-ı hatâdur deyu inkâr itdi

5. Sâde-rûlukda lebin emme muhâl iken o şûh
Kâniyâ hat gelicek ‘âşıkı bî-zâr itdi

213

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Bahâr açdı cihât-ı sitt-i sad-dâmen çiçek geldi
Çiçeklü altı yaprâk bir etekliklü köçek geldi

2. Korıcı bir halâs isterdi imzâlûsını ammâ
Esâmîsi kalemden dünki gün üçlü köçek geldi

3. Yine tut yapragı çok pâre eyler şimdiden soñra
Koyunlar da tohumlar kazdı eyyâm-ı böcek geldi

4. Otuz iki hurûfı kur‘a-i remle idüp tatbîk
Belâ bu tâli‘ümde hâsekî merhûm böcek geldi

5. Kabûl eyle bu dest-âvîzini lutf ile Kânînüñ
Şükûfezâr-ı bâg-ı gaybdan bu şimdicek geldi

214

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. İş usûlin buldı hîç edvâra hâcet kalmadı
Devr-i ebvâb itmege etvâra hâcet kalmadı

3b bâr] yâr K.

5a şûh] şūḥ K.

213 İ 184a, K 92b, M 75b, Ü 60b.

4a remle]demle K.

214 İ 184a, K 92b, M 76a, Ü 60b.

2. Dil harîminde ne nâ-mahrem ne mahrem kaldı hîç
Ravza-i dilde der ü dîvâra hâcet kalmadı

3. Yōg u varı lezzet-i vicdân ile buldı göñül
Kendi kendin buldı yōg u vara hâcet kalmadı

4. Kûhsâr-ı ‘âlem-i temkînde nâm almışuz
Kaysveş âvâze-i kuhsâra hâcet kalmadı

5. Nevk-i gamzeñ çizdi şemşîrin bütün hall eyledi
Ey müzehhib âlet-i pergâra hâcet kalmadı

6. Dâmen-i dâr-ı vefâya biz asılduk tâ ezel
Hazret-i Mansûr-âsâ dâra hâcet kalmadı

7. Kâniyâ dâd u sited ma‘nâdadur şimden geru
Hud‘a-i sûretger-i bâzâra hâcet kalmadı

215

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Rakîb-i rû-siyaha âh der-be-der kalası
Gelür o sûfi hakuñdan senüñ tomuz çalası

2. ‘Adem diyârına salmış salası ‘ışk beni
Bu subh pîr-i mey okutmışa su salası

3. Anası hemşîresi duhter-i rezüñ meger eşk
Degül mi mug-beçenüñ duhter-i rezüñ halası

4. Havâle eyledi çün tîr-i kadd-i bâlâsın
Şu âh-ı ‘ışk Kırîmında bir Tatar balası

---

[3] 2 ve 3. beyitler İ’ de yer değiştirmiştir.

[5a] çizdi] çözdi Ü.

[215] İ 184b, K 87b, M 76a, Ü 61b. Bu gazelin 4, 5, 7, 8, 9, 10 ve 16a mısra’larında vezin bozuktur. Bu dizelerde veznin son *“fe‘ilün”* yapısı *“fa‘lün”* şeklinde gelmektedir.

[3a] Vezin bozuk.

5. İçine akdıgı hûnı Kızılcaırmaguñ
Budur ki rengi meger cûy-ı eşküme cilası

6. Kenâr-ı cûy-ı sirişke konup hayâl-i hatuñ
Zıyâsın eyledi yagma kara gavur kalası

7. Bu meş'al-i gama 'akkâm istemez 'uşşâk
Omuzlarında gezer tâ sabâh mâşılası

8. Rakîb ardı sıra geşt ider o şeh-nâzuñ
Gelür giriden 'adûnuñ müdâm marşılası

9. Hemân bir göçer öliye döndi 'uşşâkuñ
Ne İnebahtısı kaldı gamuñ ne Tırhalası

10. Kul oglı sevme hele kanına susamakdur
Kazâ kılıçlarıdur dillerindeki palası

11. Göñül başın salarak kalkdı h˘âbdan bu sabâh
Düşünde gamze meger tîgın üstüne salası

12. Gözin elâsına mâ'il olup alındı göñül
Meger ki gamzede bir gûşeden beni alası

13. Miyân-ı bahrda girdâblar görüp didi yâr
Hayâl-i nâf ile dil lücce-i gama talası

14. Hayâl-i vasl ile düşdi rakîb arduña hep
Asıldı ardımıza mihnetüñ de ardalası

15. Güzellerüñ hele bak çala kullanılmışına
Belâ olur sege sırçalu parçalu palası

[5b] cilâsı] çalası K.
[10b] kılıçlarıdur] kılıcıdur M.

16. Nigâhdan katı güç kurtılur hele Kânî
Meger ki iki yanın ala belde kurtalası

216

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün / Mef'ûlü Fe'ûlün

1. 'Âşık saña da beg gibi dil-ber mi gerekdür / Terk eyle bu lâfı
Hâl-i siyeh-i gıbta-i 'anber mi gerekdür / Olmaz mı hılâfı

2. Ser-bend-i dü-gîsû saña sündüs gerek ammâ / Ey hûr-i behiştî
Târ-ı reg-i dilden saña çenber mi gerekdür / Zer-keş ola bâfı

3. Bâlîn-i gül-âgîn gerek haddüñe elbet / Ke'l-verd-i 'ale'l-verd
Gül-berg-i cinândan dahı pister mi gerekdür / Yek-reng ola sâfı

4. Ey nâz-fürûş eyleme ifrât-ı temenna' / Mânende-i hâk ol
Nüh-pâyeli süllem gibi minber mi gerekdür / Hem 'arş ola râfı

5. Ey keşti-i ümmîd neden muztarib olduñ / Bu orsa poça ne
Âhen-beçe-i sâ'ika lenger mi gerekdür / Olsun saña kâfî

6. Yetmez mi 'aceb sahn-ı serâ gülşen-i cânhâ / Gül-geşt idesin sen
Her mastabada sâhib-i lenger mi gerekdür / Fûlâd ola nâfi

7. Sahn-ı dil-i 'uşşâk tolı hˇân-ı gamuñla / Mânende-i bustâk
Bir de zer-i zer-dırahi lenger mi gerekdür / Bul kadr-i kefâfı

8. Ey gam ne bozulmaz ne sitemger revîşüñ var / Gerdûn gibi hep kec
Rüstemle Nerîmân sanâ leşker mi gerekdür / Râst ola kavâfı

9. Allah kapusıdur kapu derbânlıgın eyle / Gel gitme derine
Allâh derinden eyü bir der mi gerekdür / Her derde o şâfî

---

[216] İ 185a, K 93a, M 76a, Ü 60b.
[1a] beg] ben Ü.
[5b] kâfî] mürâfî M.
[7a] bustâk] pustâk K.
[8b] Nerîmân] nereyyemân Ü.
[9b] eyü] imlâlı İ, K, M.

10. ‘Affuñ yeri hîç yok mı ‘aceb mezhebüñüzde / Mâ mezhebüküm kul
Gerdûn gibi mahbûb-ı sitemger mi gerekdür / Allahu mu‘âfî

11. Yetmez mi saña şûh-ı siyeh-çerde be-Kânî / Pek yüksek uçarsın
Yohsa saña bir mâh-ı hat-âver mi gerekdür / Ko lâf u güzâfı

217

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

1. Lebbeyk sad hezâr sere leb hoş âmedî
Ey âl-i tûtiyân-ı şeker-leb hoş âmedî

2. Behr-i Hudâ ki ez emed dûr u bes dırâz
Çün rûh-ı kudsiyem ber kâlıb hoş âmedî

3. Ez sâgarî ki nâm-ı leb-i dil-bereş bud
Çün mey zi leb şitâfte tâ leb hoş âmedî

4. Ânân ki bûy-ı şîr çekâned dehânişân
Der-magzışân çü çeşn-i mihleb hoş âmedî

5. Kânî zi bes be-şâh-reh-i intizâr buved
Ey berterîn-i berter matlab hoş âmedî

218

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

1. Ey rûh-ı musavver be çe câyî ki neyâyi
Ey nûr-ı dü dîde beçe re’yi ki neyâyi

---

[217] İ 185b, K 93b, M 76b, Ü 61a.
[1] *Emrine âmâdeyim, yüz bin kusursuz dudak, hoş geldin. Ey şeker dudaklı tutiler sülalesi! Hoş geldiniz.*
[2] *Sonsuzluk Allah’a aittir, mukaddes ruhum kalıba girdiğinde hoş geldin.*
[3] *Dilberinin dudağının ismi olan Sağiri (kadeh)’den, mey dudaktan dudağa hızlıca aktığında hoş geldin.*
[4] *Onlar, ağızlarına sütün kokusunu damla damla damlatırlar. Zihinlerindeki süt kovasının gözü (deliği) gibi, hoş geldin.*
[5] *Kânî, yol beklediğin yeter. Ey talep edilenin daha iyisinin en iyisi! Hoş geldin.*
[218] İ 185b, K 93b, M 76b, Ü 61b.
[1] *Ey tasvir olunan ruh! Hangi yere gelmiyorsun? Ey iki gözün nuru! Hangi düşünceye göre gelmiyorsun?*

2.		Âyine küdâm-est ü suver key be-der-âyed
		Der-hâne-i âyîne neyâyî ki neyâyî

3.		Ey âfet-i dîrîne çi hâcet be-senâyet
		Berter zi senâhâ-yı senâyî ki neyâyi

4.		Ey tıfl-ı sirişk ez çi sorh-rûy bi-zâdi
		Ey âh-ı sebük der-çi nevâyî ki neyâyî

5.		Ey tîr-i hevâyî be perî ez müje-i yâr
		Timûr-ı bürûdet-zede hâkî ki neyâyi

6.		Ey tab'-ı fürû-horde zi sîlî-i havâdis
		Âyâ beçe h˘âhiş-i be-derayî ki neyâyi

7.		Kânî be-to arad rûh-ı bî-reng-i tazarru'
		Ammâ ki be-din-sân be-hevâyî ki neyâyî

219

Mefte'ilün Mefâ'ilün Mefte'ilün Mefâ'ilün

1.		Eşk-i be-hûn ki tuhfe-i vuslat-ı dil-berân konî
		Sîm-i dagal ki der bagal 'urza-i zer-gerân konî

2.		Hıdmet-i pâ-şikestegân pâye bülendiyet dehed
		Key be-ser-i ser âmedî hıdmet-i serverân konî

---

[2] *Ayna hangisidir ve suretler ona ne zaman gelir ki sen aynanın evinde gelmiyorsun.*
[3] *Ey kadim afet! Seni sena etmeye, övmeye ne hacet var. Senanın senalarından daha üstünü, gelmiyorsun*
[4] *Ey gözü yaşlı çocuk! Neden kırmızı yüzlü doğdun? Ey alçak âh! Neden çağırıyorsun sesleniyorsun ki, gelmiyorsun.*
[5] *Ey havayî fişek, sevgilinin kirpiğinden bir kıl (ver). Toprağın soğuk vurmuş demiri, gelmiyorsun.*
[6] *Ey hâdiselerin tokadına tahammül etmiş tabiat! Bir isteğin mi var ki, söz söylüyorsun gelmiyorsun.*
[7] *Kânî, sana yalvarmanın renksiz yanağını getirir, amma bu gibi isteğe, böyle bir hevese, gelmiyorsun.*
[219] İ 185b, K 94a, M 76b, Ü 62a.
[1] *Kanlı göz yaşını dilberlere vuslatın hediyesi yap. Sahte gümüşü yetenekli kuyumcuların yanında yap.*
[2] *Ayağı kırılmışlara hizmet yücelik payesi verir. Baş başa geldiğin zaman önderlere hizmet et.*

3. Kurb-i be-dân mâye-i bâr keşiyet mî-dehed
Hâr ne-şevî velîk pâlânî-i în harân konî

4. Ders-i tō bâd men ʻarafe kûş be-hod şinâsiyet
Çend heves be-nîkî-i gevher-i digerân konî

5. Taraf ne-best zişt ez hûbî-i âyîne çirâ
Bî-hûde saykalî-i în nâ-sere gevherân konî

6. Nâm-ı fîrîb-dâr-ı to-râ nâm-ı hezâr u yek bi-bin
Hıdmet-i izedî bi-kon hıdmet eger berân konî

7. Kâni kelâm pür me-kun çün güheret be-dest çend
Gavta-hûrî-i lücce-i kulzüm-i bî-kerân konî

220

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün

1. Harâb-ender-harâb sâgar-ı ser-şârıñam sâkî
Misâl-i zerre mahv-ı pertev-i ruhsârıñam sâkî

2. Degül peymâne-keşlik meşrebüm mey-hânede ammâ
Helâk-i neş'e-i zehr-âbe-i âzârıñam sâkî

3. Yed-i beyzâ da olsa pây-ı humda baña el virmez
Yetiş bir ayak evvel hasret-i dîdârıñam sâkî

---

[3] *Buna yakınlık yük taşımanın mayasını veriyor. Eşşek olma, lâkin bu eşşeklerin semerini yap.*

[4] *"Men ʻarefe (kim tanırsa)"deki kendini tanımaya çaba senin dersin olsun. Birkaç hevesi, diğerlerinin cevherinin iyiliğine yap.*

[5] *Niçin aynasının iyiliğinden başka kötülük tarafı yoktur? Boş yere cilalanmış olan bu kusurluyu cevher yap.*

[5a] *ne-best] nîst M.*

[6] *Seni aldatanın ismine, bin bir isimle bak. Eğer ona hizmet edersen, Allah'a hizmet edersin.*

[7] *Kânî, çok söz söyleme, zira elde birkaç cevherin var. Sınırsız, uçsuz bucaksız Kulzüm denizinin en derin yerinde, güneş meleğinin suya dalmasını sağla.*

[220] İ 186a, K 90a, -M, -Ü. Bu gazelin kayıtlı olduğu yazmalarda iki ayrı manzume olarak tertib edildiği görülmektedir. Gazelin 1-5. beyitleri K'da 200. gazelden sonra; 6-10.beyitleri K'da 196. gazelden sonra tertib edilmiştir. İ'de ise ilk beş ve sonraki beş beyit, birbirini takip eden iki ayrı gazel formunda yazılmıştır. Gazelin 1-5.beyitlerinde geçen *"ruhsârıñam, âzârıñam, dîdârıñam, âşârıñam, esrârıñam"* kelimeleri imlâlı yazıldığından bütün gazelde aynı yapı kullanılmıştır.

4. Ne savt-ı kulkul-i mînâ ne hây-ı hûy-ı mey-h˘ârân
Mutayyeb-kerde-i güftâr-ı şevk-âsârıñam sâkî

5. Nikâb-ı şermi ref' it vech-i pâk-i duhter-i rezden
Beni bî-gâne sanma mahrem-i esrârıñam sâkî

6. Talebkâr-ı neşât-ı bâde-i gül-gûnıñam sâkî
Hemân bir sâgar-ı leb-rîz ile memnûnıñam sâkî

7. N'ola ser-şâr-ı sahbâ-yı sürûr olsam bu demlerde
Humâr-ı hasretüñle hayli dem mahzûnıñam sâkî

8. Kalursa böyle bezm-i 'ayş-ı 'işret her dem âmâde
Senüñ ben rûz-ı mahşerde dahı medyûnıñam sâkî

9. Siyeh mest-i şarâb-ı 'ışk-ı Leylî olmadum ammâ
Seni gördüm yitirdüm 'aklımı Mecnûnıñam sâkî

10. Miyân-ı bezm-i mey-h˘ârân-ı 'ışk-ı şevke baş koydum
Dil-i Kânî gibi ben de senüñ meftûnıñam sâkî

221

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Sûfiye söyleme sırr-ı 'ışkı
Ki yaban agacı tutmaz aşı

2. Eşk-i gül-gûnuma itme taklîd
La'l olur mı a münâfık aşı

3. Gözimüñ yaşını taklîd itme
Ki deñizlerle yaşıtdur yaşı

4. Sofra-i 'ışka elüñ sunma sakın
O degüldür senüñ agzuñ aşı

[221] İ 186a, K 92b, M 76b, Ü 62a.

5. Sâhibüm gör beni fasl itme sakın
Nakşa söz atma añup nakkâşı

222
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ruhsâr-ı sîb beñleri elma çekirdegi
Gül-bûse cây-ı alevi hamrâ çekirdegi

2. Gördüm dehân-ı dil-beri teşbîhin aradum
Bu bir enâr o lü'lü lâle çekirdegi

3. Elfâzdur semâr-ı dıraht-ı tabî'atum
Mazmûn çâşnisi vü ma'nâ çekirdegi

---

[222] İ 186b, K 94a, M 76b, Ü 62a.
[1b] alevi] aldı K.

MUKATTA'ÂT

1

Berây-ı Vasf-ı Hançer-i Hazret-i Sultân Selîm Hân Eyyedehu'llah[1]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Ne sanursın buçak düşmenlerüñ bagrında ister kın
Ser-i şemşîr-i mirrîh ile zîra kan bulaşmışdur
2. Buçagında o şâhuñ himmet-i merdânesin seyr it
Buçagı düşmenânuñ kanına özkes bulaşmışdur

2

Diger

Diger Berây-ı Vasf-ı Hançer-i Hazret-i Sultân Selîm Hân Eyyedehu'llah[*][2]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Buçaklar açmaz oldı Nemçenüñ Rusiyyenüñ agzın
Ki buçagında kesdi rişte-i ârâm-ı a'dâyı
2. Buçaga düşmesün a'dâ-yı dîn hançerlere düşsün
Ki tutdı şu'le-i berk-i şeh-i devrân dünyâyı

3

Diger[3]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hırâş-ı cândur 'uşşâka hayâl-i şâne-i 'ışkuñ
Sürâg-ı mürg-ı 'Ankâdur var ise lâne-i 'ışkuñ
2. Atarlar top-ı âhı keşti-i dil rû-nümâ olsa
Senüñ şenliklerüñle toptolıdur hâne-i 'ışkuñ

4

Diger[4]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Arayan bu cihânda kalmadı mahrûm bi'l-ihlâs
Bulur matlûbını meşhûrdur arayı arayı
2. Tararken gîsuvânuñ candan bir şemmecik buldım
Müyesser oldı bu nev-düzdlük arayı tarayı

---

[1] İ 186b, K 94a, M 77a, Ü 62a.
[2] İ 186b, K 94a, M 77a, Ü 62b.
[*] Diger] Sadece K'da kayıtlıdır.
[3] İ 186b, K 94a, M 77a, Ü 62b.
[4] İ 186b, K 94b, M 77a, Ü 62b.

5

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ey sûz-ı 'ışk pes yine gül eyledüñ beni
Nâr-ı gama müdâm ükül eyledüñ beni
2. Ser-süfre-i mahabbete vardum kazâ ile
Zehr-i gama muhâtab-ı gül eyledüñ beni

6

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Dergâh-ı yâr kim der-i bâr-ı 'aliyyedür
Her dest-bûsı 'âşıkına bir eliyyedür
2. Her bir edâsı cân u dile bir kazâ ve-lîk
Hançer didikleri tûrîd ise beliyyedür

7

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Âfitâba tutdı hûrşîd âftâbuñdan senüñ
Girdi ebr-i mâteme meh mâhtâbuñdan senüñ
2. Revnak-ı hattuñ görüp hûrşîd-i çarh ahşamladı
Atdı cân ahşama hatt-ı müşg-tâbuñdan senüñ

8

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol nigâh-ı şûh virdi baña gâ'ibden haber
Neyleyem ser-pençesinde buldı hep hâzır beni
2. Âh o nâz-ı nâzır âzâruñ senüñ sad-bâr âh
Kıldı biñ derd ü belâ aklâmına nâzır beni

---

[5] İ 187a, K 94b, M 77a, Ü 62b.
[1b] ükül] imlâlı İ, K, M, Ü.
[6] İ 187a, K 94b, M 77a, Ü 62b.
[1b] 'âşıkına] 'âşıka İ.
[7] İ 187a, K 94b, M 77b, Ü 62b.
[1a] âftâba] âftâb M
[1b] girdi] gir K.
[2a] çarh] –M.
[8] İ 187a, K 94b, M 77b, Ü 62b.
[1a] şūh] şūhı K.

9

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Halvet-i ehl-i mahabbet perde vü çâr istemez
   Ravza-i Cennet der ü dîvâr-ı deyyâr istemez
2. Zer-be-zerdür şîve-i dâd u sitâd-ı sevk-ı 'ışk
   Tâcirân-ı kâle-i mihr ü vefâ kâr istemez

10

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Sâkî yine bülbül gibi öt bülbüle dönsün
   Berg-i mey ü peymânesi berg-i güle dönsün
2. Gül bülbüle bülbül güle nâz eyleyerekden
   Gül bülbüle bülbül de hemânâ güle dönsün

11

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Nigâh-ı yâra karşu karşu varmak kahramanlıkdur
   Kemân-ı ebruvân kahrını çekmek pehlevânlıkdur
2. Seni ol gamzelerden gözlerüm ısırdı gördükde
   Seni görmekde ammâ 'âşıka gâyet ziyânlıkdur

12

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Öldürdi beni şîve ile bir delikanlu
   'Âşık ne yapar dil-beri olsun delikanlu
2. Elbet yüregi yârelerin üzmede derdüñ
   'Âşıklarınuñ sînesi pür-derd eli kanlu

---

[9] İ 187a, K 94b, M 77b, Ü 62b.

[2a] zer-be-zerdür] rūz-be-rūzdur M.

[10] İ 187a, K 94b, M 77b, Ü 63a.

[11] İ 187a, K 95a, M 77b, Ü 63a.

[1a] nigâh-ı] nigâr-ı K, nâ-gâh Ü; varmak] var K.

[12] İ 187b, K 95a, M 77b, Ü 63a.

13

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bir iki kor getürüñ derd ocagın yakalum
Ya'ni mey nûş idelüm berk misâli çakalum
2. Çünki cûyendeyi ya bende dimişler eslâf
Biz dahı sûy-ı haka cûy-misâli akalum

14

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Sürâg-ı hâtır-ı mahzûnı bulmış var mıdur bilmem
Safâ-yı bâde-i gül-gûnı bulmış var mıdur bilmem
2. Göñül kendin hatuñ vâdîlerinde hayli otlatdı
Çerâ gel şöyle tursun çüni bulmış var mıdur bilmem

15

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Göñül agyâr tursın yâr olsa istemezsin sen
Degül endîşesi dîdâr olsa istemezsin sen
2. Kesel câ'iz degülken ehl-i 'ışka kâr-ı himmetde
Senüñ göñlünce bir bâzâr olsa istemezsin sen

16

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Bugün bildüm o mihr-i mâh-ı pîşânî hele neymiş
Felekveş zer beneklü lâcverdî câmesin giymiş
2. İki temsîli varmış cism-i zerd ü zârumuñ gûyâ
Birisi târ-ı berg-i za'ferân anuñ biri neymiş

---

[13] İ 187b, K 95a, M 77b, Ü 63a.
[14] İ 187b, K 95a, M 77b, Ü 63a.
[15] İ 187b, K 95a, M 77b, Ü 63a.
[16] İ 187b, K 95a, M 78a, Ü 63a.

17

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Senden rakîbe saklasa dil-ber nevâzişin
   Sen anı bilme añlama pek tuyma gör geçür
2. Hᵛân-ı visâle pek de girişme kanû' ol
   Sav bir kirişmecik ile hep tuyma gör geçür

18

Diger

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

1. Cevâb-ı nâ-be-mahâldür muhâl buyurulmaz
   Efendi yolsuz olan 'arz-ı hâl buyurulmaz
2. Bu kîl ü kâle neden meyl ider mühim-sazân
   Niçün 'arîza-i erbâb-ı hâl buyurulmaz

19

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Lebüñ fikr-i düşelden hâtır-ı üftâdeye nâ-gâh
   Dil-i zârum hemân sahbâ-yı nâba düşdi düşdükce
2. İşigüñden geçerken hâtıra üftâdelik geldi
   Şaşurdı kendüsin Kânî o yâne düşdi düşdükce

20

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Senüñ sûz-i gamuñ var u yogı âteşlere saldı
   Nedür bu fart-ı sûziş yaluñuz bir ben mi kalmışdur
2. Birin dahı seversem sevdigüm var mı benüm cürmüm
   Bu devr-i bî-tenâhîde benümle sen mi kalmışdur

---

[17] İ 187b, K 95a, M 78a, Ü 63a.
[18] İ 187b, K 95b, M 78a, Ü 63a.
[19] İ 188a, K 95b, M 78a, Ü 63a.
[2a] hâṭıra] hâṭır K.
[20] İ 188a, K 95b, M 78a, Ü 63b.

21

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Reşk-i ebrû-yı siyehfâmuñla oldı ay kara
Kopdı burc-ı kavsda iken mihr-i enver yay kara

2. Pek de ol deñlü degül yüz karası hatt-ı siyâh
Kim dimiş ey hüsn-i 'âlem-sûz saña key kara

22

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Gül ruhları humma-zedelük birle solınca
Sagında yürür nâz u edâ şîve solınca

2. Ot yoldura yoldura ne diş kaldı ne tırnâk
Çalış göresin sen işüñi yollı yolınca

23

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Bir vakt ola ki cevre peşîmân olasın sen
'Âşıklarınuñ derdine dermân olasın sen

2. Ey cân seni ben sînede beslersem 'aceb mi
Ben isterem ol 'ıydde kurbân olasın sen

24

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Haber al gel baña ol şûh-ı şîrinkârdan var yok
Muhassal bir tesellî vir baña ol yârdan var yok

2. Sabâ çîn-i ser-i zülfin amân gel yokla bir kerre
Dil-âgâh it beni hâl-i dile bîmârdan var yok

---

[21] İ 188a, K 95b, M 78b, Ü 63b.
[1a] reşk-i ebrū-yı] eşk-i ebrū-yı K.
[22] İ 188a, K 95b, M 78b, Ü 63b.
[1a] ḥumma-zedelük] humma-zedlik M.
[23] İ 188a, K 95b, M 78b, Ü 63b.
[24] İ 188a, K 95b, Ü 63b, -M.
[2b] ḥâl-i dile] dil-i İ.

25

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Düstûr-ı mükerrem gibidür rind bu demde
Her semte ki dest uzadur varur aña desti
2. Kânî sakınup eyleme tahkîr be-gaflet
Rindân-ı sebük-meşreb-i peymâne be-desti

26

Diger

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

1. Çün şebângâh hat resed der-yâb
El-kitâb el-kitâb yâ küttâb
2. Dâg-ha vü şerha-ha dehen-bâzest
İftetih yâ müfettiha'l-ebvâb

27

Diger

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

1. Çünki bir bâgçedür mecmû'am
Nükteler meyve satırlar agsan
2. Maksim-i hâme-i feyz-âverden
Bir kalem su idelüm bizde revân

28

Diger

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

1. Mazhar-ı hatt-ı hatâ olmakdan
Ola yâ Rabbi bu mecmû'a emîn
2. Nâfe-i micmere-i müşgînden
Eyle her safhasını hıtta-i çîn

---

[25] İ 188a, K 96a, M 78b, Ü 63b.

[26] İ 188b, K 96a, M 78b, Ü 63b.

[1] *Çünkü gece vakti anlayışlı hat / yazı ulaştı (Gece vakti anlayışlı yazı ulaştığında) Ey katipler! el-Kitab, el-Kitab!*

[2] *Yakanlar ve et parçaları ağız oynattırır (ağzı açık bırakır). Ey kapıları açan! (Bizlere kapılarını) aç.*

[27] İ 188b, K 100b, M 78b, Ü 63b.

[28] İ 188b, K 100b, M 78b, Ü 63b.

[1b] bu mecmu'a] bu mecmu'am Ü.

[2b] ṣafḥasını] ṣafḥa K.

29

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Nûr-ı 'irfân ile yâ Rabb dilümi lâmi' kıl
   Sözime sâmi'a-i ehl-i dili sâmi' kıl
2. Toldurup saff-ı sütûr-ı hikem-i 'ibret ile
   Cum'a-ı feyze bu mecmû'acigüm câmi' kıl

30

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Yâ Rabb eser-i tab'umı matbû' eyle
   Erbâb-ı tab' 'indinde mesmû' eyle
2. Mecmû'-ı cevâmi'ul-kelîm ki söylemiş
   Ser-cümle bu mecmû'ada mecmû' eyle

31

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Nerden gelişüñ kûy-ı dil-ârâya mı varduñ
   Bî-diller içün yohsa dil-ârâya mı varduñ
2. Ey bâd-ı seher söyle ayaguñ tozı ile
   Evvelce mi varmışdı dil-ârâya mı varduñ

32

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Sen itdüñ işüm hasret-i cângâha havâle
   İtdüm seni ben Hazret-i Allâha havâle
2. Çıkmaz o sabâha görür Allâh okıdı
   Düşmen işin it âh-ı sehergâha havâle

---

[29] İ 188b, K 100b, M 79a, Ü 64a.

[30] İ 188b, K 101a, M 79a, Ü 64a.

[31] İ 188b, K 96a, M 78b, Ü 63b.

[2b] evvelce mi] evvelce K.

[32] İ 188b, K 96a, M 78b, Ü 63b.

[2b] işin] iş K.

33

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün / Mef'ûlü Fe'ûlün

1. Eyşûh-ı siyeh-çerde amân baht-ı siyehden / Ol da saña hem-reng
Bir reng alınur mı 'acebâ vech-i şebehden / Hem-reng ya hem-seng
2. Öpmek dudagı ile yañagın mest iken âsân / Uykuda hatar var
Geçme o yaña gözle emîn olma nigehden / Eyler saña bir reng

34

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gül-i sad-berg dinsün gonçe-i ruhsârına ammâ
Hele la'l-i leb-i mey-gûnı gâyet nekrefâm olsun
2. Ne deñlü olsa dûr-â-dûr hep 'avn-i İlâhîdür
Rakîb-i div-haslet isterem yâ Rabb cüdâm olsun

35

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ser-defter-i muhâsebe-i 'ışk olan güzel
'Âşıklaruñ günâhını bir bir ider hisâb
2. Ol bahşiş-i zekât visâle pür-iktidar
Kurbângâh-ı şevkde ben mâlik-i nisâb

36

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Bir iş it kim felek tahsîn ide anı seve evkât
Sakın ev satmaga olma heves-peymâ eve evkât
2. Kirişne çeşm olanlardan teşekkür nâ-müşâhiddür
Medâ masnû'ati'l-küfrâni enne zâyyi'ate evkât*

---

[33] İ 189a, K 96a, M 79a, Ü 64a.
[34] İ 189a, K 96a, M 79a, Ü 64a.
[35] İ 189a, K 96b, M 79a, Ü 64a.
[36] İ 189a, K 99b, M 83a, Ü 64a. Bu kıta M'de "Ebyât" kısmında kayıtlıdır.
* *Küfür ürünleri ürettiği müddetçe vakitler zâyi olmuş demektir.*

37

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Cem'iyyet-i vuslatkede şâhı unutma
   Ansız olacak da'vet-i nâ-gâhı unutma
2. Pîşin idegör olmayasın soñra peşîmân
   Vâ pes nefesüñde idecek âhı unutma

38

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Kim sîne vü nâfuñ göre bahr u beri neyler
   Kim çeşm-i dilüm seyr ide huşk u teri neyler
2. Hem demligi var çünki dem-i la'l-i lebüñle
   Çaldı düdigi tâ o zamândan beri neyler

39

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Bilmem niye düşdi saña göñlüm ne sebebden
   Ey cân-ı cihân cân u cihânum saña kurbân
2. 'Âciz seni vasf ide bedî'-i Hemedânî
   Ey cân-ı bedî'-i Hemedânum saña kurbân

40

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. O mürg-ı lâ-mekânî mâ-verâ-yı sîneden söyler
   Misâl-i h˘âce-i tûtî pes âyîneden söyler
2. Degilen muktezâ-yı tard u 'aks-i tûti-gûyâlık
   Aña hayrândur kim 'aksi ol hâli neden söyler

---

[37] İ 189a, K 96b, M 79a, Ü 64a.

[38] İ 189a, K 96b, M 79a, Ü 64a.

[39] İ 189a, K 96b, M 79b, Ü 64a.

[1a] sebebden] sebebdür M.

[40] İ 189b, K 96b, M 79a, Ü 64b.

41
Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Ben kûy-ı harâbâtda bir hâne-harâbam
   Ammâ göricek ehl-i dili şekl-i turâbam
2. Ben bülbül-i kudsî idüm ammâ ki bu yerde
   Bir bî-hûde-gû bâl-i siyeh pîr-i gurâbam

42
Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Nev-cüvânum saña 'âşık geçinen yaşlu gerek
   Sîne haşlu göñül âteşlü gözi yaşlu gerek
2. Ben seni sevdüm ise sen baña düşmen olduñ
   Sevdigüm mihr ü mahabbetse iki başlu gerek

43
Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ruhsâr-ı yârı hâl-i süveydâ sakınmasun
   Bizden o tıfl-ı nev-resi lâlâ sakınmasun
2. Bildük ne'am o tıfla müşâbih bulunmayor
   Vallâhi dâyesi anı lâlâ sakınmasun

44
Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. İtme evkâtuñı zâyi' be-meded ilk güni
   Âhir oldur 'ömürüñ her ne ise ilk güni
2. Gaflet ile sakın evkâtuña toz kondurma
   Dest-i himmetle silüp pâkleyüp silk güni

---

[41] İ 189b, K 96b, M 79b, Ü 64b.

[42] İ 189b, K 96b, M 79b, Ü 64b.

[2a] sen baña] baña M.

[43] İ 189b, K 97a, M 79b, Ü 64b.

[2a] ne'am] dilgam K.

[44] İ 189b, K 100a, Ü 64b, -M.

45
Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gıyâbdan sever 'uşşâkı yana gelmese de
   Alur hayâlî bu cânı 'ıyâna gelmese de
2. O âfetüñ revîş-i şûhı pek güzel Kânî
   'Aceb midür aña gayrı bahâne gelmese de

46
Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Olursa gülşen-i ümmîdde hâsıl dikensiz gül
   Bulınmak kâbil-i imkândur gayrı dikensiz gül
2. Göñülde sûz-i 'ışk eyler bu gözyaşlarını tahrîk
   Akar dirlerse mâ-i rakîd her kim çekensiz gül

47
Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Çâh-ı zekân ki mezlaka-i 'âşıkândur
   Âyâ olur mı bizlere dahı dilâ nasîb
2. Ebrûlaruñ müyesser olur mı n'ola didüm
   Ol nev-hilâl-i meh gülerek didi yâ nasîb

48
Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. İtme şikâyet öziden ey sâhib-i hıred
   Isbir tesellî testerîh în nîz bügzered
2. Redd-i mezâhimini kabûl eylemez kader
   İz mâ erâde rabbüke şey'en felâ mened[*]

---

[45] İ 189b, K 97a, M 79b, Ü 64b.

[46] İ 189b, K 97a, M 79b, Ü 64b.

2b rakîd] rakîdi M.

[47] İ 190a, K 97a, M 79b, Ü 64b.

[48] İ 190a, K 97a, M 79b, Ü 64b.

[*] *Rabbin bir şey dilediğinde (irade ettiğinde) o dilediğinden başka bir şey ortaya çıkmaz.*

49

Diger[49]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ben mürîd-i pîr-i 'ışkam 'akla itmem inkıyâd
   Sâha-i mey-hâne meydân-ı irâdetdür baña
2. Ber-kader cûşiş fezâ-yı mevce-i bahr-ı sehâb
   Kâniyâ âh eyledükce girye 'âdetdür baña

50

Diger[50]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Dil-i der-sînede tursun göre tâ hallerüñ
   Ya'ni mânend-i kebûter yeme gelsün gitsün
2. Sen utanmaz mısın ol âfete gel git demege
   Kâniyâ sen gibi bir ser-seme gelsün gitsün

51

Diger[51]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Göñül h˘âhişger-i vuslat felekse düşmen-i h˘âhiş
   'Aceb kimden umarsın var iken Allâh dil-h˘âhı
2. Söze gelse dil ile aldar agızla savar herkes
   Sadak bir söz mahabbet dil ucı sohbetler efvâhı

52

Diger[52]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Sad seng-i melâhatde urulsa ser-i şevke
   Sanma sanemâ sanma gelür sâgar-ı şevke
2. Rü'yâda da virmez baña ârâm o dü-ebrû
   Düşsem mi gerekdür 'acebâ hançer-i şevke

---

[49] İ 190a, K 97a, M 80a, Ü 64b.
[50] İ 190a, K 97a, M 80a, Ü 64b.
[51] İ 190a, K 97b, M 80a, Ü 65a.
[52] İ 190a, K 97b, M 80a, Ü 65a.

53

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Keyf-i rahîk-ı 'ışk bizüm başımızdadur
Te'sîr-i tîg-ı ta'n-ı cefâ fâşımızdadur
2. Biz vahdet-i vücûd-ı hakîkiyi añladuk
Ma'kûs-ı hârika şu bizüm kaşımızdadur

54

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İlâhâ mâlikü'l-mülkâ kerem 'âlemlere kâruñ
Meded kârâ sehiv kâre 'atâdur kâr u kirdâruñ
2. Heme 'âlem saña 'askerdür emrüñ lâ-muhâl esler
Olurlar hıssedâr-ı her kerem mûruñ degül mâruñ

55

Diger

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Yürek oydukca o hançerle gamzeñ
Senüñ 'âşıklaruñ dirler amân oy
2. Gamkede soydı abdâl itdi ammâ
O hûygerde rûhuñ nâzuñda soy soy

56

Diger

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Bilürem hurmetini ben bu şarâb-ı şevkuñ
Gâh nâ-mahrem ile gâhice mahremle de sun
2. Sen kimi ister iseñ sâkî odur 'indimde
O melek-rû ile vir iste şu âdemle de sun

---

[53] İ 190a, K 97b, M 80a, Ü 65a.
[54] İ 190b, K 97b, M 80a, Ü 65a.
[1a] mülkâ] mülk Ü.
[2a] esler] imlalı İ, K, M.
[55] İ 190b, K 97b, M 80a, Ü 65a.
[56] İ 190b, K 97b, M 80a, Ü 65a.

57

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. İhtiyâr elde degüldür o cibilliyetdür
   Aslâ ric'atde kişi gerçi olınmaz tagyîr
2. Nâ-kesâ hurrem-kesâ vahy-i İlâhîdür ider
   Semm-i takdîm meges-i hayr-i şifâyı te'hîr

58

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Râz-ı dehenüñ la'line sorsam didüm itdi
   Hey yog olacak ben dimedim mi saña yok yok
2. Var mı dehenüñden baña bir bûse didüm yâr
   Güldi didi sırr itmelü ammâ saña yok yok

59

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Lâ-büd ricâl-i zâlim-i hun-h˘âr-ı h˘âr olur
   Elbette merd-i merdümek âzâr-ı zâr olur
2. Düşme bu tâzelikde hayâl-i nümâyişe
   Tâze nihâl-i nev-rese her-bâr bâr olur

60

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Zamân-ı nez'de gîsûlaruñ eyler ise istişmâm
   Olur ma'lûm-ı Kânî 'âşık ahşama çıkar çıkmaz
2. Ümîdüm nâmesin buldım amân tahrîre gerdûndan
   Şikest oldı devâtumdan ser-i hâme çıkar çıkmaz

---

[57] İ 190b, K 97b, M 80b, Ü 65a.

[58] İ 190b, K 98a, M 80b, Ü 65a.

[59] İ 190b, K 98a, M 80b, Ü 65a.

[2b] her-bâr] her-bâd M.

[60] İ 190b, K 98a, M 80b, Ü 65b.

61

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Sermeye hasret ola gûşe-i çeşm-i siyehüñ
   Tâb-ı nezzâreyi gözden çala düzd-i nigehüñ
2. Mûmiyâ dest-i ümîdüm olmasa 'uşşâkuñdan
   Hîç mümkin mi dürüst olması tarf-ı külehüñ

62

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Keklik elifle kâkülüñe mün'akis olur
   Bir harf ile kaçar suya fi'l-hâl kâkülüñ
2. Eyler isâme tab'-ı müsemmâyı bâ-eser
   Bu vechile Hulâgûya lâzım Hulâgûluk

63

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Şebângeh gördüm olmış şehrde Allâh çerâgânı
   Ki bulmış bir 'acîb hüsne mukârin her çerâg anı
2. Hilâl-i gurreden bir cezbe-i şevk iktibâsıyla
   Menâr ile birer nahl-ı tecellî her çerag anı

64

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çâre var mı 'âşık olup da gamın fâş itmemek
   Üstüne adam gelür hemvâre saklar saklamaz
2. Yâreler sızlar göñülde daglar büryân olur
   Hâl diliyle söyler 'âşık yâra saklar saklamaz

---

[61] İ 191a, K 98a, M 80b, Ü 65b.
[2a] ümîdüm] ümîd İ, K.
[62] İ 191a, K 98a, Ü 65b, -M.
[1a] keklik] kilküñ Ü.
[63] İ 191a, K 98a, M 80b, Ü 65b.
[64] İ 191a, K 98a, M 80b, Ü 65b.
[2b] ḥâl diliyle] ḥâl-i dil ile Ü.

65

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Ey Rûh-ı Kudüs Beyt-i Hudâdan mı gelürsin
   Yâ meşrık-ı envâr hüdâdan mı gelürsin
2. Gün gibi 'ıyân söyle beni eyleme igfâl
   Tostogrı ki ol mâh-likâdan mı gelürsin

66

Diger

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1. Zulmün ve zulmü'l-mer'i müclibetü'r-radâ
   Gadrun ve gadru'n-nefsi muhtenaku'l-hüdâ
2. Ve'l-'adlü inne râ'iyete yugnîke an
   Rüc'â ilâ-batşın şedîdin fi'l-medâ

67

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Zamîr-i mug-beçeyle duht-ı rezde hây-ı hû senden
   Derûn-ı bîrûn gül ü şebboyda bu reng ü bû senden
2. Nemüz var zâhir ü bâtında istignâ ide îcâb
   Ki dilde cüst-cû harf-i zebânda güft-gû senden

68

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Görmeyem ol ten-i pâlûdeyi çeşmüñden dûr
   Sen o pâlûdeyi 'âşıklara bâdemle de sun
2. Katumdan la'l-i lebüñ neş'esini sahbâya
   Virme cânum meded ol bâdeyi Zemzemle de sun

---

[65] İ 191a, K 98a, M 80b, Ü 65b.

[66] İ 191a, K 98b, M 81a, Ü 65b.

[1-4] *Zulüm ve kişinin zülmü helaki celbeder. Yok olmayı çağırır. İnanet ve kişinin ihaneti hidayeti boğar. Doğru yolu iptal eder. Adalet ise; şüphesiz onun koruması seni yeniden gaddarlık ve zulüme dönmekten sonuna kadar alıkoyar.*

[67] İ 191a, K 98b, M 81a, Ü 65b.

[1a] mug-beçeyle] mug-beçe M.

[2a] ẓâhir ü bâṭında] bâṭın u ẓâhirde K.

[68] İ 191b, K 98b, M 81a, Ü 65b.

[2a] la'l-i] la'l ü K.

69

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Girüp mey-hâne-i kûy-ı harâbâta biraz eglen
Velâyet seyrin it bir kerre sen de bâri bir el gör

2. Dilâ 'ârif iseñ gel sen sen ol ayrılma kendüñden
Ne yârı bil ne agyâra müdârâ it ne engel gör

70

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. İhtirâz it hılmine aldanma erbâb-ı dilüñ
Bu meseldür kim yavaş atuñ yavuzdur depmesi

2. Ol seni çün zîr-i pâ itdi tedârik bî-hûde
Ayag altına alup pâbûcı ister depmesi

71

Diger

Müstef'ilün Fâ'ilün Müstef'ilün Fa'lün

1. 'Aleyye en lâ e nâme'l-leyle bel dehren
Ve ec'ale'n-necmü nusubu a'yuni sihren

2. Ve'r-râhu misle safâu'r-râhi müsri'atün
Bel lâ-era'r-râha lâ-âmen velâ-şehran

72

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Bu günlük mi sanursın sen beni rüsvâ-yı 'ışk u şevk
Senüñ ben tâ ezelden 'âşık-ı meftûnuñam sâkî

2. Sen ol fettân fettân şîvelerle cilve itdükce
Harâb-ender-harâb kâmet-i mevzûnuñam sâkî

---

[69] İ 191b, K 98b, M 81a, Ü 66a.

[70] İ 191b, K 98b, M 81a, Ü 66a.

[71] K 99b, -İ, -M, -Ü.

[1-4] *Geceler boyu, hatta asırlarca uyumasam ne çıkar. Yıldız da gözlerimin önünde uykusuz geceliyor (parıldıyor). Şarap da rüzgarın verdiği safa kadar hızlıdır. Fakat şarabı da aylardır yıllardır görmedim.*

[72] İ 191b, K 98b, M 81a, Ü 66a.

[1a] bu günlük mi] günlük mi Ü.

73

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Yine kûy-ı harâbât içre o ihraklar neydi
   Bize nâ-gâh göstermişdüñ ol bayraklar neydi
2. Be zâhid sen meye kâfir göziyle bak ya çün zankoç
   Der-i mey-hâneyi tesbîhle tâk tâklar neydi

74

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün / Mef'ûlü Fe'ûlün

1. Bûyın gül-i ter bu gice duht-ı reze virse / Ammâ süzerekden
   Sad-berg-i der-i 'işrete zîbâ reze virse / Gelse gezerekden
2. Âgûşuma zîb-âver-i vasl olsa da yârim / Nâz eyleyerekden
   Agyârı da dûzah gibi bir körfeze virse / Başın ezerekden

75

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Sensin bütün haberlere yâ Rabb mübtedâ
   İnnî le-gafferû limen tâbe ve'h-tedâ
2. Yâ Rabb beni sarây-ı 'ubûdiyyetüñde ko
   İtme harîm-i hâss-ı haremden beni cüdâ

76

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Her geh ezelîdür ebedî olmaga muhtâc
   Dilde kalur elbette kadîm olsa ebed hû
2. Her ne ider iseñ umulur 'afv ide Mevlâ
   İtme hele gaddarlıgı âh meded hû

---

[73] İ 191b, K 99a, M 81a, Ü 66a.

[74] İ 191b, K 99a, M 81a, Ü 66a.

[2b] bir körfeze] bu körfeze K.

[75] İ 192a, K 99a, M 81b, Ü 66a.

[76] İ 192a, K 99a, M 81b, Ü 66a.

77

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Ey an ki hüsn râ be-fezâyed beyân-ı tō
Şekker-fürûş gerded hüner ez-zebân-ı tō
2. Goftî me-râ zi-perde birun ar men zi bîm
Gerdem fesâne-i ra 'dem der-dehân-ı tō

78

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İder hecr-i muhavvel mâtem ü sûrı iden Allah
Çü lâle her siyeh-dâgı gül-i sûrı iden Allah
2. İder vuslatla da bir gün olur mahzunları mesrûr
Dü şahsı mübtelâ-yı 'illet-i dûrî iden Allah

79

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Behey vâ'iz 'inâd-ı ehl-i 'irfâna sebebsin sen
Anuñçün müstahakk-ı ta'n u la'n u şetm ü sebebsin sen
2. Bunı bi'l-cümle añla bil saña hasm-ı garîm olsun
Şehin-şâhân-ı 'irfân mazhar-ı gayz u gazabsın sen

80

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. 'Arz-ı hâl itmege yok kudret-i te'lîf-i kelâm
Lüknet-âbâd olalı nâtıka-i şûh-ı edâ
2. Hokka-i mecerre bir kare çanaklı miskîn
Kalem işkeste zebân bu dil-i mahzûn-âsâ

---

[77] İ 192a, K 99a, M 81b, Ü 66a.

[1-4] *Ey o (sevgili)! Senin sözlerin, açıklamaların hüsnünü arttırıyor. Hüner, senin dilinden şeker satar oldu (Senin neşe içinde sallanman onu şeker satıcısı kılıyor). Perdeden dışarı çıkart dedin, ben ise korkudan senin ağzında yok olmayı bir efsane kıldım.*

[78] İ 192a, K 99b, M 81b, Ü 66a.

[2b] dü şahşı] o şahşı K.

[79] İ 192a, K 99b, M 81b, Ü 66b.

[80] İ 192a, K 99b, M 82a, Ü 66b.

81

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Ân rûz ki imrûz nümâyed ferdâ
   Lutfî kon ilâhî *lâ-tezernî ferden*
2. Goftî *ve mine'l-mâ'i külli şey'* hay yâ Rabb
   Dih an devâ ki hîç neyâyed ferdâ

82

Diger

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Ecel beşîr-i dem-i subhgâh-ı vuslatdur
   Vefât-ı merdüm-i bî-dâra hᵛâb-ı râhatdur
2. Hemîşe âyîne der-bâ'is-i tekessür-i zât
   O dem ki âyîne ref' ola cümle vahdetdür

83

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Soyın buldurdı hükkâm-ı zamâne celb-i dünyânuñ
   Çekerler müdde'înüñ hâteminden âb-ı elmâsı
2. Soyıp neşv ü nemâdan sîb tasvîr eyler âhir kâr
   Biri bir kimsenüñ destinde görse misket elması

84

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Gamze-i cellâd düzd-i 'işvenüñ me'vâsıdur
   Her belâ-yı nâ-gehânînüñ yed-i tûlâsıdur
2. Pâdişâhum kıyma bu 'âşık hazîn bî-çâreye
   Âsitânuñ bir gedâ-yı bî-ser ü bî-pâsıdur

---

[81] İ 192a, K 99b, M 82a, Ü 66b; Bu dörtlükte vezin bozuktur.

[1] *Bugünün, yarını gösterdiği o gün Ey Allahım lutf et! "Beni yalnız bırakma!"*

[1b] lâ-tezernî ferden: Beni yalnız bırakma. (Kur'ân-ı Kerim, Enbiya 21/89.)

[2a] ḥay] –K.

[2] *Yâ Rab! "her canlı şeyi sudan yarattık" dedin, o devayı ver, zira yarın hiç gelmiyor.*

[2a] ve mine'l-mâ'i külli şey': her canlı şeyi sudan yarattık (Kur'ân-ı Kerim, Enbiya 21/30.)

[82] İ 192b, K 99b, M 82a, Ü 66b.

[83] İ 192b, K 100a, M 82a, Ü 66b.

[2b] biri] bir İ.

[84] İ 192b, K 100a, M 82a, Ü 66b.

85

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Bırak bu devr-i ebvâbı kapu Allah kapusıdur
Hudâdan gayriye tapma tapu Allah tapusıdur

2. Tevattun ister iseñ göñlün al bir zât-ı nâ-yâbuñ
Ne var insân yapusında yapu Allah yapusıdur

86

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Sevdâsı ile 'âşık-ı bî-dil dile düşdi
Ben sevdüm anı ol da beni dil dile düşdi

2. Düşdüm heves-i la'li ile câm-ı şarâba
Âb âba şererler şerere gül güle düşdi

87

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Süflîlere itme nigeh-i nâz u tegâfül
Belâ-yı umûr-ı dü cihân zîrine baglu

2. Ol hat ki bütün âyet-i hüsn oldıgı zâhir
Ammâ hat-ı püşt-i lebi tefsîrine baglu

88

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Mîzâna ur görişdigüñ ahlâkı dâ'imâ
Reh-ber tasavvur eyledigüñ reh-zen olmasun

2. Elbette ugrar âteşine ol bir âfetüñ
Ey dûd-ı âh gel felege bizden olmasun

---

[85] İ 192b, K 100a, M 82a, Ü 66b.

[86] İ 192b, K 100a, M 82a, Ü 66b.

[87] İ 192b, K 100a, M 82a, Ü 66b.

[1b] zîrine] deyrine K.

[88] M 82b, Ü 66b, -İ, -K.

89

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Niçe bir âhû-yı vahşî gibi ben de bûrem
   Niçe bir mahzar-ı du-nânda boynum buram
2. Niçe bir hâr-keş olsun reh-i ümmîdüme çarh
   Niçe bir nâr-keş-i minnet-i kavm-i bûrem

90

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gülistânuñda gül yok bülbül-i şeydâyı neylersin
   Döküp şeb-nem gibi âgışte-hûn deryâyı neylersin
2. Saña bir gün 'aceb gün gösterir mi bu zen-i dünyâ
   Düşüp ardına sen de bî-vefâ dünyâyı neylersin

91

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Tüffâh-ı gabgabın idüp 'uşşâkına meze
   Emrûdi câmı toldura sahbâ-yı âlle
2. Dönse enâr içine mey-i pür-habâb bir
   Sunsaydı ol turunc memeyi portakalla

92

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Sahbâ-yı emel câm-ı talebden taşa düşdi
   Câm-ı mey-i ümmîd-i elemden taşa düşdi
2. 'Âşık niçe demler idi saklar idi dagın
   İçinde idi derd-i derûnı tışa düşdi

[89] İ 192b, K 100a, M 82b, Ü 66b.
[90] İ 193a, K 100b, M 82b, Ü 66b.
[91] İ 193a, K 100b, M 82b, Ü 67a.
[92] İ 193a, K 100b, M 82b, Ü 67a.

93

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Derûnum eyledüñ ber-geşte vü ber-bâd neylersin
   Sipihrâ zâlimâ söyle ne bu bî-dâd neylersin
2. İdüp ifnâ sürür esbâbını bî-bâk u bî-pervâ
   Sitem âletlerin tâ eyledüñ i'dâd neylersin

[93] İ 193a, K 100b, M 82b, Ü 67a.

EBYÂT

Berây-ı Vasf-ı Hançer-i Hazret-i Sultân Selîm Hân ‘Ammerehu’l-lâh*

1

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Buçagında Hudâ itmiş müyesser taht u baht u tâc
Buçagın sîne-i düşmende görsün baht-ı bî-dârı

2

Diger*

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Beñsiz gerek güzel olıcak sâde dillere
Bir hüsn olsa ki aña hîç nokta konmasa

3

Diger

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Vefâ bir tohm-ı nâ-ma‘hûddur bu kiştezâr içre
Suvar kevserle hâk-i Cennete biñ kerre ek bitmez

4

Diger

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

O zülf-i kâfirîsi tâ zenahdâna uzatmış el
Kızıl elmaya da el koydılar efrencler ayvâ

5

Diger

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Ve izâ küntü li-tefsîri münâ müftekıren
Lâ-tevakkafe fe‘ala’llahi tevekkel fesiran

---

* ‘ammerehu’l-lâh] sellemehu’l-lâhu Te‘âlâ K.

[1] İ 193a, K 101a, M 82b, Ü 67a.

[2] İ 193a, K 101a, M 82b, Ü 67a.

* Beyitler arasında kullanılan “Diger” ifadesi yalnız İ’de kayıtlıdır.

[3] İ 193a, K 101a, M 82b, Ü 67a.

[4] İ 193a, K 101a, M 82b, Ü 67a.

[5] İ 193b, K 101a, M 82b, Ü 67a.

[5] *Bir yorum karşısında aciz (fakir, muhtaç) kalırsan durma Allah’a tevekkül et ve rahatla (yürü).*

6

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ol hançer-i ser-tîzi bize göstere düşdüñ
Hîç düşmemenüñ üstüne di var mı 'ilâcı

7

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Sîneñde ser-i zülfüñe mesken mi gerekdür
Zâg-ı siyehüñ lânesi gülşen mi gerekdür

8

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ger-mâbe-i vaslında bayılduk o perînüñ
Kânî yetişür devşirelüm tâs u taragı

9

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gamuñla yanmaduk gülşen mi var külhan mı kalmışdur
Ruhuñ dâg urmaduk lâle gül-i gülşen mi kalmışdur

10

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Per-i Cibrîle rîzân olma vehmi olmasa Kânî
Seperdüm cür'a-i sahbâ-yı şevkum ger zamân üzre

11

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Senüñ büt-hâne-i hecrüñde ben mahmûr idüm ammâ
Senüñ mest-i şarâb-ı nâb-ı câm-ı vuslatuñ kimdür

---

[6] İ 193b, K 101a, M 83a, Ü 67a.

[7] İ 193b, K 101a, M 83a, Ü 67a.

[8] İ 193b, K 101a, M 83a, Ü 67a. M'de "Meşâri'" kısmının sonunda iki ayrı mısra' olarak kayıtlıdır.

[9] İ 193b, K 101a, M 83a, Ü 67a.

[9a] kalmışdur] var İ, K.

[10] İ 193b, K 103a, Ü 67a, -M.

[11] İ 193b, K 101b, M 83a, Ü 67a.

12

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

'Azm eyledi dil hazret-i Allâha emânet
Hep dâ'ire vü haşmetüñ Allâha emânet

13

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

La'lüñ mizâc alışdıralı hatt-ı sebz ile
Oldı gıdâ-yı rûh-ı benefşe hamîresi

14

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dile füshat-sarây-ı dâr-ı 'âlemdârdur sensiz
Der-i kâşâne-i 'işret baña dîvârdur sensiz

15

Diger

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

Eyleyüp hafz-ı cenâh-ı şefkat
Hâkden ref'e beni kıl himmet

16

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dost yolında lâ-cerem cânın virür yârin viren
Bu mesel meşhûrdur yâd olmamış varın viren

17

Diger

Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Fa'lün

Belle sarây-sâha-i 'ışkı karış karış
İşe karışma olmaya tâ iş emiş karış

[12] İ 193b, K 103b, M 83b, Ü 67a.
[13] İ 193b, K 103b, M 83a, Ü 67a.
[14] İ 193b, K 103b, M 83b, Ü 67b.
[15] İ 194a, K 101b, M 83a, Ü 67b.
[16] İ 194a, K 103b, M 83b, Ü 67b.
[17] İ 194a, K 101b, M 83a, Ü 67b.

18

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Dîdâr-ı safâ gülşeninüñ bâgı görindi

Kûhsâr-ı vefâ lâlesinüñ dâgı görindi

19

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Lebüñden nutk-ı gevher-bâra mazhar olmadum gitdüm

Bu 'âlemde dirîgâ sevdigüm var yok hîç bilmem

20

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Çekdi aña tente tene-i şu'le-i meh-tâb

Âheste Sabâ çaldı o nâzük tene ninni

21

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

'Âlemde kim ki eyleye da'vâ-yı kimiyâ

Dîvâne o degül de bu 'âlemde kim yâ

22

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şikârı fitne karaltı hat-ı müşgîne gizlendi

Şikâr-ı câna peydâ itdi şimdi bir kemîn-i nev

---

[18] İ 194a, K 101b, M 83a, Ü 67b.

[18a] gülşeninüñ] gülşenüñ K.

[19] İ 194a, M 83b, Ü 67b, -K.

[19a] gitdüm] gitdi M.

[20] İ 194a, K 101b, Ü 67b, -M.

[21] İ 194a, K 103b, M 83b, Ü 67b.

[21b] o] ol K.

[22] İ 194a, K 101b, M 82b, Ü 67b.

[22a] şikârı] şikâr-ı İ.

23

Diger

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Ne görmüşi görebildüm ne bir işitmiş var
Seni ben ey meh-i 'ismet 'aceb kime sorayım

24

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Sitâyiş-nâmesinde hâlet-i 'ışkı o Şîrînüñ
Suyın buldurmada tagda fakat Ferhâd yazmışlar

25

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Senüñ mecnûnlaruñ Mecnûn ider süllem ü Leylâyı
Senüñ derbânlaruñ derbân ider dârâb u dârâyı

26

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Şemmeyledük kaldı mı hîç 'ûd u 'ûdî
Yâ eyyetühe'n-nefsi ilâ-rabbiki 'avdî[*]

27

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bu mekteb-i 'ışk içre ben etfâlüñ elinden
Ey levha-i dil tahte-i âmed şode döndüm

---

[23] İ 194a, K 103b, M 83b, Ü 67b.
[23a] görmüşi] görmiş K.
[24] K 103b, -İ, -M, -Ü.
[25] İ 194a, K 101b, M 83b, Ü 67b.
[26] K 101b, M 83a, Ü 67b, -İ.
[*] *"Ey mutmain olmuş nefis, sen Rabbinden Rabbın da senden razı olarak Rabbına dön"* anlamındaki ayetin aslı *"Yâ eyyetühe'n-nefsü'l-mutmeinne, Irciî ilâ rabbiki râziyeten marziyye"* şeklindedir. *(Kur'an-ı Kerim, Fecr 89/ 28)*
[27] Ü 67b, -İ, -K, -M.

28

Diger

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

O deñlü gül rûhuñuñ vasfın eyledüm tas'îd

Devât u hokkalarumdan bütün gül-âb kokar

29

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Serden ki ser-i zülf-i siyeh-târı çözildi

San tâcir-i mülk-i Hotenüñ bârı çözildi

30

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zor-ı keyf-i meyle gelse her ne dem dem çeşmüñe

Cân degül 'Îsî-dem olsa virür âdem çeşmüñe

31

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Virdi kıyâmetüñ haberin sâfî kâmetüñ

Döndi uzunca odaya evsâf-ı kâmetüñ

32

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Âh itmeye kudret mi kalur bende efendüm

İtdi diseler dahı saña âh inanma

[28] İ 194a, K 102a, M 83b, Ü 67b.

[29] İ 194b, K 102a, M 83b, Ü 67b.

[30] İ 194b, K 102a, M 83b, Ü 67b.

[30a] zor-ı] rūz-ı M.

[31] İ 194b, K 102a, M 83b, Ü 67b.

[32] İ 194b, K 102a, M 83b, Ü 67b.

33

Diger

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Allâh ki bir kere hayâlüñ dile düşsün

Ol kimse ta‘accüb olınur mı dile düşsün

34

Diger

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Sa‘âdet yâr devlet câr rif‘at dâr ‘izzet bâr

Hudâ yâver kader reh-ber felek çâker melek dâye

35

Diger

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Deryâ-yı melâhatde levend olalı ol şûh

Oldum süfin-i sâhil-i endîşeye mellâh

36

Diger

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Dü-çâr itmek diler ‘ayne’l-kemâl-i kec-nigâhâna

Felek ehl-i kemâlüñ sanma manzûr oldıgın ister

37

Diger

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Gâh serden geçüp eyle ‘alime’n-nasrı be-dûş

Gâh hûn-ı siyeh-i düşmene gir dalkılıç ol

38

Diger

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Kişversitân-ı feyze virür revnak-ı diger

‘Aks-i şu‘â-ı cerbeze-efrûz-ı bâdenüñ

---

[33] İ 194b, K 102a, M 84a, Ü 67b.

[34] İ 194b, K 102a, M 84a, Ü 67b.

[35] İ 194b, K 102a, M 84a, Ü 67b.

[36] İ 194b, K 102a, M 84a, Ü 68a.

[37] İ 194b, K 102a, M 84a, Ü 68a.

[38] İ 194b, K 102a, M 84a, Ü 68a.

39

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Devr-i dem-i Mesîh-nüvâz-ı lebüñde hîç

Yokdur dehân-ı tengiñe dâ'ir didi kodı

40

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Hâl-i mümessek-i taraf-ı vâhid istemez

Ol çifte beñlinüñ her işi iki yüzlidür

41

Diger

Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün

Ruhlarıdur o âfetüñ lâlesitân-ı Cennetüñ

Her revîşi o kâmetüñ tâze fidânı Cennetüñ

42

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şu hâk-i câm-ı meyden sûret-i âyîne mümkindir

Saded sırr-ı âşinâ üstâd tahsîlindedür ammâ

43

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gel hisâbuñ görelüm itdigüñ istignâlaruñ

Ey şeh-i mülk-i hasen defter benüm dîvân senüñ

44

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O âfet 'âşık-ı nâ-çâra nâz eyler gider gelmez

Gam-ı eyyâm-ı hicrânı dırâz eyler gider gelmez

---

[39] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.
[40] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.
[41] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.
[42] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.
[43] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.
[44] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.

45

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Dilde hayâl-i gonçe-i la'lüñ yatur turur
Sînemde dâg u şerha vü na'lüñ yatur turur

46

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Âyîneler cemâlüñe hayrân degül midür
'Aksüñ gamuñla ser-be-girîbân degül midür

47

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bilmezem laht-ı cigerdür eşk-i hûnînüm şarâb
Bilmezem ki kande olsun 'âşık-ı dildâre sâg

48

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Pâsam buyur bir 'anberiye iç deyüp döker
Dürr-i niyâzı duhter-i sakız sapır sapır

49

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Yâ Rabb dilümi mazhar-ı nûr-ı kadem eyle
'Ahd-ı ezelî üstüne sâbit-kadem eyle

50

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kitâb-ı hüsnünüñ dânende-i fenn-i vücûhâtı
Miyân u ebruvânuñ vasfın eylerler imâleyle

---

[45] İ 195a, K 102b, M 84a, Ü 68a.
[45b] şerḥa] serḥa M.
[46] İ 195a, K 102b, M 84b, Ü 68a.
[46b] 'aksüñ] 'aks-i M.
[47] İ 195a, K 102b, M 84b, Ü 68a.
[48] İ 195a, K 102b, M 84b, Ü 68a.
[49] İ 195a, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[50] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[50b] eylerler] eyler M.

51

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ben sakınurdum il saña yaklaşmasun deyu
Kendüm de kendüme bayagı bir rakîb imiş

52

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Düşdüm firâk-ı âteşine ol perîveşüñ
Vird-i zebân-ı subh u mesâm oldı *ve kınâ*

53

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hᵛâb-ı gâfletle bu köhne hân-kâhda gelme yan
Subh u vuslatdur gözüñ aç hᵛâb-ı gafletten uyan

54

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Elvirür bûs itmege 'uşşâka virse pây dōst
Elvirür teşrîfden keff-i yed itse pây dōst

55

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Saña reşk eylesem lâyıkdur ey hâr-ı derûn-âzâr
Takarrüb neş'esinden ol gül-i bî-renge vâyeñ var

56

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nemâz-ı 'ışk-ı dîger resm-i âdâb üzredür Kânî
Cihâna âb-destsiz gelmemiş 'ışka uyanlar da

---

[51] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[52] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[52b] ve kınâ] imlâlı İ, K, M, Ü.
[53] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[54] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[55] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.
[56] İ 195b, K 103a, M 84b, Ü 68a.

57

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Çekdüm o kadar derdüñi kim soñ nefes irdi
Yandum o kadar vakt-i şikest-i kafes irdi

58

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

İlâhî halvet-i esrâr-ı hod-râ dih mâ râ
Berât-ı ruhsat âmed şüd dergâh dih mâ râ

59

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kara kedi geçdi aradan yine
Mevc-i gamum aşdı karadan yine

60

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu şem'-i meclis-ârâ-yı gamuñ pervânesiyem ben
Ve-lâkin ol kadar var ki o şem'a yanasıyam ben

61

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Bezmi kulaklarına olup penbe düşmenüñ
Sengîn suhanle dişlerine taş virdiler

62

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Bu hûy u hâ ise geçeyor hep hevâ ile
Sâmm-ı se'm-i sitem karışık mâ-sivâ ile

---

[57] İ 195b, K 103b, Ü 68b, -M.

[58] İ 195b, K 103b, M 84b, Ü 68b; *İlahi! Bize senin sırlarına vakıf olmak için halvete yol (izin) ver, (zira) ruhsat, izin beratı gelmiş oldu, bize dergah ver*

[59] İ 195b, K 103b, M 85a, Ü 68b.

[60] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

[61] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

[62] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

63

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mâ ki der rûz-ı ezel tarh-ı safâ endahtim
Cur'a ber-bâlâ-yı çarh-ı bî-vefâ endahtim

64

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Rûh-ı zerdüm görüp ol şûh-ı siyeh-çerde dimiş
Şimdi bildüm ne imiş sırrı teserru'n-nâzırîn

65

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âb-ı hayvân istemez mâ'u'l-hayât ister göñül
Âb-ı hayvân i'tibârında Hızırlık suyıdur

66

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Çekirdegin çıkarur 'işretüñ ol rind-i güzîn
Ki eliyle ider engûr-ı terek terbiyesin

67

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bir başına ne yapar 'âşıka ferdâ düşmen
Gelsün işte bugün ol düşmen-i ferdâ düşmen

68

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Metn-i cefâya hâşiyeler kondurur deyu
Ol tıfl-ı nâza hᵛâce-i dâna kulak çeker

---

[63] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b; *Biz, ezel gününde safa sürmeyi döktük. Vefasız dünyanın üzerine bir yudum su döktük.*

[64] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

[64b] nâẓırîn] nâẓır M

[65] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

[66] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

[67] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

[68] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.

69

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şîve-i hüsnüñi ihlâl ider âh-ı 'âşık
Üf diseñ âyine ber-vech-i hasen göstermez

70

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Benüm de bu cihânda haylice sultânlıgum vardur
Şehinşâh-ı serîr-i 'ışkam el'ân hanlıgum vardur

71

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gam-ı dünyâ ferâmûş oldı câm-ı la'l-i 'âlüñle
Alışdı gayrı göñlüm ibtilâ-yı reng ü 'âlüñle

72

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Vedâ' itdi bugün 'uşşâk ile bir dil-rübâ gitdi
Göñüller bir yaña 'uşşâk-ı bî-dil bir yaña gitdi

73

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Niyâza virmedüm ârâm ol yârı gücendirdüm
Tenezzül hâneme âsân idi lâkin güç indirdüm

74

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ayrılmasa şa'bânınuñ ardınca yürise
Dil-ber olıcak ol ramazânum gibi olsa

[69] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.
[70] İ 196a, K 104a, M 85a, Ü 68b.
[71] İ 196b, K 104b, M 85a, Ü 68b.
[72] İ 196b, K 104b, M 85a, Ü 68b.
[73] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 68b.
[74] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 68b.

75

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Koñulsun yâr cânum ba'de-zân al
Felek lutf eyle mühlet vir bugüncük

76

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nümâyândur cemâl-i neş'e olmaz gözlüye gizlü
Kü'ûs-ı pür-habâba mâni'-i safvet degül tıynet

77

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Varalum mahkeme-i 'adlde da'vâ görelüm
Dil-i mahrûra o sularda müdâvâ görelüm

78

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Beni savup çıkayum dâr-ı visâle dir imiş
Zâhidâ dâmen-i sahrâ baña vü dâr saña

79

Diger

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dâr-ı vuslatda salınmaksa murâduñ zâhid
Gidelüm biz yalıñuz salın ol dârda sen

80

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Şeb-gerd-i ser-i kûy-ı gamuñ olmaya mahmûr
Tâ giceleri çarh ayâz eylemeyince

---

[75] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 68b.
[76] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 68b.
[77] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 68b.
[78] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 69a.
[78a] çıkayum] çiyneyüm M.
[79] İ 196b, K 104b, M 85b, Ü 69a.
[80] İ 196b, K 103a, Ü 69a, -M.
[80a] şeb-gerd-i] şebgîr-i Ü.

81

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Göz göz olup oyuldı ser ü sînede cürûh
Bir yaña oldı dilde de dâgum çukur çukur

82

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Yâ Rabb senüñ ni'metlerine cümleten şükür
Ser-tâ-kadem vücûd ider cümleten şükür

83

Diger

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Ber-hükm-i innemâ meselü'l-müşrikîne necs
Kâfir rakîb aña buña bulaşır gezer

84

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu nüh-çenber ki bir vârûñ u pür-hûn taslardur hep
Hubûbât-ı vücûdı dakk içün bâd-âslardur hep

85

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dü-çend oldukca câhuñ kadd-i düşmen nîm-çend olsun
Nukât-ı harf-i ikbâlüñ işitdükce sipend olsun

---

[81] İ 197a, K 104b, M 85b, Ü 69a.
[82] İ 197a, K 105a, M 85b, Ü 69a.
[82a] ni'metlerine] ni'âmlarına M.
[83] İ 197a, K 103a, Ü 69a, -M.
[84] İ 197a, K 105a, M 85b, Ü 69a.
[84b] Ḥubūbât] Ḥubūbâb İ.
[85] İ 197a, K 105a, M 85b, Ü 69a.

86

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bir kul ki ola savn-ı Hudâ aña nigehbân

Hergiz ne şer işde bulınur ol ne bed eyler

87

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nagme-i cân-gâh-ı sultânî Huseynîler kanı

Mutrıbâ sen 'ışka dâ'ir bir hevâ bilmez misin

88

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Câh-ı zekânında dili bir şûh kovalar

Korkum bu kovadan dil-i mahzûnı kovalar

89

Diger

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ol 'âsıyem ki zişti-i a'mâlimi görüp

Benden Cehennem âteşi dâmen-keşân olur

90

Diger

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bilmezem cânâ seni hep bildigüm midür suçum

Bilmeyüp yohsa seni ir geldigüm midür suçum

91

Diger

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

İki ma'nâ müşâhiddür def-i der-dest-i mutrıbda

Birisi sem'a dâ'irdür birisi çeşm-i bînâya

---

[86] İ 197a, K 105a, M 85b, Ü 69a.

[86a] bir kul] bu kul M; kul ki] kul İ.

[87] İ 197a, K 105a, M 85b, Ü 69a.

[88] İ 197a, K 105a, M 86a, Ü 69a.

[89] İ 197a, K 105a, M 86a, Ü 69a.

[90] İ 197a, K 105a, M 86a, Ü 69a.

[91] İ 197a, K 105a, M 86a, Ü 69a.

92

Diger

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

Râstîn der-âstîn çep semt-i re’s-i ye’sde
Bu mesel meşhûrdur el-ye’sü ihde’r-râhateyn*

93

Diger

Fâʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün

Mihr-i kâşânesinde âyîne
Bezmine mâh-tâb yanmaga mûm

---

[92] İ 197b, K 105a, M 86a, Ü 69a.

* *Bu mesel meşhurdur: “Ümitsizlik insanı iki rahata ulaştırır.”*

[93] İ 197b, K 105a, M 86a, Ü 69a.

MESÂRİ‘

1

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

El-amân ey dâver-i îklîm-i istignâ amân

2

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Rûşen-çerâgdur şeb-i gam berk-i âhdan

3

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Ötemez bülbül-i şîvende bugünden soñra

4

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Gökden yaganı itmeyecek mi kabûl yir

5

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

Efendi kaht-ı suhande di asmalar budayım

6

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

‘Âşıka zehr-i sitem içirenüm hoş geldüñ

7

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Gördüm bogaziçinde ben ol sîm gerdeni

8

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Kırk öksüz ile sanki kapanmış magaraya

9

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

Odur sa‘id ki hâsidleri senâsın ider

---

[1] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[2] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[3] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[4] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[5] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[6] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[7] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[8] İ 197b, K 105b, M 86a, Ü 69a.
[9] İ 198a, K 105b, M 86b, Ü 69b.

10

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Saña kulluk yedi iklîme sultân olmadan yegdür

11

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hᵛâce-i üştür-sivâra mâr olur baht-ı siyâh

12

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Var ey habâb sen de biraz dîde-bânlık it

13

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

'Akıl müşâveredeyken cünûn alur meydân

14

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fikr-i la'lüñdür dil-i bî-çâreye cân yoldaşı

15

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Enseb degül midür büyük agrı büyük başa

16

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fa'lün

Cins cinsini cezb ider elbet

17

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Lutf eyledi Allah yine sultânımı gördüm

18

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Şan virmede gîsû-yı perîşânuña şâne

[10] İ 198a, K 105b, M 86b, Ü 69b.
[11] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[12] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[13] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[14] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[15] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[16] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[17] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[18] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.

19

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Çün cây-ı ni'am men'-i zi ma'nem zi çi ma'nâ[19]

20

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Köpek ısırsa seni sen de mi ısır köpegi[20]

21

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Seni ey şûh-ı cihân kande arayum gezeyüm[21]

22

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Bed-baht hâcıyı deve üzre yılan sokar[22]

23

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bî-hûde imiş çün görinen köye kulaguz[23]

24

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Meşhûr meseldür ki bu yok gözlüye gizlü[24]

---

[19] İ 198a, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[20] İ 198b, K 106a, M 86b, Ü 69b.
[21] İ 198b, K 106a, M 87a, Ü 69b.
[22] İ 198b, K 106b, M 87a, Ü 69b.
[23] İ 198b, K 106b, M 87a, Ü 69b.
[24] İ 198b, K 106b, M 87a, Ü 69b.

SONUÇ

"Kânî Dîvânı İnceleme-Metin" isimli bu çalışmanın ortaya çıkardığı sonuçlar şunlardır:

XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatı şâir ve yazarlarından olan Ebû Bekir Kânî Efendi manzum ve mensur eserleriyle edebiyat tarihimizde yerini almış bir kişidir. Hayatı ve edebî kişiliği ile ilgili olarak hakkında yapılmış araştırmalar ve değerlendirmelere Dîvân'ın incelenmesi sonucu elde edilen bilgilerin de eklenmesiyle Kânî'nin edebî değeri aydınlığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Kânî'nin daha çok mizahî yönünü ön plana çıkaran ve manzum-mensur letâifnamesi üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulara ilave olarak Dîvân'ıyla ilgili olarak yapılan incelemeler, onun yüzyılın kültürel gelişimine katkı sağlayan önemli bir isim olduğunu ortaya koymaktadır. Divan şiiri geleneğinin farkında olan Kânî, mizah ve hezl ağırlıklı şiirleri yanında klâsik şiirde de söz sahibi olduğunu Dîvân'ıyla ispatlamıştır.

Kânî'nin Divan Şiiri geleneğine ve kurallarına bağlı olarak yazmış olduğu ve ölümünden sonra adına hazırlanan Dîvân'da bir araya getirilen şiirlerinin yazma nüshaları, bu çalışma sürecinde tespit edilerek incelenmiş ve nüshalar arası farklılıkların değerlendirilmesiyle Dîvân'ın tenkidli metni hazırlanmıştır. İnceleme kısımlarında istatistik yönteminden de yararlanılarak elde edilen sonuçlar, grafiklerle verilmeye çalışılmış ve böylece gerek biçim unsurları gerekse içerikle ilgili özellikler farklı açılardan ortaya konulmuştur.

Kânî'nin yaşamına ilişkin yapılan araştırma ve inceleme sonucu gelinen noktada şâirin hayatında Tokat ve İstanbul'un iki ayrı dönüm noktası oluşturduğu tespit edilmiştir. Tokat'a ait ilk devre hayatında, aldığı dini eğitim ve terbiyenin de etkisiyle içe kapanık bir yaşam süren Kânî'nin, İstanbu'a gelmesiyle birlikte yaşadığı sosyal değişim ve statü farklılığı onu farklı bir mecraya taşımıştır. Mizâhi ve hezlî üslubunun bu devrede tekâmül ettiği eserlerinden anlaşılmaktadır.

Kânî Dîvânı'nın incelenmesiyle O'nun Divan şiirine olan katkıları da somut olarak ortaya konulmuştur. Şiirlerinde genellikle hikemî, rindâne ve âşıkâne söyleyişlerin dikkat çektiği Kânî, divan şiirinin geleneksel biçimde ele alıp işlediği konulardan yaşamın faniliği, kaderin değişmezliği, dünya hayatının geçiciliği, felekten şikâyet, aşk, şarap gibi konuları daha fazla dile getirmiştir.

Kânî, Anadolu'dan İstanbul'a ve oradan Balkanlara geçen bir şâir olarak yaşadığı coğrafyanın kültürel izlerini, deneyim ve tecrübelerini şiirlerine taşımıştır. Dîvân'ında sade söyleyişlere, halk arasında yaygın şekilde kullanılan deyimler ve atasözlerine, mahallî unsurlara yer vererek devrin bu yöndeki gelişmelerine önemli katkı sağlamıştır.

Kânî Dîvânı din, ahlâk, duygu, hayâl, toplum ve kültür gibi yönlerden incelenerek bundan sonraki aşamada yapılacak mukayeseli çalışmalara malzeme hazırlanmıştır.

Sağlığında şiirlerini bir araya getirerek müretteb bir divana sahip olamayan şâirin pek çok şiirinin telef olduğu, divanını istinsah edenlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kânî Dîvânı ile ilgili olarak daha önce yapılan çalışmaların ve bu çalışmalarda dikkate alınmayan, tespit edilemeyen, bilinmeyen ve değerlendirilemeyen nüshaların da birlikte mütalaa edilmesiyle Dîvân'ın ilmî çerçevede hazırlanmış tenkidli metni, bilim âlemine ve edebiyat dünyamıza kazandırılmıştır.

Bugüne kadar yapılan akademik çalışmalarda Kânî Dîvânı ile ilgili herhangi bir araştırma ve inceleme çalışması yapılmadığı görülmüştür. Yapılan bu çalışmayla Dîvân ilk kez bilimsel yöntemler çerçevesinde incelenmiş, Kânî'nin edebi değerinin ve edebiyat dünyamızdaki yerinin daha belirgin biçimde ortaya konulmasına katkı sağlanmıştır.

Sonuç olarak, XVIII. Yüzyıl Dîvan Şiiri'nin gelişimi, dili, üslûbu, söz dağarcığı, tarihi seyri, devrin şiir anlayışı, sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili tespit ve değerlendirmelerin yapılmasında Kânî Dîvânı'nın da dikkate alınması gereken eserler arasında sayılması gerektiği ortaya konulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

(Gruplar kendi içinde alfabetik olarak sıralanmıştır)

A. KÂNÎ DÎVÂNI YAZMA NÜSHALARI:

1. *Dîvân-ı Kânî*, İst.Belediye Ktp.,Belediye,No:114.
2. *Dîvân*, İst. Belediye Ktp.,Belediye,No:685.
3. *Dîvân-ı Kâni*, Ank. Milli Kütüphane, No:404/2.
4. *Dîvân-ı Kâni*, Ank. Milli Kütüphane, No:270/1-3.
5. *Dîvân-ı Kâni*, Ank. Milli Kütüphane, Fahri Bilge No:271.
6. *Dîvân*, Ank. Milli Kütüphane, No:980.
7. *Dîvân-ı Kâni*, Ank. Milli Kütüphane, No:2606.
8. *Dîvân-ı Kâni*, Ank. Cebeci İlçe Halk Ktp., No:418/2.
9. *Dîvân,* Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Ef., No:3668.
10. *Dîvân-ı Kânî*, İst.Ünv. Merkez Ktp., Türkçe, No:2810.
11. *Dîvân-ı Kânî*, İst.Ünv. Merkez Ktp., Türkçe, No:5527.
12. *Dîvân-ı Kânî*, İst.Ünv. Merkez Ktp., Türkçe, No:1517.
13. *Dîvân-ı Kânî*, İst.Ünv. Merkez Ktp., Türkçe, No:9797.
14. *Dîvân-ı Kânî*, Köprülü Ktp., Mehmed Asım Bey, No:475/1.
15. *Dîvân*, Millet Ktp. Ali Emiri Efendi/Manzum Eserler No:377.
16. *Dîvân*, Millet Ktp. Ali Emiri Efendi/Manzum Eserler No:378.
17. *Dîvân-ı Kânî*, Sadberk Hanım Müzesi Ktp, No:407/1.
18. *Dîvân-ı Kânî*, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Yeniler, No:272.
19. *Dîvân*, Türk Tarih Kurumu Ktp., No: 584.
20. *Külliyât-ı Kânî*, Türk Tarih Kurumu Ktp., No: 660.
21. *Dîvân*, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., No:Y-693/1.
22. *Dîvân*, Kütahya Vahit Paşa İl Halk Ktp., No:1170.
23. *Dîvân-ı Kânî*, İzmir Milli Ktp., No:1547/2-3.
24. *Dîvân*, Konya Mevlana Müzesi Ktp., No:100.

B. KİTAPLAR:

1. ACUNSAL, Ferit. *Gerçeklerin Diliyle Tokat*, İstanbul, 1947, s.73.
2. Ahmet Cevdet Paşa, *Târih-i Cevdet*, C.5, İstanbul, 1973, s.322–323.
3. AKSOY, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1993.
4. AKTAŞ, Şerif. *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Ankara, 1986.
5. Ali Canib, *Edebiyat*, İstanbul, 1929, s.425–426.
6. Arif Hikmet, Tezkire, Millet Ktp., Ali Emîrî No:789, vr.55ab.
7. AYTAÇ, Gürsel. *Genel Edebiyat Bilimi*, Say Yay., İstanbul, 2003.
8. AYVERDİ, Samiha. *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, İstanbul, 1978, s.252.
9. BANARLI, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,* C.2, İstanbul, 1971, s.751-752.
10. BAYRAK, Orhan. *İstanbul'da Gömülü Meşhur Adamlar*, İstanbul, 1979, s.183-184.
11. BEK, Kemal. *Eski Türk Yazını*, İstanbul, 2001.
12. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C.2, İstanbul, 1333, s.392-393.
13. CİNLİOĞLU, Halis Turgut. *Osmanlılar Zamanında Tokat,* C.3,Tokat, 1950,s.76-77.
14. _____________. *Tokat Vilayeti Meşhurları*, Samsun, 1949, s.60-61.
15. DAĞLI, Yücel. –Üçer, Cumhur. *Tarih Çevirme Kılavuzu*, C.1-5, TTK Yay., Ankara, 1977.
16. DİLÇİN, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara, 1997.
17. Ebüzziya Tevfik, *Numune-i Edebiyat-ı Osmaniye*, İstanbul 1329, s.49-67.
18. El-Hac Nuri, *Münşeât-ı Aziziye fi Asâr-ı Osmâniye,* İstanbul, 1286, s.43-45.
19. ERBAY, Erdoğan. *Eskiler ve Yeniler,* Erzurum, 1997, s.85, 221, 287.
20. ERGUN, Sadettin Nüzhet, *Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümuneleri*, İstanbul, 1931, s.507-508, 610-614.
21. EYÜBOĞLU, Kemal. *13.Yüzyıldan Günümüze Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler (Tabirler)*, C.2, İstanbul, 1975.
22. Fatin, *Hatîmetü'l-Eş'âr*, İstanbul, 1271, s.352 vd.
23. GENÇ, İlhan. *Hoca Neş'et Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni*, İzmir, 2005.

24. _____________. *Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*, İzmir, 2005.

25. GEZGİN, Hakkı Süha. *Edebi Portreler*, (Haz.: Beşir Ayvazoğlu), İstanbul, 1999, s.74.

26. GİBB, Wilkinson. *A History of Otoman Poetry* (Osmanlı Şiir Tarihi), Tercüme: Ali Çavuşoğlu, C.4, Ankara, 1999, s.377-386.

27. GİBB, Wilkinson. *A History of Otoman Poetry*, Volume IV, London, 1967, p.159-174.

28. GÖÇGÜN, Önder. *Türk Edebiyatı Araştırmaları*, C.1, Konya, 1951, s.153-160.

29. GÖLPINARLI, Abdülbâki. *Divan Şiiri XVIII.Yüzyıl*, İstanbul, 1955.

30. GÖVSA, İbrahim Alaaddin. *Meşhur Adamlar,* C.3, İstanbul, 1935, s.862.

31. GÜNEŞEN, B.-Erdem, H.- Günaydın, T. *Bir Asırda Tokat: Nesilden Nesile Siyah Beyaz Bir Miras*, Tokat, 2002.

32. İPEKTEN, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı- Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul, 1994.

33. İSEN, Mustafa. *Ötelerden Bir Ses*, Ankara, 1997.

34. İsmail Hakkı, *Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler: Tokat Kitabeleri,* İstanbul, 1927, s.1-57.

35. KAVAKÇI, Yusuf Ziya. *İslâm Araştırmalarında Usul,* DİB Yay., Ankara, Tarihsiz.

36. KILIÇ, Filiz. *XVIII.yüzyıl Tezkirelerinde Şâir ve Eser Üzerine Değerlendirmeler,* Ankara, 1998, s.199, 325.

37. KOCATÜRK, Vasfi Mahir. *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler,* Ankara, 1963, s.59.

38. _____________. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1970, s.575.

39. KORTANTAMER, Tunca. *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2004.

40. _____________. *Eski Türk Edebiyatı Makaleler-1*, Akçağ Yay., Ankara, 1993.

41. KÖPRÜLÜZADE, Mehmed Fuad, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri*, İstanbul, 1928.

42. KÖROĞLU, Hüseyin. *Türk Dili ve Edebiyatı*, Konya, C.3, 2002, s.399.

43. KUTLU, Şemsettin. *Divan Edebiyatı Antolojisi,* İstanbul, 1983, s.399-403.

44. LEVEND, Âgah Sırrı. *Edebiyat Tarihi Dersleri: Tanzimat'a Kadar*, İstanbul, 1938, s.365–366.

45. _____________. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1973, s.153.

46. Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (Haz: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), C. 2, Ankara, 2001, s.848-849.

47. Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmâni*, İstanbul, (Yayına Haz.: Nuri Akbayar), C. III İstanbul 1996, s.865.

48. MENGİ, Mine. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1997.

49. _____________. *Divan Şiiri Yazıları,* Ankara, 2000, s.46-47.

50. _____________. *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî,* Ank., 1991.

51. MERMER, Ahmet. *Türkî-i Basit ve Aydınlı Visâlî'nin Şiirleri*, Ankara, 2006.

52. *Mili Kütüphane Yayınları: Vilayetlerimiz- Tokat,* Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1932.

53. Muallim Nâci, *Esâmî.* İstanbul, 1308, s.261-262.

54. _____________. *Osmanlı Şâirleri* (Haz.:Cemal Kurnaz), İstanbul, 1995, s.256-259.

55. MUTLUAY, Rauf.*100 Soruda Türk Edebiyatı,* İstanbul, 1974, s.90.

56. *Osmanlı* (Kültür ve Sanat), Yeni Türkiye Yay., C.9, Ankara, 1999, s.607-749.

57. SOYKUT, İ.Hilmi. *Türk Şiirinde Unutulmaz Mısralar,* İstanbul, 1968, s.446-447.

58. ŞARDAĞ, Rüşdü. *Klâsik Divan Şiirimiz,* İstanbul, 1976, s.162, 306.

59. Şefkat, *Tezkiretü'ş-Şuarâ,* İstanbul, 1229, vr.: 59b.

60. Şehabettin Süleyman, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye,* İstanbul, 1328, s.231-239.

61. ŞENTÜRK, Ahmet Atilla – Kartal, Ahmet. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 2004, s.418-419.

62. Tahir'ül-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, (Haz.: K.Edip Kürkçüoğlu), İstanbul, 1994.

63. TİMURTAŞ, Faruk Kadri. *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul, 1981, s.254-255.

64. *Türk Dili Dergisi Mektup Özel Sayısı*, Türk Dil Kurumu, C.XXX, S.274, Temmuz 1974, s.78.

65. URAZ, Murat. *Türk Edip ve Şâirleri*, C.2, İstanbul, 1939, s.49-50.

66. USTA, Çiğdem. *Mizah Dilinin Gizemi*, Akçağ Yay., Ankara, 2005.

67. Vak'anüvis Mehmed Edib Efendi, *Târih-i Edib,* İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler, Türkçe Yazmalar Bölümü, No: 3220, vr.116 vd.

68. YAKIT, İsmail. *Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul, 1992, s.212, 345.

69. YAVİ, Ersal. *Tokat*, İstanbul, 1986, s.68, 130.

C. MAKALELER:

1. AKINCI, Sırrı. "Hekimoğlu Ali Paşa ve Kâni Efendi", *Hayat-Tarih Mecmuası,* C.2, S.9, Ekim 1971, s.14-17.

2. AKÜN, Ömer Faruk. "Divan Edebiyatı", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* İstanbul 1994, C.9, s.389–427.

3. ATEŞ, Ahmed. "Metin Tenkidi Hakkında", *Türkiyat Mecmuası,* İÜ Türkiyat Enstitüsü., İstanbul, 1942, C.VII-VIII, cüz.1, s.253-267.

4. BATİSLAM, Dilek. "Kâni'nin Mensur Letaifnamesi ve Hezliyatı", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi,* Adana, 1998, C.5, S.5, s.181-185.

5. BEŞİRLİ, Mehmet, "Tokat Mevlevîhânesi", *Kültür & Tokat Araştırma*, Yıl: 2005, S.19, ss. 2-14.

6. GÖÇGÜN, Önder. "18.yy. Klâsik Türk Şiiri'nin Nüktedan Bir Mevlevî Şâiri: Tokadlı Kânî", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, Ankara, 1987, s.565-572.

7. HORATA, Osman. "Zihniyet Çözülüşünden Edebi Çözülüşe Lâle Devrinden Tanzimat'a Türk Edebiyatı", *Türkler,* Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, C.11, s.573-592.

8. _____________. "Son Klâsik Dönem", *Türk Edebiyatı Tarihi,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul 2006, C.2, s.474.

9. İSEN, Mustafa. "Tokat'ın Osmanlı Kültür Coğrafyasındaki Yeri ve Tokatlı Şâirler", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu,* Ankara, 1987, s.507-513.

10. KÜÇÜK, Sabahattin. "Divan Edebiyatında Sosyal Tenkid: Ebû Bekir Kâni Efendi'nin Hasbihâli", *Türk Kültürü,* Yıl:23, S.:262, Şubat 1985, s.121-128.

11. _____________. "Tokatlı Kânî'nin Bir Mektubu Hakkında", *19 Mayıs Ünv. Eğitim Fakültesi Tarih Boyunca Karadeniz Bildirileri*, Samsun, 1988, s.393-396.

12. KÜÇÜK, Sezai. "Mevlevîlerde Manevî Eğitim", *Keşkül Sûfî Gelenek ve Hayat Dergisi*, 2005 Yaz, S.5, s.92.

13. MENGİ, Mine. “Mazmun Üzerine Düşünceler”, *Divan Şiiri Yazıları,* Ankara, 2000, s.46-47.

14. PAMUKCİYAN, Kevork. “Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Tarihi Kronolojisi”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Haziran 1979, S.6, s.44-49.

D. SÖZLÜK ve ANSİKLOPEDİLER:

1. “Kânî” Maddesi, *Ana Britanica*, İstanbul, 1988, C.12, s.515.
2. _____________. *Başlangıcından Bugüne Türk Şâir ve Yazarlar Sözlüğü*, İstanbul, 1985, s.162-163.
3. _____________. *Başlangıcından Günümüze Büyük Türk Klâsikleri, (Tarih-Antoloji- Ansiklopedi),* Ötüken Yay., İstanbul, 1988, C.7, s.21-23.
4. _____________. B*üyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi,* İstanbul, 1986, C.12, s.6307.
5. _____________. Bü*yük Lügat ve Ansiklopedi,* İstanbul, 1971, C.6, s.867.
6. _____________. E*ncyclopedie de L'islam*, Paris, 1978, Tome IV,s.567-568.
7. _____________.*First Encyclopaedia of Islam*, Leiden, 1987, Volume IV, s.716-717.
8. _____________. *Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi,* İstanbul, 1987, C.8, s.4688.
9. _____________. *Groller International Americana Encylopedia,* İstanbul, 1993, C.8, s.247.
10. _____________. *Hayat Ansiklopedisi,* İstanbul, 1934, s.2554–2556.
11. _____________. *Hayat Küçük Ansiklopedi*, İstanbul, 1968, s.597.
12. _____________. *İslâm Ansiklopedisi,* MEB Yay., İstanbul 1955, C.6, s.158-159.
13. _____________. *Meydan Larousse, İstanbul, 1971,* C.6, s.457.
14. _____________. *Milliyet Büyük Ansiklopedi,* İstanbul, 1990, C.8, s.2833.
15. _____________. *The Encyclopaedia of Islam,* Leiden, 1978, Volume IV, s.544.
16. _____________. *Türk Ansiklopedisi,* Ankara, 1974,C.21, s.204.
17. _____________. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* İstanbul, 1982, C.5, s.145-146.
18. _____________. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi* (Atilla Özkırımlı), C.3, s.715-716.

19. _____________. *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi,* İstanbul, 1983, C.6, s.3119.

20. _____________. *Türkiye Ansiklopedisi,* Ankara, 1956, C.2, s.210

21. _____________. *Yeni Genel Kültür Ansiklopedisi* (Cem Yay.), İstanbul, 1991, s.1086.

22. _____________. *Yeni Hayat Ansiklopedisi* (Doğan Kardeş Yay.), İstanbul, C.4, s.1862.

23. Ahmet Rıfat, "Kânî", *Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafiye*, İstanbul, 1330, C.6, s.70.

24. AKBAYIR, Nuri. *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2001.

25. DEVELLİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1997.

26. GÖVSA, İbrahim Alaaddin. "Kânî", *Resimli Yeni Lügat ve Ansiklopedi,* İstanbul, 1947, C.3, s.1343.

27. _____________. "Kânî", *Türk Meşhurları Ansiklopedisi,* Yedigün Neşriyat, Tarihsiz, s.205.

28. IŞIK, İhsan. "Kânî", *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi,* Ankara, 2001, s.520.

29. İPEKTEN, H.- İsen, M.- Toparlı, R.- Okçu, N.- Karabay, T. "Kânî", *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara, 1988, s.244.

30. KANAR, Mehmet. *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2000.

31. KARAALİOĞLU, Seyit Kemal. *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü,* İstanbul, 1982, s.299.

32. KAYAALP,İsa. "Kânî", *İslâm Ansiklopedisi,* TDV Yay., İstanbul, 2001, C.24, s.306.

33. KURDAKUL, Şükran. *Şâirler ve Yazarlar Sözlüğü,* İstanbul, 1983, s.282.

34. Muallim Nâci. *Lügat-ı Nâci*, s.612.

35. NECATİGİL, Behçet. "Kânî", *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü,* İstanbul, 1968, s.151.

36. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, Türdav Yay., İstanbul, 1992.

37. ÖZKIRIMLI, Atilla. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.3, s.715-716.

38. PAKALIN, Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* İstanbul, 1946.

39. PALA, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara, 1995.

40. Şemseddin Sâmi. *Kâmus-ı Alâm,* İstanbul, 1314, C.5, s.3819.

41. _____________. *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul, 1989.

42. ULUDAĞ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1991.

E. KATALOGLAR:

1. BAYRAKTAR, Nail. *Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanlar Alfabetik Katalogu*, İstanbul, 2001, s.20.
2. _________. *İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığına Yeni Bağışlanan Yazma Kitapların Alfabetik Katalogu,* İstanbul, 1994, C.2, s.111.
3. BLOCHED, E. *Catalogue des Manuscrits Turcs,* Paris, 1932, Tome II, s.335-336.
4. DAĞLI, Y. – İşli, N. – Serbest, C.- Türe, F. *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Katalogu,* İstanbul, 2001, s.275 (no:693/1).
5. GÖLPINARLI, Abdülbaki. *Mevlana Müzesi Müzelik Yazma Kitaplar Katalogu,* Ankara, 2003, s.145.
6. GÖTZ, Manfred. *Türkische Handschriften*, Wiesbaden 1968, Teil II, s.264-265.
7. KARABULUT, Ali Rıza. *Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesindeki Türkçe, Arapça, Farsça Yazmalar Katalogu*, Kayseri, 1982, s.108.
8. KARATAY, Fehmi Edhem. *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu,* Topkapı Sarayı Müzesi Yay., İstanbul, 1961, C.2, s.213-214.
9. *Milli Kütüphane Yazmalar Katalogu (*Türkçe Divanlar) VI, Ankara, 2001, s.273-275.
10. RİEU, Charles. *Catalogue of The Turkish Manuscripts in The British Museum*, London, 1888, s.102-104.
11. *Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi Hüseyin Kocabaş Yazmaları Katalogu,* İstanbul, 2001, s.56.
12. *Türkçe Yazma Divanlar Katalogu*, İstanbul, 1965, C.3, s.862–866.
13. *Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu,* Ankara, 1981.
14. YARDIM, Ali. *İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu,* İzmir, 1997, C.3, s.259.

15. ZETTERSTEEN, K.V. *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universtatsbibliothek zu Upsala,* Upsala, 1930, s.343-344 (No:501).

F. TEZLER:

1. ATILGAN, Yusuf. *Tokatlı Kânî, Sanatı, Şahsiyet ve Psikolojisi,* İstanbul Ünv., Edebiyat Fakültesi, 1943–44, Türkoloji Bölümü Çalışmaları II, (Danışman: Muharrem Ergin).
2. BATİSLAM, H.Dilek. *Kâni'nin Mensur Letâifnâmesi ve Hezliyyâtı*, Çukurova Ünv., Soysal Bilimler Ens., 1997. (Yayımlanmamış Doktora Tezi, YÖK Tez No: 64276).
3. ÇIRAKLI, Durmuş Ali. *Kânî'nin Manzum Letâifnâmesi: İnceleme-Metin,* Çukurova Ünv., Soysal Bilimler Ens., 1998. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:64874).
4. ELBİR, Bilal. *Kani Divanı Üzerine Bir İnceleme*, Dokuz Eylül Ünv., Soysal Bilimler Ens., 1997. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:63587).
5. ELİAÇIK, Muhittin. *Tokatlı Kânî Divanının Tenkitli Metni,* Hayatı, Kişiliği, Vazifeleri, Eserleri, Dili, Sanatı ve Üslubu, İstanbul Ünv., Soysal Bilimler Ens., 1992 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YÖK Tez No:18330).

G. ELEKTRONİK KAYNAKLAR: *[26.10.2006 tarihli tarama sonuçlarına göre]*

1. *http://www.isam.org.tr* (İslâm Araştırmaları Merkezi).
2. *http://www.konya.gov.tr/byek/sozluk/sozluk.htm* (Mine Esiner Özen, Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü).
3. *http://kutuphane.isam.org.tr* (Türkiye Kütüphaneleri Veri Tabanı)
4. *http://www.suleymaniye.gov.tr/Yordam.htm* (Süleymaniye Kütüphanesi).
5. *http://www.yazmalar.org* (Milli Kütüphane Başkanlığı Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu).

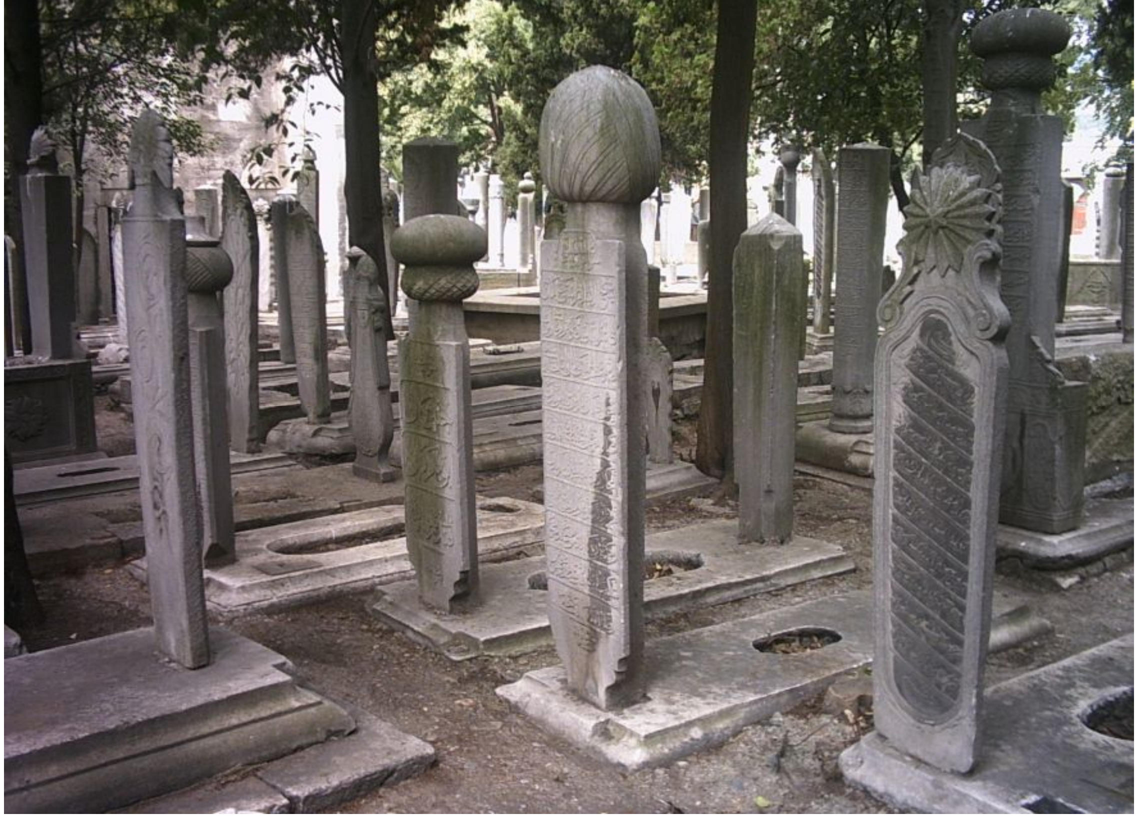
EKLER

EK-1: FOTOĞRAFLAR:

Ebû Bekir Kâni Efendi'nin Mezarı *Feridun Paşa Türbesi/Eyüp-İSTANBUL*

(Fotoğraf: İlyas YAZAR)

Feridun Paşa Türbesindeki Kabristandan Bir Görünüm /Eyüp-İSTANBUL
(Fotoğraf: İlyas YAZAR)

Feridun Paşa Türbesi'nin Dış Görünümü ve Kitâbesi /Eyüp-İSTANBUL
(Fotoğraf: İlyas YAZAR)

Tokat Mevlevîhânesi (Dıştan Görünüm)

Tokat Mevlevîhânesi (İç Görünüm)

EK-2: DÎVÂN'IN YAZMA NÜSHALARINDAN ÖRNEKLER:

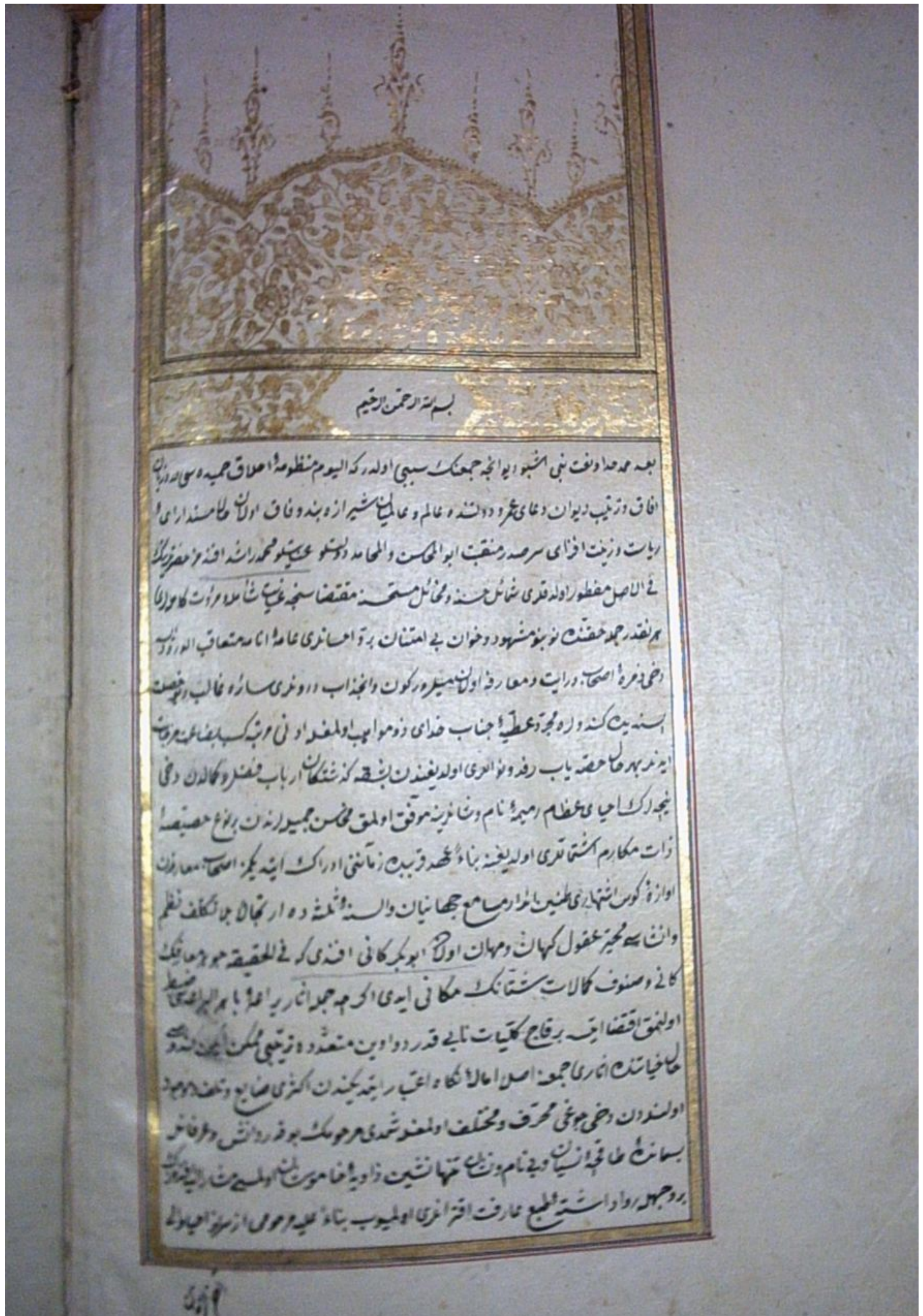
Köprülü Kütüphanesi, Mehmed Asım Bey, No:475/1 nüshasından

İzmir Milli Kütüphane, No:1547/2-3 nüshasından

Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, No:3668 nüshasından

İstanbul, Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi, No:407/1 nüshasından

Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi, No:1170 nüshasından

بسم الله الرحمن الرحيم

Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: 660 nüshasından

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد حمد خدا و نعت نبی اشبو دیوانچه جمعنك سببی اولدر که الیوم
منظومهٔ اخلاق حمیده‌سی ورد زبان آفاق و ترتیب دیوان دعای عمر
و دولتلری عالم و عالمیان شیوهٔ [illegible] اولان حاوی مسند آرای
ریاست و زینت افزای سر صدر منقبت ابو المحاسن و المحامد دولتلو عنایتلو
محمد راشد افندی حضرتلرینك فی الاصل مفطور اولدقلری شمائل حسنه
و خصائل مستحسنه مقتضاسنجه عنایت شامله و مروت کامله‌لری هر نقدر جمله
حقنده نوبنو مشهود و خوان بی امتنان جود و احسانلری عامهٔ انامه متعاقب
الورود ایسه دخی زمرهٔ اصحاب درایت و معارفه اولان میل و رکون و انجذاب
درونلری سائره غالب و بو خصلت پسندیده کندولره مجرد عطیهٔ جناب خدای
ذو مواهب اولمغله ادنی مرتبه کسب بضاعت مزجات ایدنلر بهر حال [illegible]
رفد و نواللری اولدیغندن بشقه گذشتگان ارباب فضل و کمالك دخی نتیجه‌لرك
احیای عظام رمیمهٔ نام و نشانلرینه موفق اولمق محاسن جمیله‌لرندن بر نوع
خصیصهٔ ذات مکارم اشتماللری اولدیغنه بناءً عهد قریبده زماننی ادراك
ایدنگر اصحاب معارفدن آوازهٔ کوس اشتهاری طنین انداز مسامع جهانیان
و السنهٔ ثلثه‌ده ارتجالاً بلا تکلف نظم و انشاسی حیز عقول کبار و [illegible]

اولدی

Ankara Milli Kütüphane, No:980 nüshasından

هر کیمکه داره کده شب طلعتی خیال ایده ... ماننده سایه شبح ایوا اوله رجیم

خورشید اوله سرج مزدکش خشنود ایله ... پرورن وکهکشان تبع قباره لی زر جیم

ذرات اولوب کواکب اقباله کوکبه ... چون نور آفتاب اشعه‌که اوله سهیم

سهم السعاده کوکبکه دستیار اولوب ... قوس قزح کمنجه سرخوانجه دیهیم

سیم کمنجه‌سی له کاف و قاف رکیم ... اوجا فه صحن جدن اوله اوج جحیم

اهمال اولنه ده بولور اعداک ... مشهور در مثل غضب اللئین الالیم

حقند کده رحم چون صله رحم ویلوده ... ماننده بسمله نهٔ آبستن از رحیم

فقرا بنک له تحت قسمتنا سید ردرک ... هر فقرا اهلی مقسمک اف مننه قسیم

هپ جسم ایتدی آنی جام جاتیک ... هیچ قالمدی امل که کرم ایتمیه جسیم

هیچ کسمدک کسم فومدک حسن نیتی ... که خاک سیم کاه زر ایله کسوب کسیم

بیلکس وارکده بر تبسم ایله ایدر سکون ... ایکیم کسه سینه مهر ویرر بتر ماه سیم

ای نور دیده نهٔ اقبال ... ای آب روی هر شرف وحطرهٔ عظیم

ای مایه سوز کلجه ابر خاص جود ... ای ناصیه فروز سکک چون ویرر جسیم

ای داره شوابد اجلالی آفتاب ... لالای میرزادهٔ احسانی لطفه هم

ای چتر بخانهٔ سر دستی قضای خصم ... کو با کخوردهٔ لکدر تخنوتی خصیم

صاحبعیار جوهر ذر جوهری جود ... کنجینه بهشت در دیتیم و در یتیم

رسام لطف ایمن مکارم ... طغرای سکه هم امضای نقد و سیم

نقش نکین عزت و جاه و دین و دین ... چهره کوبس تازه عروس الف رحیم

اوصافله سنک ذر و سیم و ... اینمز کفایت اولمز او معنایه مستقیم

ذهنم درست اوله ... دریای فکره غوص ایده بیلسم نه غم نه بیم

هپ لجه مدیحه فراندرین دیروب ... شهدانه شاهوار ایله طولسه دل و دیم

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Yeniler, No:272 nüshasından

Ankara Milli Kütüphane, No:270/1-3 nüshasından